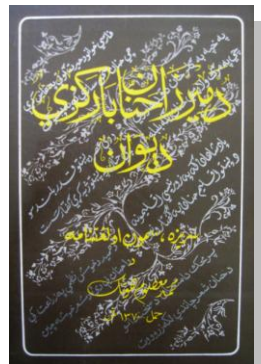
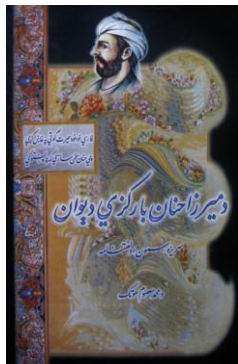

فارسي خوانو د حيرت گوتي په غاښ كړې
چي حنان سخن سازي كه په پښتو كي

د ميرزا حنان باركزي د پوان

سريزه، سمون او لغتنامه

مجله مسلمانان

Ketabton.com

www.hotakonline.com

[illegible]

سریزه، سمون او لغتنامه :: د محمد معصوم "هوتک"

{ خپروونکي/دیزاین
 او د ټایټل طرحه

⇐ صحاف نشراتي مؤسسه -

hamdullahsahaf@yahoo.com

فون: - ۲۶۶۴۲۳۶ - ۰۸۱

کمپوزر :: خالقداد "غنوي"

خلورم چاپ :: ۱۳۸۸

د چاپ شمېر :: (۱۰۰۰) زرتوکه

د چاپ خای :: لاهور

د چاپ حقوق يې د صحاف نشراتي مؤسسي سره دي!

د ناشر خبري

د میرزا حنان بارکزي دېوان تر دغه حاضر چاپ وړاندي درې واره نور هم چاپ سوی دی. وارد واره د کابل پښتو ټولنې چاپ کړ (۱۳۳۲ ش). دوهم وار له کراچي څخه د محمد معصوم هوتک په (سریزه، سمون او لغتنامه) سره د حمد الله صحاف په زیار خپور سو (۱۳۷۰ ش). ورپسې د بلوچستان پښتو اکېډمۍ نشر کړ (۱۹۹۲ع) او دا دی د څلورم وار لپاره د کراچي چاپ له نورو زیاتونو سره د صحاف نشراتي مؤسسې په زیار خپرېږي.

د دې دېوان هر چاپ تر خپل مخکیني چاپ هم دکلام د ډېروالي له مخي او هم د صحت و دقت له رویه بشپړ دی. دا حاضر چاپ یې تر نورو درو سرو چاپونو مکمل دی او د میرزا حنان بارکزي د کلام ټوله برخه احتوا کوي.

د دې چاپ د ترتیب او کمپوز چاري د صحاف نشراتي مؤسسې سرته رسولي دي خو په هره برخه کي مو له ښاغلي هوتک څخه مشورې او لارښوونې اخیستي دي. د میرزا حنان د کلام هغه برخه چي په نورو درو سرو چاپونو کي نسته، ښاغلي هوتک د صحاف کتابخانې د خطي کلکسیون له یوې نوي موندل سوي نسخې څخه را ایستلې ده او موږ د دوی له لارښوونې سره سم هره غزل پخپل ځای کي ایښې ده. هڅه مو کړې ده چي د حنان کلام پخپله اصلي بڼه د لوستونکو لپاره برابر سي.

صحاف نشراتي مؤسسې په یکسر باندي د پښتو ادب د خپرېدو دروندکار پرغاړه اخیستی دی. نه دکومي بهرنۍ مؤسسې او نه دکوم دولتي اورگان مالي ملاتړ لري. یوازي د پښتو میني او په دغه اوسني وخت کي خپل فرهنگي مسئولیت مجبوره کړې ده چي تر خپل وس بالا بار پورته کړي. موږ به هله د زیاتي خوښۍ احساس وکړو چي د محترم لوستونکو له خوا د دغه حاضر چاپ د نیمگړتیاوو په ښوولو سره ونازول سو.

د ميرزا حنان بارکزي دېوان

موږ هڅه کوو او کړې مو ده چې د پښتو ادب پخوانۍ او اوسنۍ ملغلرې د مینه والو تر لاسو پورې صحیح سلامتي ورسوو. له پاک خدایه څخه په دې لار کې توفیق غواړو.

په پای کې هوتک صاحب ته د ښه صحت او اوږده ژوند دُعا کوو چې هغه څېړنیز کارونه او لیکنې چې د دوی په پروګرام کې دي ترسره کړي او په ژوند کې یې د خپل زړه هغه ارمانونه پوره سي چې دی یې هیله من دی او د دې انتقادي او تحقیقي متن د بیا چاپ مبارکي ورته وایو. (په درنښت)

صحاف نشراتي مؤسسه

۲۰ / کب / ۱۳۸۷ ل کوفه

سريزه:

د میرزا حنان بارکزي دېوان

(نوی چاپ)

د میرزا حنان بارکزي دېوان ادبي نړۍ ته وارد واره د کابل پښتو ټولنې وړاندې کړ. خطي نسخې يې هم سته چې زما د معلوماتو له مخې ټولې د ده پخپل لاس خطاطي سوي دي. د ۱۳۲۹ش کال په دويمې کي د ده په لاس کښل سوې خطي نسخه د ښاغلي حمدالله صحاف پر لاس ما ته را ورسېده او سمدلاسه مي چاپ ته د تيارولو کار پر شروع کړ شپږ، اووه مياشتي مي د کراچي ښار په سخته گرمي کي له سهاره تر ماښامه کار پر وکړ د کابل چاپ له دېوان سره مي مقابله کړ، سريزه او لغتنامه مي ورته وليکله او په پای کي مي په خپل لاس خطاطي سوي متن ښاغلي صحاف ته تسليم کړ او د ده په همت د ۱۳۷۰ش کال په حمل کي د پنځوسو ټوکو په تېراژ له چاپه را ووت. (۱) د همدې کال په پای کي صحاف صاحب د میرزا حنان د دېوان يوه بله ښکلې خطي نسخه له کوټي څخه کراچي ته راوړه او ما ته يې د کتلو له پاره را وسپارله. دا نسخه هم د میرزا حنان پخپل لاس کښل سوې وه چې بشپړه معرفي به يې تاسي د همدې ليکنې په يوه برخه کي ولولئ. د دې نسخې په کتلو سره ډېر ارمان را ته ودرېدئ چې کشکي خو دا نسخه څو مياشتي وړاندې لاس ته راغلې وای او د هغې په مرسته به يو ډېر بشپړ دېوان تهيه سوي وای. اوبه ترورخ اوښتي وې او ارمان هم څه گټه نه کوله. زما په لاس چاپ سوي دېوان مي ورسره وکوت او هغه غزلي، قطعې او قصايد مي په جلا کتابچه کي ځني را نقل کړل چې زما له خوا په چاپ سوي دېوان کي نه وه. د نسخې د ځانگړتياوو يادابښتونه مي هم واخيستل. (۲) دغه وخت ما کاناډا ته د تگ په نيت غوټي تړلي وې او د ۱۹۹۲ع کال د جولای پر دوهمه دغه هيواد ته کډه سوم. په غوټو کي مي تر کاليو کتابونه ډېر را اخيستي وه او په هغو کي همدغه کتابچه هم پرته وه. د میرزا حنان د دېوان تر دغه چاپ شپږ کاله وروسته ښاغلي صحاف کاناډا ته

(۱) زما په لاس د خطاطي سوي دېوان اصل د ښاغلي حمدالله صحاف په کتابتون کي خوندي دئ (۲) د دې کتابچې د اشعارو په پای کي مي داسي کښلي وه: د يکشنبې په ورځ د ۱۳۷۱ش کال د حمل په دوهمه چې د ۱۴۱۲ق کال د روژې د مبارکي مياشتي اتلسمه او د ۱۹۹۲ع کال د مارچ دوه ويشتمه کېږي، د مازيگر پر پنځو بجو يې له نقل څخه فارغ سوم. محمد معصوم هوتک، گلشن اقبال، کراچي.

د میرزا حنان بارکزي دېوان

حال را واستاوه چې د بلوچستان کوټي پښتو اکېډمۍ هم د میرزا حنان بارکزي دېوان چاپ کړ. څه موده وروسته دغه چاپ تر ما پوري هم راوړسېد. دا دېوان د ښاغلو سید خیرمحمد عارف او سعید گوهر په زیار خپور سوی دی. حواشي او تعلیقات یې سید خیرمحمد عارف لیکلي دي او ښاغلي سعید گوهر یې پر متن باندې (نظر ثاني) کړی او هم یې زما له چاپ سره د مقابلې دقیق کار سر ته رسولی دی. دا چاپ له هغې خطي نسخې څخه تهیه سوی دی چې وایي میرزا حنان پخپل لاس باندې د ملا سیف الدین کاکړ لپاره په ربیع الاول ۱۲۹۰ هجري کې استنساخ کړې وه او د نوموړي ملا سیف الدین کاکړ د لمسي سعد الدین دلربش لخوا د دغه چاپ مرتبینو ته ورکړه سوې وه چې زه (هوټک) د سعد الدین دلربش دغه فرهنگي سخاوت د زړه له کومي ستایم. که به د ژوند پر مېنه وي، پاک خدای ږي دې په عزت لري. ^(۱) په دې چاپ کې زما په لاس تر چاپ سوي دېوان پنځه پنځوس غزلي او یوه قطعه زیاته سته چې یو غټ اضافت دی. د میرزا حنان پر کلام باندې په سریزه کې مبسوط بحث سوی دی خورا زیاتي تفصیلي حاشیې ور ته لیکلي سوي دي او د قاموس برخه یې هم له لمنلیکونو (حاشیو) سره ګډه کړې ده. د کوټي چاپ دېوان پخپل وخت کې د میرزا حنان د کلام تر ټولو بشپړه مجموعه ده. د دغه چاپ په سریزه کې یې کښلي دي چې: (دلربش د قندهار د ښکارپور بازار په قوچخانه کښې استوګنه درلوده - ۱۰ مخ). قوچخانه چې اولسي نوم یې گوشخانه دی، په ښکارپور بازار کې واقع نه ده، بلکې په همدې نامه دوه کلي تر ښکارپور دروازې د باندې پراته دي. یوه ته یې د کاکړو گوشخانه او بل ته یې د الکوزو گوشخانه وایي. ښاغلي سعید گوهر د دېوان په پای کې زما د چاپ اختلافي برخي هم پر زیاتي کړي دي او د خپلي لیکنې په ۲۲ مخ کې یې ویلي دي چې: (د کابل د پښتو ټولنې او د معصوم مطبوعه دیوان تر ډېره حده سره یو دی). نه پوهېږم چې گوهر صاحب ولي دا دوه چاپه یو راز ګڼلي دي. زما لخوا په مطبوعه دېوان کې خو دوو اویا ۷۲ غزلي، یوه قصیده وشمه غزله، یو مناجات، څلور قطعات، یو مثنوي (سراپا)، څلور تاریخي څلوريځي او معماوي، یو بل مثنوي (ختم کتاب) او په لسه او بیتونه د کابل د پښتو ټولنې تر چاپ زیات دي او که د ټول اضافه کلام بیتونه وشمېرل سي، شمېر یې شپږ، اووه سوه بیتونه ته رسېږي. د دغه اضافت په سته والي کې د دې دوو چاپونو د یو شان ګڼلو د توجیه لپاره زما فکر کار نه کوي. د پیل په خبرو کې یې پر ما دا نیوکه (انتقاد) هم کړې دی چې گویا ما (... د میرزا حنان بین المللي ادبي پښتو قصداً په قندهارۍ لهجه بدله کړې ده). ^(۲) زما د دې قصدي عمل دلایل زما په چاپ دېوان (ع، ف مخونو) کې په تفصیل سره بیان سوي دي او د ښاغلي گوهر صاحب د دې نیوکې جواب مي د یوې بېلې مقالې په ترڅ کې ورکړی دی چې تاسي به یې د همدې لیکنې په پای کې ولولئ.

(۱) د دلربش په نامه د پښتو یو محلي شاعر په قندهار کې سته (۲) د مرزا حنان بارکزي دېوان، ۲۲۴ مخ، د کوټي بلوچستان چاپ.

د میرزا حنان بارکزي دېوان

څه موده وړاندې ښاغلي صحاف صاحب د میرزا حنان د دېوان د بیا چاپ خبره راسره طرحه کړه او ما ورته وویل چې په دې چاپ کې باید هغه برخه، چې موږ ته نوې په لاس راغلې وه، هم زیاته سي. ده راسره ښه کړله او د ۲۰۰۸ ع کال په جون کې یې تیار سوی متن کاناډا ته د پوستې له لارې را ولېږئ. په دې متن کې یې د حنان نوی موندل سوی کلام په هماغه ځایو کې ور اچولی ؤ، چې ما ورته ښانې کړي ول او هم یې زما له یادونو سره سم د لومړي چاپ کمبوتی. د نوي خطي نسخې په مرسته ور پوره کړي وې. د لیکدود په برخه کې یې د حنان خپله لهجه او زما سپارښتني په پام کې نیولي وې. یوازي یې د مرستندویو افعالو (س) په (ش) اړولی و او زه فکر کوم چې محترم صحاف صاحب په دې ډول غوښتي دي ځان د هغو کسانو له جنجاله خلاص کړي، چې د معیاري لیکنې لپاره یې یوازنی معیار په دغو ځایو کې د (س) پر ځای (ش) لیکل دي. ما پخپل کتاب (پر معیاري ژبه د معیار په ژبه یوه څېړنه) کې د معیار دغه شان درک ته (عامیانه درک) ویلی دئ او دا کار مې د معیاري لیکنې په برخه کې یوه ډېره جزئي او بې اهمیته برخه بللې ده نو له همدې امله مې په دې نوي چاپ کې د ښاغلي صحاف صاحب په بدلونونو کې د اصلاح هڅه ونه کړله. د متن نوره ژبه د حنان مرحوم خپلي ژبې ته ورته ده. په دې متن کې د کوټي تر چاپ شپږدېرش غزلي، قطعي او قصیدې زیاتي دي او په دې ډول ویلای سو چې دا متن د حنان د کلام تر ټولو پوره او بشپړ متن دئ خو هغه د چا خبره (گل بې اغزي نه وي)، د دې متن یوه نیمگړتیا دا ده چې نه ما او نه هم صحاف صاحب د دې فرصت موندلی دئ چې ټول متن دي له کوټي چاپ سره بیا مقابله سي. دا حاضر متن پر څو لاسه ترتیب سوی دئ او هرو مرو به داسې نوري نیمگړتیاوي ولري چې ما به یې یادونه نه وي کړې. له ښاغلو لوستونکو څخه هیله لرم چې د نیمگړتیاوو د موندلو په صورت کې دي د کتاب ناشر ته خبر ورکړي چې په بل چاپ کې سمې سي.

په دې چاپ کې چې کومو چاپي او خطي نسخو ته اشاره سوې ده، هغه په دې ډول ښوول سوي دي:

اصل = د حمد الله صحاف د کلکسیون هغه خطي نسخه چې ما د ۱۳۷۰ ش (۱۹۹۱ ع) کال په چاپ کې د اصل په توگه ټاکلې وه.

چاپي دېوان = د کابل پښتو ټولني چاپ، د حنان بارکزي دېوان، ۱۳۳۲ ش.

ب = د پښتو اکېډمۍ بلوچستان کوټه چاپ، د میرزا حنان بارکزي دېوان، اپریل ۱۹۹۲ ع

بله نسخه = د حمد الله صحاف په خطي کلکسیون کې د میرزا حنان بارکزي د دېوان نوې موندل سوي خطي نسخه.

د میرزا حنان بارکزي دېوان

د نسخې معرفي:

گچه ۱۳، ۵ * ۲۰، ۵

دا نسخه چي ما ته د حنان د دېوان تر خپرېدو وروسته د ۱۳۷۰ ش کال د حوت په مياشت کي په کراچي "سندھ" کي په لاس راغله د میرزا حنان په خپل لاس کښل سوې ده. دا نسخه کوټي ته د کتابو سوداگرو له کابله راوړې وه چي زما دوست حمدالله صحاف ما ته کراچي ته له څو نورو خطي نسخو سره راوړه. نسخه پر څي وشمه نازک "نسبتاً" په توره سياهي کښل سوې او هر مخ يې دوه زرین چوکاټه لري د بياض چوکاټ يې د دوو تورو کرښو ترمنځ زرین دئ او هغه چوکاټ چي متن پکښې ليکل سوئ دئ د لاجوردي سرې او دوو تورو کرښو وروسته زرین سوئ دئ. د دې دوو چوکاټو تر منځ فاصله تقريباً دوه سانتي متره ده. د هري غزلي مقطع بيا په عليحده چوکاټ کي نيول سوې ده. د هر بيت د دوو مصرعو ترمنځ فاصله هم په زرینو کرښو جلا سوې ده. نسخه په سر کي يو میناتور هم لري. په هر مخ کي يې ۱۲ کرښي دي. مخونه يې پر منظم رکاب سربېره هندسي عدد هم لري. د هندسي اعدادو د ليکلو طرز يې ما ته تر اوسه پوري نه و معلوم. لس د "۱۰" په شکل خو پنځوس ... اتيا نوي، بيا د "۵، ۸، ۹" په ډول سل، یوسلو یو ... یوسلو نهه د "۱، ۱۰، ۱۱، ۱۲، ...، ۱۰۹، ۱۱۰" په شکل کارې. د دوو مخونو لپاره يو عدد ليکي. په دې معنا چي د نسخې د ټولو مخونو شمېر په هندسي عدد "۱۲۰" دئ چي "۳۲۰" مخه کېږي. د څرمني کلکه وقایه لري چي وروسته ترمیم سوې هم ده او تور چرمي ښخ ورلوېدلې دئ. د ترمیم په وخت يې ځای ځای توري لاندې سوي او اوبو وهلي دي او له لوستولو يې ایستلي دي. د دې نسخې د متن ټولي غزلي په هغه نسخه کي سته چي ما په چاپي متن کي د اصل په توگه ټاکلې وه. خو د حاشیو غزلي يې په هماغه نسخه کي نسته د دې معنا دا ده چي د حاشیو دا غزلي د هماغې نسخې تر لکلو يعني د ۱۲۸۰ هـ ق کال وروسته شاعر ویلي دي. په دې حساب دا نسخه تر هماغې نسخې چي ما ته د مخه په لاس راغلې وه او چاپي متن مي ور څخه تهیه کړ وروسته کښل سوې ده. یو ځای يې د دېوان د بشپړېدو تاريخي ماده ویلې ده چي ۱۲۹۲ هـ ق ځيني راوړي. د اروا ښاد پوهاند رشاد په نسخه کي به هم دغه تاريخي ماده وه. چي د حنان ژوند يې تر ۱۲۹۲ هـ ق پوري يقيني بللی و او ما په چاپي متن کي اشاره ورته کړې ده. په هر صورت د دې نسخې د استنساخ کال د ۱۲۹۲ هـ ق کال وروسته زمانه ده. د نسخې ليک نسخ دئ په مقطع کي د شاعر نوم "حنان" په سره رنگ ليکل سوئ دئ. ليکدود يې کټ مټ د هماغې بلي نسخې په شان دئ ځکه دواړه د حنان په خپل لاس کښلي نسخې دي مگر دا نسخه ډېره مکمله ده. کاشکي د حنان د دېوان د چاپ پروخت ما ته دا نسخه په لاس راغلې وای، ډېر ښه متن به ترې جوړ سوئ وای. د

د میرزا حنان بارکزي دېوان

حنان د پلار وفات نېټه په دې نسخه کې بل راز ده او کال يې هم د هماغې بلي نسخې له تاريخي مادې سره توپير لري. هورې د حنان د پلار د وفات کال د ۱۲۴۸ هـ ق او دلته ۱۲۵۹ هـ ق ښودل سوې دئ چې تحقيق غواړي. د نسخې د سر له خوا خوپاني صحافتي گډوډۍ لري. په پای کې يې د فالنامې جدول سته خو د فالنامې په نامه شعر نه لري.

په دغه نسخه کې ”۳۲“ غزلي قطعې او قصيدې تر نورو چاپي و خطي نسخو زياتي دي.

بايد ووايم چې د حنان د دېوان دواړه خطي نسخې (اصل، بله نسخه) د محترم صحاف صاحب په خطي کلکسيون کې خوندي او له سره وقايه سوي دي. د صحاف صاحب له يادوني سره سم د نسخې په هغو مشخصاتو کې، چې ما يې يادونه کړې ده، بدلونونه راغلي دي.

زه له محترم حمد الله صحاف څخه يو وار بيا د زړه له کومې مننه کوم چې خپل شخصي کتابتون او د خطي آثارو ارزښتناک کلکسيون يې په اخلاص او سخاوت مندی سره تل زما او نورو خپرونکو په واک کې ايښی دئ. دا يې له خپلې ژبې، ادب او فرهنگ سره د بې آلايشه مينې ډېر ښه ثبوت دئ. له بده مرغه پښتانه د خپلو خواخوږو په پالنه او ستاينه کې د نورو قومو په شان ډېر جدي خلک نه دي کته لازمه وه چې د ښاغلي صحاف په باب د ستاينو ډېر څه سوي وای. خدای ږي د ژوندی، بريالی او سرلوړی لري.

د پښتو فرهنگ د لا نور غوړېدو او خپرېدو په هيله.

محمد معصوم هوتک

اوکویل - اونتاريو - کاناډا

۱۴مه د اگست ۲۰۰۸ ع

د میرزا حنان بارکزي دېوان

اوس به ښاغلو لوستونکو ته د هغې لیکنې د
لوستلو تکلیف بیا ورکړم چې ښايي څو کاله
وړاندې یې په "هیله" مجله، دویم کال، لومړۍ
ګڼه، 41-49 مخونو کې لوستلې وي. (م، هوتک)

د میرزا حنان بارکزي په شعر کې تعمیمې

د پښتو ژبې نازکخیال شاعر میرزا حنان بارکزی د حمید مومند د ادبي لارې له پیاوړو لارویانو څخه دی او کلام یې په ډېرو ښکلو رنگینو پسرلی دی. حنان بارکزي د پښتو او دري کلاسیکو شاعرانو په پیروۍ د ځینو تاریخي پېښو نېټې د تعمیمې په ادبي صنعت کې ښوولي دي او یو ونیم معماوي یې هم په کلام کې سته. د معما ادبي صنعت د کلاسیکي شاعرۍ یوه ښېګڼه وه، چې د شاعر په کمالو کې شمېرل کېدله. ^(۱) تاریخي مادې معمولاً په داسې کلماتو کې لټول کېږي، چې له یوې خوا مطلوبه نېټه په پوره سې او له بل پلوه د معنا په لحاظ له موضوع سره اړیکې هم ولري خوندوري وي او شعریت هم پکښې وي. ځینو شاعرانو کله کله په تاریخي مادو کې یوازي د ابجد په تورو باندې خپل مطلوب کال پوره کړی دی، نور یې د تاریخي مادې په معنا پسې نه دي کتلې. د خوشالخان په کلام کې پر دغه راز تاریخي مادو ډېر پېښېږو. نوموړی له ښکېلو سره د ګڼېت د جنګ کال نېټه داسې بیانوي:

د هجرت د کال غفو و په حساب کښې

په غره واوره ورېدلې نېسانې وه ^(۲)

۱۰۸۲ هـ ق

دا سړ کال چې د غصج دی چې غصد شي

امیدوار اوسه له بخته له اقباله ^(۳)

(غصج = ۱۰۹۳، غصد = ۱۰۹۴)

(۱) زموږ ځوان شاعران له دې صنعته ځان پېچي او ځینې یې لاکړي هم دا چې دا کار ښه دی که بد، زما د لیکنې موضوع نه ده او تر تېرېږم. ^(۲) د خوشحال خان خټک مرغلي - ۹۸۲ مخ - ۱۳۱۷ ش - کندهار. په ۹۸۷ مخ کې چې "غفو" ته ۱۰۸۹ کښل سوي دي، د کتابت تېروتنه ده. ^(۳) هماغه اثر - ۲۱ مخ

د میرزا حنان بارکزي دېوان

ما چي د میرزا حنان بارکزي د دېوان ځیني خطي او چاپي نسخې کتلي دي، د دغو تعمیو پر بېلابېلو ثبتونو پېښ سوی یم. د دغه راز تنوع علت به دا وي، چي د حنان د دېوان زیاتره قلمي نسخې د ده پخپل لاس کښل سوي دي او بدلونونه هم پخپله ده پکښي راوستي دي. ده ته چي په یوه تاریخي ماده کي د التباس پېښیدلو احتمال ښکاره سوی دی یا یې تر پخوانۍ مادې بله موزونه او مناسبه ماده موندلې ده، هغه یې په نوې نسخه کي ځای کړې او پخوانۍ یې ځني ایستلې ده. هغه تاریخي مادې، چي نوي یې ویلي دي، څرگنده خبره ده چي په زړو نقلونو کي نسته.

د میرزا حنان بارکزي د دېوان درې چاپي نقلونه زموږ په لاس کي سته د کابل د پښتو ټولني چاپ ۱۳۳۲ش کال، زما (هوټک) ۱۳۷۰ش کال او د بلوچستان کوټي د پښتو اکېډمۍ چاپ ۱۹۹۲م کال په کابل چاپ کي یو دوې معماوي سته خو هغه داسي شعرونه نه دي، چي تاریخي پېښو ته دي د تعمی په بڼه کي اشاره سوې وي. ما چي د حنان بارکزي دېوان ترتیب او (۱۳۷۰ش) یوه خطي نسخه (زما د گران دوست ښاغلي حمدالله صحاف د کتابتون) او بله د پښتو ټولني چاپي نسخه راسره وه. په خطي نسخه کي، چي غالباً به د میرزا حنان پخپل لاس کښل سوې وي، پنځه معماوي ثبت وې، چي یوه یې ما د چاپي دېوان په ۷۵ مخ کي او څلور نوري په ۲۴۴ مخ کي ثبت کړي دي. د کوټي چاپ دېوان له هغې خطي نسخې څخه ترتیب سوی دی، چي د حنان پخپل لاس په ۱۲۹۰ هجري قمري کال لیکل سوې ده. د کابل د پښتو ټولني چاپ او زما له خوا د ترتیب سوي چاپي دیوان نسخه بدلونونه هم لري. په دې چاپ کي شپږ معماوي سته، چي یوه یې د دېوان په ۱۲۰ مخ کي او نوري پنځه یې په ۲۲۰-۲۲۱ مخو کي راغلي دي.

ما ته د میرزا حنان بارکزي د دېوان تر خپرولو وروسته د یوې خطي نسخې د کتلو موقع برابره سوه، چي په ۱۲۹۲ ق کال یا تر هغه وروسته د حنان پخپل لاس لیکل سوې ده. دا نسخه ښاغلي صحاف ته وروسته په لاس ورغله او ما ته یې د کتلو لپاره راکړه. نسخه د استنساخ کال نه لري خو په خاتمه کي یې یو بیت ورزیات کړی دی، چي په نورو نسخو کي نسته. هغه بیت داسي دی:

په اتمام کي چي مي وکړ استفسار

عقل وويل تاريخ اختصار

اختصار = ۱۲۹۲

ما د ترتیب سوي دېوان د سريزي په ((د)) مخ کي د فاضل استاد پوهاند عبدالشکور رشاد د لیکنو په حواله د حنان ژوند تر ۱۲۹۲ هـ ق پوري يقيني بللی دی. فکر کوم، چي پوهاند رشاد صاحب ته به هم دغه بیت رسېدلی و. په دې ډول دا نسخه تر هغې نسخې دوه کاله وروسته لیکل سوې ده، چي د کوټي چاپ د ښاغلي مرتب په واک وه. دا نسخه تر نورو موجودو نسخو څه د پاسه دېرش غزلي او قطعې زیاتي لري او د معماوو شمېر یې اووه دی خو ځیني تاریخي مادې یې له نورو نسخو سره توپیر لري. زه به که د خدای ږ ځا ځا د حنان د شاعرۍ دغه پاته برخه یو وخت د پښتو ادب

د میرزا حنان بارکزي دېوان

دوستانو ته وړاندې کوم سمدلاسه به د دغو معماوو او تاریخي مادو بېلابېل شکلونه او د هغو حل درنولو ستونکو ته وړاندې کړم. د دې خبرې یادول ضروري بولم، چې له دغو معماوو څخه ځینې یې په درې نوټونو او د بدیع په کتابو کې حل سوي دي.

معماوي:

د میرزا حنان بارکزي په دېوان کې د میم ردیف یوه غزله سته، چې پر بې نقطه ادبي صنعت ویل سوې ده. په مقطع کې یې شاعر خپل نوم (حنان) په یوه معما کې راوړی دی، چې زما له خوا په ترتیب سوي دېوان (۷۴ مخ) او د کوتي چاپ دېوان په ۱۲۰ مخ کې یې ثبت داسې دی:

معما مي ده د اسم دوه سمکه

حا و دوو سمکو ورکړه دا علم

د پښتو ټولني (کابل) چاپ دېوان په ۷۵ مخ کې دغه معما په لږ بدلون سره داسې راوړې ده:

معما مي د اسم دوه سمکه

حاد درو و سمکو سرکړ و اعلم

حل: سمک په عربي کې "ماهي" ته وايي. نون یې هم بولي. دلته له "دوو سمکو" څخه مطلب دوه "نون" دي. د "حا" توري (ح او الف) چې د دوو نونو سره یې یعنې د یوه نون له سره سره "ح" او د بل نون له سره سره "الف" وښلول سي، "حنان" لاس ته راځي:

ح+ن+ا=حنان

په دې ډول نو د کابل چاپ ثبت سم ښکاري په دې شرط چې د "درو سمکو" پر ځای "دوو سمکو" کلمات ورولو پري.

معما مي ده د اسم دوه سمکه

حاد درو و سمکو سرکړه، واعلم

"وَ اعْلَمْ" په معما کې داخله کلمه نه ده، صرف د شعر قافیه په سمه سوې ده او معنا یې "پوه سه" ده.

دوهمه معما زما د دېوان په ۲۴۴ مخ او د کوتي چاپ دېوان په ۲۲۰ مخ کې راغلې ده. په کابل چاپ کې بیخي سته نه.

یو ایلچي راغی له هنده دلاوره ورسره عجب حیوان و برادره

دا حیوان قادر پخپل قدرت جوړ کړی لس یې خولې او دېرش یې پښې اتیا یې سره

دا معما د (فیل) په نامه ده.

ف=۸۰، ی=۱۰، ل=۳۰

د میرزا حنان بارکزي دېوان

د دې معما حل ما په دېوان کې راوړی دی، چې د کوتبي چاپ د ښاغلي مرتب په واک کې هم ؤ. خو نه پوهېږم چې ولې یې په حاشیه کې (معنائې را معلومه نه شوه) ورته کښلي دي؟

دریمه معما د (مدینه) په نامه ده، چې زما د دېوان په ۲۴۴ مخ او د کوتبي چاپ په ۲۲۰ مخ کې راغلي دي.

افلاکونه یې په نور د جبین ونيو درست جهان یې نبوت په نگین ونيو
پر نامه د مدینې معجزه گوره چې مه خیري سوه په میان کې یې دین ونيو

په دې معما کې د حضرت محمد ﷺ په لاس د شق القمر معجزې ته اشاره شوې ده او حل یې ساده دی "مه" چې خیري سې یعنی "میم" او "ها" یې سره جلا سي، "دین" یې په منځ کې ور ولوېږي، "مدینه" ځني جوړېږي. د کوتبي چاپ ثبت یې داسې دی:

افلاکونه یې په نور د جبین ونيو درست جهان یې نبوت په نگین ونيو
پر نامه د مدینې معجزه گوره چې ماه خیري شوه په میان کښي ئې دین ونيو

دلته د (ماه) لیکدود معما ته زیان رسولی دی. ځکه که (ماه) خیري سي او (دین) یې میان ته ور ولوېږي نو به یا (مدینه) ځني جوړېږي یا (مدینه) چې دواړه شکله یې سم نه دي. تاریخي مادي:

میرزا حنان د خپل پلار د وفات تاریخي ماده د خپل دېوان په یوه نسخه کې داسې راوړې ده:

زما پلار محمد حسن د دین پنجه خدای دي ورکړي په جنت کې سراج
له هونبیاره مې د مرگ وکړه پوښتنه را تې وویل تاریخ سو مرغ چه

دا تاریخي ماده زما په لاس د ترتیب سوي دېوان په ۲۴۴ مخ کې سته د "مرغ چه" ابجدې ارزښت ۱۲۴۸ هـ ق کېږي او ما دغه کال د حنان د قبله گاه د مړینې کال بللی دی، چې سم استخراج نه دی او وروسته به پر وېغېږم. لکه وړاندي چې مې و ویل د حنان د دېوان د ترتیبولو په وخت کې زما سره یوازي یوه خطي نسخه وه او چاپي نسخې دغه اشعار نه درلودل له یوه ثبت څخه ما دا حقیقت نه سواي معلومولای چې د نوموړي شاعر پلار په رشتیا سره په همدې کال وفات سوی دی که یه؟ دغه تاریخي ماده له اصل پېښې سره د مفهوم او معنا هیڅ راز اړیکې نه لري، یوازي یې مطلوبه سنه په پوره کړې ده. دا کار د میرزا حنان خپل بدعت نه، بلکې د قدماوو پر لار تللی دی. د خوشالخان خټک په کلام کې مو د دغه راز تاریخي مادو بېلگې د مخه ولوستلې.

د میرزا حنان بارکزي دېوان

د کوتي چاپ چي له کومي نسخې څخه برابر سوی دئ، هورې حنان د خپل پلار د مړيني بله تاريخي ماده وييلې ده. (۲۲۰ مخ)

قبله گاه می په عمل لکه بیضه د ریالہ غشی ئی خلاصہ فضہ
هاتفی ئی په وفات کنسی دغه ووی چي تاریخ ئی دامقام سوروضه

تر دې مادې لاندې یې په عدد ۱۲۵۸ کنبلي دي چي په دې حساب نو تاريخي ماده "مقام سوروضه" ده. ما ته چي د حنان دېوان تر چاپ وروسته د بلي نسخې د لوستلو موقع برابره سوه، هورې بيا شاعر د خپل پلار د وفات نېټه په نورو کلماتو کي موندلې ده او ابجدي ارزښت يې د کوتي چاپ تر تاريخي مادې يو کال زيات دئ. هورې داسي لولو:

قبله گاه می و جوار ته د کریم شوروان الحکم لله الحکیم
له هونبیاره می د مرگ پوښتنه وکړه ول تاریخ یی دئ له اجر عظیم

د "له اجر عظیم" ابجدي ارزښت ۱۲۵۹ کېږي.

له دغو درو تاريخي مادو څخه داسي نتيجه را ايستلای سو، چي "مرغ چه" به غالباً "مرغی چه" وي ځکه پخوانيو کاتبانو او په هغو کي پخپله میرزا حنان زياتره وخت (ی) په زېر (کسره) سره ښيي. د "مرغی چه" کلمې (ی) به يې غالباً په زېر سره ښوولې وي، چي هغه هم له کتابته پاته سوی دئ په دې توگه نو د تاريخي مادې ارزښت ۱۲۵۸ کېږي. دا کال د کوتي چاپ دېوان له مادې سره برابر دئ. زما استنباط پر دې دليل ولاړ دئ، چي له میرزا حنان غوندي قادر الکلام شاعر څخه په يوه تاريخي ماده کي، هغه هم د خپل پلار د مړيني په ماده کي د لسو کالو توپير توقع نه سي کېدلای. په وروستۍ تاريخي ماده کي يې د "اجر" کلمې د سرهمزه په محاسبه کي نه ده شمېرلې. دا چي معمايون دې کار ته اجازه ورکوي که يه؟ زه سمدلاسه څه نه سم ويلاي خو دومره ويلاي سم، چي د حنان د پلار د مړيني کال به ۱۲۵۸ ق و.

ښاغلي سعيد گوهر صاحب د میرزا حنان بارکزي د کوتي چاپ دېوان په ۲۲۴ مخ کي زما په لاس برابر سوي دېوان باندې يوه نيوکه کړې ده او هغه دا چي ما (د میرزا حنان بين المللي ادبي پښتو قصداً په قندهارۍ لهجه بدله کړې ده). هو. ما د میرزا حنان دېوان د ده پخپله لهجه برابر کړې دئ او دا مي عقیده ده چي پخواني متون بايد د ليکونکي يا شاعر په خپله لهجه برابر سي. دا کار تر ما د مخه هم سوی دئ. د حاجي جمعه بارکزي دېوان هم د ده پخپله لهجه د ښاغلي زلمي هيواد مل صاحب

د میرزا حنان بارکزي دېوان

په زیار ترتیب سوی دئ. سريزه او لغتنامه يې پوهاند عبدالشکور رشاد کښلې ده. ښاغلي هیوادمل صاحب پخپله سريزه کې د دغه کار علتونه هم بیان کړي دي او ویلي يې دي، چي متون باید د شاعر پخپله لهجه ثبت سي. ^(۱) ما هم د دوی په استناد د دېوان د سريزي په (ع) مخ کې خپل دلایل راوړي دي. که دا کار یو ادبي او تاریخي ضرورت نه وای نو ولي به د کوټي چاپ ښاغلي مرتبین مجبور بدلای چې د حنان بارکزي د پلار د وفات تاریخي ماده د (بین المللي پښتو) پر خلاف (مقام سوروضه) ثبت کړي او (مقام شوروضه) يې ونه لیکي. ^(۱) د دې کار اړتیا بالکل څرگنده ده. که يې دا کار کړي وای نو د میرزا حنان مرحوم پلار به ترننه پوري ژوندی وای او اتیا کاله به يې نور ژوند هم په مخ کې وای! ځکه د (مقام شوروضه) ابجدي ارزښت ۱۴۹۸ کېږي او دې سنې ته لا نور اتیا کاله انتظار په کار دئ!

بله تاریخي ماده د برهان نامي د وفات نېټه ده. دا سړي په ټولو خطي نسخو کې د (اخوی ام برهان) په القابو یاد سوی دئ. په همدې دلیل ما او د کوټي چاپ ښاغلو ترتیبوونکو د میرزا حنان بارکزي ورور بللی دئ. که څه هم کله کله تېروني یار او اشنا ته هم د (اخوی) خطاب راتلای سي. د وفات قطعه يې ما داسي راوړې ده:

د برهان مرگ می پر زړه اور بلاوه په پوښتنه می همه ځای لټاوه
د وفات تاریخ یې دا هاتفي ووې له دا نیم برهانه مخ وگرزاه

د دغې تاریخي مادې د لیکلو په برخه کې ما د دېوان د سريزي په (د) مخ کې خپل نظر او په خطي نسخو کې د فتحې او کسري پر کارولو خبري کړي دي مگر په محاسبه کې می بیا هم سمی نه دي تطبیق کړي. ما د علمي احتیاط په حکم کښلي دي، چي که دا څلوريځه (ما سمه حل کړې وي، نو ۱۲۸۳ ق ځني راوړي). خو لکه چي معلومېږي، سمه می نه ده حل کړې. ځکه زما محاسبه (له دا نیم برهان مخ وگرزاه) جملې له مخي وه خو په (له) کې می باید د (ها) ابجدي ارزښت (۵) نه وای شمېرلی. اوس چي له پورتنۍ سنې څخه پنځه و ایستل سي، یو زرو دوه سوه اته او یا پاتېږي. دا خو له پورتنۍ جملې څخه سمه استخراج سوې سته ده، مگر د میرزا حنان مطلوبه سته نه ده. په دې دلیل

(۱) د حاجي جمعه بارکزي دېوان - سريزه - ۱۳۷ مخ - ۱۳۲۰ ش - کابل.

(۱) له بده مرغه د (هیله) مجلي مسئولینو زما د همدې مقالې د خپرولو په وخت کې د معیار د عامیانه درک تراغېزي لاندې هم د حنان په شعر او هم زما په لیکنه کې لاس وهلې دئ او د (مقام سوروضه) تاریخي ماده يې (مقام شوروضه) ثبت کړی دئ د دوی په نظر خو يې به (شو) باندې د (سو) په بدلولو سره د حنان شعر او زما لیکنه د چا خبره معیاري کړې ده! خو زما د استدلال ودانۍ او د تاریخي مادو په ویلو کې د حنان ټولي خواړۍ يې ګلوي وډي کړي دي ځکه میرزا حنان د خپل پلار د مرگ نېټه ۱۲۵۸ ق ښوول غوښتي دي او دا عدد له (مقام سوروضه) څخه لاس ته راتلای سي که يې د معیار د عامیانه درک په اغېزه (مقام شوروضه) وليکو، څرنگه چي د دې جملې ابجدي ارزښت ۱۴۹۸ کېږي، نو معنا به يې دا وي چي د حنان پلار مرحوم اوس هم ژوندی دئ او حنان يې په نوموړې قطعه کې د مړینې پېشګويي! کړې ده.

د میرزا حنان بارکزي دېوان

چي د کوتي چاپ نوموړې څلوريځه داسي راوړې ده:

د برهان مرگ می په زړه اوربلاوه په پوښتنه می ئې هر ځای لټاوه
د وفات تاریخ ئې دا هاتفي ووي له دا نیمه برهان مخ وگرځاوه
او ترلاندې یې په عدد ۱۲۷۷ کښلي دي. زما او د کوتي چاپ په ثبت کي شکلي توپیر سته خو له
دواړو تاریخي مادو څخه ۱۲۸۳ راوړي چي د شاعر له مطلوبې سني سره شپږ کاله توپیر لري. د
کوتي چاپ ښاغلو ترتیبونکو یو ښه کار دا کړی دی، چي په لمن لیک کي یې د خطي نسخې اصلي
ثبت هم راوړی دی چي زما په خطي نسخه کي یې هم کټ مټ دغه شان املاء وه یعني (لدا نیم برهان
مخ وگرزوه). له دې جملې څخه هم ۱۲۷۷ نه راوړي بلکي ارزښت یې ۱۲۷۸ کېږي. زما یقین دی میرزا
حنان چي دغه تاریخي ماده جوړوله، هلته یې د هاتف له خولې د امر صیغه (مخ وگرزوه) په پام کي
وه او د (مخ وگرزوه) الف یې د قافیوي اړتیا له امله ورکړی دی. اوس که د برهان نامي د وفات
تاریخي ماده (لدا نیم برهان مخ وگرزوه) جمله ومنو نو سمدم ۱۲۷۷ ځني راوړي او فهو المراد.

د ښاغلي صحاف په دوهمه خطي نسخه کي د دوران نامي د مړیني تاریخ هم راغلی دی چي نه زما په
دېوان کي او نه د کوتي چاپ دېوان کي سته

هغه داسي دی:

د دوران د مرگ خبر مات کړم پر ملا چي مشفق او مهربان و پر هر چا
له هوښیاره مي د مرگ پوښتنه وکړه وي ويل تاریخ زردوه سوه اويا
دا نېټه بيخي څرگنده ده او کومه لاندې نه پکښي پېښېږي.^(۱)

وروستی تاریخي ماده د میا جان محمد اخند^(۲) ده چي د محترم صحاف په دوهمه نسخه او د کوتي
په دېوان کي یو راز راغلی ده. د صحاف صاحب په نسخه کي یې په عدد ۱۲۷۳ ورته کښلي دي او د
کوتي په چاپ کي یې ۱۲۷۲ ترلاندې لیکلي دي. زما په محاسبه ۱۲۷۳ کال سم دی. څلوريځه داسي ده:
چي ولي و د خپل وخت فاني فی الله نا امیده یې څوک نه تله له درگاه
یو هوښیار یې په وفات کښي داسي ووي دا تاریخ میا جان محمد رضی الله
د (میا جان محمد رضی الله) ابجدې ارزښت ۱۲۷۳ راوړي.^(۲) د حنان په دېوان کي بله تاریخي پېښه د

(۱) زه چي د برهان او دوران قافیوي ورته والی د حنان له نامه سره گورم، دا دواړه د احتیاط په قید د میرزا حنان بارکزي وروڼه گڼم (د
سپتمبر ۲۰۰۴ ع یادښت).

د ميرزا حنان بارکزي دېوان

سردار مهردلخان مشرقي (۱۲۱۲-۱۲۷۱ هـ ق) مرثيه ده. څرنگه چې په هغې کې داسې تاريخي ماده، چې حل دي و غواړي، نسته، ځکه نو ما بحث پر و نه کړ. د دغې مرثيې د سراو پای بيتونه داسې دي: و جوار ته د مولا سردار قرين ولاړ چې مرغوب د کل عالم و په تحسين ولاړ اعتماد باندي د کړونه دئ "حانه" چې "سردار مهردل" له دې دنيا يقين ولاړ

❧ ❧ ❧

ټورنټو - کاناډا د مارچ دريمه ۱۹۹۸ع

میرزا "حنان" بارکزی

د دیارلسمې هجري پېړۍ په لومړۍ نیمایي کې په احمدشاهي کندهار کې د علم او معرفت، شعر او شاعرۍ بازار ښه تود و. دا وخت که په سیاسي لحاظ د سردارانو ترمنځ د اقتدار پر سر د خانه جنگۍ عصر دې خو د علم او پوهې په لحاظ د پوهانو او عالمانو ترمنځ د پوهنې د مشعل د روښان ساتلو پر سر د سیالۍ زمانه ده. کتابونه تالفيږي، دېوانونه تر تېبېږي، انجمنونه جوړېږي، مشاعرې کېږي، د علم د تدریس په حلقو کې په ډېرې گرمجوشۍ سره ځوان استعدادونه روزل کېږي، نوي څېرې د ادب میدان ته راوړي دې علمي هڅې هغه وخت لازيات روتق و موند چې په دې ښار کې د سردار مهردل خان مشرقي "1212-1271 هـ" په لاس د ادبي دبستان "ادبتون" اساس کېښېښول سو. دې مرکز ډېره پخه تاریخي زمینه او سابقه درلوده او پکښې را غونډه سوي کسان د هوتکو د عصر د نارنج ماڼۍ د ادبي مجلس او د احمد شاهي عصر د ځلاند علمي ماحول برحق وارثان وو.

د دې انجمن د سرسری سردار مهردل خان مشرقي د سردار پایند خان زوی دې. د ده سکني وروڼه "کهندل خان، پردل خان، رحمدل خان او شېردل خان" د کندهار مستقل حکمرانان وو. دا پنځه وروڼه زموږ د هیواد په تاریخ کې "د کندهاري سردارانو" یا "کندهاري وروڼو" په نامه شهرت لري.

سردار مهردل خان مشرقي د پښتو او پارسي ژبو ښه شاعر، متصوف او د تالیفاتو خښتن دې. د شعر پر دېوانو سربېره یې د "جمع الجمع" په نامه یو کتاب په تصوف کې کښلی دې. د "شرح بیتین" په نامه یو منظوم اثر لري چې د مولانای رومي د دوو بیتو شرحه ده. دا اثر د علامه عبدالحی حبیبی له خوا په کابل کې چاپ سوئ دې. علامه حبیب الله کاکړ کندهاري "حبواخونزاده" د موضوعه احادیثو پر تخریج یو کتاب د "نقد الثقات في تزییف الموضوعات" په نامه د همدې علم دوست سردار په غوښتنه کښلی دې. (1)

د مشرقي د ادبي انجمن مقر د سردار مهردل خان خپل کور و (2) او د انجمن سرگرمه غړي میرزا "حنان" بارکزی، حاجي عبد الله پوپلزی، صدیق اخونزاده هوتک، ملا میران، طرزي او نور وو.

(1) وگورئ: پښتانه شعراء، دوهم ټوک، 481 مخ

(2) د تفصیل له پاره وگورئ: پاشلي ويناوي، د مولوي صالح محمد هوتک اثر، 3 مخ

د میرزا حنان بارکزي دېوان

زموږ د بحث وړ شاعر میرزا حنان بارکزي دی چې د کندهار ښار جنوبي لور ته د "مرت کلا" (۱) په کلي کې زېږېدلی دی. په مرت کلا کې د حنان د زېږېدو په باب متواتر روایت سته خو د ده په دېوان کې یې د دې روایت ملاتړ ونه موند. د میرزا حنان د ژوند او کورنۍ په باب موږ ډېر معلومات نه لرو. تر کومې اندازې چې زه خبر یم په دې باره کې د پښتو ادبیاتو تاریخ "دریم ټوک" پښتو ادب تاریخ، پښتانه شعراء "دوهم ټوک"، افغانستان نومي کتاب د کندهار مشاهیر، اریانا دائرة المعارف، د سره غره ګلونه او د ده د چاپي دېوان په سریزه کې لږ و ډېر مواد موندلای سو چې تقریباً ټول یو شاتنه خبرې لري او لیکوالو د پښتانه شعراء څخه زیاته استفاده کړې ده. د ده په خپل، دېوان کې هم زه ډېر لږ پر داسې ځایو پېښ سوئ یم چې د ژوند زیات اړخونه دي یې په روښانه سۍ یوازي می دا څو موده په سترګه سوي دي، هغه داچې:

د پلار نوم یې محمد حسن و چې په "۱۲۵۸ هـ" کال مړ دی. حنان وایي:

زما پلار محمد حسن د دین پنجه	خدای دي ورکړي په جنت کې سراج
له هونښیاره مې د مرګ پوښتنه وکړه	راتې وویل تاریخ شو مرغۍ چه

"دېوان - ۲۰۸ مخ"

د برهان په نامه یې یو ورور درلود چې د حنان په ژوند و فات سوئ دی وایي:

د برهان مرګ مې پر زړه اور بلاوه	په پوښتنه مې همه ځای لټاوه
د وفات تاریخ یې دا هاتفي و وې	له دا نیم برهانه مخ و ګرزاوه

"دېوان - ۲۰۸ مخ"

د کندهار اوسېدنکی و. د ده خپله وینا دا ده:

په خپه به ګلرخان د قندهار وي	چې په مرګ ولاړ شي "حنان" رنگه بلبله
------------------------------	-------------------------------------

"دېوان - ۱۳۵ مخ"

له حنانه قرار شه غواړې ناصحه	چې رسوا کړ دا ستا عشق په قندهار کې
------------------------------	------------------------------------

"دېوان - ۱۷۱ مخ"

له نامه سره یې "میرزا" هم کښل. لکه په دا لاندې بیتو کې:

داله غمه د کوم مخ "میرزا حنانه"	له ژړلو چې مې نه درېږي سترګي
---------------------------------	------------------------------

"دېوان - ۱۷۲ مخ"

(۱) د احمد شاهي کندهار د ښکار پر دروازې څخه د موټر او بګیو یوه لار مخ پر جنوب وتلې ده چې د کرزاو ډاکر له کلیو څخه تېره او پای یې یوه کوچنۍ غره ته درېږي. د دې غره په شمالي لمن کې یوه هدیره سته چې پوځ دېوال پر تاو سوئ دی د حاجي جمال خان بارکزي مقبره په همدې هدیره کې ده چې ګومبته پر ولاړه ده. دا غر د حاجي جمال نیکه په نامه یادېږي. د غره لوېدیځ لور ته د یوه یا دوو کیلو مترو په واټن یو کلی ودان دی چې مرت کلا نومېږي.

د مرت کلا په شا وخوا کلیو کې بارکزي میشته دي. دا کلي د ترنک رود پر شمالي او جنوبي غاړو پراته دي.

د میرزا حنان بارکزي دېوان

خرڅوې دین په دنیا "میرزا حنانه" دا نعمت زائلوې په دا غم ولسي
"دېوان - ۱۷۹ مخ"

په ځواني یې شعر ویل شروع کړي دي. له دې لاندې بیته همدغه راز مطلب اخستل کېږي:
ستاله غمه نه یم څه یم چي دا هسي لاد دېرشو کالو نه یم موی مې سپین شو
"دېوان - ۱۰۳ مخ"

عمر یې تر سپین ږیرتابه پوري رسېدلې و. دی وایي:
چي په سپینه ږیره نه اوږې د بڼکلو آفرین دي شه "حنانه" پر همت
"دېوان - ۴۹ مخ"

چي پیری مې ږیره سپینه کړه خم قد راته بڼایي اوس عصا د سرو قد
"دېوان - ۵۴ مخ"

د سردار مهردلخان د مرګ په کال "۱۲۷۱ هـ ق" ژوندی و. د هغه ویرنه یې ویلې ده چي
د سراو پای بیتونه یې داسي دي:

وجوار ته د مولی سردار قرین ولاړ چي مرغوب د کل عالم و په تحسین ولاړ
اعتماد باندي د کړونه دئ "حنانه" چي "سردار مهردل" له دې دنیا یقین ولاړ
"دېوان - ۲۲ مخ"

دا هغه موضوعات دي چي موږ د ده له خپلي خولې په خبرېږو. اوس به د ده خپله وینا سره وشنو، د
نورو ښاغلو محققینو څېړنې به هم پر وگورو او به وینو چي څه تروزي.

د ژوند زمانه یې:

د میرزا حنان د زېږېدو نېټه نه ده پخپله وینا کي ښودل سوېده، نه د ښاغلو څېړونکو په څېړنو کي.
د سردار مهردلخان مشرقي د مرثیې په استناد په (ادبي تذکره - تاریخونو او نورې ته ورته آثارو
کي یې ژوند تر "۱۲۷۱ هـ ق" پوري یقیني بلل سوئ دی). دا سي روایت هم سته چي دېوان یې په همدې
کال ترتیب کړئ دئ^(۱) د ده د خپلي وینا سره سم دغه وخت سپین ږیری دئ. که یې موږ د سپین
ږیرتوب عمر شپېته کلنۍ فرض کړو. نو به یې د زېږېدو نېټه د "۱۲۱۰ هـ ق" شاوخوا یا په بله وینا د
شاه زمان سدوزي، د پاچهۍ اوایل وي.

(۱) وگورئ: حبیبی - عبدالحی - د افغانستان پېښلیک ۱۹۲ مخ.

د میرزا حنان بارکزي دېوان

ماته چي د ده دېوان کومه خطي نسخه همدا اوس پرته ده، په هغې کي يې د خپل ورور برهان نومي د مړيني نېټه په يوه څلوريځه کي بنودلې ده چي که ماسمه حل کړې وي، نو "1278 هـ ق" ځني را وزي. (1) په دې ډول د حنان د ژوند زمانه د ده د خپل شهادت له مخي دوولس کاله نوره هم اوږدېږي. زما خپله څېړنه تر دې ځايه رسېدلې ده خو د پښتو ژبي زيار کښ محقق ښاغلی زلمی هيوادمليکي: (فاضل استاد پوهاند عبدالشکور رشاد د ده "حنان-م. هـ" د آثارو له مخي دا ثابته کړې ده چي دی تر "1292 هـ ق" پوري ژوندی و). (2)

د فاضل استاد پوهاند رشاد صاحب د تحقيق پر اساس د حاجي جمعه "بارکزي" د دېوان د مقدمې ښاغلي ليکونکي د "حنان" له نامه سره "1292 هـ ق ژوندی" کښلی دی خو د عبدالحميد مومند د دېوان په سريزه کي يې چي د حاجي جمعه بارکزي د دېوان تر چاپ درې کاله وروسته د نوموړي ليکونکي په زيار په کابل کي خپور سوئ دی، د حنان نامه ته "د ۱۲۷۰ هـ ق" ليکلي دي. (3) دا ډول ارقام او اعداد له لوستونکي څخه لارولیکه ورکوي.

اوس چي زه دا کرښي کارېم نه د حنان نور آثار راسره سته، نه هم د پوهاند رشاد تحقيق، همدومره ويلای سم چي حنان تر "1292 هـ ق" پوري ژوندی و، دغه وخت د امير شېرعليخان د دوهم وار پاچهۍ اووم کال دی.

د حنان د اولادو او د هغه د ښځېدو د ځای په باب د ويلو وړ هيڅ راز معلومات نسته.

تألیفات يې:

زموږ په واک کي خودم درحاله د ميرزا حنان پښتو دېوان سته د "کندهار مشاهير" نومي کتاب ښاغلی مؤلف ليکي: "ميرزا حنان په پښتو او فارسي زيات شعرونه او مردف دېوانونه لري". (4)

زما په تيار سوي متن کي يوه فارسي غزله سته "۱۰۷ مخ" د هغې له لوستلو څخه هم څوک دا حکم کولای سي چي شاعر به هرومرو نور فارسي شعرونه هم وييلي وي، ښايي دېوان به يې هم درلود. خو دا خبره راته لايښحله پاته ده چي د فارسي دېوان د درلودلو په صورت کي په پښتو دېوان کي ديوي فارسي غزلي د راوړلو ضرورت څه و؟

-
- (1) په دې څلوريځه کي تاريخي ماده "له دا نيم برهانه مخ وگرزاوله" ده. د نسخې د ليکدود له مخي د "برهان" مغيره شکل هم "برهان" کښل کېږي د کلمې د پای "ه" په زور "فتحه" بنودل سوېده ځکه نو د استخراج په وخت کي بايد د "ه" ابجدي ارزښت محاسبه نه سي دغه راز د "له" په کلمه کي هم بايد "ه" محاسبه نه سي. زما په خيال له "نيم برهان" څخه مراد "خوان برهان" دی، ولي که د "برهان" نيم قيمت "179" له تاريخي مادي څخه ووزي، "1104" پاتېږي چي په دغه کال به نه د حنان البوشاکه وه نه يې د ورور.
- (2) وگورئ: د حاجي جمعه بارکزي دېوان د مقدمې 24 مخ-کابل-1360 ش.
- (3) وگورئ: د عبدالحميد مومند دېوان د مقدمې 26 مخ-کابل-1363 ش.
- (4) وگورئ: څلمی-محمودولي-د کندهار مشاهير-۲39 مخ.

د میرزا حنان بارکزي دېوان

بناغلی زلمی هیوادمل لیکي: (حنان د خومؤلفاتو څښتن دئ د قصو یوه مجموعه یې له بناغلي محمد نسیم نوري قندهاري سره سته په فرهنگ زبان و ادبیات پښتو (ج 1-142) کي ده د قصو یاد راغلی، په "پښتو منظومي قصې" (5) نومي اثر کي یې د شهزاده سلیم جواهری د قصې یادونه شوې ده). (6)

(5) "پښتو منظومي قصې" د عبدالکریم پتنگ اثر دئ چي په 1357 ش کال په کابل کي چاپ سوئ دئ.
(6) وگورئ: د عبدالحمید مومند دېوان- 1363 ش چاپ- کابل- د مقدمې 26 مخ

د میرزا حنان بارکزي دېوان

ادبي لارښی:

د میرزا حنان بارکزي د دېوان له لوستلو څخه له ورايه ښکاري چې ده د پښتو ژبي د کلاسیکو شاعرانو او متقدمینو دېوانونه او آثار کتلي او مروج علوم یې هم پر څنگ ورسره لوستي وو. خپل نکته سنج فکري د پښتو ژبي د نازک خیاله شاعر عبدالحمید مومند "1148 ق ژوندی" له خیاله سره ورته موندلی او د هغه ادبي لار او سبک یې غوره کړی او پیروي یې کړې ده. زموږ د ادب تاریخ څېړونکي او ادیبو هان په دې باب په یوه خوله دي چې میرزا حنان د حمید د ادبي سبک ډېر ښه پیرو دی. (1)

اروا ښاد استاد عبدالرؤف بېنوا لیکي: (د حنان شاعرانه تخیل ډېر لوړ او د نوو مضامینو میندونکی او بداعت خوښوونکی دی. دی هم لکه حمید نوي تلازمات او نوي استعارې او ښکلي تشبیهات څرگندوي... ده هغه ادبي سبک ته ترقي ورکړې ده چې حمید مهمند یې مؤسس دی... دی تر معنوي خوا ادبي ښېگړو ته اهمیت ورکوي... په دې لاره کې لوړې درجې ته هم رسېږي او د پښتو شاعرانو د لومړۍ ډلې او استادانو د گډۍ په پای کې کښېني او د حمید بابا گړندی او نامتو شاگرد گڼل کېږي). (2)

د پښتو شاعرانو د "لومړۍ ډلې او استادانو د گډۍ په پای کې" د حنان له موقعیت څخه د استاد بېنوا مقصد دا دی چې حنان په زماني لحاظ د دغو استادانو د ژوند تر وخت را وروسته شاعر دی.

اروا ښاد استاد گل پاچا الفت د حنان بارکزي د چاپي دېوان په سریزه کې وایي: (میرزا حنان د پښتو په شاعرانو کې د ډېر ښه ادبي شهرت خاوند دی... لکه چې دی پخپله ځان د حمید خوشه چین بولي پخپلو اشعارو کې یې د حمید د سبک پیروي کړې ده او په هغه پسي تللی دی. دی که څه هم د ډېر عقیدت له مخې وایي "حمید ته هېڅ دی ستا شعر حنانه" مگر حقیقت دا دی چې دی د هغه ډېر ښه پیرو دی).

د حمید د سبک د پیروي تصدیق موږ د حنان په خپله وینا کې هم په کراتو مراتو موندلای سو. دی

(1) دغه لاندې کسان د حمید د سبک په پیروانو کې شاملېږي: کامگار خټک، قلندر، ثاني حمید، کاظم خان، خانگل خلیل، بېدل، محمدي صاحبزاده، احمدي صاحبزاده، میرزا حنان، صمد، عبدالله محزون، محمد بیاض گدون، ملا محمد اکرم، عبدالله او نور. "و گورئ: د عبدالحمید مومند دېوان - د سریزي 35 مخ"

(2) پښتانه شعراء دوهم ټوک - 449 - 450 مخونه (د کتاب دغه برخه د کابل مجلې د 120 گڼې له هغه مضمون څخه اقتباس سوې ده چې استاد بېنوا کښلی دی).

د ميرزا حنان بارکزي د پوان

وايي:

پيروي مي د "حميد" موشگاف وکړه
ما "حنان" د شعر لاس کړ د "رحمان" مات
د حميد د شعر بحر ته "حنانه"
يو څو څاڅکي دي لوبډلي ستا ابيات
د حميد د خوش نظمۍ په زراعت کي
دا "حنان" يې دئ د شعر خوشه چين
حنان په رشتيا سره د خپل عالي تخيل په واسطه د حميد سبک پر مخ بېولئ دئ، خو کله کله بيا د حميد پر پله مستقيم گام هم ږدي.

حنان وايي:

چي مي وليدې د ترکو سترگي غوري
نه خلاصېږم په هيڅ شان له دغي کوري
د پوان - ۱۲۳ مخ

حميد وايي:

چي په غټو سترگو غوري نابينا وي
چاچي وليدې د ترکو سترگي غوري
د پوان - ۳۵۷ مخ (۱)

حنان وايي:

له پرته ستاد مخ دئ
چي لمړيت شو په سحاب
د پوان - ۴۳ مخ

حميد وايي:

ستاد مخ له شرمه و نغښت
بناپېرو مخ په حجاب
د پوان - ۵۰ مخ

حنان وايي:

د "حنان" سینه نو خطو تور سکاره کړه
که سینه وه د حميد دوکان د مشکو
د پوان - ۱۰۵ مخ

حميد وايي:

دا شرف د عاشقۍ نه دئ نور څه دئ
چي سینه شوه د حميد دوکان د مشکو
د پوان - ۲۳۴ مخ

(۱) د حميد دکلام اقتباسات د ۱۳۶۳ هـ ش کال د کابل چاپ د پوان څخه سوي دي.

د میرزا حنان بارکزي دېوان

حنان وايي:

له حميده سره آس د شعر نه ځي که "حنان" په حرص مخکې کړي پره
"دېوان - ۱۲۱ مخ"

حميد وايي:

په حرص که مخ د زمکې کړي پره رابه نه وړي تر نصيب زياته ذره
"دېوان - ۱۷۲ مخ"

د حنان پر شعر باندې د نورو متقدمينو اغيزې هم ليدل کېږي د هغو اشعار يې د تضمين په ډول هم اخيستي دي. دې وايي:

زه "حنان" د يار په غم لکه گل واشوم که "رحمان" و د اشناله لاسه ستړی
"دېوان - ۱۲۳ مخ"

رحمان بابا وايي:

د اشناله لاسه زه يم په زړه ستړی په فلوس مي په کار نه دئ درست وگړی
"دېوان - ۲۲۰ مخ"

دغه راز حنان د پير محمد کاکړ د يوې غزلې په اقتفاء يوه بشپړه غزل لري چې مقطع يې دا سي ده:

جواب دئ دا غزل "حانه" د اخوند پير محمد که په قيامت کې په پناه د پيغمبر و درم
"دېوان - ۸۳ مخ"

دا راز څېړنه جلا ادبي تحقيق غواړي او دا څو پاڼې سريزه د ډول تحقيق گنجايش نه لري.

د حنان په کلام کې اخلاقي موضوعات هم سته او د تصوف رنگ هم خال، خال پکښې ليدل کېږي د ستر افغاني محقق پوهاند عبدالشکور رشاد په نظر (د حنان په دېوان کې د تصوف رنگ څه تن "پيکه" غوندي ښکاري). (۱)

د دېوان د "واو" په ردیف کې په "نوې طرحه" يوه غزله لري چې د ده د ادبي بداعت ډېره ښه بولگه يې بللای شو. لاندې به يې ولولو:

حنان وايي:

نېک بډا د ازل و قتبوش و	د چا بد چا ښه و د چا بېش و
د افغان اله رد م د بلبل اف	روانه يش سخن کاند لرېش و
عشق ايم دام ين لره ستي د	بلبل تاب رگ د گلورېش و
نسترن رگس نبل اله شېو د	اپکوم ال و صفت رتا پېش و

(۱) وگورئ: د حاجي جمعه بارکزي د دېوان د لغتنامې الف مخ

د میرزا حنان بارکزي دېوان

گل شرمخ په اڼو کښه و نغښت اب يې ستا ديدن و د اور پېش و
چي مي وارا په ياد شي اړقيب هم اته رساعت رمرگ بتر پېش و

څه په نوې طرحه شعر کړې "حنانه"
ستا الفاظ د شاعرانو د زړه نېش و
"دېوان - ۱۰۴ مخ"

پورتني غزله خو په همدې بڼه معنا نه ورکوي، مگر که د هرې کلمې د پای توري د راتلونکي کلمې د سرتوري وگڼل سي، بيانو معنا ښکاري. په دې ډول:

نېک که بد دا د ازل د وختو وېش شو	و د چا بد د چا بڼه، هو د چا بېش شو
دا فغان ناله هر دم د بلبل لافه	تاب يې ستا د ديدن نه و دار و پېش شو
عشق قايم مدام مين لره هستي ده	د بلبل له تابه برگ د گلور بېش شو
نسترن نرگس سنبل لاله شېو ده	دا په کوم مال و صفت تر تا پېش شو
گل له شرمه مخ په پاڼو کښي بڼه و نغښت	ما ته هر ساعت تر مرگ بتر پېش شو
چي مي يو وارا په ياد شي يار رقيب هم	فروانه (۱) هيڅ سخن نه کاندې دلرېش شو

څه په نوې طرحه شعر کړې "حنانه"
ستا الفاظ د شاعرانو د زړه نېش شو

د دې غزلي په باب د استاد بېنوا مرحوم رايه داسي ده چې: (دا بداعت تر اوسه په پښتو کي چا نه دئ کړي). خو د اريانا دائرة المعارف په دريم ټوک 569 مخ کي يې کښلي دي: (په پښتو کي دا د لاندي بيتو بداعت تر اوسه تر حنان بڼه چا نه دئ کړي). له دې عبارت څخه ښکاري چې پر حنان برسېره نور پښتانه شاعران هم دغه راز اشعار لري؟ خو له بده مرغه نه د دائرة المعارف د دغي برخي ليکونکي بل مثال راوړي او نه زما سترگي بل ځای پر لگېدلي دي.

د حنان دېوان له هر راز ادبي صنايعو څخه ډک دئ، دلته به يې څو مثال وولولو:

تجنيس:

دا يې چين د جبين نه دئ د زړو چين دئ په دا چين کوي د چين د مشکو چين
ارسال المثل:

وصل و هجر د يار د واړه خور و ورور دي په دنيا کي بې زحمته راحت نه وي
تقابل:

(1) دا کلمه بايد (پروانه) کښل سوي وای مگر د پومي کلمې "ف" دغه راز کښلو ته مجبور کړم.

د میرزا حنان بارکزي دېوان

په گلشن کي گل تر تا خوشاله نشته	نه په مينه کي بلبل تر ما حزين شته
سوال و جوابه	
ماول وروځي دي کړې او خال دي څه دئ	ويل خال مي دئ امام ورځي محراب دئ
تحت النقط:	
چي له بويه محروم کړئ و دلبر	په کارمه لره دا سي بېکاره سر
فوق النقط:	(ټوله غزله)
د معشوق د مخ احوال درته حضور کړه	له دا وروستو هاله ځان لکه منصور کړه
	(ټوله غزله)
بې نقط:	
محمد سرور سردار و د عالم	عدل و حکم هم دوام واره محکم
	(ټوله غزله)

د دېوان دغه متن:

د دې متن د برابرولو پر وخت ماته دوې نسخې پرتې وې. يوه خطي بله چاپي.

خطي نسخه- دا نسخه ماته بناغلي حمدالله صحاف له خپل ځاني کلکسيون څخه په کراچي کي د کتلو له پاره راکړه. نسخه ډېره نفيسه، بشپړه خوانا او ښه ساتل سوې ده. خط يې نستعليق ته ورته دئ. پر څپرکوکاني "خوقندي" کاغذ په توره سياهي کښل سوې ده د کاتب نوم يې معلوم نه دئ. د پاڼو شمېر يې يو شپېته دئ، مخونه يې منظم رکابونه لري. په هر مخ کي څلور غزلي راغلي دي. دوې په متن کي او دوې پر څنډو "حاشيو". د نسخې د کتابت نېټه لږ څه جنجالي ده ځکه په پای کي يې دغه عبارت کښلی دئ:

(بتاريخ يوم جمعه 18 شهر رمضان المبارك في سنة الف مائتين خمسين قلمي گردید سنه 1280).

په پورتنی عبارت کي وینو چي په تورو "حروفو" باندي د نسخې د کتابت کال "1250 هق"، خو په عدد بیا "1280 هق" ښودل سوئ دئ. زه "1250 هق" ځکه د نسخې د کتابت نه گڼم او قلمي سهوه يې بولم چي په متن کي د سردار مهردلخان مشرقي "1212-1271 هق" وېرته "مړینه" راغلې ده او د مشرقي د مړیني نېټه د "1271 هق" کال د جمادی الآخری اووه ویشتمه د جمعې ورځ ده. (1) په "الف

(1) د افغانستان پېښلیک- 192مخ- په پښتانه شعراء دوهم ټوک 446 مخ کي دا نېټه د دریمي خور 27 د جمعې ورځ ښودل سوې ده؟.

د میرزا حنان بارکزي دېوان

مأتين خمسين“ کي د ”ثمانين“ پر ځای سهواً ”خمسين“ کښل سوئ دئ (2) زه په يقين سره ويلاى سم چي د دې نسخې د استنساخ کال ”1280 هـ“ دئ. په دې کال ميرزا حنان ژوندی دئ او نسخه په قمري حساب يو سل و دېرش کلنه ده. زما سره ځيني دلايل سته چي د هغو پر بناء و ويل سي چي دا نسخه يا د شاعر په خپل خط او يا هم د شاعر تر نظر لاندې کښل سوې ده. له دې امله مي د متن د برابرولو په وخت کي خطي نسخه د اصل په توگه و ټاکله.

نسخه هنري ځانگړتياوي نه لري، کلکه و قايه يې ده چي بېخ او کونجونه يې د سرې څرمني دي، د وقايې رنگ يې زرغون دئ او داسي ښکاري چي وروسته ور لوبدلې ده. تر وقايې او بلاگردان (3) وروسته د لومړۍ پاڼي د سرله خوا پر کيڼ کونج يو کوچنی بيضوي الشکله مهر لگېدلی دئ چي نه لوستل کېږي. پر همدې مخ د حنان يوه غزله په ښکلي نسخ خط کښل سوې ده چي د دې متن په ۱۸۲ مخ کي مي راوړې ده. د دې غزلي څنگ ته د حميد مومند هغه شعر کښل سوئ دئ چي مطلع يې ده:

شعر نه دئ دا خوناب د زخمي زړه دئ يا وتلئ وروستی دم د خولې د مړه دئ

دا غزله په بېخي بابېز خط ده. وروسته يو چا پر زياته کړې ده. تر غزلي لور ”پاس“ يې ورته کښلي دي: (چند بيت افغانی در شان سفت؟ شعر - عبد الحميد پيشاوری فرموده). تر دې پاڼي وروسته په دريم مخ کي دوې فارسي قطعې په نسبتاً ښکلي خط ليکل سوي دي. يوه يې (تعريف اسپ که شاه به کليم ملک الشعراء داده بود) او بله يې (تعريف اسپ که وزير به عصمت بخاری) عبارت پر سر باندې لري له څلورم مخ څخه دېوان پيل کېږي. بايد و وایم چي دا نسخه دوه پيله لري او دواړه په بسم الله شروع سوي دي. د لومړي پيل د سربيت تر بسم الله وروسته دا سي دئ:

الهي د هر چا قاضي الحاجات يې په عطا په کرم حل المشكلات يې

او د دوهم پيل د سربيت تر بسم الله وروسته په دې ډول دئ:

الهي د محبت په اور کي توان را سمندر رنگه د پتي خولي بيان را

ما د لومړي پيل شعرونه ځکه په متفرقاتو کي را وړل چي يو خويي رديف گډوډاوه او بل يې له چاپي متن سره سر نه خوړ.

د نسخې په وروستۍ پاڼه کي د ميرزا عبد الله شهاب يو فارسي شعر سته دا شعر يې د هغه کمر بند

(2) د د ا راز قلمي تېروتنو مثالونه په نورو قلمي نسخو کي هم سته څېړونکي بايد له درايت او نورو قرينو څخه د نسخې د کتابت کال ځان ته معلوم کړي

(3) صحافان ”کتاب جوړوونکي“ بلاگردان هغه کاغذ ته وايي چي د کتاب د لومړۍ پاڼي او د وقايې تر منځ يې د کتاب د پاڼو د حفاظت په مقصد وړاچوي.

د میرزا حنان بارکزي دېوان

په باره کې ویلې و چې د شاه محمود سدوزي له خوا د سوغات په توګه ورکړه سوئ و. دا شعر هم په ښکلي خط کښل سوئ او د پاسه یې دغه لاندې عبارت ورته کښلې دئ:

(کمر بند که شاه محمود سدوزایی به میرزا عبداللہ شهاب داده بود، در تعریف کمر بند گفته).

نسخه املايي غلطۍ نه لري، صرف يو دوه ځايه يې “عبث” د “عبس” په شکل کښلې دئ او هغه هم د “س” د ردیف په خاطر او يو دوه ځايه يې “مداماً” د “مدامن” په بڼه کښلې چې د چاپي دېوان مرتب هم په عين ډول نقل کړې دئ!

دا نسخه (428) غزلي، (4) قطعي، (5) قصيده وشمه غزلي (13) څلوريځي، ترجيع بند، مخمس، سراپا “مثنوي” او د کتاب د ختم مثنوي لري.^(۱)

د نسخې ليکدودي ځانګړتيا وي په دې ډول دي:

(خ) او (غ) يوراز د (خ) په شکل، (ک) او (ګ) يو ډول د (ک) په بڼه کارې. د پښتو نور مخصوص ږغونه بې له “ن” څخه چې د “نږ” په شکل يې کارې، نور ټول په اوسنۍ بڼه ليکي. د کلمو د پای واولونه زياتره مراعاتوي خو ځای ځای يې په حرکتو “زور-زېر” سره ښيي.

(چي) د (چه) په شکل، (بې) د (به) په بڼه، (کښي) د (کښ) په توګه کارې.

په ټوله نسخه کې يې خپل معين ليکدود په دقيق ډول سره تعقيب کړې دئ.

د ځينو غزلو د بيتو لپاره يې تش ځايونه پرې ايښي دي.

په نسخه کې يوه فارسي غزله هم سته چې د دغه برابر سوي متن په (۱۰۸ مخ) کې مي راوړې ده.

چاپي دېوان

دا دېوان د پښتو ټولنې له خوا په “۱۳۳۶ ش” کال د کابل په دولتي مطبعه کې چاپ سوئ دئ.

ارواښاد استاد گل پاچا الفت چې په هغه وخت کې د پښتو ټولنې رئيس و، يو مخ سريزه او ښاغلي

(۱) ښاغلی حمدالله صحاف وايي چې اوس يې دې نسخې ته نوې وقياه ورکړې ده. ښايي چې په ځانګړتياوو کې به يې تغير راغلی وي. (م هوتک)

د میرزا حنان بارکزي دېوان

محمد دين ژواک چي په هغه وخت کي د کابل مجلې مدير و، درې مخه مقدمه پر کښلې ده. په دې دواړو ليکنو کي هغه نسخه چي د دېوان د ترتيبولو په وخت کي ترې استفاده سوې، نه ده ښودل سوې، مرتب يې هم په وضاحت سره نه دئ معرفي سوئ. ډېري طباعتي غلطۍ لري او له څلور مخ "سمونه" سره سره بيا هم زياتي غلطۍ ور څخه پاته دي چي سمې سوي نه دي. حتی په هغه غزله کي چي حنان د کاتبانو له بې پروايي څخه شکايت کوي، هم غلطۍ سته "و گورئ" د چاپي دېوان "90 مخ" د ردیف گډوډي هم پکښې سته د "واو" د ردیف يوه غزله د "ی" په ردیف کي راغلې او د "ی" د ردیف يوه غزله د رباعياتو په پای کي مکرر راوړل سوې ده. په چاپي متن کي داسي نښي نښانې سته چي مرتب بايد څوک د ختيځي لهجې و يونکي پښتون و گڼي، د شاعر له لهجې سره پوره بلد نه دئ دې کار په شعر کي لږ څه بې نظمۍ راوستي دي.

ټول دېوان 244 مخ دئ چي (349) غزلي، (25) رباعۍ ترجيع بند، مخمس او فالنامه پکښې ده. د دېوان تر چاپ پنځلس کاله مخکي د پښتانه شعراء په دوهم ټوک 448 مخ کي چي د میرزا حنان سوانح کښل سوې ده له هغې څخه ښکاري چي په دغه وخت کي د خپرونکو په واک کي د حنان د دېوان دا سي يوه نسخه وه چي "تر جيع بند، مخمس، مثنو او څو رباعيات او مثنوي او سراپای معشوق په پښتو لري" زه نه پوهېږم چي د چاپي دېوان د ترتيبوونکي په واک کي چي کومه نسخه وه. په هغې کي دا شعرونه نه وو که څرنگه؟ په پښتانه شعراء دوهم ټوک کي د حنان يوه نوې ابتکاري غزله چاپ سوې ده چي د چاپي ديوان مرتب بايد هغه په خپل متن کي راوړي وای.

زما په خيال د دېوان د چاپولو په کار کي لازم دقت نه دئ سوئ خو دا چي د ادب مينه والو ته يې د پښتو ژبې د يو ډېر نکته سنج شاعر دېوان وړاندي کړئ دئ، د ستايني وړ اقدام دئ. لومړي چاپونه هرو مرو نیمگرتيا وي لري.

لکه چي مخکي مي و ويل د دې متن په ترتيبولو کي ما خطي نسخه د اصل په توگه ټاکلې ده. ځکه د متن پوهني اصول حکم کوي چي د متن د برابرولو په وخت کي بايد هغه نسخه د اصل په توگه وټاکل سي چي د مؤلف يا شاعر پخپل لاس کښل سوې وي. که داسي نسخه موجوده نه وي نو بيا هغې نسخې ته اعتبار ورکړه سي چي د شاعر يا مؤلف له خوا کتل سوې يا تصحيح سوې وي. که داسي نسخه هم نه وي نو بيا هغه نسخه د زيات اعتبار وړ ده چي د استنساخ زمانه يې يا د شاعر د ژوند زمانه او يا يې

د میرزا حنان بارکزي دېوان

ژوند ته نږدې کلونه وي. په دا راز نسخو کې د سهو او امکانات ډېر نه وي. (1)

چاپي دېوان مي د "نسخه بدل" په توگه غوره کړی دی او نسخه بدلونه مي په حاشيو کې بنودلي دي. ځای ځای چې د چاپي متن ثبت راته غوره ايسېدلې دی هلته مي د "اصل" ثبت د نسخه بدل په توگه په حاشيه کې راوړی دی. دا راز موارد لږ دي او ما ته د خطي نسخې متن ډېر غوره ښکاري.

متن مي پر دوو برخو وېشلی دی، غزليات او متفرقات.

د غزلياتو له برخې څخه مي هغه غزلي چې د بيتو شمېر يې له اوو څخه زيات و، هم ايستلي او په متفرقاتو کې مي راوړي دي. که څه هم په پښتو او فارسي ادب کې د غزل د بيتو شمېر حتی تر 19 پورې هم رسېدلی دی او په يوه ټاکلي عدد سره محدود نه دی، خو ما دا کار او وېش د میرزا حنان د خپلې ارادې پر بناء کړی دی. حنان د کتاب په پای کې وايي:

يو خويته درته وایم معنوي	نه قطعه ده، نه غزل دی مثنوي
په پښتو ژبه مي وایه کتاب	هر غزل يې اووه بیته په حساب
دا په دا چي مولانا مولوي جام	د دېوان غزل اووه بیته تمام
چي الحمد د قرآن اووه آیته	زیاته نه ده ابتداء تر نهایته
ده نور خپل دېوان پر دا بحر تیار کړي	ما هم خوښ په ډېر رغبت د ده رفتار کړي

"دېوان 209 مخ"

د حنان بارکزي د دې "رغبت" له مخې ما د دېوان د غزلياتو په برخه کې ټولې هغه غزلي راوړې چې د بيتو شمېر يې اووه دی. لوستونکي به ځای ځای پر داسې غزلو پېښ سي چې د بيتو شمېر يې اته، نهه وي. هغه شمېر د يو مجبوريته له مخې زيات سوئ دی ځکه د عين غزلي ځينې بيتونه به په اصل کې وو خو په چاپي دېوان کې به نه وه راغلي، يا به چاپي دېوان درلودل خو په اصل کې به نه وو ثبت سوي، يا به يې توپير دومره زيات و چې د جلا جلا بيتو حکم به پر کېده. نو د دې مجبوري پر بناء ځای ځای د غزلو د بيتو شمېر تر اوو اوښتی دی. زما په خيال په داسې حالاتو کې زما غذر موجه ښکاري.

په دې ډول مي د "ل" د ردیف دوې غزلي، (2) د "ن" ردیف يوه غزله (3) د غزلياتو له برخې څخه و

(1) جالبه ده چې حنان هم په دې باب رغېدلی دی. لکه چې وايي:
چي يو حرف د سهوي نشته ستا په مخ کې

جوړ په خط د مصنف دی دا مصحف

د میرزا حنان بارکزي دېوان

ایستلې او په متفرقاتو کې می راوړې.

د متن غزلي می په هر ردیف کې د ننه د قافیې د لومړي، دوهم، دریم او حتی څلرم ما قبل توري په اعتبار سره اوډلي دي چې په دې ترتیب د اصل او چاپي دېوان د غزلو ترتیب وړاندي وروسته سوئ دئ. ځیني غزلي می له یوه ردیفه بل ته هم نقل کړي دي. دا راز موارد می په حاشیه کې ښودلي دي.

د متونو د برابرولو په وخت کې د شاعر د لهجې په پام کې نیول یو ډېر ضروري کار دئ. د ښاغلي زلمي هیواد مل دا خبره بېخي پر ځای ده چې وایي: (دا د متن څېړني یو عمده اصل دئ، چې مصحح او د متن څېړونکي باید د متن په ژبه کې لاسوهنه و نه کړي... ډېر ځله اړوېدلي شوي، چې موږ باید کلاسیک متنونه په معیاري لهجه "؟" خپاره کړو. دغه خبره د متن څېړني له اصولو مخالفه خبره ده، موږ نشو کولای چې د احمد شا بابا دېوان په یوسفزی لهجه خپور کړو، یا د پیر محمد کاکړ، شمس الدین کاکړ او حنان بارکزي دېوانونه په شرقي لهجه تهیه او چاپ کړو. د غسي عمل که له یوې خوا د متن څېړني له موازینو سره مغایرت لري، له بلې خوا د شاعرانو د کلام شعري کیفیت ته هم زیان رسوي). (1)

د لهجو توپیر یوازې په "شو، شي-سو، سي" یا د "نښ، ږ" په تلفظ کې نه دئ "لکه ځیني کسان چې داسې فکر کوي، بلکې د اتو پیر زیاتره د واولونو (vowels) په استعمالولو کې لیدل کېږي د حنان د لهجې له مخې "چې" باید په لنډه "ي" و کښل سي، که یې د اوسني معیاري لیکدود "؟" په شان په اوږده "ې" د "چې" و کارو د "چې یې" معنا ورکوي دغه راز "کي" که په اوږده "ې" یا په معیاري ډول د "کې" په بڼه و کارو د "که یې" معنا ښکاري شاعر د شعر ویلو په وخت کې له خپلې لهجې سره سم شعري وزن سموي، دا که په بله لهجه یا معیاري لهجه "؟" و کښل سي، وزن ته زیان رسېږي. له دې امله باید متون د داسې چاله خوا تصحیح او تهیه سي چې یا خو له شاعر یا مؤلف سره د لهجې اشتراک ولري او یا هم د شاعر په لهجه کې پوره اندازه معلومات.

ما دا ټولې خبرې په پام کې نیولي او متن می برابر کړئ دئ. په پای کې د دې خبرې یادونه ضروري بولم چې د متن د تهیه کولو په برخه کې زما تجربه لږ ده او هرو مرو به ډېري نیمگرتیاوي ولرم. دغه راز په خطي نسخو کې د "واو" او "دال" ترمنځ توپیر کله کله نه تشخیصېږي هغه کسان چې له خطي نسخو سره یې سرو کار دئ، په دې خبره ښه ترا پوهېږي.

(2) دا دوی غزلي په 193-194 مخو کې ولولئ. (۳) دا غزله په 195 مخ کې وگورئ.

(1) وگورئ: د حاجي جمعه بارکزي دېوان - د 1360 ش کال چاپ - د سريزي 37 مخ.

د میرزا حنان بارکزي دېوان

ما خپل دقت کړی دی که بیا هم تېرو تلئ وم له درنو لوستونکو څخه د بخښني هيله لرم.

غزلیات

﴿ الف ﴾

الهي د محبت په اورکي توان را
 کل سختي مي له زړه و باسي قادره
 چي د فيض لباس هر څوک را څخه يوسي
 چي مي شناخت له تا په وشي ذوالجلاله
 چي بي تا يي په زړه بله هوا گرزي
 جسم و جان مي کره فارغ له غيره خياله
 سمندر رنگه د پتي خولي بيان را
 لکه زلفي د خوبانو زړه پرېشان را
 د دانش له رخته (۱) ډک هسي دوکان را
 په خپل لطف سره ډک جام د عرفان را
 د هغه عالم له ديده ته امان را
 په منقار د هُمای عشق مات استخوان را

ماسوا مي له خاطره فراموش کړه
 د خپل حب ځای په سينه کي زما "حنان" را
 (۲۱) (۳۷)

الهي ستا د عرفان له ميو جام را
 چي بي تا که گلي خيال را څخه محوه
 ستا بي يادو مي له غيرو زبان بند کړه
 ربه ستا په معرفت مي زړه مسرور کړه
 بل له نفس اماره څخه مي خلاص کړه (۲)
 مشغولا د زړه مي وکړه ستا په اسم
 قناعت مي په نصيب کړه کردگار
 چي په مست يم دغه جام علی الدوام را
 اسم ذات پر زړه جاري (۴) دغه انعام را
 مشغولا په تلاوت ستا د کلام را
 ستا په حب سره همېش د زړه آرام را (۵)
 له شیطانه هم امان دا ستا په نام را
 بېزاري له ماسپوا څخه مدام را (۷)
 پيروي د کاملانو پراقدام را (۸)

الهي د خپل حبيب له برکته (۹)
 ته په فضل ما "حنان" ته د زړه کام را
 ۲ ۱۵

(۱) چاپي دېوان له جنسه (۲) په ټول کتاب کي د هر غزل او شعر په پای کي د شعر شمېره ده. (۳) دا هم په ټول کتاب کي د بيتونو شمېره ده
 (۴) ب: پر زړه باري. (۵) ب: ستا په ياد سره مدام د زړه آرام را. (۶) ب: له دا نفس اماره څخه مي خلاص کړي. (۷) دا بيت په (ب) کي
 نسته. (۸) دا بيت له (ب) واخيستل سو. (۹) دا نيم بيتي د رحمان بابا له کلام څخه تضمين سوی دی.

د میرزا حنان بارکزي دېوان

چي خونا ب(۱) تئ له چشمانو هر سهار زما
پسله مرگه به سرپورته کړم له قبره
خو باريک لکه موی نه شي په ډېر فکر
هيڅ سراغ د تنگي خولې مي پيدا نه کړ
صفایي ځني خڅېري لپي لپي
کې(۲) کميس د گل له بويه په ځان واغوست(۳)
ځکه شو خونخوار اشنا زما غمخوار زما
که يار کښت د مهر و که پر مزار زما
و به نه وينې په سترگو ملا د يار زما
آس د عقل پکښې لنگ شو صد هزار زما
راشه و گوره رخسار د گل عذار زما
تن بې(۴) شين تر نيلو فرشي د نگار زما

۲۲

عقل هيڅ د عشق په باب کي را و نه بنو
اي "حنانه" دار فيق نه شو په کار زما

۳

ستا له خولې څخه که گل زده کړه خندا
د خپل آه قاصد به ولېرم آسمان ته
زړه مي ستا په عشق کي بايلو نه يې غواړم
خو په خيال د خال و خط يم اخته شوی
سوز د ميني هسي اور را باندي بل کړ
له غيرته په اور و سوم په چمن کي
بلبل هم د سوز ژړا زده کړه له ما
که دوا مي د درد و کړه مسيحا
د کښتۍ ضامن هيڅ نه وي ناخدا(۵)
د خاطر تياره مي نه مومي روڼا
بې شربت د مرگ نه لري دوا
چي مي وليد گل په رنگ ستا د قبا(۶)

۲۹

فلک دف د خورشيد و وهي له شوقه
چي ستا غم شي له "حنانه" خوا په خوا

۴

خو به گرزم ستا د مخ په تمنا
ستا د وصل خيال مي نه ځي له خاطره
ژبې(۷) پرې ښه ده چي نقد د دوو کونو
خزان کښېښووي(۸) د گل له ژړه رنگه
دا د کوم سرو قد لار گوري چي هسي
سيا بختي لکه سایه را پسي ځغلي
ځغېده په روڼا نه شي د برېښنا
د مفلس له فکره نه وزي کېميا
بولي څوک دا ستا د نيم وېښته بها
د بلبل د رغ پر پښو باندي حنا
صنوبر چي سر له باغه کړ بالا
چي دا ستا په تور و زلفو شوم اشنا

۳۲

تر هلك نو خط غرور لري "حنانه"(۹)
تر غزال د چين آهو ځغلي بالا(۱۰)

۵

(۱) چاپي دېوان دا خونا ب ځي (۲) کې = که بې (۳) په چاپي دېوان کي دا نيم بيتي دا سي دي: "کې کميس د گل د بوی واغوست بېرېرم (۴) بې = به بې (۵) اصل: "د کښتۍ ضامن نه وي ناخدا" (۶) دا بيت په اصل کي نسته. له چاپي دېوانه مي واخيست (۷) ژبې = ژبه بې (۸) چاپي دېوان: کښېښووي (۹) چاپي دېوان: "تر سپين مخو د نو خطو غرور ډېروي (۱۰) چاپي دېوان: د چين آهو لري هوا.

د میرزا حنان بارکزي دېوان

چي مي زړه دا ستا په مينه کړاشنا
ستا د سترگو د شهيد قبر مي وليد
پيروي د عقل هسي ده زاهد ته
تر مجنون نه وه په عشق زليخا کمه
پروت د مرگ پر بستر يم طبيبه راشه
ستا د عشق له فيضه هيڅوک محروم نه دي
د يعقوب په شان شوم پوند راشه يوسفه
خپلي ويني مي د ځان کړې خونېها
چي کبلي ور ته پراته وو شا و خوا
لکه يوړوند شي د بل رانده عصا
چي يې واخيست (۱) مردانه گام د وفا
ستا په ديد سره مي شي د زړه دوا (۲)
که پادشاه د زماني دئ که گدا (۳)
د پښو خاوري زما د سترگو کړه توتيا (۴)

۶ که به کله مهرباني (۵) کړې وخت دي وخت دئ
رحم بويه پر "حنان" بې دست وپا ۴۴

زړه مي و ووت ستا د ديد و جنگ ته بيا
را معلومه ده چي بيا به تېښته (۷) راوړي
اختراع دي زما د مرگ نوې پيدا کړه
په بېزي ليندۍ د وروځو خدنگ ولې
د بانو غشي يې بې تو بريو مېنلي
د عشق عيش په لاس نه ورځي زاهد ته (۸)
خداي زده څه به شي ور پېښه له دې (۶) خوا
ستاله سترگو سوبه (۸) نه ده وړې چا
نوم مي ډېر ډېر يادوي چي هېر کړې ما
هسي رنگ چي خبر نه يم سم ادا (۹)
هيڅ گزار يې له زړه نه درومي خطا (۱۰)
هر ورغوی لايق نه دئ د حنا

۷ د خدا په موج يې لب راغله "حنانه"
په چمن کي کړ غونچې کميس قبا ۵۱

زما ياره زړه دي بايلو په رشتيا
د دې شهر خو برويان دي صدقه شه
د چاغم دي خلل کړئ دئ په زړه کي
څړولئ سر مدام په فکر ناست (۱۴) يې
ته له کومه په کوڅه کي د بل ناسته (۱۵)
خبر نه يم يووړ کومي (۱۲) دلربا
بندي کړئ يې کاکل د زلفو چا (۱۳)
دا چي ناست يې لاس ترزني بېنوا
دا د کوم يوه دلبر په تمنا
واړه عشق دئ چي دروېښوده وفا

(۱) چاپي دېوان چي يې کښېښود. (۲) چاپي دېوان: "په يوه بوسه مي شي د زړه دوا". (۳) دا بيت په چاپي دېوان کي نسته (۴) دا بيت په اصل کي نسته له چاپي دېوانه واخيستل سو. (۵) "مهرباني" بايد درې څپې ولوستل سي. (۶) اصل له دا خوا.
(۷) چاپي دېوان: توبه (۸) چاپي دېوان: توبه (۹) اصل: ادا- او هم بايد و ويل سي چي په چاپي دېوان کي دا نيم بيتۍ له پنځم بيت سره راغلئ دئ (۱۰) دغه راز په چاپي دېوان کي دا نيم بيتۍ د څلرم بيت وروستۍ نيم بيتۍ دئ.
(۱۱) چاپي دېوان: "زما په لاس د عشق لمن کله کښېوځي". (۱۲) اصل: کومو. (۱۳) چاپي دېوان: گېسو رخسار د چا.
(۱۴) چاپي دېوان: په فکر دوب يې. (۱۵) چاپي دېوان: "ته له کومه د وفا خو يونه غواړي".

د میرزا حنان بارکزي دېوان

خفه مه شه په دا ځای که ته شیدا یې ته د یو د پاره (1) سل د پاره ستا

۸ و "حنان" ته راز عیان که چي ته درومي
جریده به در پسې وي ترغه ځا (2)

۵۸

نه ماتېږي د مخ مینه یې په گل زما خیال د زلفو یې هېر نه شو په سنبل زما
چي له ځالي مي اخیستې لاچيچي و اوس څوک اروي اوازونه د بلبل زما
چي نهال مي اوباو د زړه په وینو اوس په لاس کښي د چا وینم هغه گل زما
بدبختي وه چي مي باز له لاسه والووت خدای زده بیا به کله کښېني په منگل زما
څوک به زېری پر ماو که چي یار راغی چي تر جار کړم سرو مال و هستي (3) کل زما
چي له ماتې ما لیده (۴) هسې مړ نه شوم حیراني ده پر دا هسي تغافل زما

۹ راتي و ویل "حنانه" صبر وکړه
عاقبت به در شي لاس لره کاکل زما

۲۵

د هجران په درد کي نه کېږي سکون زما یو پر بل شو شواخون (5) پر شواخون زما
دا لا دېو د عاشقۍ نه یم وهلی چي صحت نه شي په دم و په افسون زما
تورو سترگو د یار هسي دېوانه کړم چي آهو که مدام سیل د جنون زما (۶)
رنگ یې نه دئ د حنا پر لاسو باندي (۷) مضمحل یې په منگولو کئ لږمن زما
بې له یاره په چا نه شي د زړه سوده په پر ديه ساهه کله شي ژوندون زما (۸)
د اول میني (۹) ژړا لویه خامي ده د کباب په دود له سوخته درومي خون زما

۱۰ هېڅ پروا بې پروا یار زما ونه کړه
چي "حنان" له ډېره غمه دئ زیون زما

۷۲

خو به کړمه ستا (۱۰) د وصل تمنا عقل و هوښ (۱۱) را څخه ولاړ په دا هوا
ستا د ناز خرید ته زړونه جودانه دي (۱۲) که په سر روح الامین کوي سودا
سرو مال، دین و دنیا به واړه درکړم ولي نه ده ستا د نیم وېښته بها
د خپل رنځ علاج به چا و ته (13) بیان کړم مرض سخت شو (۱۴) طبیبان دي بې پروا

(۱) اصل: "د یوه د یاره سل د پاره ستا (2) چاپي دېوان "جریده دي در پسې تر هغه ځا" (3) بد... مال او هستي...
(4) ب چي له ماتلو مالیدو. (5) چاپي دېوان یو پر بله شواخون (6) چاپي دېوان: "چي کبلی کا همېشه میل د جنون زما".
(7) چاپي دېوان: د نکړیو رنگ یې نه دئ په لاس باندي". (8) چاپي دېوان: دغه ژوندون زما. (9) چاپي دېوان: مین.
(10) چاپي دېوان: خو به کړم زه ستا. (11) چاپي دېوان: هوش (12) چاپي دېوان: جودانه ده. (۱۳) چاپي دېوان: "و چاته زه بیان
(۱۴) چاپي دېوان: سخت دئ.

د میرزا حنان بارکزي دېوان

پر د کاه له ضعیفی اخیستی نه شم ^(۱)	که څه یو، یو په رنگ زه د کهربا
په نیم دید که می زړه ^(۲) و باخښه و تاته	خدای حاضر دئ خجل یم له دې وینا
۱۱	۷۹
دا واره د عشق اکسیر اثر پروکړ	دواړه سترګې دي نرګس ^(۳) زلفي سنبل ستا
چي یې رنگ د "حنان" کړ لکه طلا	چي و غوړو ته خم شوئ دئ کاکل ستا
دا تور خط دي لکه مشک او مخ دئ گل ستا	آفرین دي وي پر هسي تغافل ستا
د اسیر و زړو تړل دي بل څه نه دي	نه دي وي هرگز د حسن تنزل ستا
هرگز نه اړوي زګېړوی د مهجورانو ^(۴)	وا عجب دئ د عشاقو تسلسل ستا
که به آه چیري ^(۵) قبلېږي د عشاقو	چي د زړه غوښي مي توی شي ^(۷) په منګول ستا
د یوه لښکر سپاه دي سره وژني ^(۶)	
سجده د شکرانې کړم بسمل طوره	
۱۲	۸۲
که ژړا افسوس فریاد که ^(۸) عیب نه دئ	د رخصتار پر گل "حنان" دئ یو بلبل ستا
دا یې سترګې که جادو دئ که نرګس دئ غه شېلا ^(۹)	دا یې زلفي خال و خط دئ که هجوم دئ د بلا
دا یې خوله ده که غونچه ده که یې لب دئ که مرجان دي ^(۱۰)	دا یې غاښ په خوله کي نایي ^(۱۱) او که دئ دریګتا
دا یې زلفي پرمخ نه دي پر گلاب باندې سنبل دئ	دا یې خط دئ که عنبر دئ او که مشک دي د خطا
سنتره نارنج ترنج دئ که غغب دئ حیرانېږم	نه توبه توبه غلط شوم خجل یم له دې وینا
دا خنجر دئ که مژگان دئ ^(۱۲) چي مي څرخ د زړه په میان دئ ^(۱۳)	که ناوک دئ نه پوهېږم قتلوي مي بې پروا
دا یې وروځي که کمان دئ چي مي زړه ورته نښان دئ	بې صرفې که گزارونه غشي نه درومي خطا
۱۳	۹۳
دا یې زړه ده که سبب ده د "حنان" د زړه آسبب ده	چي په تش آرزو یې ^(۱۴) کېږي د رنځورو زړو دوا
له فتنې ^(۱۵) په سایه خلاص یم د مژگان ستا	خاطر جمع وي له وارو پریشان ستا
څه الفت ^(۱۶) زما غریب او ستا د غشو	دغه واره دلجو یې کوي پیکان ستا
سریې تل پر زانو اېښئ وي د فکر	هغه څوک چي یې په زړه کي وي ارمان ستا
له حیرته سترګې پټي کړي خوله وازه	له کتو سترګو تړلي دي ^(۱۷) حیران ستا

(۱) چاپي دېوان: "برگ کاه اخیستی نه شم چي ضعیف یم." (۲) چاپي دېوان: روح و باخښه (۳) په اصل کي "دي" نسته له چاپي دېوانه مي واخیست. (۴) چاپي دېوان: شکوه د مهجورانو. (۵) چاپي دېوان: چیرته (۶) چاپي دېوان: "د یوه لښکر سپاهیان دي خپله وژني." (۷) چاپي دېوان: که د زړه غوښي مي ولاړې (۸) چاپي دېوان: کوي (۹) چاپي دېوان: د شېلا.

(۱۰) په چاپي دېوان کي: "دي" نسته (۱۱) چاپي دېوان: دا یې غاښ برېښي په خوله کي. (۱۲) چاپي دېوان: دی.

(۱۳) چاپي دېوان: چي مي څرخ د زړه په میان (۱۴) چاپي دېوان: تش دیدن (۱۵) چاپي دېوان: د فتنې. (۱۶) چاپي دېوان: چي الفت (۱۷) چاپي دېوان: له کتو سترګې گڼلی دی.

د میرزا حنان بارکزي دېوان

د صحرا آهو په سيل راته راشي^(۱) چي تعريف کړم د چشمانو هر زمان ستا
قدر نه لري گلاب ستا ور خسار ته^(۲) منفعل کړه گلان واپه ارغوان ستا

زرغونه بې^(۳) شي لاله گلان له قبره
دا چي گور لره ارمان يووې "حنان" ستا

په هزار رنگه افسون و په اوراد ما مسخر نه کړ شوخ چشم پريزاد ما
سرو مال، دين و دنيا، دانش و صبر په سودا کي د گلرڅو کړه برباد ما
هيڅ اثر يې^(۴) پر سنگين خاطرو نه شو يو په سله خواري و کښې تر فرهاد ما
بې له عشقه بل څه نه را ويل کږي گفت مي وړئ دئ په صدق^(۵) د استاد ما
که خبر وای چي شانه بې^(۶) ستا په کار شي پرورش به مي و کړئ د شمشاد ما
پرزيارت به مي خراغ له خپلو بل وي له رقيب سره کړئ دئ جهاد ما
چا ته څه وایم اوس هرڅه را رسېږي گيله نه کړم په ځان کړئ دئ فساد ما^(۷)

ما ويل غورد "حنان" د بېداد وکړه
ويل شړلئ مي له دره دئ په داد ما

زه طلب د زړه کوم او زړه طلب ستا آواره شوم له عالمه په سبب ستا
نه مي غواړي، نه مي بولي، نه مي وژني^(۸) حيرانېږم و دا فکر ته عجب ستا
گوندي خلاص مي د رقيب له ناکردو کړي^(۹) ما مظلوم په داد نيولئ دئ جلب ستا
خپلو سترگو فتوا در کړه چي مي وژني حيرانېږم^(۱۰) پر دا لوستو د مکتب ستا
و کوثر ته حاجت نه لري د چنلو چي جام نوش که څوک د ميو لبالب ستا
په ديدن که يې سپراب کړي ښه به وکړي عاشقان د ديدار ترې تشنه لب ستا

توقف په دا کي مه کوه دلبره^(۱۱)
که پوره شي^(۱۲) د "حنان" په مرگ مطلب ستا

نه يو زخم لکه گل دئ نمايان زما غونچه طوره هزار چاکه دئ پنهان زما^(۱۳)
گيله^(۱۴) کفر ده له بخته و اسمان ته سيا بختي مي شوه^(۱۵) د بزم خراغان زما

(۱) چاپي دېوان: "د صحرا آهو په سيل له راته راشي". (۲) چاپي دېوان: گلاب څه قدر لري ستا ور خسار ته.
(۳) بې = به يې (۴) چاپي دېوان: هيڅ اثر مي. (۵) چاپي دېوان: په مهر. (۶) بې: به يې. (۷) دا بيت په اصل کي نسته که څه هم د غزلي د بيتو شمېر يې يوزيات کړي. بيا هم له چاپي دېوانه واخيستل سو. (۸) چاپي دېوان: "نه مي نمانځي نه مي وژني نه مي بولي" (۹) چاپي دېوان: "که مي خلاص ته د رقيب له ناکردو کړي" (۱۰) چاپي دېوان: حيراني ده.
(۱۱) چاپي دېوان: صنم (۱۲) چاپي دېوان: که پړوشي. (۱۳) چاپي دېوان: هزار چاکه غونچه طوره دئ پنهان زما
(۱۴) چاپي دېوان: شکوه. (۱۵) چاپي دېوان: "... مي ده"

د میرزا حنان بارکزي دېوان

عاقبت به مې تاراج که مخ (1) د ترکو
چې له ترکو ليري گرزې سلامت وي
په ژړا مې نرم نه شو زړه د ښکليو (3)
له نگاه سرمه آلودو ستا دلبره

چې کينه لري (2) په زړه کې هر زمان زما
ولي څه کړم چې زړه نه دئ په فرمان زما
نه نرمېږي دغه کانی په باران زما
لکه بوی د گل بې دغه شو فغان زما

په دا عصر کې همدرد نسته "حنانه"
چې به وگنډي په رحم چاک گړېوان زما (4)

چې مې وليده رفتار ستا
قد دي سـروده دارم ده
پر گلاب باندي شبنم دئ
سره لبان دي سره ياقوت دي
په کوثر کله او بېږي
که آفتاب دئ که مهتاب دئ

توري زلفي تار په تار ستا
غائب درون دئ آبدار (5) ستا
که عرق دئ په (6) رخسار ستا
خوږ ترشهدو دئ گفتار ستا
چې وي تېږ د دیدار ستا
خوشه چين دئ د انوار ستا

خال دانه زلفي دي دام کړې
"حنان" وينم گرفتار ستا

يو وېسته د راستۍ نه لري ابروی ستا
شمعه نه شپې پتنگ له خپله ځانه
په کعبه په بتخانه کې ستا مذکور دئ
چې دلته باد له زلفو څخه و موبست
که مې زر کتب خانې و پلټلې
غواړې څه سرو سامان له مادلبره

رحم نه لري مژگان فتنه جوی ستا (7)
اور حيران دئ و توندۍ و ته د خوی ستا
هر طرف په غوږو اروم های و هوۍ ستا
له خطا کره مشک بېرون د زلفو بوی ستا
و مې نه لیده په سترگو خط د روی ستا
و ایستم له نام و ننگه جستجوی ستا

سرو مال د "حنان" څه دئ ستا په عشق کې
دواړه کونه قیمت نه لري یو موی ستا

مه غولېږه په راتله د بې وفا
که هر څو ټینگه وعده در سره وکړي

هرگز مه درومه پرپله د بې وفا (8)
باور مه کوه په خوله د بې وفا

(۱) چاپي دېوان: خوله (۲) چاپي دېوان: چې لري کينه (۳) چاپي دېوان: زړه د ترکو. (۴) دا مقطع په اصل کې نسته له چاپي دېوان څخه را
نقل سوه. (۵) چاپي دېوان: ښه آبدار - د اصل له ثبت سره سم "آبدار" باید د (باء) په پېښ درې څپې و لوستل سي. (۶) چاپي دېوان: پر
رخسار. (۷) دا غزله په چاپي دېوان کې نسته (۸) دا غزله په اصل او "ب" کې نسته له چاپي دېوان څخه را نقل سوه.

د میرزا حنان بارکزي دېوان

په راتله په نه راتله يې پروا مه کړه
چي نه تنگ لري نه شرم مه يې غواړه
خړولئ يې و سرمدام له شرمه
د لگيرمه اوسه په تله د بې وفا
توبه و کاره له پله د بې وفا
هغه چاچي پت پاله د بې وفا

۲۰. په قسم چي يې "حنان" اعتبار نه کړي
خوی معلوم ورته هاله د بې وفا ۱۴۲

چي دي عشق په سترگو ژوند کړم مات پر ملا
نه ستا جور تمامېږي نه زما صبر
د اسمان ملکي ولوبدي له ذکره
که مې ستا وصل نصیب شوله خدا غواړم
بې تا شپه هومره اوږده لکه ستا زلفي
په مضمون يې نه پوهېږم څه يې لولم؟ (۲)

په بغل کښي را کړه ستا د قد عصا
زما پر صبر آفرين ستا پر جفا (۱)
چي ارام نه شوې يودم زما له غوغا
په دعا کښي شپه د قوس ورځ د جوزا
نمرله تا سره شي تېر لکه برېښنا
پېچاپېچ زلفي دي خط دئ د ترسا (۳)

۲۱. ستا د وصل په اميد يې عمر تېر شو
د "حنان" په تشه تشه تمنا (۴) ۱۴۹

بهار راغئ څه موسم دئ د صحرا
پر سمن د بنفشه کاکل دئ هسي
د شبنم څاڅکي په گل پوري څرېږي
معجز طوره تماشي دي په بوستان کښي
څه لاله ده، څه سبزه، لعل زمرد دئ
عجائب مجلس تيار دئ په چمن کښي
په آئينه کښي د اوبو د غنچي عکس

ساقی راوړه جام د ميو مهيا
پيوسته پېچلئ خط دئ د ترسا
لکه دُر چي وي په غوږ د دلربا
بناخ د گلو په مثال يد بيضا (۵)
ډک دئ لاس هم د چمن هم د صحرا
د سبزي طفلان حاضر په تماشا
لکه ستوري د اسمان کوي روڼا (۶)

۲۲. زړه مې غواړي چي توبه کړم بيرته ماته
اې "حنانه" وقت د گلو راغئ بيا ۱۵۷

(۱) دا او ورپسې درې بيتونه په (ب) کي نسته (۲) ب چي يې لولم (۳) ب... زلفي دي دي خط ترسا (۴) دا مقطع په (ب) کي نسته په (ب) کي د دې غزلي صرف مطلع او يو بيت نسته، نور بيتونه يې بالکل جلا دي د کوټي چاپ "ب" دغه بيتونه لري چي له مقطع پرته نور مکرر دي او د "الف" ردیف په نورو غزلو کي سته

پر د کاه له ضعيفۍ اخستی نه شم
ستا د وصل خيال مې نه ځي له خاطره
ستا د سترگو د شهيد قبر مې وليد
ستا د نازو خريد ته زړونه جودانه ده

که څه يو يو په رنگ زه او کهربا
د مفلس له فکره نه وزي کېميا
غزالان ورته پراته وو شا و خوا
که په سرو روح الامين کوي سودا

۱- دا بيت په ۳۹ مخ کي راغلی دئ
۲- دا بيت په ۳۲ مخ کي راغلی دئ
۳- دا بيت په ۳۷ مخ کي راغلی دئ
۴- دا بيت په ۳۸ مخ کي راغلی دئ

دا واره د عشق اکسیر اثر پروکي
چي يې رنگ د "حنان" کړ لکه طلا

(۵) ب پر بيضا (۶) دا بيت په (ب) کي نسته

د ميرزا حنان بارکزي دېوان

(ب)

د گل بوی سهار را یاد کاندې احباب
چې مې بوی د داغ سبا گلشن ته یو وړ
زما په مرگ د مستو سترگو څه پروا ده
شور په زړه کې اچوي د عشق خبرې
تبسم یې له ښکښلو (2) سره زېب که
دل و دین مې په یوه نظر تر جار کې
جنون پاڅوي سایه د دې سحاب
گل رنگ توی کې لکه وینه د کباب
له کشتنه څخه بیم نه کېږي قصاب
پرورش مومي ذره (1) په آفتاب
قدر زیات لري تر څه چې شي شراب
لایې عشق لري له ما سره حساب

۲۳ ستا د مخ په دروېزه کې له "حنانه"
ورک شو صبر و ارام و خورد و خواب ۱۲۴

مخ یې د لکه آفتاب
له پرتوه ستا د مخ د
له خجلته د رخسار دې
په سرخي ستا د لبانو
نرگس ستا سترگو حیران کې
له نفسه مې سر سم ځي
له آفتابه یې زیات تاب
چې لمړ پټ شو په سحاب
غرق په وینو شو گلاب
له عقیقه (3) یو وړ آ
چې عصا په لاس خراب
په مثال لکه خُباب

۲۴ په تعریف د یار "حنانه"
څوک به وکه ستا (4) جواب ۱۷۱

پېچوتاب که کړم د زلفو پېچ و تاب
دا د چا د وروځو خیال یې په زړه گرزي
دا د کوم مهر و د تبغ له وهمه هسي
کیف د چا د لب د میو دئ، حیران یم
لکه و وړکي چې نمرې په شوخي غواړي
چې بې حُسن ورځ په ورځ زیاتېږي څه کړم
معطر مې کړم د ماغ د مخ گلاب
و قبلې (5) ته چې شا کړې ده محراب
د هالې سپر پر سرونو یوه مهتاب
دا چې گرز م گاهي مست گاهي خراب
په بوسه کې عاشق نه لري آداب
ورځ (6) په ورځ مې زیاتوي د زړه خونا ب

۲۵ که هر څو شعر بلند وایې "حنانه"
د حمید موشگاف نه شي جواب ۱۷۸

چې دې لعل آلوده شي په شراب
په محراب کښې د ابرو یو دې خال نه دئ
شي د زړه مرغه پر اور باندي کباب
دا هندو دئ چې سلام کړي د آفتاب

(۱) چاپي دېوان ذره هم. (۲) چاپي دېوان له د شنامه. (۳) چاپي دېوان له عقیقو. (۴) چاپي دېوان وکي.
(۵) اصل: و قبله ته (۶) اصل: ورو په ورځ

د میرزا حنان بارکزي دېوان

په هر ځای چي قدم کنسېږ دې سرو قدده
د پر امید مي دئ و هغه سرو قد ته
هیڅ گیله له مستو سترگو څخه مه کړه
کله کله بې په خواب کښي⁽²⁾ خیال حاضر شو
مردگان شي ټول په زمکه کښي سپراب⁽¹⁾
قُمرې طوره طوق د غاړې کړم رکاب
رحم کله شته په زړه کښي د قصاب
ولي څه کړم چي هرگز نه راځي خواب

۲۲ له هوسه به قدم پر اسمان کنسېږ دي
که "حنان" شي ستا له وصله کامیاب
۱۸۵

چي يې زړه وړئ وي خیال ستا د غېغې
مشق د خیال د هغه طفل همېشه کړم
دا د زلفو تاریي کور په رخسار نه دئ
که هر شو درته زاري او عاجزي کړم
له عاشقه حیا څه غواړئ په عشق کي
څه سیالي به که له تا خوبان د عصر
د هغو رنگونه ژړوي تشنه لب⁽³⁾
چي په دید سره يې اور اخلي مکتب
و سپوږمۍ ته راوتلئ دئ عقرب
پر جبین باندي چین راوړې د غضب
له مجنونه مونده کله شي ادب
خوش نسب يې، خوش لقب يې خوش حسب

۲۷ له حمیده سره آس د شعر نه ځي
اي "حنانه" بس که ونیسه جلب
۱۹۲

سپین رخسار او زرخندان د شکرلب
پر درگاه يې دروېزه کاندې د حسن
وړې وړې مي د زړه مانې هاله دي
لکه ځغلي لېونی سپی له اوتاقه
که مي سر که مال که عقل دئ که صبر
دی لري زگوۀ د حُسن زه حقداره
زړه مي یو وړاين و آن د شکرلب
د فقیر په دود سلطان د شکرلب
چي يې خیال شورا روان د شکرلب
هسي ورک شوه رقیبان د شکرلب
تر دیدن بې⁽⁴⁾ کړم قربان د شکرلب
وظیفه مي شوای لبان د شکرلب

۲۸ همېشه به د "حنان" کاني په کېږي
چي باور که په پیمان د شکرلب
۱۹۹

خدا قبوله کړې دوعا زما غریب
سردرد د عاشق نه ور کېږي دلته
د دې شوخ دلبر د مینې په مکتب کښي
چي جرس و ځای ته رسي فغان نه که
رقيب کړه د یار له دره بې نصیب
صندل رنگه وینه صرف شوه د طبیب
لکه گل مروړي غوړونه د ادیب
فغان هم نه که عاشق چي شي قریب

(۱) ب: مرده گان لکه فاختي شي په حساب. (۲) ب: په خوب کښي. (۳) دا غزله او د "ب" د ردیف دا نوري راتلونکي غزلي په چاپي دېوان کي نسته (۴) بې به يې.

د میرزا حنان بارکزي دېوان

زه دلې، دی په کوڅه کې د یار گرزې دا خپل زړه مې شوو ماو ته رقیب
ژرد یار قدمبو سي کاندې ترلاسه چې ځان خاوري که په درکي طیب^(۱)

۲۹ له نا امله چې وفا غواړې "حانه"
۲۰۲ له املو که مزه غواړې د زیب

راشه وگوره گفتار د عنديب چې پاره کړ گل آزار د عنديب
چې گل نه ویني خاموش له غمه کنبېني دا وفا گوره هر وار د عنديب
ځان وگل ته رسوي په هره توگه که څه خيژي تر زړه خار د عنديب
چې د اور په شانې^(۲) سرې لمبې تر سر ځي په آه سوئ دئ گلزار د عنديب
وصلت مومي عاقبت هغه له یاره چې قبول که پر ځان کار د عنديب
گل چې هسي ځوانیمرگ ځي په پوهېم فریاد اروي هر سهار د عنديب

۳۰ چې اثر پر گلو نه کاندې "حانه"
۲۱۳ بې فايدي دئ هر چغارد عنديب

(ت)

دا شبنم پر مخ د گل دئ قطرات که عرق دئ پر رخسار لکه^(۳) نقات^(۴)
دا یې تار د زلفو کوږو خوله ته پرېووت که افعي حلقه وهلې پر حیات
چې د سترگو تبخ هر دم په رنجو بات که^(۵) دم په دم راته نبیې د مرگ حالات
مخ یې شو زما قاتل سترگي شاهدي بې قاضي یې زما قتل کړ اثبات
قرباني دي یم د سترگي روغ به نه شم^(۶) پردغو بېمارو شوئ یم^(۷) خیرات
په اول بازي د مینې په شطرنج کې تا په رخ کړ زما د زړه پادشاه رامات

۳۱ د حمید د شعر بحر ته "حانه"
۲۲۰ یو څو څاڅکي دي لوېدلي ستا ایيات

زرغونه خط دي رونق کړ د ریحان مات ستا د مخ گلشن کړ رنگ د گلستان مات^(۸)
ستا د خولې غونچې لمن کړه د گل څیري په سرو لېو دي قیمت کړ د مرجان مات
وهي لار د اسلام ستا جادو د سترگو تورو زلفو دي گردن کړ د ایمان مات

(۱) د دې نیم بیتي په وزن کې یوه څپه لږده. (۲) شانې = شان یې. (۳) چاپي دېوان: باندې. (۴) کذا فی الاصل.
(۵) چاپي دېوان: بات کړي. (۶) چاپي دېوان: "قرباني یم ستا د سترگو ژمي وژنه". (۷) چاپي دېوان: یمه
(۸) دا غزله په چاپي دېوان کې نسته.

د میرزا حنان بارکزي دېوان

تاول^(۱) کاږم به دي زه له پرېشانيه هغه عهد دي لکه زلفي کړ آسان مات
د بادام سينه دي سترگو سل سوري کړه چي يو ځلي شوه په زړه کي ستا مژگان مات
وي گنډلي په بانود بادام سترگي شيرين لب دي د پستي کړ نمکدان مات

۳۲ پيروي مي د حميد موشگاف وکړه ۲۲۷
ما "حنان" د شعر لاس کړ د رحمان مات

ستا په خط سره زينت شو د مخ زيات^(۲) په آبرو صفايي کېږي د مرآت
د سيا چشمو د بوسې وعده بېخا ده^(۳) د آهو په بڼاخ موقوف دئ دا برات
چي په مصر کي کلام^(۴) د شکر لب شي شي خجل له بڼاره^(۵) و باسي نبات
زړه و عقل مي دا ستا و خيال ته ور کړ پادشاهانو لره وږي رعيت سورات
زما د زړه سکندر به کله ځني گزوي^(۶) چي يې^(۷) خط شورا ته خضر خوله حيات
نه پوهېږم کل جهان دئ په دا غم کي^(۸) که ستا غم کړ راته تريخ زما اوقات

۳۳ ته غني نصاب د حُسن دي پوره دئ ۲۳۴
زه "حنان" يم مستحق را کړه زگوه

را شه پر پرېده د گلرڅو محبت سور انگار دئ همېشه د دئ^(۹) قربت
المدام يې^(۱۰) د هجران په اور کښي سوځي هر سړي چي د گلرڅو کړي صحبت
خو پرويان واړه له څرمي ظالمان دي زړه سوی نه لري پراهل د غربت
په آرزو کښي د رخسار که يې څوک مړ شو سره لاله يې زرغونېږي پر تربت
قتلول په تبغ د هجر د مظلوم که^(۱۱) تي اميد کوي د شونډو د شربت
له رقيب سره هر دم خوشخويي که^(۱۲) له عاشقه بل څه نه که^(۱۳) بې نکبت

۳۴ بل څه نه دئ يو مزرې دئ د يار هجر ۲۴۱
چي يې پروت پر ما "حنان" هومره هيبت

نرم نه شو زما په آه زړه د دلدار سخت نه نرمېږي په باد کاني د کوهسار سخت
غافل مه شه هيڅ زمان له مړاوو سترگو په ناجوړه تن که^(۱۴) مکر دا بېمار سخت
چي بڼاخونه يې د وروځو^(۱۵) هسي خم دي دا يې سترگو د بادامو^(۱۶) را وور بار سخت
نن شپه مه غواړه قرار له ما ناصحه مضطرب کړم خيال د زلفو د نگار سخت

(۱) تاول = تاويل. (۲) چاپي دېوان: "ستا په خط د مخ زينت شو ځکه زيات". (۳) چاپي دېوان: بېخای ده.
(۴) چاپي دېوان: سودا د شکر لب شي. (۵) اصل: له بڼهره. (۶) چاپي دېوان: "سکندر د زړه مي کله ځني گزوي".
(۷) چاپي دېوان: چي دي. (۸) چاپي دېوان: په غم اخته دئ. (۹) د دئ = د دوی (د کندهار لهجه)، د د دوی
(۱۰) بدمدام يې. (۱۱) بدم مظلوم کړي. (۱۲) بدم خوشخويي کړي. (۱۳) بدم بل څه نه کړي. (۱۴) چاپي دېوان: کړي.
(۱۵) چاپي دېوان: د ابرو يې. (۱۶) اصل: بادام.

د میرزا حنان بارکزي دېوان

چي هر څوک دي يادوي خاموشي خوی کړه پته خوله غونچه بلبل که^(۱) په گفتار سخت
صاف دلان له گفتگويه خفه کېږي شي نفس د آينې پر مخ غبار سخت

بس که^(۲) ډېر جوړو جفا پر "حنان" مه کړه ۳۵
چي يې کښلی ستا د وصل انتظار سخت ۲۴۸

په حسرت دي تور خط تېر کړ د رخسار وخت لکه تېر شي په خزان د لاله زار وخت
زلفي ويني د زړو خوري د خط په وخت کي د مارانو ضابطه وي د بهار وخت
لکه سيل د غره له سره ژر ژر لوېږي^(۳) هسي درومي د سنگدلو د غذار وخت
چي يې خط لا پر مخ نه وي بوسه غواړه^(۴) د دوعاد قبلېدو وي د سهار وخت
په غرور د خپلو زلفو غافل مه شه توره شپه ده د عشاقو د آزار وخت^(۵)
د هجران شپه ده د قوس نه تمامېږي^(۶) لکه اوږد شي^(۷) د عاشق د انتظار وخت

چي د اوښوله بارانه، نه خلاصېږي ۳۶
پر "حنان" دئ تمام عمر د ملهار وخت ۲۵۵

که مي نه کړله بلبل سره داستان درست آه مي پرې نه بنود په باغ کي يو گرېوان درست
د اسلام بنېښه مدام له سنگه ولي ترکان نه پريږدي په سر کي يو ايمان درست
د معشوق نام و ښان عاشق بلند که^(۸) مېوه ښه کوي نهال چي وي باغوان^(۹) درست
په دالې عمر پر سر باندي ځای ورکه ارمان دا دئ که د گل لا وای پيمان درست
زړه مي ولاړ شو اوښي هم ورپسي ولاړې^(۱۰) لکه چيرته لښکر درومي د سلطان درست
په دادن کي د بوسې پښېماني مه کړه په وعده په قول ډېر وي کريمان درست

هيڅ له خياله ورته نه گوري سيا چشم ۳۷
که "حنان" په اوښو لوند کاندي د امان درست ۲۲۲

که هرڅو په يارانه کي مي دئ يار سست ولي عشق مي سستي نه که زما خوار سست^(۱۱)
را پوهېږي چي مي پند پر اثر نه که ځکه هسي راته وعظ که هوښيار سست
خط يې هسي په وار وارو مخ ته راغی لکه گډ^(۱۲) شي د اسلام په ښار کفار سست
که نوخط د خط په وخت داد که ښايېږي شي وړيا متاع چي چيرته شي بازار سست
مايي هېره کړه بوسه له ډېره غمه ولي نه مي پرېږدي ما دا انتظار سست

(۱) چاپي دېوان: کړه. (۲) چاپي دېوان: ژر ژر درومي. (۳) چاپي دېوان: چي بې خط نه وي پر مخ د بوسې خواست کړه. (۴) دا بيت په چاپي دېوان کي نسته. (۵) شپه د هجر شپه د قوس نه تمامېږي. (۶) چاپي دېوان: اوږدوي. (۷) چاپي دېوان: څرگند کړ. (۸) اصل: باغبان. (۹) چاپي دېوان: يو وار پسي ولاړې. (۱۰) د دې غزلي مطلع په چاپي دېوان کي دا سي ده. (۱۱) زه هم سست يم قاصد سست او دريم يار سست. (۱۲) زما عشق ځکه په دا شو وار په وار سست

(۱۲) چاپي دېوان: لکه کړه؟.

د میرزا حنان بارکزي دېوان

چي د مخ بهاري يې نه وينم خاموش يم بلبان کاندي په ژمي کي گفتار سُست (1)

۳۸ د دې عصر (2) د پښتو قدر بلند شو
چي "حنان" په پښتو ژبه کړي گفتار سُست ۳۹

په ځنځير دي د گيسو کړم گردن بست (3) چي يوه خوا ته مي نه رسېږي دست
په درياب کي دي (4) د مينې هسي ډوب يم چي په خيال نه را رسېږي د چا شست
د کاکل له ظلمه سترگي آگاه نه دي نه خبرېږي هيڅ د شپې په غلو مست (5)
چي نخجير خپل سر پر ځای د قدم کښېښود کوم صياد ونيو د کين غشی په شست
له بدنه مي هغه دم روح جدا شي چي دي وينم له رقيب سره پيوست
نن د حُسن په دولت کي رحم وکړه (6) مدام نه وي (7) دغه ستاد حُسن هست

۳۹ حق به غواړي د قيامت (8) په ورځ دلبره
چي رقيب دي کړ بلند او "حنان" پست ۴۰

ستاد عشق په غم کي نه يم ملامت راتې (9) وښود تر قيامت پخوا قيامت
له خاطره مي ستا خيال په ظلم نه ځي تنده نه درومي له تېري په زحمت
موزون قد چي دي موذن وليد په سترگو (10) په مسجد کي يې ويل قامت قامت
د درياب اوبه صدف لره دي زهر شربت نه چښي د چا، تېري د رحمت
تن بې خياله، زړه بې عشقه په کار نه دي بې نگينه گوتي نه لري قيمت
عشق بې کله وای ورکړئ و مجنون ته (11) که دا بار افلاطون وړای سواي په حکمت

۴۰ نوی خيال د يار له خولې وايه "خانه"
شننیده خبري نه لري حرمت ۴۱

چي بار وړي د يار د هجر په زحمت تل وايه شي پر هغو باندي رحمت (12)
عاشقان په دنيا نه وزي له غمه له ازله دغه شوئ دي قسمت
که قيامت چا په دنيا نه دي ليدلي دښه يار جدايي و بولئ قيامت
له حيرته سره و دري ثابته پر هر ځای چي جلوه وکړي ستا قامت

(۱) چاپي دېوان: "بلبلان په زمستان کښي کړي گفتار سُست" (2) چاپي دېوان: د خپل عصر (3) چاپي دېوان: په زنځير د گيسو شومه گردن بست (4) چاپي دېوان: کي يې (5) چاپي دېوان: "چي د شپې په غلونو نه خبرېږي مست" (6) چاپي دېوان: مهر يوه (7) چاپي دېوان: تل به نه وي (8) چاپي دېوان: محشر (9) راتې = راتې يې په چاپي متن کي (رايې) دي (10) چاپي دېوان: په سترگو وليد (11) د نيم بيتي په چاپي متن کي داسي دي: "عشق بې کله دوا ورکړي و مجنون ته" په اصل کي بيا په دي ډول دي: "عشق بې وو ورکړئ و مجنون ته" ماله دواړو څخه په استفادي سره دغه ثبت سوي شکل غوره و باله (12) دا غزله په چاپي دېوان کي نسته له اصل څخه را نقل سوه

د میرزا حنان بارکزي دېوان

نو خطان که ناز کوي بې ځايه نه دئ
چي يې واورم تريخ ښکښل له شکرلبو
خرقه پوش وي خاوندان د ډېر عظمت
په مانه کېږي شکران د دې نعمت

چي په سپينه ږيره نه اوږې د ښکلو
آفرين دي شه "حنانه" پر همت

۲۹۰

۴۱

ستا تر شونډو لعل نه لري قيمت
پر يروي چي عاشق نه لري دئ هسي
بې کششه زړه ورکړه و يار ته مه کړه
په تور خال يې کل عالم دئ قتل کړئ
په لويي يې ابرو خمه ده و قد ته
نه در گرزم لکه غم ستا په خاطر کښي
گل دی نه لري و گل ته نزاکت (۱)
لکه پيغمبر چي نه لري امت
چي بې سته مېلمه نه لري عزت
خوشي وایي چي هندو وي بې همت
په حرف کم دئ له قيامته يې قامت
فراموش دي کړم دلبره عاقبت

که پښې کښېږدي د "حان" پر سترگو باندې
خه به نه لري د دې نعمت منت

۲۹۷

۴۲

د عشق غشی مي کاري تر څگرو ووت
لامی نه و مراد د وصل پيدا کړئ
د خپل وصل ملهم (۳) زما پر زخم کښېږده (۴)
مجنون بېد له حیرانی و پښو ته گوري
د غمزو د غشو (۵) جنگ لره يې هر دم
نور مي څه وژني په تبغ د خپلو (۷) سترگو
چي له زړه څخه مي خيال د دلبرو ووت
د هجران د لمبو (۲) دود مي تر سرو ووت
تر څگر مي ستا د ظلم خنجر ووت
په هوا دا ستا، تر باغ صنوبر ووت
له زخمو مي ډک (۶) څگر لکه سپرو ووت
د غمزې تير مي رسا تر څگرو ووت (۸)

پر محک د امتحان د سخندانو
د "حنان" شعر چاندې لکه زرو ووت

۳۰۴

۴۳

دا گيسو (۹) دئ د نگار په لاس را کښېووت
که اړه لکه شمشاد شم (۱۰) پرې بې نه ږدم
خوله غونچه، سترگي نرگس، زلفي سنبلي دي
توري زلفي مړاي سترگي د ترکانو
تماشه چي د خپل زړه د داغ کومه (۱۳)
د رقيب و سرته وږي تېری ناست يم
نه پوهېږم که ښامار په لاس را کښېووت
که د تورو زلفو تار په لاس را کښېووت
خط ريحان دئ څه گلزار (۱۱) په لاس را کښېووت
د راز عمر د بېمار (۱۲) په لاس را کښېووت
هم گلشن هم لاله زار په لاس را کښېووت
پرې بې نه ږدم که يو وار په لاس را کښېووت

زه "حنان" په عشق کي نوې طالع غواړم
که وصال د هغه يار په لاس را کښېووت

۳۱۱

۴۴

(۱) دا غزل په (ب) او چاپي دېوانو کي نسته (۲) چاپي دېوان لمبې (۳) چاپي دېوان مرهم (۴) چاپي دېوان کېږده (۵) چاپي دېوان: غشی (۶) چاپي دېوان پر څگر (۷) چاپي دېوان د تورو سترگو (۸) چاپي دېوان: "د غمزې تير مي د شاتر کمرو ووت" (۹) چاپي دېوان: تور گيسو (۱۰) چاپي دېوان شانه (۱۱) اصل: دا گلزار (۱۲) چاپي دېوان دي بېمار (۱۳) چاپي دېوان: تماشا چي د خپل زړه د داغو تل کړم.

د میرزا حنان بارکزي دېوان

زړه مي په زلفو کښي نن بيا د دلارام کښېوت
هغه بندي ښه وي اميد چي د خلاصيت وي ورته
دا يې پرمخ باندې خال نه دئ چي ښکارېږي تاته
انتظار نه که (1) د کوثر د اوبو تړی د ديد
خاندي غنچه رنگه خوله خلاصه په هوس هغه څوک
زړه مي طواف د يار د درکاوه په دغه اميد

۳۱۸

زړه کره خوشحاله خلاص به نه شي تر قيامته (2) پوري
"حنان" دا ستا د عشق په لومه کښي مدام کښېوت

۴۵

(پ)

چي اشنا کړ په مرگ مخ را څخه پټ
چي له نازه به يې سر پر بالين نه ښوو
که هر څو مي (4) افسوس کړ فايده يې نه کړه
ماتول او سزاوول د فلک کار دئ
نه له ښه زړه لوته، نه په بد مرگ شته
چي مي يار قبر ته ولاړ او زه لا گرز م

۳۲۵

په فراق يې (6) زه "حنان" ستړی ستومان شوم
بېلتانه هر ځای را وښود د غم کټ (7)

۴۶

(ث)

آه له دا توره نصيبه الغياث
له دې بي پروا طبيبه الغياث
زړه مي بايلود بي موجب (9) الغياث
د آزار له عندليب الغياث
له هغه يار قريبه (10) الغياث
له دا هسي رنگ ادبیه الغياث

۳۳۲

د "حنان" په حال خبر غمخوري نه که
له دې هسي رنگ حبيبه الغياث (12)

۴۷

(۱) ب: نه کړی. (2) بله نسخه: ته قيامته "متن: ب". (3) چاپي دېوان: "عجب نه ده که اوس ژاړم په ورت ورت".
(4) چاپي دېوان: که مي هرڅو. (5) وماتې: و ماته يې. په چاپي متن کي د (ماته يې) په شکل دئ. (6) په اصل کي (يې) نسته (7) چاپي
دېوان: "بېلتانه پر ځای راوښوده غم، پټ". (8) چاپي دېوان: نه کړي. (9) اصل: بي مجيبه؟
(10) چاپي دېوان: يار و قريبه؟ (11) چاپي دېوان: جائزه کړه خونړيزی د شاه په سترگو. (12) په اصل کي "له دې بي پروا طبيبه
الغياث" دئ ما د چاپي متن ثبت غوره و باله

د ميرزا حنان بارکزي دېوان

﴿چ﴾

فلک و اچاوه په بخت کښي زما خوار پېچ
راته رام شي ترهېدلې آهو کله
چي وفارا سره کاندي هم وېرېږم
په ژړا مي لکه گلل لا هوسېږي
دا افغې د گل پر برگ حلقه وهلې
دا پر خوله باندي يې تار د زلفو کوږدئ

په تدبير سره خلاص نه شو د دې کار پېچ
بخت را اچوي (1) له ورايه په تلوار پېچ
تمام نه لري هرگز د جفا کار پېچ
نه خلاصېږي له جبينه يې تابدار پېچ
که کاکل دی پر غذار باندي (2) د يار پېچ
او که پروت پر خزانه د طلسم مار پېچ

شاعران شعر مغلق وايي پوهېږم
"حنان" نه لري د ژبې د گفتار پېچ

۳۳۹

۴۸

﴿ج﴾

پاد شاهان به هسي خوښ نه وي په تاج
همېشه په زور د حسن بتان اخلي (3)
شیريني مي د وصلت کره هجره پره
مبتلا په هسي درد يم نه پوهېږم
چي نا جوړه مسيحا شي په اسمان کي
که دي زلفي په شانه کرې زه ضامن يم (5)

لکه زه خوښ يم د ترکو په تاراج
دارم له شاپېرو څخه خراج
آموخته مي شو په دې زهرو مزاج
چي طبيب مي درمانده شو (4) په علاج
ستا خندا غواړي د پاره د علاج
خو وانه خلې د ځتن له مشکو باج

د بل عیب پوشېده لره "حنانه"
که خبر يې له احواله د حلاج

۳۴۲

۴۹

دا پخپله شو نن بيارا سره يار کج
که په ناز سترگي کېږي اړوي څه شو؟
پر غذار زلفي تر نيمو کېږي ښې دي
پر اوږو کې زلفي تاب شوې عجب نه دئ
چي يار يار شوله رقيبېه، صبر بويه
کې شکوه کوم له جوړه راته ښايي
چي بخت کج شو، فلک کج شو يار مي کج شو

که په بدو پوهولئ دئ (6) اغيار کج
مست له خياله مدام ځي پر سمه لار کج
په خپل ځای کي ترسيم ښه ايسي بسيار کج (7)
مخ په کښته چي ځي هر کله وي مار کج (8)
ولي کېږي په تلوار سره سم کار کج
گيلنه هلته کړي نوکر چي شي بادار کج
خداي دي نه کاندي د چا واره روزگار کج (9)

چي مزرې يې (10) د هجران راغئ ناگاهه
له هيبته ورته شو د "حنان" وار کج

۳۵۴

۵۰

(۱) ب: را واچوي (2) ب: په غذار باندي (3) چاپي دېوان: بتان غواړي (4) چاپي دېوان: چي طبيب مي نه پوهېږي
(5) چاپي دېوان: "که دي زلفي په شانه کرې رضا مند يم" (6) چاپي دېوان: پوهېدلې دئ (7) په چاپي دېوان کي
دا بيت نسته (8) دا بيت په چاپي متن کي په دې ډول دئ:
پر اوږو بې زلفي ځکه پېچ و تاب شوې
مخ په پورته چي ځي هر کله وي يار کج

(9) دا بيت په اصل کي نسته (10) (بې) په اصل کي نسته

د میرزا حنان بارکزي دېوان

﴿ح﴾

راشه پرېږده د دنیا روزگار قبیح
 له غیبتنه له بهتانه ځان نگاه کړه
 ځان د خدای بې یاده مه کړه خو ژوندی یې
 که ځای غواړي د اسمان پر بام د پاسه
 د غفلت له خوبه وینښ شه صبحگاه ته
 مشغول نه شوې یو زمان د خدای په ذکر
 په لاس واخله د نبی (ص) د دین تسبیح
 کلمه وایه په ښه زبان فصیح
 هلته نه شي چي اجل دي که (۱) ذبیح
 له دنیا که مینه پرې لکه مسیح
 د فیاض باران اوږدې په ترشیح
 ځان دي کړ په بېهوده ویل جریح

۳۲۱

دا گوهر به دي په کار شي کې (۲) په غوږ کړې
 درته وکړه "حنان" شه ویل ملیح

۵۱

﴿خ﴾

چي دا سم له خیاله نه گوري جانان شوخ
 د مژگانو له سایې یې الف لوېږي
 له حلقو یې زلفي سر تر پایه سترگي
 د کمان پر موتي زاغ د تصویر کښلی
 خیال یې زما په زړه کښي ناست دئ مضطرب یم
 دا زما سرافرازي ده په جهان کښي
 دا په دا چي بل یو نه ویني تر ځان شوخ
 د الماسو پر تخته د میم دهان شوخ
 چي لاس ورنه شي د چا تر زخندان شوخ
 او که خال یې د دئ دوو وروځو ترمیان شوخ (۳)
 لکه پېښ شي د مفلس کره مهمان شوخ
 په ښکښل چي را ته خلاص کاندې لېان شوخ

۳۲۸

په خم قد ، په سپینه ږیره خُږ د تُرکو
 بل یو نه وینم "حنانه" ستا په شان شوخ

۵۲

نظر ژغوره له کاکله د نگار شوخ
 له خجلته گلان مخ په وینو وینځي
 ترمي ترمي زړه مي جمع د یار مخ که
 په تش دید وړي زړه د ژهد له رستمه
 و قدم تې د کوهسار زر که حیرانه
 فواره په زړه کښي سازه کړم له وینو
 لېونتوب زېږي له زهرود دې مار شوخ (۴)
 چي و باغ ته ځي په سیل گل عذار شوخ
 د کباب کترې پخېږي په انگار شوخ
 چي کاته په شوخو سترگو کړي دلدار شوخ
 چي له نازه خرامان کوي رفتار شوخ
 هیڅ د سیر هوا نه گوري خونخوار شوخ

۳۷۵

اې "حنانه" بلبل کوچ وکړ له گلوه
 چي یې واروېده په باغ کښي ستا گفتار شوخ

۵۳

خوږ ژوندون را پوري هسي کړ هجران تریخ
 نو خطان که (۵) د عاشق له ژړا بد وړي
 لکه حال وي پر بندیانو د زندان تریخ
 پر سبزه باندي بې وخته وي باران تریخ

(۱) چاپي دېوان کا. (۲) کې که بې. (۳) دا بیت په "ب" کې، د پای لخوا دوهم بیت دئ. (۴) دا غزل په "ب" او چاپي دېوانو کې نسته.
 (۵) چاپي دېوان چي

د میرزا حنان بارکزي دېوان

په وصال کي له رقيبې نه خلاصېږم پر موسم د گل اوقات شي د باغوان تريخ
می حرام دي په مجلس کي چي يار نه وي بې له گلې و بلبل ته شي بوستان تريخ
چي مي نوم ستا د هجران په ژبه واخيست لا تر اوسه مي په هغه دئ زبان⁽¹⁾ تريخ
دا ستا غم مي زړه بتر سره خفه کړي شي له سپي مېرمني عيش د مهمان تريخ⁽²⁾

۵۴ که فرهاد ته و⁽³⁾ شېرين غم د شېريني
دا ستا غم کړ شېرين عمر پر "حنان" تريخ ۳۸۲

(ش)

ستا د لبو و شربت ته شهد و ناب هيڅ په بڼايست دي و رخسار ته دئ آفتاب هيڅ⁽⁴⁾
چي دي تاب د ديدن نه لرم حيران يم ستا ديدن د پاره هومره اضطراب هيڅ
چي په می دي د مخمورو سترگو مست يم نسته کيف د انگورو د شراب هيڅ
خط آیات، مخ دي کاغذ، شونډي دي وقف ستا تر مخ پوري دئ شغل د کتاب هيڅ
چي دي و ویشتم په غشو د مژگانو اوس که کړي راته د زلفو پېچ و تاب هيڅ
دارم⁽⁵⁾ نرگس خجل کړه دا ستا سترگو و صفاته د جبين دي دئ مهتاب هيڅ

۵۵ پر مرگ پروت دئ ستا له غمه که يې گوري
د "حنان" په رنگ به نه وي بل خراب هيڅ ۳۸۹

(د)

خو به گرزم ستا په هجر کښي نا بناد په وصال مي کړه دا تللی زړگی بناد
بې مدده يې د زلفو سترگو بند کړم ښکار بې دامه نيوه کار دئ د صياد⁽⁶⁾
چي لیده نه شي سمند له چاپکيه⁽⁷⁾ بندي شوئ يم د هغه پريزاد
ستا له برنډو سترگو کله گيله کېږي رحم نه لوېږي⁽⁸⁾ په زړه کښي د جلا د
د نور چاله لاسه دا د پر پادشاه کېږي ته پاد شاه يې له تا وکړم په چا داد
د آخري تبشې کار يې پر خای وکه⁽⁹⁾ په اول سعيه بېخا وه⁽¹⁰⁾ د فرهاد

۵۶ په مکتب کښي يې "حنانه" له اوله
د وفا حرف يې ورو نه ښود⁽¹¹⁾ استاد ۳۹۲

(۱) چاپي دېوان: دهان (۲) دا بيت په چاپي متن کي نسته (۳) چاپي دېوان: که فرهاد و ته (۴) دا غزله په اصل او "ب" کي نسته (۵) په چاپي متن کي دغه برخه (دار نرگس) ثبت سوې ده چي معنا نه ورکوي په غلطنامه کي هم تصحيح نه لري، ما (دارم نرگس) و کيښ او معنا هم ورکوي (۶) ب: "ښکار په دام کښي نيوه کار دی د استاد".
(۷) ب: له چاپکي نه. (۸) رحم نه گرځي. (۹) ب: پر خای وکړ. (۱۰) ب: بې خای وه. (۱۱) ب: د وفا حروف ورو نښوه.

د ميرزا حنان بارکزي دېوان

چي پيرۍ مي ږيره سپينه کړه خم قد
د عشق درس چي په مکتب کي وايه نه شي
ناصح وايي په پيرۍ کي مينه پرېږده
مزرۍ نه وي خلاص له تبي په هيڅ وخت کي
هيڅ عاشق د عشق له رنځه نه جوړېږي
د ريا زهد زاهد کړي په پوهېږم
را ته بنايي اوس عصا د سرو قد (1)
نا خوانده د الف بي وايي ابجد
په پيرۍ حرص زياتېږي، وايي بد
تندرستي پر عاشق نه لري آمد
مگر خلاص شي په مدد د يا صمد
چي په غاړه يې دئ جبل من مسد (2)

۴۳ چي د بنکلو بي تعريفه بل څه وايي
په مذهب زما "حنان" يې بولم رد ۵۷

چي هوا کړې د گلرڅو (3) د ساعد
دا کوتره د حرم ده بنينه نه ده
تر ما، دی پريار عاشق و خبر نه وم
د گداي رزق په غيا د سپيو نه ځي (5)
قتلوه مي خون مي نه دئ در په غاړه (6)
مستحق د رحم موږ گناهکاران يو (7)
له زړه و باسه د غه خيال (4) فاسد
چي ووينو ته يې تېږي دئ زاهد
ما و يار ته خوشي ولېږه قاصد
زما له بابه څه خبري کړي حاسد
په هغه جهان کوم گواه دئ کوم شاهد
که جنت په عبادت غواړي (8) عابد

۴۹ همېشه که پرڅو برويو په دافخر (9)
چي "حنان" رنگه عاشق لرم حامد ۵۸

اې چي يې د عاشقانو د لپسند
چي مي نوم دا ستا د لېو په خوله واخيست (11)
که په خيال کي ستا د لېو مړ شم (12) بنايي
دا تور خال پر گلگون مخ د دلبر نه دئ
چي هوا شوه ستا د زني را ولاړه
چي پر غوږ يې بد لگېږي زما پندونه
نور بايد دي د عاشق سره پيوند (10)
لا تر اوسه مي شېرين دئ د خولي خوند
که مي خاوره د گور خوند وکه د قند
چشم زخم تې (13) پر اور ايښئ دئ سپند
ياد مي نه کړ ځکه سېد سمر قند
نه پوهېږم بيا يې واخيست د چا پند

۴۷ د وصال بنادي يې (14) نورو ته رسېږي
زه "حنان" يې يم په غم سره خور سند ۵۹

(۱) دا غزله په چاپي دېوان کي نسته (2) سورة اللهب- 5 آيت ته اشاره ده. (3) چاپي دېوان: "که هوا کړې د خوبانو د ساعد". (4) چاپي دېوان کلي خيال (5) چاپي دېوان: "د گداي رزق څه د سپي په غيا نه ځي". (6) چاپي دېوان: قتلوه مي خون مي نه غواړي له تا څوکه. (7) چاپي دېوان: "مستحق د رحم موږ چي گناهکار يو". (8) چاپي دېوان: په عبادت گتي. (9) چاپي دېوان: "همېشه کړي په دافخر فرخ رويه". (۱۰) اصل: "د عشاقو دي بايد دي له پيوند". (۱۱) چاپي دېوان: "چي مي نوم ستا د شيرينو لېو واخيست". (۱۲) چاپي دېوان: مړ شوم (۱۳) چاپي دېوان: تې ته يې. (۱۴) چاپي دېوان: کي = که يې.

د میرزا حنان بارکزي دېوان

د نو خطو په یاری کې نشته سود
دا چې نن له مغروړیه سم نه گوري
بیا به نه راځي رقیب د یار ودرته
چې عاشق و ته له منعي د عشق وایي
چې تفریق د دوو یارانو سره کاندې
چې بندي شي په کمند د تورو زلفو

سترگي ولي د ځان باسي په دا دود
پنښماني لره بې (۱) خط را ولي زود
و جنت و ته لار نشته د مردود
گویا مست هوښیاروي په ساز سرود
همېشه به په لعنت وي مخ کېدو
نه خلاصېږي په اوراد و په درود

چې د یار هجر (۲) ټوک ټوک نه کړې "خانه"
حیرانېږم له څه روغ دئ ستا وجود

۴۲۴

۶۰

عالم کړي بنادی په عید
خط یې راکړ د خپل حُسن
بې جنونه په مجاز کې
دئ د مینې په حکمت کې
یم په سرو مال راغلی
غزالان پراته پر قبر

له ما شو هوس بعید (۳)
زما د زړه د وړو رسید
بل څه نه بولم مفید
افلاطون زما مرید
ستا د نیم وېنسته په خرید
ستا د سترگو د شهید

ستا په جور له "خانه"
ورک شو گفت و که شنید

۴۳۱

۶۱

(۵)

رنگ د وینو کې ستا لبو په شراب کېد
د مخ ورځ دي شوه د زلفو تر شپه لاندې
ستا د وروځو په میان خال دئ نه پوهېږم
دا د زلفو تار دي کچ پر جبین نه دئ
چې حجاب له مخه لیري کړې گلرڅه (۴)
که هوښیار که لېونی که مست دي واړه (۵)

او عرق شو ستا له شرمه په آفتاب کېد
که آفتاب د نوبهار شو په سهاب کېد
که هلک دی حبشی شو په محراب کېد
دا عقرب دئ چې نن شپه شو په مهتاب کېد
شي عرق په مخ د اور په اضطراب کېد
عالمونه کړه ستا خط په پېچو تاب کېد

کل ښایستی و ښایستی ته دئ "خانه"
لکه څاڅکي د باران شي په دریاب کېد

۴۳۸

۶۲

شو په زړه مي د کا کل خیال د دلدار کېد
دا یې مشک د خطا توی پر نامده گل کړه
خپلي سترگي یې و خط ته هسي گوري

همخانه شو همېشه را سره مار کېد (۶)
که د خط د سبزي رنگ شو په رخسار کېد
لکه چرته شي آهو په منځ د تار کېد

(۱) بې = به بې. (۲) چاپي دېوان: د یار هجر چې. (۳) په چاپي دېوان کې دا غزله نسته (۴) ب: لیری کړې دلبره.
(۵) ب: ... که لېونی دی که مست واړه. (۶) دا غزله په "ب" او چاپي دېوانو کې نسته

د ميرزا حنان بارکزي دېوان

خط يې هسي په مخ راغی په پوهېږم شو تر حشره پوري دا لیل و نهار گډ
 غاښ يې هسي په سرو لېو کښي نمائېږي له مرجانو سره شوه د ژر آبدار گډ
 دا راځي مگر له قبره د شهيد خپل چي په وينو سره تبغ دئ جوهر دار گډ

۴۴۵

صبر نه شي د بوسې پروخت "حنانه"
 لکه طفل په خوږوشي په تلوار گډ

۲۳

(ذ)

چي قاصد راته راوړئ دئ کاغذ زړه يې زماله ځايه وړئ دئ کاغذ
 چي مي شرحه د هجران پکښې ليکله دا په دا را خځه (۱) سترئ دئ کاغذ
 هيڅ جواب يې بيا رانه غی و ما خوار ته چي هرڅو مي چا وروړئ دئ کاغذ
 هسي نه چي په احوال مي خبر نه دئ ورته حال ويلئ سپړئ دئ کاغذ
 د يار وصل مي نصيب په دنيا نه شو هجره سي پر ما کړئ دئ کاغذ
 په نامه کي چي مي نوم ويني له درده هغه دم يې پاره کړئ دئ کاغذ

۴۵۲

که روح ورکه (۲) په دا زېري "حنان" ښايي
 چي قاصد ورته راوړئ دئ کاغذ

۲۴

(ر)

دا کا کل پر رخسار (۳) نه دئ دلدار دئ د مخ و گنج ته پروت د طلسم مار
 کي (۴) خبري کړي دوې سترگي خود بخوده عجب نه ده پرته تل وايي بېمار (۵)
 دا د وروځو تبغ کي زخم که په زړه کي (۶) شوخ کاته يې بيا ملهم ږدي پر پرهار
 که يار گوري له حيا و خپلو پښو ته بانوگان يې په هر زړه دي خبردار
 و طالع ته يې د زلفو کبابېږم چي هر دم يې تماشي که درخسار
 سرو پښو ته سجده زلفي په دا که دهندوانو وي له اوره سرو کار

۴۵۹

پېچوتاب يې (۷) شو کا کل په دا "حنانه"
 چي يې تاب د کمر وليده د يار

۲۵

دا د خط سبزه ښکاره شوه پر غذار که سرلوح د قرآن ده په زنگار
 په (۸) ورو الوزه نسيمه پردا لوري د يار مخ د گل په بوی نه کړي ازار
 دا چي سترگي د ځنځير را ته کړي شوې زړه مي دئ د چا د زلفو طلبگار (۹)

(۱) چاپي دېوان "دا په دا چي راځه سترئ دئ کاغذ". (۲) چاپي دېوان ورکړي (۳) اصل په رخسار. (۴) کي: که يې
 (۵) دا بيت په چاپي دېوان کي نسته (۶) چاپي دېوان زخم پر زړه کېږدي. (۷) په اصل کي "بې" نسته (۸) چاپي دېوان: پرورو. (۹) چاپي
 دېوان: "زړه مي دئ د کومي وږي طلبگار".

د میرزا حنان بارکزي دېوان

چي تشبیه مي ستا د خولې له غونچې (1) وکړه
که پښې کښېږدي د بلبل پر سترگو باندي
د ملا خیال دي لکه موی هسي باریک کړم (2)

٦٦ توري زلفي پر رخساروینم "خانه"
که ماران پر گل پراته دي لوی سهار ٦٧

لا ترڅو اخلې د خوږو زړو آزار
ستا د قد په تماشه یې کړې سر پورته
هسي بند شوم ستا د زلفو په ځنځیر کي
له بانو د تورو سترگو بې څه وایم
موهومي د سرڅۍ ټکۍ معلومېږي
ستا د زني په آرزو مي عمر صرف شو

٦٧ که یې خوله له خندا نه ټولېږي څه شو
"حنان" زړه په وینو ډک لکه انار ٦٨

تر څو پروت یې پورته شه وقت د د کار
چي پایان یې د رحمت د دریاب نشته
د لا تقنطو په زېږي هوسېږم
پس له دې به گناه ډېر کوم کریمه
چي رحمت مي تېرې ولید و عصیان ته
که گناه مي له عدمه ظاهر نه وي

٦٨ د احمد په روی مي و بڅنې احده
زه "حنان" یې مدام سپی يم (6) د دربار ٦٩

خو لا نه یې له مرده و سره شمار
اوږد امید د اغزي توی کړه په لمن کښي
عوض کړه نعمت دلې د زړه په وینو
زخم مه کوه پر بل د خپلي ژبي
چي افعي رنگه بې جرمه وهي خلگ
په صحرا کښي د محشر به پښه پر گل ږدي

٦٩ وایه رَبَّنَا ظَلَمْنَا ډېر "خانه"
چي توبه دي که قبوله کردگار ٧٠

٤٨٧

(۱) چاپي دېوان: "ستا د خولې او د غونچې کړه": (۲) چاپي دېوان: هسي ضعیف کړم (۳) دا غزله په چاپي دېوان کي نسته
(۴) دا بیت په "ب" کي شپږم بیت دی (۵) ب: "تور رحمت به یې پر څه وو معلومدار". (۶) ب: پمن سپی يم (۷) ب: په شعله

د میرزا حنان بارکزي دېوان

نادان نه شي کړای سخن لکه هوښيار
عیش مي تربخ دئ د جهان په باغ کي هسي
مردود نه درومي د عشق له دره هيڅوک
غافل هيڅ فيض د يار له مخه نه وړي
پټه خوله غونجه بلبل په نارو سرکه
په کثرت د اسباب نه شي مطلبونه

د بیده (1) نفس جدا وي تر بیدار
لکه ډک وي جام له زهرود کوکنار
دغه اور نه که له دې خاشاکه عار
مفلس تېر شي په خالي لاس تر بازار
مستمع صاحب سخن که په گفتار
په د و و ژبو دوي خبري نه کړي مار (2)

۷۰. که له ورځي د جزا بيم کړې "خانه"
تويیده د اوښو خوی کړه په سهار

نن په مهر راغی یار
که خورشید طلوع وکړه
توري زلفي پر مخ پروتي
د بوسې خواست مي ترې وکړ
په نرمي پر لبو واخله (5)
سپینه خوله له خندا ډکه

کا شاني ته زما خوار
په خانه کښي د بېمار
د گلاب په شان (3) رخسار
وي ويل قرار قرار (4)
هسي نه چي شم ازار
او کا کل لکه تور مار (6)

۷۱. تر دا هسي مهرباني
همیشه شه "خان" جار

چي د ځان په سود دي هيڅ نه يې خبر
و من يعمل مثقال ذرة (8) دئ
د دنيا په عيش دي هغه عيش پرېښود
څه قصرونه څه عالم يې کړو بجاړه
بې بها عمر دي خوشي د ځان تېر کړي
د منکر نکير جواب به څه شان وکړي

ملا مت نه يې په ځان نه يې خبر (7)
له غروره په قرآن نه يې خبر
چي په حور، قصور، غلمان نه يې خبر
له گردشه د آسمان نه يې خبر
هيڅ په گران او په ارزان نه يې خبر
چي په دين او په ايمان نه يې خبر

۷۲. لا تر کومه بې پروا گرزي "خانه"
ته له قهره د يزدان نه يې خبر

(۱) په اصل او چاپي متن دواړو کي "د ويده" ثبت دئ. ما "بيده" ځکه وکښ چي يو خو به د شاعر له لهجې (د کندهار له لهجې) سره سم وي او بله به د فارسي ژبي له (دويده) سره نه مغالطه کېږي. (2) دا بيت په چاپي دېوان کي نسته
(3) بډ په دود. (4) بډ راتي و ويل قرار "دا بيت په، ب" کي پنځم بيت دئ. (5) ب: "په نرمي يې پر لب واخله"
دا بيت په "ب" کي شپږم بيت دئ. (6) دا بيت په "ب" کي څلرم بيت دئ. (7) دا غزله له چاپي نسخې نقل سوه په اصل کي نسته بايد وويل
سي چي د دغي مطلع لومړۍ نيم بيتي سم نه دئ ثبت سوئ ځکه د نورو بيتو "روي" نه دئ پکښي راغلئ. د دې غلطۍ توقع له ميرزا حنان
بارکزي څخه، چي په ادبي فنونو ښه خبر دئ، نه کېږي دا هرو مرو
د چاپي متن د برابر وونکي سهوه ده "ب" دا غزله نه لري. (8) [سورة الزلزال- 8 آيت].

د میرزا حنان بارکزي دېوان

چي له بويه محروم کړئ و دلبر
هر چي و وایم له جوړه د مهر و یو
یار به داد د بوسې کله پر ما وکړه
های و هوۍ کړم د دلبر له بي رحميه
چي له یاره سوال جواب کوم امید مي
چي پرې جبر د بي مهر مهر و یو وایي

په کارمه لره دا سي بېکاره سر^(۱)
کله سم گوري په دا وکړه باور
چي له جوړه جبرې^(۲) گډیم پر هر در
دا په دا چي های و هوۍ کړي مرور
کړي پیدا په بېهوده و یل سر سر
بیا پر کوم لوري به درومي برابر

چي بي اسمه مي دا و وایه په دا دئ
چي له اسمه سره عیب و یکسر

۷۳

515

هو مره بخت بنایي له کومه زما د سر
له دې خپله زړه گیلله کړم ډېره ډېره
که عاشق له خلکو ليري گرزي بنایي
نېک بختي په سعي نه ده تمام عمر
هر شپه دا د فلک بخیلي گوره
زړه مې^(۵) وور ډیونې^(۶) و سپڅل له مخه^(۷)

چي يې کنبېږم پر چارچوب دا ستا د در
چي د یار کوڅي ته تئ^(۳) نې کړم خبر
زخمي نه شي تلای له سپله برابر
که پر سر باندي ترې د هُمای پر
په بغل کي ډوډۍ و ساتي د نمر^(۴)
اور نه گوري په ځنگله کي خشک و تر

چي د حُسن بحريي موج واهه "خانه"
توبې کړه پر کناره د خط عنبر

۷۴

522

بنایسته کړه د نېکۍ په افسر سر
پیروي هره گړۍ د هغو بویه
چي دلې د عوايق له پاره خلاص شي
پر کبلیو باندي رحم د سپو نه شي^(۸)
چي تشبیه يې^(۹) کړله قده د گلرڅو
محبت مي زړه له زلفو سره یوور^(۱۰)

نه شي خوب د بېغمۍ پر بستر تر
چي يې خاوري د بېديا وي په گذر زړ
د هغو و ته آسانه دئ د محشر شر
د رقیب لاسونه مه شه په دلبر بر
ځکه نه لري په باغ کي صنوبر بر
د مارانو ځای وي تل د پاروگر گر

حذر څو وکړي "حنان" د عشق له اوره
همېشه وي^(۱۱) دا وړ خلاص پر سمندر در

۷۵

529

خو به کړې پر آس د عشق جولان د شعر
چي يې ووهي برېښنا د یار د حجر
د یار جوړ چي حواس متفرق که^(۱۲)

نه طی کېږي په رفتن میدان د شعر
تل اورېږي پر هغو باران د شعر
د هغو شي برابر مېزان د شعر

(۱) دا غزله په چاپي دېوان کي نسته (۲) جبرې = جبرې (۳) تئ = تلئ (میرفت)، نې = نه يې (۴) دا بیت په چاپي دېوان کي نسته (۵) مې = مې يې (۶) ډیونې = ډیونې يې (۷) چاپي دېوان: "زړه مې اور لرونۍ دی له مخ د سپڅلو".
(۸) چاپي دېوان د سپي نسته (۹) "بې" په اصل کي نسته (۱۰) چاپي دېوان: "چي يې زلفي کړي الفت له ما په دا دئ".
(۱۱) چاپي دېوان: چي مدام وي (۱۲) چاپي دېوان: "چي حواس متفرق که د یار جوړ".

د میرزا حنان بارکزي دېوان

خو زړه چاک لکه قلم نه که په عشق کي
د زخمي زړونو خونا ب دئ بل څه نه دئ
د انسان سينه⁽¹⁾ گاه بحرگاهي برشي
په لاس نه ورځي هرگز گروان د شعر
څوک چي کاندي په تکليف سامان د شعر
مدام نه وي آراسته دوکان د شعر

۷۶ بکر⁽²⁾ خيال د يار له خولې وايه "حنانه"
چي شپږين دي وي مدام دېوان د شعر ۵۳۲

پر رخسار باندي خال نه دئ د جانان تور
پر گردن يې ول ول نه دي پروتي⁽³⁾ زلفي
د کاگل يې څه کماله استاد دي ده⁽⁴⁾
که سخت زړه مي فلک نرم کړ تر مومو⁽⁵⁾
د لاله په دود مي داغ⁽⁶⁾ دئ په زړه ايښئ
دا تور مار پر سپين چنډي دئ گرز بدلئ⁽⁸⁾
خانه زاد غلام د دغه خاندان تور
پر چنډي دي گرز بدلي بښاماران تور
چي يې بخت زما په شان کړ د خپل ځان تور
ما هم کړ د زړه په دود سره اسمان تور
و غمزو ته⁽⁷⁾ ستا په دا چي وي نښان تور
که يې ايښئ دئ په غاړه کي غيتان تور

۷۷ آهو چشمو څه په وکړه نه پوهېږم
لکه سترگي د دوی، بخت شو د "حنان" تور ۵۴۳

چي له زړه مي صبر ولاړ له سترگو نور
دا په غم د کوم گلرخ هسي اتريم
دا د چا د لبد ميو په آرزو کي
که هر خو زړه د روي، دراوه نه شي
همېشه د آتشين رخسار له شوقه
احتياج که د رقيب کوم بښايږي
کوم شوخ چشم کړ بساط⁽⁹⁾ را څخه چور
چي گاه ژړ شم، گاهي شين شم، گاهي سور
چي تناکي مي د زړه لکه انگور
د ژړا سېلاب اخيستئ وي مهجور
ډکه وږم سينه په اور لکه تنور
ناروا پر ځای روا شي د ضرور⁽¹⁰⁾

۷۸ چي په عشق کي سرو مال ساتي له ترکو
نه پوهېږم زه "حنان" په دا دستور ۵۵۰

که څوک ما پوښتي چي څه دئ د عشق اور
په لحظه له نام و تنگه مړي باسي
احتياج د زماني هسي بلاده
اخته مه شه هيڅ سړي د عشق په خوږو
کله هسي اور پر بل شي توان يې نه وي
کله دم و هلاک نه شي خاموش کښېني
بل څه نه دئ کړېده دي په سره اور
پروا نه کوي په شرم په پېغور
و دلاک ته پادشاه کښېني سر تور
چي دوا يې نه په پلار شي نه په مور
کله هسي افسرده شي لکه سکور
کله وي چي شي د خيال⁽¹¹⁾ پر براق سپور

۷۹ نن لوېدلئ دئ "حنان" د عشق په سيند کي⁽¹²⁾
خداي دي⁽¹³⁾ و ساتي⁽¹⁴⁾ له دې گردابه نور ۵۵۷

(۱) چاپي دېوان: مينه (۲) چاپي دېوان: فکر. (۳) چاپي دېوان: پر تي. (۴) چاپي دېوان: "چي کمال استادي ده".
(۵) چاپي دېوان: "که سخت زړه مي کړ فلک تر مومو نرم". (۶) چاپي دېوان: تور داغ. (۷) چاپي دېوان: و غمزي ته
(۸) چاپي دېوان: "دا تور مار پر سپين صندل دئ جار وتلئ". (۹) چاپي دېوان: ثبات. (۱۰) چاپي دېوان: "ناروا بولي روا چي شي
ضرور". (۱۱) اصل: د عشق. (۱۲) چاپي دېوان: په بند کي. (۱۳) دې دي يې. (۱۴) چاپي دېوان: وژغوري.

د میرزا حنان بارکزي دېوان

خیال د زلفو یې له ما شو په ارمان تېر
د صورت بنادي مې یو ورپه ډېرو اوښو
دا ستا حسن مې له لمره سره تول کړې
جذبېده د عاشقۍ نه ده نوڅه ده
پر رخسار دي تور خط هسي چاري وکړې
دا غبار یې د خط نه دی چې ښکار پرې

لکه تېر پر چاله وهمه شي ماران تېر⁽¹⁾
لکه شي پر آبادۍ باندي طوفان تېر
په مېزان کي ځکه لمر شو تر آسمان تېر
وسره اور ته چي پتنگ شو⁽²⁾ تر خپل ځان تېر
لکه چیرته شي موسم د ارغوان تېر
گرز شوپا ته چي د حسن شو کاروان تېر

۵۲۴

د آشنای د قدم خاوري یې⁽³⁾ رانجه دي⁽⁴⁾

۸۰

که له نازه شي پر سترگو د "حنان" تېر

چي یې خوله وروپه نزدې غوږ لره تیر
خم د زلفو یې زه هسي پر ملا خم کړم
موی قلم یې له بانو د پېري بویه
تورو سترگو څه را وکړه نه پوهېږم
په گلشن کي ستا بې خولې په تمام عمر
عزرائیل مې د نفس د وړو ست غواړي

ورته وایي حال احوال د کوم نخجیر⁽⁵⁾
چي مدام لکه حلقه یم د ځنځیر
مصور چي کارې ستا د خولې تصویر
چي کولای نه شم زه د ځان تقدیر
بې خندا لکه غونچه یم د تصویر
چي خالي شي ستا له خیاله زما ضمیر

۵۷۱

ستا د خط اندوه په هسي شان ضعیف کړې

۸۱

چي تناده پر "حنان" بانگ د صریر

څه ویلي دي رقیب قلیل کثیر
کوم انصاف، کوم مروت دی نه پوهېږم
که د زړه له درده چا و ته فریاد کړم
د عاشق له ساره آهه پر هېز بویه
چي دي خیال د زلفو کړم هومره پوهېږم
ما هر دم د عقل غل له لاري بیایي

چي دي⁽⁶⁾ رنگ له ډېره قهره دی تغیر
چي په خوله مې⁽⁷⁾ د رقیب لري زهیر
ډېر معذوری م را ته تېر شه تر تقصیر
ژر ژر کېږي د دغې دوعا تأثیر
چي و غاړي ته مې⁽⁸⁾ ژر لوېږي ځنځیر⁽⁹⁾
که مې نه شي دا د عشق پیر دستگیر

۵۷۸

ظلم جوړ قبلوه دیار "حنانه"

۸۲

د آشنای⁽¹⁰⁾ له لاسه مه اوسه دلگیر

دا پر مخ د صنم خط دی که تحریر
د زړه مراد مې حاصل نه شو په ډېر صبر

که مصحف دی چي پر⁽¹¹⁾ کښلی دی تفسیر
چي کهنه شي دوا نه لري تأثیر

(۱) د دې غزلي مطلع په چاپي دېوان کي داسي ده. "

خیال د وروځو یې له ماشو په ارمان تېر

لکه غشی د لېنډۍ شي تر نښان تېر

(۲) چاپي دېوان: چي پتنگ شي. (۳) "یې" په اصل کي نسته (۴) چاپي دېوان: خاوري یې توتیا ده. (۵) دا غزله په چاپي دېوان کي نسته

(۶) چاپي دېوان: چي یې. (۷) چاپي دېوان: چي په گفت مې. (۸) په اصل کي "مې" نسته

(۹) چاپي دېوان: "چي و پښو ته به مې ولوېږي زنځیر". (۱۰) چاپي دېوان: د خپل یار له لاسه (۱۱) په اصل کي "پر" نسته

د میرزا حنان بارکزي دېوان

دا د چا د زلفو خیال مې په زړه گرزي
چې بې فهمه یې شانه له زلفو مېنلې
ستا بانو په زور د وروځو ادا نه کړم
هله شي بتان نامېنده (2) چې خط راشي
چې کړې شوې راته سترگې د ځنځیر
زړه مې سل (1) شگافه شي په دغه ویر
کاري نه مېنلې د سستي لیندۍ تیر
په بغل کې ما بنام لاس نیسي فقیر (3)

۵۸۵

هیڅ تعریف یې د خولې نه کېږي (4) "خانه"
په څه شان یې تر خوله و باسم تقریر

۸۳

(۲)

ښه گلان له دې دنیا سره وو، که سپین ولاړ
د استوگي ځای دنیا نه ده خبر شه
له دغه جامه هر چا دي اوبه چنبلې
نور به څوک شي پر دا مېنه باندي پاته
هم یې زلفي وې له نازه چین پر چین ولاړ
د سکوت مهر یې پر خوله مزي د دین ولاړ
چې لوی پیر د بغداد شاه محی الدین ولاړ
پيغمبر زموږ خاتم المرسلین ولاړ
نارزولي خلفاء الراشدین ولاړ
گلرخسار خوبان چې قد یې لکه سروی (5)
چې یې ملا په عبادت لکه دال خم وي

۵۹۲

د قیامت خواری هورې دي (6) خدای رحیم دئ
له دې ځا "حنان" له یاره په زړه شین ولاړ

۸۴

و جوار ته د مولی سردار قرین ولاړ
د هنرد علم کان د حیا بحر
په جیفه یې د دنیا ځان آلود نه کړ
و سخا ته یې حیران حاتم طی و
فیض رسانه لکه لمرو کل جهان ته
هر مشکل به حل کېده د سائانو
په حکمت یې افلاطون شاگرد د عصر
چې مرغوب د کل عالم و په تحسین ولاړ
په خلعت د ښکنا مۍ څه ښه رنگین ولاړ
د عمل په صابون پاکه جامه سپین ولاړ
تکیه گاه د هر فقیر و د مسکین ولاړ
مستقیم پر شریعت حامي د دین ولاړ
سردار نه و د حضرت سلیمان نګین ولاړ
چې تقریر یې و شپږین ترانګبین ولاړ (7)

۶۰۰

اعتماد باندي د کړو نه دئ "خانه"
چې "سردار مهردل" له دې دنیا یقین ولاړ (8)

۸۵

بد خوی یار پر تندي چین و واهه ولاړ
داد به څوکړم د بې رحم یار له جوړه
څه پوښتني له خد نګه د غمزو (11) کړې
په هر چین کې (9) ملک د چین و واهه ولاړ
پر سینه مې (10) تبغ د کین و واهه ولاړ
چې پر زړه یې زما (12) حزین و واهه ولاړ

(۱) چاپي دېوان: شل شگافه (۲) چاپي دېوان: هاله شي بتان ناميد. (3) چاپي دېوان: "لاس په ترڅکي کي نماينام و نیسي فقیر". (4) چاپي دېوان: د خولې نه شم کړای. (5) چاپي دېوان: لکه سرو. (6) چاپي دېوان: هورې ده. (7) دا بیت په اصل کې نسته (8) چاپي دېوان: "چې سردار له دې دنیا نه په یقین ولاړ. (9) کې = کي یې. (10) مې = مې یې. (11) چاپي دېوان: د غمزي کړي (12) په چاپي نسخه کې "زما" نسته

د میرزا حنان بارکزي دېوان

د هغه شوخ له تاراجه به څه وایم چي يې کور زما د دين و واهه ولاړ
چي سيالي کړه بنفشه د يار له خطه ژر خزان پر تورو سپين و واهه ولاړ
له چا مه شه د بنمني د شوخ چشمانو چي يې زړه زما مسکين و واهه ولاړ

۲۰۷

په قيامت چي خداي قاضي وي حق به غواړي
تا په تبغ "حنان" د کين (۱) و واهه ولاړ

۸۲

شو خو سترگو دي تمام عالم خراب کړي په سپين مخ دي خجالت زده آفتاب کړي (۲)
چي دي نوش کړه می په شپه له رقيبانو مستو سترگو مي دي زړه په اور کباب کړي
خط دي ناز پر بنفشه کوي دلبره تورو زلفو دي سنبل په پېچوتاب کړي
نرگس کوز گوري له شرمه ستا د سترگو په رخسار دي منفعل گل د گلاب کړي
ستا له غمه څخه ورک پر بيا بان بنه يم چي پر کور مي روغ عالم کل په عذاب کړي
زېرو بم می شو هر رگ دا ستا له غمه په افسوس مي لرمون قی لکه رباب کړي

۲۱۴

په کوم جرم په کوم گناه دي گلرخساره
چي "حنان" دي غرق د وينو په سېلاب کړي

۸۷

نه تنه يې غشی زما په زړه کاري ولاړ د جفا په تبغ يې غوڅ د دين مزري ولاړ (۳)
چي تاله يې له يوسف سره ستا حسن ترازو پسي اسمان ته مشترې ولاړ
ستا له غمه مگر لمر نه دئ نا جوړه چي مسيح يې و دوا ته مفري ولاړ
دا ليدلې يې غمزه ده ستا د سترگو چي آهوله ښاره کوچ وکړ بري ولاړ
چي جمال يې مثل ستا د جمال نه و (۴) په ظاهره گرزېده د شاپېري ولاړ
رقيبانه به دي لوگي کړم دم له دممه که مي آه لږ څه (۵) اسمان ته اثري ولاړ

۲۲۱

د "حنان" قتل په تبغ د جفا مه کړه
له بدن يې سر په تشه دلبري ولاړ

۸۸

چي قلم مي ستا د مخ په تعريف سر کړي بلبلا نو اوس گلشن زما د فتر کړي (۶)
چي مي ستا د زلفو خيال په خاطر را وړي دانسته مي ځان د مار په خوله کي ورکړي
ستا د قد د راتلولو لار گوري دلبره چي د باغ تر دېوال سروي سربدر کړي
نه بادام دئ نه نرگس دي بلکي سحر دا ستا سترگي چي عالم يې مسخر کړي
چي پسته ده که غونچه ده دا خوله نه ده موهومي نقطه ده، هر چي مي نظر کړي
ستا د لېو د ياقوت هسي سرخي ده چي په کان کي د ياقوت ويني څگر کړي

۲۲۸

له مانه شي حال د زړه چي درته وایم
په خندا دي لب پخوا "حنان" ابتر کړي

۸۹

(۱) چاپي دېوان سنگين (۲) دا غزل په "ب" او چاپي دېوانو کي نسته (۳) چاپي دېوان "د جفا په تبغ دی غوڅ د دي مزري ولاړ".
(۴) چاپي دېوان "چي مخی بې جمال ستاد جمان نه و". (۵) چاپي دېوان که مي آه څه خو. (۶) دا غزل په چاپي دېوان کي نسته

د میرزا حنان بارکزي دېوان

چي پخوا مي يې⁽¹⁾ په وصل کي سرور کړ
له ازله يې خوار کړئ يم پوهېږم
پر هر ځای چي کښېنم پاڅم آرام نه يم
په شېنم که تازه کېږي د گل پاني
زلفي وروځي، خال وخط سره لښکر شو
که ظاهر له خلکو خاندنم په دا څه شو⁽⁶⁾

هغه عيش مي⁽²⁾ هجران را پوري سور کړ
چي يې زما په برخه⁽³⁾ تا رنگه مغرور کړ⁽⁴⁾
محبت د مخکي مخ را ته تنور کړ
زما د زړه زخم تازه ژړا ناسور کړ
چي بساط يې⁽⁵⁾ زما د زړه را څخه چور کړ
د انار په دود مې زړه له وينو پور⁽⁷⁾ کړ

۲۳۵

"حنان" کله غږاوه سر له فرمانه

چي اشناي هسي له ځانه څخه دور کړ

۹۰

د عشق کار چي مي د عقل په تدبير کړ
د ناصح د پند دارو اثر پرې نه که⁽⁹⁾
غير خيال مي کلي محوه کړ له دله
څه شان نه شم وچ هيونه د نښان ستا⁽¹¹⁾
دا بيا کوم صياد وښکار ته روا نېږي
هم هغه ساعت مي روح له تنه کوچ که⁽¹²⁾

همگي واره بېځا⁽⁸⁾ و چي ما ځير کړ
د بدن⁽¹⁰⁾ احوال مي عشق هسي تغير کړ
پر صفحه د زړه مي ستا نقش تصوير کړ
چي دي بيا راته تيار د غمزې تير کړ
چي نخجير قالب تهې لکه زهگير کړ
که خالي مي ستا له خياله خپل ضمير کړ

۲۴۲

چي د زلفو خيال دي څوک که لېونی شي

ما "حنان" د دغه خوب دغه تعبير کړ

۹۱

يو څه د بخت ساعت و ماچي نوش د ميني مل کړ
خاموش له زمزمې شي په خزان کي وفا گوره
زه هم د يار پر مخ لکه پتنگ هسي خاموش يم
عاشق ظاهر وي⁽¹³⁾ د معشوق ناز غمزه و حسن
په نطق کي آفت دئ خاموشي خوی کړه سالکه
مرجان لې مون له وينو ډک د لېو له اثره⁽¹⁴⁾

مجاز راته په مهر هسي زين د عشق دل دل کړ
څو بيا بهار راځي دې بلبل هومره تحمل کړ
اشناي راته په ژبه دارموز د لاقل کړ
د چا په ياد چي څه و عندليب، مشهوره گل کړ
جرس په ډېرو نارو و رهزن ته ځان چغل کړ
خجل يې په بوستان کي دا ستا زلفو تور سنبل کړ

۲۴۹

قلم د "حنان" گوره⁽¹⁵⁾ مشک افشان په دا سبب شو

چي مشق يې همېشه د آهو چشمو د کا کل کړ

۹۲

سترگو بيا راباندي پود سحر دم کړ
دا افعي د گل پر پاني باندي پروت دئ
نسته زړه چي صيد دا ستا د سترگو نه دئ

چي بېرون مې له خاطره گلي غم کړ⁽¹⁶⁾
که مي يار د زلفو تار پر عذار خم کړ
ولي زما زړه دي تر واره و مقدم کړ

(۱) چاپي دېوان دي. (۲) چاپي دېوان دي. (۳) برخه = چاپي دېوان. "په نصب چي مي يې تارنگه مغرور کړ". (۵) په اصل کي "يې" نسته. (۶) چاپي دېوان: "که ظاهر له خلکو خاندنم غلط مه شه" (۷) پور = پُر (فارسي) ډک.
(۸) چاپي دېوان: بېځای. (۹) چاپي دېوان نه کا. (۱۰) چاپي دېوان: د صورت. (۱۱) چاپي دېوان: "څرنگ نه شم وچ هيونه و نښان ته".
(۱۲) چاپي دېوان: کوچ کړي. (۱۳) چاپي دېوان: عاشق اظهار وي. (۱۴) چاپي دېوان: "مرجان ډک لې مون له وينو ستا له شونډو دئ دلبره".
(۱۵) اصل "قلم د حنان څکه (۱۶) دا غزله په چاپي دېوان کي نسته

د میرزا حنان بارکزي دېوان

شپه و ورځ ده د نورو ستا مخ و زلفي
د شبنم په دود رسېږي و گلرخ ته
هیڅ ممکن نه دی نجات له هغه شوخه
دا نورو دي پر ما ولي محرم کړي
هر عاشق چي سهار توی د سترگو نم کړي
چي په سترگو يې آهو ښکار د حرم کړي

۹۳ په جهان، په خان، په هيڅ شي خبر نه دی
دا "حنان" دي غم له هري خوا بېغم کړي ۲۵۲

په خندا دي د گوهر قيمت ارزان کړي
تورو زلفو دي خراج له چينه واخيست
صفا يې دي مخ له لمره څخه (۱) يو وړه
چي يې نه مونده وصلت ستا د لبانو
ستا رخسار بيا څه په وکړه (۲) نه پوهېږم
ستا له خطه د پسرلي سبزه شرمېږي
منفعل دي لېو لعل د بدخشان کړي
تورو سترگو دي آهو مخ پر بيا بان کړي
پست په ابرستا جبين ماه تابان کړي
دا په دالې مون له وينو ډک د پان کړي
په آئينه کي يې تصوير هسي حيران کړي (۳)
په رخسار دي (۴) گل خجل د گلستان کړي

۹۴ د گلرخو عشق کېميا نه ده نوڅه ده؟
چي يې رنگ زما "حنان" لکه زعفران کړي ۲۲۳

د يار غم را باندې هسي رنگ شېخون کړي
د جنون ځنځير به واچوي په پښو کي
په يوه وطن کي دوه سلطانه نه وي
چي په فکري د خط د سبزې ولاړم
په ډېر وخت سره ورځي لبان د زخم
د جنت د گلو بوی ترې ځي حيران يم
چي له درده مي پاره پاره لې مون کړي
کې په غوږ تعريف د حُسن افلاطون کړي
دا ستا عشق مي له بدنه روح پېرون کړي
لکه مغزد پستي هلي مي زرغون کړي
لگېده (۵) د دوو مصرع مي ځگر خون کړي
چي مي خلاص په لاس گرېوان د کوم گلگون کړي

۹۵ چي د مرگ وعده دي کړې وه "حنا نه"
پر اقرار رقيب پښېمانه د پرون کړي (۶) ۲۷۰

زما اميد و چي دلبر مي کړي فردا مې
و ديدن ته يې (۷) د تش رمق را پاته
طاقت نه لرم و يار ته نژدې ليري
سره لبان يې روح بخښي په دا حيران يم (۱۰)
هيڅ پروا بې پروا يار زما و نه کړه
هسي نه چي زه تنها مقتول د ده يم
هجران وکړه پېشده ستي کړم يې پخوا مې
انتظار د راتلو کړمه (۸) بې رضا مې
وصل و هجر يې کړمه (۹) زه جدا جدا مې
چي يې زه کړم د سرو لېو په دوا مې
لکه شاه چي خوار سپی که بې پروا مې
ډېر عالم (۱۱) يې د دې د مخ په تمنا مې

۹۶ وفا کړي له رقيبانو تر حد زياته
په خندا يې کړي "حنان" بې دست و پا مې ۲۷۷

(۱) چاپي دېوان له نمره په زور يو وړه. (۲) چاپي دېوان: بيا څه دي کړي. (۳) چاپي دېوان: "چي تصوير يې په هنداره کښي حيران کړي" (۴) چاپي دېوان: په عذار دي. (۵) چاپي دېوان: لگېدو. (۶) چاپي دېوان: "پر اقرار رقيب پښېمان" د يار ليدون کړي. (۷) چاپي دېوان: و ديدن ته مې. (۸) چاپي دېوان: انتظار يې د راتلو کړم. (۹) چاپي دېوان: زه کړم. (۱۰) چاپي دېوان: په دا عجب يم. (۱۱) چاپي دېوان: درست عالم.

د میرزا حنان بارکزي دېوان

اوس بايد چي قلم کړم له وېنسته جوړ
په دولت کي يې د حُسن نااميد یم
چي پرواز مي د هوس پر مخکې وکړ
ژر په ژر لښکر د خط وړ باندې وخت
د بوسې په وخت عاشق له حاله وزي (3)
خدای غوڅ کړئ دئ د خپل گلمان په توره (4)

چي په کارم حال د خپل صورت نا جوړ
چي د وږي په حال څه خبروي (1) موړ
له حاصلو خالي ولاړم لکه پروړ
ساده رويو (2) چي ميدان په خپل مخ خوړ
بې ادبه شي پروخت د خوراک ووړ
چي رقيب لري له ما سره اروړ

۹۷ نن "حنان" د خط له خضره سره ناست دئ
نا خبر عالم يې ولي بولي زوړ ۲۸۴

په پوهېږم (5) زړه مي بيا دلربا يووړ
جبین غوټه، وروځي غوټه، زلفي غوټه
نه يې وېره، نه يې ترس او نه يې بيم و
آفرين دي وي پر هسي نظر باندې
ما لا عشق هوس باله (6) په خبر نه وم
چي ساته مي تل د صبر په بوخچه کښي (7)

په اسانه يې رضا بې رضا يووړ
هري غوټي زړه له ځايه جدا يووړ
له سينې مي خراب زړه بې پروا يووړ
د ديدن تر ملاقات يې پخوا يووړ
گلر خانو له ما زړه په رښتيا يووړ
هغه زړه مي خپل اشنا په خندا يووړ

۹۸ پر غذار يې بنفشه د خط ښکارېږي (8)
او که زړه د "حنان" خط د ترسا يووړ ۲۹۱

ستا کاکل د چين له مشکو ميدان يووړ
حيرانېږم دي د سترگو و تاراج ته
د چا قتل يې په زړه کي مدعا ده
کوم صياد و ښکار ته ځي په خبر نه یم
زلفي وروځي، خال و خط، سترگو مژگانو
نزاکت ته يې د مخ په تعجب یم

سرو لېانو دي هم آب د مرجان يووړ
له زاهده يې جلب د ايمان يووړ
چي و غوړتي (9) د ابرو يو کمان يووړ
چي ارام يې د آهود د امان يووړ
زړه مي کوم يوه حيران یم تر میان يووړ
چي له گلې يې دوام په څه شان يووړ

۹۹ دا طوفان دئ که سېلاب دئ نه پوهېږم
که "حنان" د خپلو اوښو باران يووړ ۲۹۸

(۱) چاپي دېوان: په حال نه خبرېږي. (۲) چاپي دېوان: ساده رویه (۳) چاپي دېوان: "د بوسې پر حال له حاله عاشق ووځي". (۴) چاپي دېوان: "خدایه غوڅ بې کړي د خپل کمان په توره". (۵) بډ نه پوهېږم (۶) بډ هوس گانه
(۷) بډ په بوخچه کښي. (۸) بډ د خط نمائېږي (۹) تې = ته بې.

د میرزا حنان بارکزي دېوان

(ز)

چي داستان مي ستا د ميني کړ آغاز
مصور که دي صورت کښي حيرانېږم
زما د زړه د خونريزه⁽²⁾ په طلب کي
د رقيب د پند پومبه دي⁽⁴⁾ په غوږ کي
سرله سره به شي ځوان که يې څوک مومي
د ناصح نصيحت هسي و عاشق ته

زه هاله شوم⁽¹⁾ په عالم کي سرفراز
چي په څه دستور به وکارې ستا ناز
پتي سترگي مدام ناست يې لکه باز⁽³⁾
ځکه نه اورې زما د درد آواز
په پيري کي نعمتونه د مجاز
لکه مست هوښيار وي په ريغ د ساز⁽⁵⁾

۱۰۰ دردندان به د "حنان" په حال پوهېږي
بي دردان کله خبر دي په داراز⁽⁶⁾ ۷۰۵

څوک چي سيل دا ستا د مخ کوي بي نياز
له بنايسته ناز معلوم شي او که نه وي
خوبايي د يار د سترگو بل ځای نشته
نسب نه دي شرط په مينه کي که وای⁽⁷⁾
د زړه حال و يار ته مه وايه بي درېغه⁽⁹⁾
د نادان په رنگ و روی⁽¹⁰⁾ مه غلطېږه

له حيرته سترگي پتي کړي خوله واز
بد خو يې به څه رنگ بېله کړي له ناز
د نرگس خوبايي نه راځي له پياز
د محمود مينه به نه وه له اياز⁽⁸⁾
دغه يار به يار خبر کړي ستا له راز
د تصوير د مرغه څه دي له آواز⁽¹¹⁾

۱۰۱ د جنون جامه پر تا کله جوړېږي
د "حنان" پر قد يې سکښتي ده غماز ۷۱۲

که محرم دي د ديدار نه يم هرگز
چي ناصح توبه راکارې ستا له ميني
که سل ځله يم د زلفو مار خوړلی⁽¹³⁾
چي مي ستا وصل روزي شي په هغه شپه⁽¹⁴⁾
تماشا چي ستا د مخ د گلشن وکړم⁽¹⁶⁾
زور و ظلم و جفا يې تر حد تېر شو⁽¹⁷⁾

پښېمان ستا د عشق په کار نه يم هرگز⁽¹²⁾
مستمع د دې گفتار نه يم هرگز
له دغه ماره بېزار نه يم هرگز
منتظره د سهار⁽¹⁵⁾ نه يم هرگز
خوښ په گلو په گلزار نه يم هرگز
چي يو دم ځني وزگار نه يم هرگز

۱۰۲ که مي قد د سرو قد راشي په خواکي
زه "حنان" خوښ په جوييار نه يم هرگز⁽¹⁸⁾ ۷۱۹

(۱) چاپي دېوان زه په دا شوم (۲) چاپي دېوان د خونريزو (۳) چاپي دېوان: "همېشه په فکر ناست يې لکه باز".
(۴) چاپي دېوان پښه دي ده (۵) په چاپي دېوان کي دا بيت نسته (۶) اصل دا حال (۷) چاپي دېوان: "تسب نه دي شرط هرگز
د عشق په کور کي" (۸) چاپي دېوان: "د محمود د ميني څو له اياز" (۹) چاپي دېوان: "د زړه حال يار ته مه وايه خودي توان شي".
(۱۰) چاپي دېوان په رنگ سکه (۱۱) چاپي دېوان نه پرواز (۱۲) چاپي دېوان: "ستا له عشقه توبه کار نه يم هرگز". دا مطلع په اصل او چاپي نسخه
دواړو کي عيب جته ده د "روي" مراعات نه دي پکښي سوئ. ماد "وصال" پر ځای "ديدار" وکښ او په دوهمه مصرع کي مي "پښېمان"
د مصرع سر ته يووړ (۱۳) چاپي دېوان: مار چيچلئ (۱۴) چاپي دېوان: "په هغه شپه چي مي ستا وصل روزي شي" (۱۵) چاپي دېوان: "زه
غريپ خوښ په سهار نه يم هرگز". (۱۶) چاپي دېوان: زه کړم (۱۷) چاپي دېوان: "زور و ظلم و جفا جوړ تر حده تېر شو" (۱۸) په چاپي
دېوان کي مقطع نسته

د میرزا حنان بارکزي دېوان

د یار عشق را کښي (1) پیدا کړه سې سوز
خوشالي بېغمي (2) نشته په هیڅ فصل
ما سر خط د بندگۍ و یار ته ورکړ
څوک به وگنډي زما د زړگي زخم
که ژړا نوې عاشق کوي گرم نه دئ
د یار درمي له رقیبه خالي نه شو

چي په هر مجلس کي ستا د مخ صفت که (3)

826

د "حنان" گفتار په دا شو بزم افروز

103

خو به زه له شپږین لېو کړم پر هېز
بېستون یې په ستون کړ کوهکن خوشي
هسي قتل کړم بې درېغه تورو سترگو
بې د یار له گرز بدلو باهوگانو
ستا اوږدو زلفو امیند زما پیدا کړ
د صادق عاشق مدام او بڼي بهېږي

په تعریف د شکر لېو نه دئ څه دئ

833

چي "حنان" شو په دا دور شکر رېز

104

﴿ ښ ﴾

چي پر سر باندي له خیاله ږدي دستار کوږ
و کوهي ته ډېر لوبدلي دي نادانه (6)
چي هرزه هرزه ویل وایي (7) بد مومي
په ځواني عبادت کړه په پیری نه شي
د آزار اسباب معلوم دئ په هرڅه کي
و منزل ته (11) نه رسېږي که پوهېږي

پر بوتلي تر غرو سم شي اي "حنانه"

840

نه سمېږي هغه څوک چي کړي آزار کوږ

105

(۱) چاپي دېوان را ته پیدا کړي (۲) چاپي دېوان بې غمه (۳) چاپي دېوان کړي (۴) چاپي دېوان شو. (۵) چاپي دېوان وي

(۶) چاپي دېوان: "وکوهي ته ډېر لوبدلي دي خبر شه". (۷) چاپي دېوان: ویل کوي (۸) خښتې: خښته یې.

(۹) چاپي دېوان: کړې شي. (۱۰) چاپي دېوان: نوک د منقار کوږ. (۱۱) چاپي دېوان: و مزله ته.

د میرزا حنان بارکزي دېوان

(س)

په حلقو د زلفو مه وهه د یار لاس
د گلرخو اشنایې په اختیار نه شي
حذر بویه د زخمې زړونو له آهه
رنگارنگ گلان به زما له قبره زېږي⁽²⁾
ستا د مخ تماشې⁽⁴⁾ نه ښایې رقیب ته
له رگو⁽⁵⁾ مې اواز خېژي چي ځان گورم
دانسته څوک نه منډي په خوله د مار لاس
په رضا څوک تنباسي په انگار لاس
مه شه پورته و هیچا ته د آزار لاس⁽¹⁾
که پر خاک باندي مې کښېښوو⁽³⁾ گلغذار
لاس
په گلشن کي ايله مه شه د اغیار لاس
لکه چیري⁽⁶⁾ چي مطرب وهي په تار لاس

847 106
ځکه پښې له خوشحالی پر زمکه نه ږدي
چي دي ورکړه⁽⁷⁾ و "حنان" ته د اقرار لاس

که هر څو زاهد را اچوي و سواس
ستا تعریف په کوم زبان⁽⁸⁾ کوم دلبره
ستا تر نازو تر غمزه بې⁽⁹⁾ صدقه کړم
چي ساقی شي یار په بزم کي⁽¹¹⁾ مې نوش کړه
تمام عمر یې له وصله بې نصیب یم
اخلاص نه لري هرگز ترکان له خلکو
وابه نخلم ستا له مینې څخه لاس
چي ښایست دي بالاتر دئ تر قیاس
که مې سردئ، که مې مال که مې اساس⁽¹⁰⁾
له قاضي او له مفتي مه کړه حراس
لکه زخم د ناسور حاصل مې یأس
عالمونه یې غرق کړي⁽¹²⁾ په لباس

854 107
ورځ و شپه،⁽¹³⁾ میاشت و هفته په هر ساعت کي
له اسمانه دي بلاد "حنان" راس⁽¹⁴⁾

هر څوک رزق خوري ستا له ځوانه څخه بس
په چا سرد زمکي غواړي پښې تنه کي
چا ته نه رسي کرباس و شړې لڅ دي
چا ته ورکړي رنگارنگ نعمت بې سعی
څوک بلبل رنگه مشغوله کړي په گلو
شاه گدای، گدای پادشاه کړي ته قادري
که انسان دئ که مېړې دئ که مگس
څوک پر ښو آسو سپاره کړي په هوس
څوک بازي⁽¹⁵⁾ که په کېمخواب و په اطللس⁽¹⁶⁾
څوک خواري که شپه و ورځ په وږي نس
چا ته خپل اواز کړي اور لکه ققنس⁽¹⁷⁾
نشسته څوک چي درته و وهي⁽¹⁸⁾ نفس

(۱) ب په آزار لاس. (۲) ب له قبره شنه شي. (۳) ب کښېږدي (۴) په دغه برخه کي "تماشې نه ښایې" له "ب" څخه واخیستل سو په اصل کي مغشوش دئ. (۵): "له رگو" کلمات مې له "ب" څخه واخیستل. (۶) ب چرته
(۷) ب ورکړو. (۸) چاپي دېوان و کرم (۹) بې به یې (۱۰) چاپي دېوان: "که مې مال که مې دنیا ده که اساس."
(۱۱) چاپي دېوان: د یار بزم کښي. (۱۲) اصل: طوفان کړي (۱۳) چاپي دېوان: شپه و ورځ (۱۴) چاپي دېوان: "دا اسمان وږه کوی د حنان راس". (۱۵) ب څوک بازي که (۱۶) دا بیت په "ب کي څلم بیت دئ (۱۷) ب چاته خپل اواز کړي لکه ققنس (۱۸) ب دلته و وهي. (۱۹) ته په غور. (۲۰) ب بې تا نلري حنان

د میرزا حنان بارکزي دېوان

861 تې په غور⁽¹⁹⁾ ورسېږه د الجلاله بې تاښته د "حنان"⁽²⁰⁾ فرياد رس	108 ستا د مخ تر گل گلان دي د بوستان پس دا يې خط پر خسار نه دئ چي ښکارېږي ژړانه کوي اثر د خط په وخت کي پر تېر شوي کار يې نه رسي لاسونه نوخطان په عاشق هسي زهيرېږي نتيجه د سخي څه ده بې نېستيه
زما تر شور و تر فغان دي بلبلان پس پورته شوئ گرز د حسن د کاروان پس لکه بې وخته چي و اوري باران پس نوخطان واپه بېڅا⁽¹⁾ کوي ارمان پس لکه پېښ شي د مفلس کره مهمان پس له پاشلو شي خالي لاس د دهقان پس	
868 دا پر لويي⁽²⁾ سياهي د برېتونه ده پر آئينه د مخ يې آه دئ د "حنان" پس	109 اې په کبر کي محبوس هر څوک کښت که⁽³⁾ حاصل اخلي تر نصيب به زيات رانه وږي دنيا ځای د آرام نه دئ د عرفان خراغ نه ويني چي نقصان د دنيا در شي
د بل عيب لره جاسوس ته بېکاره تشه بوس⁽⁴⁾ که څه ولاړ شي تر قندوس⁽⁵⁾ څه شوه پاته له کاووس څه گيله کړې له فانوس هغه دم له خدای بروس	
په لاتقنطوا "حنانه" اميد وار شه له قدوس	110
875 له مطلبه خالي ولاړم لکه خس⁽⁶⁾ چپه خغلم بېهوده لکه فرس لکه دود پر سرد اور درومي عبس⁽⁷⁾ بېهوده وهم نارې لکه جرس لکه بوی د گل چي ځي په نيم نفس خپل مقام شورا ته اور لکه ققنس	چي د نفس په مقتضا تلم په هوس د بنادۍ رخ مي ونه ليد پردا غولي په لويي د زمانې خوشي غلط شوم قافله د عمر درومي خبر نه يم خبر نه يم هيڅ له ځانه هسي ولاړم چي په هجر کي فرياد و فغان ډېر کړم

(۱) چاپي دېوان: نوخطان که کړي بېڅا کوي (۲) چاپي دېوان: دا پر شونډو بې (۳) چاپي دېوان: کښت کړي
(۴) چاپي دېوان: "تر بېکاره نشته بوس" (۵) قندوس = قندز "د افغانستان يو شمالي ښار" (۶) دا غزله په چاپي دېوان کي نسته (۷)
کذا. عبس = عبث

د میرزا حنان بارکزي دېوان

- چي اثر پر زړونو نه کوي "خانه" 111
څه بېخايه قيل و قال کوي، نور بس
- 882
- ﴿ش﴾
- چي يې سرد تور کاکل شودام فروش
چي يې ستا و مستو سترگو ته نظر کړي
کې په روح رانيسم هم رالره بڼايي
نتيجه يې په دنيا کي مخ توري ده
چي د عشق محکم ز نار شو و تر غاري
چي يې وليده څمار د يار د سترگو
- په سودا يې شو هر صيد آرام فروش (1)
شو نرگس له ډېره شوقه جام فروش
چي قاصد شي ستا د لب پينغام فروش
د ننگين په شان چي څوک شي نام فروش
شيخ صناعان شو هغه دم اسلام فروش
گلشن شو په دا سبب بادام فروش
- دغه خيال د آهو چشم دئ "خانه" 889
په پيری کي چي يې کړې مقام فروش
- 112
- په کاته کاته دي هسي شوم مدهوش
د سرو شونډو په مطلب دي زه پوهېږم
په رخسار دي خط و خال هسي نمايېږي
له عرقه د جبين دي معلومېږي
هم هغه به تر قيامته پوري مست وي
لکه لمر چي را و خيژي ستوري نه وي
- چي ناصح راته له و غظه شو خاموش
په حال پوه وي ميخواره (2) د می فروش
لکه شاه چي شي له قهر سياه پوش
دم په دم د عاشقانو د زړه جوش
چي يو ځله دې (3) د خولي پيال له کره نوش (4)
ستا له مخه شاپېری واره روی پوش (5)
- په درست عمر دي و نه ويل له قهره
چي "حنان" مي دئ قديم حلقه بگوش
- 896
- 113
- ستا د زلفو خيال چي زه افکار ساتم همېش
زلفي دي سنبېل، مخ دي گلاب، سترگي نرگس دي
دا له تلوسې چي په رقيب مي پېرزو نه شي
خلک زهيرېږي چي مجلس لره و درومم
عکس د رخسار چي دي زما په زړه کي گرزي
زړه مي ستا له غمه همېشه آه و فغان که (8)
- هسي په سينه کي گويا مار ساتم همېش
زه باندي باغوان يم دا گلزار ساتم همېش
ځکه په ځگر کي ستا انکار (6) ساتم همېش
پس له دې به زه نور ځان کنار ساتم همېش
زه پټ په ځگر کي (7) دغه نار ساتم همېش
گوره (9) په وجود کي دا بېمار ساتم همېش
- سترگي مي څلور شي ستا پر خوا چي وعده وکړي
زه "حنان" له غيرو دا ستالار ساتم همېش
- 903
- 114

(۱) دا غزله په اصل کي نسته (2) چاپي دېوان: ميخواران (3) دې = دي يې. (4) چاپي دېوان: "چي يو ځل دا ستا د خولي پيال له کره نوش.
(5) چاپي دېوان: "ستا له مخه شاپېری شو ټول روپوش". (6) چاپي دېوان: آزار.
(7) چاپي دېوان: زه په خپل ځگر کښي. (8) چاپي دېوان: آه و فغان کړي. (9) چاپي دېوان: زه په خپل وجود کي.

د میرزا حنان بارکزي دېوان

﴿نبی﴾

ستا ستم زما پر زړه دئ نهایت خوښ
خط دي دئ آیات د حُسن شونډي وقف
خیال دي ولي رېز مریز زما صورت کړي
کېلي^(۱) نه اوسي د سپیو په جوار کي
د یار ډېر هجر کړم موږ له خواږه عمره^(۳)
چي تاوینم په دوزخ پروا دار نه یم
له پادشاه وي پر رعیتو رعایت خوښ
په سرخي سره وي وقف د آیت خوښ
پادشاه نه وي په تاراج د ولایت خوښ
ته پرڅه شوې^(۲) د رقیب په حمایت خوښ
شوم په دا د صبر تبخ په کفایت خوښ
بې تا نه یم د جنت په حکایت خوښ^(۴)

910

څه گیله به کړم^(۵) له نورو بېگانه وو

چي خپل یار شو د "حنان" په شکایت خوښ

115

خیال د زلفو د نگار شورا ته پېښ
په نگاه سرې^(۶) زخمی کړم مراویو سترگو
توري زلفي سپین رخسار دئ نه پوهېږم
چي غوڅ کړئ یم په څوکو د ابرویو
سنبل زلفي، خطریحان، سترگي نرگس دي
همېشه یې رقیب وینم په کوڅه کښي
که هیبت د افعي مار شوراته پېښ
له بېماره دا آزار شوراته پېښ
د نورو زلیل و ټهار شوراته پېښ
دو زبانه ذوالفقار شوراته پېښ
جو په مخ کښي یې گلراز شوراته پېښ
دا عجب د سترگو خار شوراته پېښ

917

بې اغیاره، یار تنهارا لره راغئ

اې "خانه" وحشي ښکار شورا ته پېښ

116

په ښه حال د عاشق کله دئ گردون خوښ
په حلقه کښي یې د زلفو خال ښکارېږي
دا عجب ښه ده، هغه چي مسلمان وي
چي مي خط ولیده زړه مي قرار ونيو
چي نه کبر، نه غرور، نه خود بیني که
عادي زهر لذت زیات لري ترشهدو
تر هوس تر خوشحالی یې په زیون خوښ^(۷)
که کاتب د قضا تکی کړ د نون خوښ
چي تر میان وي د دوو یارو په بېلتون خوښ
د آرام خای د آهود دئ مېړتون خوښ
د زاهد تر کار مي، کار دئ د مجنون خوښ
چي په مرگ اشنا شي، نه لري ژوندون خوښ

924

نور عالم واړه هوا، هوس، خدا که

"حنان" ستا په غم اخته سرو زنگون خوښ

117

(۱) چاپي دېوان غزال (۲) چاپي دېوان ته په څه شوې (۳) اصل: "دا ستا ډېر عمر کړم موږ له خوږه عمره" (۴) دا بیت په چاپي دېوان کي نسته (۵) چاپي دېوان څه شکوه به کړي (۶) بډیه نگاه سره (۷) دا غزل په "ب" او چاپي دېوانو کي نسته

د میرزا حنان بارکزي دېوان

(ص)

د درياب کښتۍ چلېږي په اخلاص د ايمان خراغ بلېږي په اخلاص له درياب، دُر حاصلېږي په اخلاص⁽²⁾ دا نه گوره زرغونېږي په اخلاص په خندا چي گل غوړېږي په اخلاص که نه هر حاجت قبلېږي په اخلاص⁽⁴⁾ چي شاگرد و ته قهرېږي په اخلاص⁽⁵⁾	اشنایي سره رسېږي په اخلاص په لباس مريد له پیره برخه نه وړي چي له سره غواص تېر شي دُر وکارې⁽¹⁾ چي خپل سر په صدق لاندې که⁽³⁾ تر خاورو د بلبل سوي ژړا په لباس نه ده مگر ته ده له امره مخالف یې د استاد شفقت کم له پلاره نه دئ
932	118
د سکوت مهر پر خوله کښېږده ⁽⁶⁾ "حانه"	مراد د پټي خولې حاصلېږي په اخلاص

(ض)

هغه شاه د حُسن نه اروي د خوار عرض نه قبلېږي د گلرخو په دربار عرض عاشق نه مني په مینه کي د پلار عرض هر سړی په مهر اخلي د بېمار عرض مگر کړي یې⁽⁸⁾ ستا پر غوړد زلفو تار عرض همېشه کړم د پیرانو په دربار⁽⁹⁾ عرض	که هر څو کړم له خواریه پر خپل یار عرض آه فغان د یار له جوړه بې فایدي دئ بېهوده څه نصیحت کوي ناصحه زما مرگ د خپلو سترگو په مرضی کړه⁽⁷⁾ سیاه بختي مي تاته څوک ویلای نه شي ستا د عمر د دولت په مراد دلبره
939	119
نه پر نیسي غوړ له ډېري مغروریه	که هر څو کوي "حان" په انتظار عرض

(ط)

چي مي نه لیده⁽¹⁰⁾ راتله د دې غبار خط لکه وگړي د گلرخو په رخسار خط که پر مخ د صنم ونیوه قرار خط څه بې حده ظلم وکړ د نگار خط که عذار د دلبرو نیو وار په وار خط اعتماد مه کړه پردا نا پایدار خط	هسي راغی په شتاب پر مخ د یار خط هیڅ کافر هسي شېخون پر اسلام نه که مورچه گانو ځای پر پاني د گل ونیو د میگونو شونډو قدر یې ډېر کم کړ د گل پاني په سبزه کي شوه پایماله د خاشاک شعله⁽¹¹⁾ تر یو ساعته نه وي
946	120
چي یې قدر د شېرینو لېو کم کړ	زه "حان" یې کړم په دا سبب په دار خط

(۱) چاپي دېوان دُر را کارې (۲) چاپي دېوان: "پر گوهر دي لاس لگېږي په اخلاص". (۳) چاپي دېوان: لاندې کړي (۴) دا بیت په چاپي دېوان کي نسته (۵) دا بیت بیا په اصل "خطي نسخه" کي نسته (۶) چاپي دېوان: کېږده
(۷) چاپي دېوان په مرضی دئ. (۸) چاپي دېوان مگرو کړي (۹) چاپي دېوان پر مزار. (۱۰) چاپي دېوان چي مي نه ولید. (۱۱) چاپي دېوان د ونښو شعله

د میرزا حنان بارکزي دېوان

دا تر زلفو را ښکاره شو د دلبر خط پر ساده رخسار بې هسي عرق زېب کي ⁽²⁾ له حيرته يې قلم له لاسه لوېږي دا محال دئ چي به ستا ابروی که نقش چي افغي ⁽³⁾ يې ستا د زلفو په نظر شي ستا په خيال پسي مي زړه هسي بېرون شو	که پر پاني د گل پروت دئ ⁽¹⁾ په عنبر خط لکه کاري پر کاغذ کاتب په زر خط چي د استا د رخسار کاري مصور خط که نقاش کاري د توري په جوهر خط پر خان و کاري له بېري ⁽⁴⁾ پاروگر خط لکه ولېږي په زوی پسي پدر خط
121	سرخروبي د "حنان" هله شي و يار ته که له وينويي د زړه شي پر ځگر خط

(ظ)

وا مي نه خيست له جهان خه حظ نوخطان ⁽⁵⁾ مي په ژړا ډېر خوشالېږي خنک زړه مي په سينه کي لافخه شي ⁽⁷⁾ مخ يې هيڅکله له زلفو بهره نه وړي د خنک زړه صحبت پر پرده که دانا يې د يار خيال چي راشي او بڼي په عذاب که ⁽⁸⁾	نه له ياره نه له خانه خه حظ سبزه اخلي ⁽⁶⁾ له بارانه خه حظ بندي نه وړي له زندانه خه حظ نه وړه کېږي له پرېشانه خه حظ څوک به وړي له گورستانه خه حظ سپي مېرمن وړي له مهمانه خه حظ
122	لکه طعم د رنځور د خولي خراب وي هسي ورک شوله "حنانه" خه حظ

(ع)

چي مي وليده دا ستا د سپين رخسار شمع مخ دي مه پنهانوه له ماضعيفه ژر مي جوړ کړه ما بې صبره خپل داغونه غم ليدلئ زړه الفت له عشقه ډېر که ⁽⁹⁾ له افلاسه مي په تن کي اور پيدا شو د پتنګ ⁽¹¹⁾ پر طالع ډېره کينه راشي	را ته هيڅ شوه نور د گلو د گلزار شمع تر سبا پوري لگېږي د بېمار شمع ولي وژني په اوله شپه کي خوار شمع چي يې دود لاوي بيا ژر لگي دوبار شمع لکه بل کي ⁽¹⁰⁾ د ځگر په اور چنار شمع بې حجابه ورته بله وي د يار شمع
123	چي شهيد په تبغ د سترگو شي "حنانه" پس له مرګه بې ⁽¹²⁾ لگېږي پر مزار شمع

(۱) چاپي دېوان د گل کښلئ (۲) کي = کړي، چاپي دېوان کا. (۳) چاپي دېوان: که افغي بې. (۴) اصل او چاپي دېوان له وېري. (۵) چاپي دېوان: نوی خط. (۶) چاپي دېوان: وانه اخلي. (۷) چاپي دېوان: په سينه کي خفه کېږي. (۸) چاپي دېوان: په عذاب کا. (۹) چاپي دېوان: ډېر کړي. (۱۰) کي = کړي. (۱۱) چاپي دېوان: د پتنې. (۱۲) بې = به بې.

د میرزا حنان بارکزي دېوان

په مجلس کي ستا تر مخ شرمېږي شمع
کامل حُسن دي و هر چا ته فيض ورکړي
مهر ويان دي بحث ستا له مخه نه که^(۱)
چي د عوه د حُسن کاندې ستا له حُسنه
صفايي د مخ^(۲) دي زما په اوښو کېږي
د صادق عاشق په سوخت معشوق نرمېږي

د سپوږمۍ په شپه بېخا لگېږي شمع
د تمام مجلس يوه بس کېږي شمع
چي لمر و خيژي نور نه ځلېږي شمع
ولي هسي پر اور وکېږي شمع
خو يې تېل وي^(۳) تر هغو بلېږي شمع
په سوختن د پروانه خڅېږي شمع

که مخ پټ کړې له "حنانه" څه به وشي
د فانوس په پرده نه پټېږي شمع

124

974

(غ)

دا چي ايښی پرسينه زما صنم داغ
په کوڅه کي چي يې کله رقيب وينم
چي مي نم له سترگو وچ شو سبب دا دئ
چي و باغ ته خرامان ځي کله کله
سري يې پورته شي له فخره و آسمان ته
خو برويان په هنر زړه له خلکو يوسي

رب دې^(۴) نه ايرېږي پر بل بني آدم داغ،
تازه کېږي مي له غمه په هر دم داغ
چي چشمانو يې پر زړه را کړ محکم داغ
ږدي پر پاني د گلانو هر قدم داغ
پر هر زړه باندي چي کښېږدي دستم داغ
د ملهم په بانه^(۵) کښېږدي د الم داغ

لا تر کومه يې د هجر په داغ سوځي
له "حنانه" څخه واخله دا د غم داغ

125

981

ستا په غم کي هرگز نه لرم فراغ
پرېشان زړه مي له کوڅله څخه ورک و^(۶)
پس له مرغه که مي گل زېږي له قبره^(۷)
بې له تا پرېشانه زړه نمناکو سترگو^(۸)
د نفس تار مي بسته ستا په ديدن دئ
ستا د مخ د سيل څه دي له رقيبېه

زړه مي شين، خاطر مي مات، سوئ دماغ
ستا په زلفو کي يې چا را کړ سړاغ
د لاله په شان^(۹) بې وي پرسينه داغ
يم تېر کړ تر هوا د باغ و راغ^(۱۰)
بې له تا و ما ته داغ دئ گل د باغ^(۱۱)
و گلشن ته باغوان کله پرېږدي زاغ

له "حنانه" حجاب مه کوه دلبره
پروانه دئ ستا د حسن پر څراغ

126

988

(۱) چاپي دېوان نه کا. (۲) چاپي دېوان: صفايي يې د مخ (۳) چاپي دېوان: چي يې تېل وي (۴) دې = دي يې
(۵) دا غزله په اصل کي نسته. (۶) بانه = بهانه، پلمه. (۷) چاپي دېوان: "خيران زړه مي له بغله څخه ورک و."
(۸) چاپي دېوان: "پس له مرغه بې گل وزېږي له قبره." (۹) چاپي دېوان: د لاله په دود. (۱۰) چاپي دېوان: "بې له تا سترگو غمناکو زړه
پرېشانه." (۱۱) چاپي دېوان: تر هوس د گل د باغ (۱۲) چاپي دېوان: "بې له تا را ته زندان دئ باغ و راغ."

د میرزا حنان بارکزي دېوان

﴿ف﴾

چي په عشق کي همېشه صادق وي صاف
د سرو شونډو په لذت عاشق پوهېږي
امتياز د ښود بدو سره نه شي (1)
د دانا خبري د ډرگرانېها دي
چي و بل ته يواوه وايي يواوه اروي
شاعران شوې پر (3) د شعر قدر نشته
کله شي دهغه يار وعده خلاف
په قيمت د لعلو څه پوه دئ نداف
ځکه کاندې هر نامرد د مردۍ لاف
که يې وزن په کنډه (2) کړې د انصاف
دا قلب زړه بيرته ورکاندي صراف
په کشمير کي قدر نه لري شال باف

چي رقيب و تاته ځان په لباس تېر کړي
د "حنان" به دلته نه وشي کفاف
۱۲۷
995

چي مي زړه کړ ستا و غشو ته هدف
ستا بې قده په چمن کي په هر فصل
خوار و زار چي مي دا ستا په غم کي ويني
چي يو حرف د سهوي نشته ستا په مخ کي
چي قانع په يوه څاڅکي شي له بحره
چي مدام مي ماتوي لښکر د زهد
ځکه شوم په عاشقۍ کي مشرف (4)
رعشه اچوي و سروي ته رفررف
فلک ووهي له شوقه د لمردف
جوړ په خط د مصنف دئ دا مصحف
کان د دُورو شي مدام لکه صدف
بل څه نه دئ دغه ستا د بانو صف

پسته طوره مي ماغزه په هډکي شنه شوه
ما "حنان" چي غوښت دا ستا د خولي طرف
۱۲۸
1002

په جهان کي دي د حسن نسته گف
خدای اخته په هسي حُسن کړم عالمه
که مي وژنې که مي بولي (5) رضا ستاده
چي توبه يې په ما کښه دا ستاله ميني
اندېښنه چي زما (7) د قتل شي درېښنه
د قيامت د ورځي شور دئ نه پوهېږم (9)
له عاشقه سره بويه تلطف
چي يې قبر ته ارمان يووړ يوسف
و به نه کړم ستاله قوله تخلف
په يوه ديدن دي ولي شو (6) چف چف
هيڅ په کار نه دئ په دا کي (8) توقف
که پر مخ باندي دي پروت دئ (10) د خط خف

چي د يار و اغيار فرق در باندي نشته
زه "حنان" په داسېب خورم تأسف
۱۲۹
1009

(۱) چاپي دېوان ځبله نه شي. (۲) چاپي دېوان په کان وکړي. (۳) چاپي دېوان شاعران ډېر شو. (۴) دا غزله په چاپي دېوان کي نسته (۵)
چاپي دېوان که مي پرولي. (۶) چاپي دېوان واړه شو. (۷) چاپي دېوان اندېښنه چي مي د قتل.
(۸) چاپي دېوان هيڅ په دا کښي په کار نه دئ توقف. (۹) چاپي دېوان: "د قيامت د ورځي شور دئ چي ښکارېږي
(۱۰) چاپي دېوان باندي پروت دئ.

د میرزا حنان بارکزي دېوان

(ق)

هسي تللي يم په فکر د خپل يار غرق
کوم گلرخ^(۱) بيا نن په سيل د گلشن ځي
دا د چا د زلفو باد پر^(۲) برابر شو
له خجلته ستا د غاښويي ځان پټ کړ
د ناصح له نصيحتې مي سر خوږ شي
د دنيا عيشونه وکړه جاها لار^(۳)

لکه سنگ د بنينې که گره د نار غرق
چي گلاب شو په سرو وينو کي سهار غرق
چي يې مشک کړه په نافه کي د تاتار غرق
په عميق درياب چي شو د شهوار غرق
د ناقص طبيب له لاسه وي بېمار غرق
د حيرت په دريابو کي شو هوښيار غرق

مړيې کي "حنان" له ډېره انتظاره
خدايه ته يې په خپل قهر کړي روښيار غرق
۱۳۰ ۱۰۱۶

د قلم په دود خو زړه نه کاندې شق
کوم شوخ چشم و صحرا ته ځي چي اخلي
د هغه طبيب له لاسه سخت بېمار يم
سيا بختي مي د دې خپل اواز رانجه شوه
دا د کوم مهر و د غم خناق نيولی
هيڅ له ځانه له جهانې خبر نه يم

د نوخطو د خيال مشق نه شي مطلق
له تمکينه يې آه و دم سبک
چي په خيال د لب د ميو کړم عرق
په شکوه مي يار ته نه رسي نطق^(۴)
لمر چي وينه هره ورځ چنې د شفق
هسي يم د يار په خيال کي مستغرق

ستا د لېو د بوسې دا د پر "حنان" کړه^(۵)
چي د حُسن د زکوة دی مستحق
۱۳۱ ۱۰۲۳

هو مره توان را څخه نشته نه توفيق
نرگس کوز گوري له وهمه ستا د سترگو
له وصلته دي رقيب بوجهل مايوس دئ
د کم عمر رسن کله ور رسېږي
ستا د سترگو له رنجو چا ته فرياد کړم
تر قيامته به په مست يم^(۷) له خماره

چي رقيب دي کړم په وينو کي غريق
هم تر لېو دي خجل لعل و عقيق
د وصلت اسلام نصيب شو زما صديق^(۶)
د زرخ څاه دي هر گوره دئ عميق
چي آواز مي له خولې نه ځي په تحقيق
که دا ستا له لاسه را کړي يور حيق

شعر تل په اندازه وايه "حنا نه"
طبيعت د يار هر گوره دئ رقيق^(۸)
۱۳۲ ۱۰۳۰

(۱) چاپي دېوان: کوم گلرخه (۲) چاپي دېوان پرې برابر سو. (۳) چاپي دېوان: بېعقلانو. (۴) چاپي دېوان: "په شکوه مي تر خوله نه خېژي نطق". (۵) چاپي دېوان: "د سرو شونډو د بوسې دا د پر حنان کړه". (۶) چاپي دېوان: ستا له مخه ابو جهل رقيب مايوس دئ
ستا د مخ اسلام نصيب زما صديق

(۷) چاپي دېوان: د محشر په ورځ به مست يم. (۸) اصل: "طبيعت د يار گوره دئ رقيق".

د ميرزا حنان بارکزي دېوان

ک

که زړه ستا په عشق کي چاک شو نشته باک
خو برويان د زړه په وړو کي استادان دي
رحم بويه⁽²⁾ چي له دې غمه بېغم شم
چي يو ښکلی چيري⁽⁴⁾ و ويني بندي شي
که دي مخ هرگوره پاک دئ خدای رازلئ
د معنا زببایي بويه په رنگ څه شي؟
زړه پر خدای سپارلئ هر څه ور پېښېږي

کوم دئ زړه چي ستاله غمه نه دئ چاک
باري تارنگه⁽¹⁾ یونه وينم چالاک
ساقی راکړه ماته څه اوبه د تاک⁽³⁾
خدای خوار کړئ زړه لرم نه دئ په واک⁽⁵⁾
زما په رنگ به نه وي هم په عشق کي پاک⁽⁶⁾
د کافورو قدر نه لري اهاک
په خوبانو يې موقوف شو مرگون واک⁽⁷⁾

1038

که مجنون د لیلیا غم و زهیر کړئ
باري نه ود "حنان" په شان⁽⁸⁾ هلاک

۱۳۳

مخ دي کړله ما د صبر کل اسباب ورک
زما په زړه پسې دي سترگي هسي گرزني
ستا د لعلو لېو هسي غلبه شوه
ستا د حُسن تجلی کړم هسي محوه
رقيب نه شي ستا د مخ سيل کولای
که اميد د بوسې کاندې⁽⁹⁾ عیب نه دئ

نوی خط دي کړله ما خط د کتاب ورک
لکه چيرته چي له مسته شي کباب ورک
شوله تنه له عقیقه څخه آب ورک
لکه تېری چي پر دښت شي د سراب ورک
شب پرک شي له پر توه د آفتاب ورک
په وصلت کښي له عاشقه شي آداب ورک

1045

گاهي گاهي به راتلې په خوب کښي⁽¹⁰⁾ څه کړم
دا ستا خیال کړله "حنانه" څخه خواب ورک

۱۳۴

چي دي سوي دي د حُسن په اور خلک
د غم سنگ⁽¹²⁾ چي پر خوله و خوري زړه خبر شي
زړه کباب نمک د اوبو یار ته کښېږده⁽¹³⁾
ظلم جوړ پر ما ولي کړې ضعیف یم
لکه زه چي ستا د عشق په اور یم سوی
زه به څه کړم له رقيب د ښو طمع

ستا له لاسه څخه گډ شو په شور خلک⁽¹¹⁾
په وهل د در خبر پېږي د کور خلک
بې نمکه کباب نه خوري خوشخور خلک
پر کمزوري باندي نه کوي زور خلک
خدای دي نه سيځي په هسي اور نور خلک
نادیده وو څخه نه کوي پور خلک

1052

له هغه مخه "حنان" څه رنگ پر هېز که
چي يې گډ دي په تعريف لور⁽¹⁴⁾ پر لور خلک

۱۳۵

(۱) چاپي دېوان ياره تارنگه (۲) چاپي دېوان: رحم وکړه. (۳) اصل: "ساقی راکړه و ما څه اوبه د تاک".
(۴) چاپي دېوان: چيرته (۵) چاپي دېوان: "خدای خوار کړئ زړه له زمه نه دئ پاک". (۶) دا بيت په چاپي دېوان کي نسته
(۷) دا بيت بيا په اصل کي نسته. (۸) چاپي دېوان: په رنگه (۹) ب: که اميد د بوسې وکړم. (۱۰) ب: په خواب کښي.
(۱۱) دا غزله په اصل او چاپي دېوان دواړو کي د "ق" د ردیف غزله ده. ما د اوسني ليکدود په خاطر د "ک" ردیف ته را نقل کړه. (۱۲)
چاپي دېوان: د غم شک. (۱۳) چاپي دېوان: کښېږدي. (۱۴) چاپي دېوان: لور په لور.

د میرزا حنان بارکزي دېوان

عاشقان ولي له کاني دا فلک
زبایي د خوږويانو ستا په مخ ده
ستاله غمه سرگردانه هسي رېږدم (1)
دا د مخ په آئینه کي يې خال نه دی
ستاله زلفو (2) وړخسار ته مدد نشته
رقيب هيڅ فيض د يار له مخه نه وړي
هر آهڼ کله مېنود شي پر محک
طعام نه که خوند چي نه لري نمک
شپه و ورځ د سر په تار لکه جلک
په رخساري يې عکس زما د مردمک
د کافر اسلام ته نه رسي کومک
و آفتاب ته کتای نه شي شب پرک

زه "حنان" دي غم په هسي شان ناتوان کړم
چي د باد له مخه غلغم لکه کک
۱۳۶
1059

د وفا طمع به نه کوي له تا څوک
يو بنه باغ دی د دنيا، فلک بې مراده (۳)
غونچه نشته چي خزان يې فنا نه که
دېر نازک د گلو بڼاخ دی پر بېرېږم (۴)
بې ملگري سرانجام د کارو نه شي
له کرمه يې پر حال (۵) پوښتنه بويه
چي خبروي ستا په نازو په ادا څوک
فرصت نه کاندې چي وکه تماشا څوک
د زړه غوټه به که خلاصه پر صحرا څوک
چي لاس اوږد وړ باندې نه کاندې بېڅا څوک
بې بلده (۶) کله غلا کاندې تنها څوک
چي دا ستا کوڅه له ضعفه کړي ماء او څوک

دا محاله ده (۷) چي خوار سړي پادشاه شي
زه "حنان" څوک، ستا د لېو تمنا څوک (۸)
۱۳۷
1066

ستا د عشق په لار کي سرڅه کوي څوک
دوکان څه په کار راځي چي مایه نه وي
د عشق راز چي پټ ساتې، (۹) اوښې عيان که (۱۰)
وخت د گل قيمت د ميو جهان نه دی
زما و مرگ ته دي (۱۱) د زلفو ماران جوړ کړه
چي دي خيال راشي (۱۲) زړه با سم له بدنه
دا توښه په دا سفر څه کوي څوک
بې له وينو لېمه ترڅه کوي څوک
ملگري د پرده درڅه کوي څوک
سرمایه د شور و شرڅه کوي څوک
د مېرې په مرگ حشر څه کوي څوک
په مجلس کي نوحه گرڅه کوي څوک

که د يار زلفي تر لاسه شي "حنانه" (۱۳)
گلاب عطر مشک عنبر څه کوي څوک
۱۳۸
1073

(۱) چاپي دېوان مدام رېږدم (۲) چاپي دېوان ستا د زلفو (۳) چاپي دېوان نامراده (۴) اصل، چاپي دېوان وېرېږم
(۵) اصل، چاپي دېوان بې ولده (۶) چاپي دېوان هر حال (۷) چاپي دېوان دا محال دی (۸) اصل: "زه حنان او ستا
د لېو تمنا څوک" (۹) چاپي دېوان د عشق راز که څوک ساتي (۱۰) اوښې = اوښې يې (۱۱) چاپي دېوان زما و مرگ ته يې (۱۲) چاپي دېوان
خيال راځي (۱۳) چاپي دېوان: "که د يار زلفي ته لاس شي د حنان".

د میرزا حنان بارکزي دېوان

ګ

هر ساعت خورم د اشنای د جفا سنگ
په کوهسار کي يې د عشق يم هسي محوه
تر گلگون رخسار د خط په سبزه خوښ يم
کړه توره هسي رنگ غوڅول نه که
عشق عطاء الهي ده بل څه نه دي
دا يې لب په پانو سره نه دي خبر شئ

لا لاس نه اخلم، نه عار لرم، نه تنګ (1)
چي آينه شوه راته ټکي د پلنګ
کړم له دې ميو فارغ نشي د بنگ (2)
لکه زه غوڅ کړم کړو کتو په څنګ
نه په زور ميسر کړي نه په جنګ
وايي خيست زما د زړه له وينو رنگ

1080

شیرین شعر دي صیقل د زړو که نه وای د "حنان"
شعر به نه ووړ د زړو زنگ

۱۳۹

ل

ستا د وروځو خيال کړم خم لکه هلال
چي جدا له گلرخانو يو ساعت شم
چي دي خيال (۳) د سم قد نه راځي په خوا کي
دا هجوم د سياه بختي نه دئ نور څه دئ (۴)
شاپېری د ارم واره لېونی شي (۵)
چي دي قتل په غمزه کړم جفا بس کړه

لا د ناز تصویر دي نه راځي په خيال
اوږد پر ما هغه ساعت شي لکه کال
الف قد مي هسي خم شول لکه دال
تمام عمر مي ونه لیده ستا خال (۶)
کې په خوب کي وليده دا ستا جمال (۷)
ډېر په ماتي پسي تله نه دئ کمال

1087

چي د خط تعريف يې تل وايي "حانه"
دا په داشو (۸) ستا زبان د طوطي بال

۱۴۰

چي مغروره دئ په حُسن د رخسار خپل
مهتر خضر به خپل عمر باندي ورکه
گلرخان له رقيبانو پر هېز نه که
د زاهد مسجد، زما د يار کوڅه ده

څه پروا لري په قتل د بېمار خپل (۹)
که قيمت کاندي د تورو زلفو تار خپل
گل بد نه وړي په قربت سره د خار خپل
هر سړی ښه پوهېدلئ دئ په کار خپل

(۱) دا غزله په چاپي دېوان کي نسته چاپي دېوان د "ګ" ردیف بېخي نه لري. بله نسخه:

نن مي بيا شو په زړه باغ د جهان تنګ
نه پوهېږم پر کوم لور وکړم آهنگ

ج

(2) د دې بيت پر ځای په بله نسخه کي د غه لاندي بيت راغلی دئ:

دا د چاد مخ د شمع خيال را پېښ شو
چي اسمان گرزي پر ما لکه پتنګ

د شپږم بيت لپاره يې تر مقطع د مخه ځای پرې ايښئ دئ. ما له بلي نسخې را نقل کړ.

(3) چاپي دېوان: چي يې خيال (4) چاپي دېوان: نوڅه دئ (5) چاپي دېوان: "چي تمام عمر مي نه وليد ستا خال".

(6) چاپي دېوان: "شاپېری به د ارم ټولي لېونی شي". (7) چاپي دېوان: "کې په خواب کښي چيرته وليد ستا جمال". (8) چاپي دېوان: هم

په داشو. (9) دا غزله په چاپي دېوان کي نسته. په اصل کي هم د غزلي د بيتو شمېر شپږ دئ،

د میرزا حنان بارکزي دېوان

مستحفظ د یار د خال په دا خم قد، یم ټکی نه پرېږدي بېرون ځکه پر کار خپل
خیال یې نه راځي زما و خراب زړه ته له خرابه خراج کله وړي سرکار خپل

د خپل زړه پر دا غوصبر کړه "حنانه"
چي مشغول یې تل په سیل د گلزار خپل

۱۴۱

1094

که دي وليدای په سترگو حُسن خپل ملامت به دي نور خلق نه بلبل (۱)
ستا و حُسن ته حاجت د سینگار نشته آئینه د آفتاب نه غواړي صیقل
څه تعریف کړم د ارم د شاپیریو ستا و حُسن ته نور حُسن دئ بدل
د خط گرد (۲) دي کړه د سترگو مستي زیاته په بهار کښي زبب کوي د بادام گل
چي و باغ ته خرامان شوې گلر خساره ستا د مخ اور پر گلانو کړ اور بل
عشق له حُسن سره شته (۳) په هر ایام کښي د قُمری طوق شود سروی چغاول

تش رmq را پاته شوئ دئ دلبره
د "حنان" روح دئ په دید سره معطل

۱۴۲

1101

په ځگر کي مي بلېږي د عشق اور تل وړم پر ځان له ناچاریه دغه زور تل (۴)
دا واره له عشقه نه دي، نور له څه دي؟ چي راپوري دئ د تورو سترگو تور تل
بېگانه یې کړم له خپلو له پرديو معلومېږي راته خپل کور لکه گور تل
د دنیا له سودو زیانه خبر نه یم چي پر سر مي دئ لکه عشقه هسي شور تل
خود به هسي کښېو تم د عشق په لومه تکبیرونه راکول چي پلار و مور تل
عاشقی مي هسي صافه آئینه کړه چي خندا پر صفا یې که د بلور تل

تورو سترگو مي لا بخت نه دئ تور کړئ
سینه سوئ چي "حنان" دئ لکه سکور تل

۱۴۳

1108

چي دي باد راشي د زلفود کا کل زما د ماغ پُرشې له بویه د سنبیل
چي دي خیال په غېږ کښي ونیسم په شپه کښي له بستره مي سحر بوی ځي د گل
ستا د مخ په مثل گل نه پیدا کېږي که څوک و غواړي ایران، کشمیر، کابل
خط و خال وروځي سترگي توري زلفي سیاه پوشي ده ستا د حُسن تسلسل
نه مي غواړې، (۵) نه راځي او نه پوښتنه د یاري په کور کښي هومره تغافل
که مي زړه و یار "ته" ورنه کړ عیب نه دئ و پاد شاه ته نه سپاري پژمرده گل (۶)

صبر مه غواړه ناصح له ما "حنانه"
زه غرق کړئ یم ډېر صبر و تحمل

۱۴۴

1115

(۱) ب: ملامت نه دی نور خلق نه بلبل. (۲) ب: د خط گرځ. (۳) ب: عشق له حُسنه سرشته... (۴) دا غزله په چاپي دېوان کي نسته. (۵) ب: نه مي بولي. (۶) ب: نه سپاري څوک مرده گل.

د میرزا حنان بارکزي دېوان

په گلشن کي که ښکاره کړي تور کاگل
تن يې هسي په گلنار لباس کي زېب کا
خه تاراج يې کړې د سترگو په وهلو
دا زما ژړا آسمان په گردش کښېوست
د گلرخو خط عاشق ته مستي ورکړه
توري زلفي په رخسار باندې پرته دي
آشفته به کاندي زلفي د سنبېل^(۱)
لکه واچوي باد يو پر بله گل
قافلي د دل ودين د تحمل
زورور سېل مدام وړي له خايه پل
تل مستي کوي په رنگ د گل، بلبل
که پر پانې د گلاب پروت دئ سنبېل

۱۴۵ چي يې خيال کړې د گلگون رخسار "حنانه"
حکه شوه دا ستا سينه روضه د گل
1122

يو بلبل نه دئ تنها گريان د گل^(۲)
په عرق زېب که رخسار د گلرخانو
هرزه گوی عاشق پرده د معشوق اخلي
چي په خيال کي مي د زړه ويني خخېري
نا اميدي له خلکو کړه که راحت غواړې
پربښه مخ د بوالهوس نظر خطر دئ
په فراق يې^(۳) دئ سوخته جهان د گل
دا په دا وي^(۴) مشاطه باران د گل
گوره خيري کړ بلبل گرېوان د گل
زماله خا د يار ترخا خيابان د گل
په خزان وي^(۵) آسوده باغوان د گل
د گلچين وي تش کاته طوفان د گل

۱۴۶ بيا د چا و خونړۍ ته ځي "حنانه"
چي يې واغوستي جامې په شان د گل
1129

(م)

خو نوش نه که بلبل طوره د عشق جام
توري سترگي مي د زړه ويني يو ځای خوري
له کرام الکاتبينه سياهي توی شوه
ستا له سترگو زما يوه غمزه کافي ده
چي مي خال په مخ کي وليده حيران شوم
خيال دي وړئ دئ له ما آرام و صبر^(۷)
هغه نه مومي و صلت د گل اندام
که څه نه خوري دوه هندوان يو ځای طعام
که تور خال دئ په رخسار د دلارام
په خلوت کي زاهد اوسي په بادام
په جنت کي دي کافر ايښئ دئ گام^(۶)
بي له تامي د زړه کله شي آرام

۱۴۷ بې د دوسته "حنان" هغه چا پيدا کړ
چي يې خپل ځان کړ په دلار کي گمنام^(۸)
1136

(۱) دا غزله په اصل کي نسته په چاپي دېوان کي هم همدا راز شپږبيته ده. خو شپږم بيت مال له بلي نسخې راټول کړ.
(۲) چاپي دېوان گويان د گل (۳) په اصل کي "يې" نسته (۴) چاپي دېوان دا په دا چي. (۵) چاپي دېوان په خزان شي.
(۶) چاپي دېوان

چي يې خال په مخ کي وينم حيرانېرم
په جنت کي ولي ږدي دا سي يو گام

(۷) چاپي دېوان فارو صبر. (۸) چاپي دېوان "چي خپل ځان يې کړ په دلار کښي گمنام".

د میرزا حنان بارکزي دېوان

سم ايرېده د شريعت پر لار قدم
نم د زړه تر سترگو توی په لوی سهار که
صبحدم توبه زاري کړه و قادر ته
رم کوه له معصيته خودي توان شي
دم د بد ويلو مه وهه مظلوم ته
کرم کړه پر زېر دستانو په ډېر لطف
زیم د اوښکو د مظلوم نه اجتناب کړه
غم کوه د لوی سفر د توبې دلته

قدم مه ږده کوږ چي شې هلته سم⁽¹⁾
د عصيان نامه پاکېږي په دا نم
حرام کړه پر سترگو خوب د صبحدم
نفع وړې ده عالم په دغه رم⁽²⁾
د مظلوم د آه تيرگرزي دم په دم⁽³⁾
که له خدايه اميد واري يې د کرم
چي د عمر دېوال زود وهي دا زيم⁽⁴⁾
کل غمونه به دي هېر که دغه غم⁽⁵⁾

ستا قلم شعر په نوې طرح کاږي⁽⁶⁾

1145

۱۴۸

د موسی عصا "حانه" ستا قلم

د عاشق بې ياره کله شي توان يودم
که مي يار د خواری پُرس کوي عيب نه دئ
د يار خيال مي له سينې څخه ژروزي
نتيجه د سخاوت آخر نېستي ده
ډېرو اوښو مي صورت له واکه ويوست
يو ساعت مي آرام نه شي بې گلرخو

پتنګ کله له ډېوې ساتي ځان يودم⁽⁷⁾
له مېړيه فارغ نه و سليمان يودم
په خفه ځای کي آزار شي مهمان يودم
لاس خالي شي په پاشل د دهقان يودم
نړوي عمارتونه باران يودم
باغ کي نه وي بې گلانو باغوان يودم

د صورت زندگاني واپه بې روح ده

1152

۱۴۹

د خپل يار بې خياله مړ دئ "حان" يودم

چي په آرزو د ښکلي مخ د خپل دلبر ودرم
چي د جزا په ورځ حساب کتاب کاوه شي زه به
وربه يې نه کړم دا نعمت پر پاد شاهي دارا
ستا د رخسار د گل په خيال کي همېشه دلبره
پروا به نه وکړم هرگز په چپ وراست د دهر
دا ستاد زني د کوهي تنده مي نه ماتېږي

د باغ د گلوله گلشنه لاس پر سر ودرم⁽⁸⁾
ستا د جفا نامه په لاس کي پر محشر ودرم
د عشق په تور که و دوهي ته قلندر ودرم
لکه غونچه د زړه له وينو سور ځگر ودرم
که زه يو ځله ستا و مخ ته برابر ودرم
که پر چشمه باندي سربېره د کوثر ودرم

جواب دئ دا غزل "حانه" د اخوند پير محمد

1159

۱۵۰

که په قيامت کي په پناه د پيغمبر ودرم

(۱) "هلته" بايد درې څپې ولوستل سي. چاپي دېوان: "مه ږده کوږ قدم چي ته شې هلته سم." (۲) چاپي دېوان: "نفع وره ته د عالم په دغه رم." (۳) چاپي دېوان: په دم دم (۴-۵) په اصل کي دا دواړه بېتونه نسته (۶) له "نوي طرح" څخه بې مقصد دا دئ، چي د هېبیت د سر کلمه د بیت په پای کي را وړل سوې ده. (۷) دا غزله په چاپي دېوان کي نسته (۸) دا غزله په چاپي دېوان کي نسته

د میرزا حنان بارکزي دېوان

غږند له مطلبه په پرواز د هوس ولاړم
صبح غوندي چاک گريوان د صدق له پرتوه
بخت مي د دولت رخ مقابل د نظر نه کړې
هيڅ⁽²⁾ رفعت حاصل تتبع نه کړه په دنيا کي
نه شوراموجود په شپه مجلس د اهل دلو
طمع د دانې چي مي د نس په رضا وکړه

تش لاس له خرمنه د هستۍ لکه خس ولاړم⁽¹⁾
سپک د گل د بوی په شان په کام د نفس ولاړم
کوز په دې عرصه کي په رفتار د فرس ولاړم
سپور پر اور د دود په شان هوا ته عبث ولاړم
ځکه لکه شمع په تش باد د نفس ولاړم
ځکه د مرغې په دود بندي د قفس ولاړم

زاد و راحله د لوی سفر واخيسته خلکو

1166

۱۵۱

زه "حنان" چي پر زېرمه د نس ولاړم⁽³⁾

چي خدای ستا جور و ستم لره پیدا کړم
جفا جور، ظلم خوی دئ د بتانو
ستا له غمه راته هسي معلومېږي
په ظاهره که زرغون ښکارېږم څه شو
مخ دي یووړه خوشالي له ما غریبه
ځکه مېنلي رقیبان زما په غوښو

نور به څه لره گیلې مانې له تا کړم
زه به ولي له تا طمع د وفا کړم⁽⁴⁾
چي به پس له دې وکل هوس ته شا کړم
غم، لرمون له وینو ډک لکه حنا کړم
نور به څه لکه گل خوله په خدا واکړم
بېلتانه دي مزه دار لکه حلوا کړم

ماله یاره څخه پرې کړه د ښو طمع

1173

۱۵۲

اې "حنانه" زړه اخته په تمنا کړم

د گلر خود د دیدن هوا خراب کړم
لکه ونیسي وېښته د اور و تاب ته
همېشه دي⁽⁵⁾ د گلگون رخسار له شوقه
په ځنځیر د تورو زلفو یې بندي کړم
له خجلته سره⁽⁷⁾ شراب لکه اوبه شي
د زړه مراد مي له تانه مونده حیران یم

چي دا هسي آرام نه یم اضطراب کړم
پېچو تايي زلفو هسي پېچ و تاب کړم
تماشي د نسترن او د گلاب کړم⁽⁶⁾
حواله یې بیا د سترگو په قصاب کړم
سره لبان چي مقابل د می و ناب کړم
چي پرڅه دا ستا و لور ته ډېر شتاب کړم⁽⁸⁾

د هجران په اور دي⁽⁹⁾ سوی زه "حنان" یم

1180

۱۵۳

له سوخته تل ژړا لکه کباب کړم

ستا هجران په ناتوانۍ هومره خبر کړم
ستا له شونډو له غاښو به زړه پرې نه کړم
هومره بار د لطافت وړې حیرانېږم

چي مېړې پر لاري ځي ځني حذر کړم⁽¹⁰⁾
کله شي چي ترک د شیرو د شکر کړم
چي نظر دي و وېښته ته د کمر کړم

(۱) دا غزل په اصل او "ب" کې نسته (۲) په چاپي متن کې "هيڅ مي" دئ، ما د وزن د سمېدو په غرض "مي" ورڅخه وويوست. (۳) دا نيم بيتۍ هم د وزن په لحاظ کمبوت لري که په متن کې ډېر تصرف رواي نو ما به دا سي سم کړی وای: "پاته زه حنان یم چي پر زېرمه د نس ولاړم". (۴) اصل: "زه په څه له تا طمع ستا د وفا کړم". (۵) چاپي دېوان: همېشه یې. (۶) چاپي دېوان: "تماشي په هر نفس د گل گلاب کړم". (۷) چاپي دېوان: له خجلت. (۸) چاپي دېوان: "چي هر څه دا ستا و لور ته شتاب کړم". (۹) چاپي دېوان: په اور یې. (۱۰) دا غزل په چاپي دېوان کې نسته

د میرزا حنان بارکزي دېوان

و خندا ته دي دلبو یم بې هوښه که یا قوت یې مقابل که یې گوهر کړم
ستا له وصله مې دلبره یأس حاصل دئ و دا زړه ته که هرڅو تسلی ورکړم
لمر ځان پټه که له خجلته معلوم نه شي هر ساعت چي له مهر و یو گیله سر کړم

زما "حنان" پر خاطر مشک و عنبر اوري ۱۵۴
د نوخطو په تعریف چي قلم سر کړم ۱۱۸۷

ستا د عشق غمونو زه هسي سرتور کړم بل د هجر اوردی سوی لکه سکور کړم^(۱)
که زړه یو دئ خو ستا مهر ځای نیولئ مگر غم لره دي بل زړه له چا پور کړم
طاقت نه لرم بې تانه ستا د وصل عاشقی پر بد قدمه فرس سپور کړم
دا ستا جور، زما صبر و دلبره عاقبت چي دي د کم د لوی پېغور کړم
چي د ستا جفا تل وینم لاس نه اخلم دغه واړه ناچاري ده په زړه زور کړم
زما نارې به آرام یوسي له عالمه که دا ستا د هجر غ پر جهان خپور کړم

جفا خوی وي د خوبانو، نه دا هسي ۱۵۵
زه "حنان" دي په ژوندوني سر په گور کړم ۱۱۹۴

چي دا ستا پري د زلفو خیال هر دم کړم د ماغ تر، زه له سنبلو دارم کړم^(۲)
پېچ و خم شم لکه مار پر ملا وهلئ را په یاد چي ستا د زلفو پېچ و خم کړم
کېرې توري مې پر زړه باندي خرڅېرې چي رایاد کله دا ستا د وروځو خم کړم
درک دي نه کېرې د تن په نزاکت کي د تعریف شرحه دي کښل په کم قلم^(۳) کړم
فرق یې نه کېرې یو موی په زیات و کم کي زما صبر ستا جفا چي سره ضم کړم
د خط مشق دي د ازل کاتب وهلئ نور بې زه^(۴) صفت په کم قلم رقم کړم^(۵)
له شوخ چشمو مې جفا ډېرې لیدلي چي دا هسي د نرگس له گلره رم کړم^(۶)

زه "حنان" زلفو و کفر ته ځکولم ۱۵۶
ستا د وروځو محراب بیا پر قبله سم کړم ۱۲۰۲

ستا د وروځو خیال بیا خم لکه کمان کړم لب دي زړه له وینو ډک لکه مرجان کړم
په بازار کي د عشق څه د سود سودا ده^(۷) نقد د زړه بې تر نسیه دیدن قربان کړم
پادشاهان آبادوي خراب ملکونه خیال دي ولي زه ویران پسي ویران کړم
پروېښته تکیه کوم له ډېره فکره چي و ملا ته دي نظر په هر زمان کړم
که مې زړه له وینو ډک دئ زه په خوښ یم دا په دا چي دي خونخوړ خیال مهمان کړم
له پردو د سترگو ځای ورلره بویه

چي یار هسي ظلم و جور کړي په پوهېږم ۱۵۷
زه "حنان" به په ژړا جهان طوفان کړم ۱۲۰۹

(۱) دا غزل په چاپي دېوان کې نسته (۲) دا غزله په چاپي دېوان کې نسته (۳) په کم قلم = په کوم قلم
(۴) بې = به یې (۵) دا غزله مقطع نه لري، خو خالي ځای یې ورته پرې ایښی دئ ما له بلي نسخې واخیسته
(۶) دا بیت هم له بلي نسخې را نقل سو. (۷) چاپي دېوان: "په بازار کې د عشق دا د سود و سودا ده" (۸) په اصل کې "چي" نسته

د میرزا حنان بارکزي دېوان

څه نسبت دا زما د اوبنو ستا د تن کړم^(۱) ته شېرین خاندې زه آه کوهکن کړم
 له محنته د غربت که مړشم بڼايي چي دا ستا له بدخوبي ترک د وطن کړم
 ته که خال پر مخ لري زما پر زړه دا غډی ماتوي ته زلفي، زه د زړه شکن کړم
 بوی د میو می له زخمه د سینې ځي د مخمورو سترگو خیال چي زه غمجن کړم
 لکه زخم د ناسور یأس می حاصل شو تسلی می د زړه نه کېږي شېون کړم
 بې رحمې چي را په یاد کړم د گلرخو مې باید چي ترک د گلو د گلشن کړم^(۲)
 پر سبزه که گل پیدا شي عجب نه ده دا عجب، د سبزي دید پر نسترن کړم^(۳)

۱۵۸ له حسرت ستا د زلفو معلومېږي
 زه "حنان" به خپل ځان^(۴) خاوري د ځتن کړم

عاشقي دي خوار و زار لکه مجنون کړم بل دي هجر رېز مېرېز په زړه زبون کړم
 جدا گرزم له عالمه ستا له مینې چي په روغ عالم به پوري دغه پون کړم^(۵)
 په قیامت می دي مخ تور او شرمند شم^(۶) چي بې تا به په بل چا د زړه تړون کړم
 دا ستا خیال چي راولم د زړه تر کوره خوشحالي هوا هوس واپه بیرون کړم
 ستا د لبو عناب را کړه سخت بېمار یم امتحان په دا نسخه د افلاطون کړم
 چي له خولې می شپه ورغ د سوز نالې ځي دا ستا هجر لکه نی خالي لېمون کړم

۱۵۹ مرگ می سل ځله قبول دئ کله کېږي
 چي "حنان" به ستا له لوري مخ را ستون کړم

بیا نگار دي په زړه زور کاندې پوهېږم چي را تله زما پر لور کاندې پوهېږم
 که د باغ پر لوري ورشي زه ضامن یم گل به حسن ځني پور کاندې پوهېږم
 که هر څو یې د حیا په حجاب^(۷) نغاړم عاشقي به می سر تور کاندې پوهېږم
 زما و صبر ستا و حسن ته چي گورم ما به هم د مجنون ورور کاندې پوهېږم
 چي رقیب دا ستا و زلفو ته ډېر گوري^(۸) دا کاته به یې شبکور کاندې پوهېږم
 چي مدام و یار ته گله وي په د روغو^(۹) دا ویل به یې مختور کاندې پوهېږم

۱۶۰ که یې دا د خولې پیاله، د شونډو می وي
 خوار "حنان"^(۱۰) به پر نسکور کاندې پوهېږم

1217

1224

1231

(۱) چاپي دېوان: "چي نسبت دا ستا د حسن زما د تن کړم". (۲) دا بیت په چاپي دېوان کې نسته (۳) دا بیت په اصل کې نسته (۴) چاپي دېوان: پر خپل ځان. (۵) پون کلمه له "ب" څخه واخستله سوه هوري یې پون د پم "خارنبت" معادل کلمه بللې ده. په اصل کې "فون" ده. (۶) ب شرمند یم. (۷) چاپي دېوان: په ستر. (۸) چاپي دېوان: وگوري. (۹) چاپي دېوان: "چي مدام و یار ته سروې به درواغو". (۱۰) چاپي دېوان: دا حنان

د میرزا حنان بارکزي دېوان

په راستۍ لکه الف و م په قد سم
يو راسته وېسته دي نشته په ابرو کي
چي مي خيال ستا د سم قد کاوه په زړه کي
په رخسار باندي دي زلفي کرې بڼې دي
کرې نشته چي له تانه را رسېږي
دا چي وايي کوږ بار نه رسي تر ځايه
پر ملاخم کړم دغه ستا د وروځو خم^(۱)
کچ مژگان دي نه لري د راستۍ چم
کړو وروځو دي راوېښود ځای د غم
چي په خپل مقام کي به وي ترسم، خم
د ابرو کجۍ دي لاندي کړم تردم
بانوگان دي د زړو بار وړي په هر دم

زه "حنان" دي په کړو کتو بندي کړم
چي هر څو کرې کوي زه بې^(۲) زغمم
۱۲۱ ۱۲۳۸

په جنت نه يم خوېښ هرگز په درد يار مي قسم
زړه مي له تا وعده د وصل هرگز نه وليده
پروا په گل و په خار نه کړم د جنون له فيضه
که مي سر ولاړ شي ستا په مينه کي خوشاله يم زه^(۳)
ستا له جفا مي د غونچي په دود زړه ډک له وينو
تور بخت مي نه وليده هيڅ ستا د کاکل شب قدر
خوېښ په لذت يم د خواري په اعتبار مي قسم
په نا اميدۍ د توري شپې د انتظار مي قسم
په سينه صافه آئينه د نوبهار مي قسم
په تېره تيغ دا ستا د جور جوهر دار مي قسم
په ها نسيم چي گل خلاصېږي د سهار مي قسم^(۴)
په تورو مشکو ستا د زلفو په هرتار مي قسم

ستا د گلگون رخسار له شوقه زه "حنان" د اوښو
گلان کړمه هر گړي په لاله زار مي قسم
۱۲۲ ۱۲۴۵

په هر دم چي دي رخسار و زلفي کسم
التفات د قبلېدونه کرې هيڅکله
بايلودلئ مي د زړه ستا پر چشمانو
پر جبين باندي يې^(۵) چين له قهره راشي
شکوه مه کوه د يار له ډېره جوړه
که هر څو جستجوی و کړم ستا و لور ته^(۶)
مخ دي عين خزانه ده زلفي طلسم
که هر څو در ته پېشکش سرو مال نسيم^(۷)
بې ارواحه تش ولاړ يم خاكي جسم
هغه دم چي په غوږو و اروي زما اسم
چي جفا و جوړ دئ د ښکليو رسم
نزدېکت مي درته نه شي په هيڅ قسم

که خلعت د دشنام واغوندي و ماته
زه "حنان" به په عالم کي ښه په يسيم^(۸)
۱۲۳ ۱۲۵۲

چي په شپه ستا د کاکل په بوی اشنا شم
چي بېتا باغ لره ورشم سروقده
چي په شپه دا ستا "د" زلفو بوی را واخلي^(۹)
چي د لبو خيال دي راشي په خاطر کښي
په سحر له ښامارانو په غوغا شم
قُمرې طوره په کوکو ژبه گویا شم
منتظره و نسيم ته د صبا شم
مستغني نور له دوا د مسيحا شم

(۱) دا غزله په چاپي دېوان کي نسته (۲) بې = به يې (۳) چاپي دېوان ستا په مينه لا خوشاله يم زه (۴) دا بيت په چاپي دېوان کي نسته (۵) نسيم = نسيم چاپي دېوان نسيم؟ (۶) په اصل کي "بې" نسته (۷) چاپي دېوان ستا و خواته (۸) چاپي دېوان: اېسم، يسيم = اېسم (۹) بدراخلي

د میرزا حنان بارکزي دېوان

پروانه رنگه مي څوک په ځای خبر دئ چي چراغ د حُسن بل شي زه پيدا شم

چي دي گرز م (۱) په کوڅه کښي گلر خسار د جهان له نعمتونو بې پروا شم

۱۲۴ د قيامت علامې و وينم په سترگو ۱۲۵۹
زه "حنان" چي يو ساعت له تا جدا شم

ستا له مينې به زه کله دست بردار شم د منصور په دود که سل ځله په دار شم (۲)
که د زلفو بوی دي راغی تر مشامه (۳) و رقيب ته به په سهم لکه مار شم (۴)
له پرتوه ستا د مخ نه دئ نور څه دئ (۵) هر طرف چي ځم په سيل د گلزار شم
چي طاقت يې ستا د مخ د اور راوړئ (۶) هک حيران دي د زلفينو په هرتار شم
يو بې واکه زړه لرم نه په پوهېرم (۷) چي يو بنسکلی چيري ويني (۸) گرفتار شم
چي ناصح توبه راکارې ستا له مينې هغه دم ده له لاري (۹) توبه کار شم

۱۲۵ زه "حنان" خوښ يم د عشق په لېونتوب کي (۱۰) ۱۳۲۲
نه په دا چي بې ديدنه دي (۱۱) هونسيار شم

د کړو وړو څو په خيال چي يې ځم شم په لیده يې بيا د قد د سرو سم شم (۱۲)
جزء لا يتجزا يې تنگه خوله ده چي په خيال يې له حيرته زه عدم شم
په حسرت يې د تور خط هسي را کپري سينه چاک ويني خوراک لکه قلم شم
چي بې خيال شم د دوزلفو، وړو څو، سترگو هغه دم ځای د محنت د درد و غم شم

۱۲۶ ما "حنان" پخوا لیده دا چي بندي يې ۱۳۲۱
په جادو د تورو سترگو د آدم شم

قد دي دئ تر سروي سم مخ دي گل، عرق شبنم (۱۳)
وازه خوله غونچه په باغ کي کوي ستا د خولي ماتم
د چمن گلان وي واپه ستا د مخ په خيال څرم
هر طرف آفتاب ځلېري ستا د زلفو تر هر څم
مرجان خپل صورت سوري کي ستا د سرو شونډو په غم
باج را نيسه له خوبانو نازنين يې د عالم

۱۲۷ په کاغذ دي "حنان" ياد کي 1278
او که شوې سهو القلم

(۱) چي دي گڼ شم (۲) چاپي دېوان: سنگسار شم (۳) چاپي دېوان: "که دي بوی د زلفو راشي تر دماغه".
(۴) چاپي دېوان: "ورقيب و ته به سم لکه مار شم". (۵) چاپي دېوان: "ستا د مخ نه ده نور څه ده". (۶) چاپي دېوان: "چي راوړئ يې طاقت
ستا د مخ اور ته". (۷) چاپي دېوان: "يو بې واکه زړه لرم خدای را خبر دئ". (۸) چاپي دېوان: چيرته وينم (۹) چاپي دېوان: هغه دم دي له
دي لاري (۱۰) چاپي دېوان: "حنان خوښ دئ ستا د عشق په لېونتوب کښي". (۱۱) چاپي دېوان: بې د عشق دي (۱۲) دا غزله په اصل او
"ب" کي نسته په چاپي دېوان کي پنځه بيته ده.
(۱۳) دا غزله په چاپي دېوان کي نسته

د میرزا حنان بارکزي دېوان

چي مي نه مونده په عشق کي د زړه کام کم
پوخ مين آه و فغان نه که په عشق کي
د هغه شوخ چشم خيال په زړه کباب کړم
همېشه مي پر حال مخکۀ اسمان ژاري
که مي هرڅو جستجو وړ پسي وکړ
دم وهل د يار بې ذکره په کار نه دي

نه مي درومي له خاطره په پېغام غم
مدام وي له اضطرابه څخه خام خم
چي له سترگو سرې (۱) نه وهي بادام دم
له هغو څخه (۲) چي کاندي دلارام رم
و مي نه ليده په سترگو د گلغام فم
که څوک دم وهي هر دم د گل اندام دم

دا طالع سکندري بولـه "حنانه"
څوک چي واخلې د خپل يار له لاسه جام جم

1285

۱۲۸

محمد سرور سردار و د عالم
دا کلام الله (۳) امداد له کردگار
هم لولاک وړله عطا الله وده کړ (۴)
و مطلع د سرد هر صدر صدور و
واړه کل د ده که آل و او که اهل
درو د حمد کلهم لره هر دم کړم

عدل حکم هم دوام و اړه محکم
هم الهام وړ لره و اسم اکرم
هم صلاح او صلح کار هم و اړه سم
هم مطهر آل و اولاد يې مکرم
له و اړ و هر دم مدد اوسه همدم
هم سلام له ما دوام اوسه هر دم

معما مي ده د اسم (۵) دوه سمکه
حا و دوو سمکو ورکړه دا علم (۶)

1292

۱۲۹

چي تلـئ وي کمر لکه قلم
د معنا دُر يې (۷) غواص د عقل کاري
له مشرقه تر مغربه يې حال درومي
په مجلس د اهل د لوبه سند وي
د شيطان په ويل نه گرزني له لاري
له طيرانه د هوا مرغان پرېبا سي

وي حاکم د بحر و بر لکه قلم
گرزېده چي که پر سر لکه قلم
چي سر پرې که (۸) په خنجر لکه قلم
چي سم درومي برابر لکه قلم
چي و پښو تي (۹) وي نظر لکه قلم
چي يې غشي وي بې پر لکه قلم (۱۰)

که عزت غواړې په خلکو کي "حنانه"
شه له ځانه بې خبر لکه قلم

1299

۱۷۰

چي اخته په جدايي د خپل دلبر شوم
چي مي نه پېژاند پخوا د وصل قدر
د ښه يار بېلتون دوزخ باله نور خلقو
که ژړا کړم که فرياد کړم فايده نه که

دا په دا په سترگو ژوند په غوږ و کړ شوم
ښه چي اوس يې په هجران زېر و زېر شوم
تر دوزخ دئ ډېر بتر چي په خبر شوم
چي د يار ملگري نه، په دا سفر شوم

(۱) سرې = سره يې. (۲) چاپي دېوان له هغه څخه (۳) چاپي دېوان د کلام الله (۴) چاپي دېوان: "هم لولاک وړ عطا الله وړکي" په اصل او "ب" کي دغه ځای "هم لولاک يې..." دئ خو څرنگه چي دا غزل د بي نقط صنعت پر اصولو ويل سوي ده، ځکه نو ما د "تي" پر ځای "ورله" ورواچاوه. (۵) چاپي دېوان معما مي د اسم (۶) چاپي دېوان: "حاد درو سمکو سرکړو اعلم". (۷) په چاپي دېوان کي: "بي" نه لري. (۸) چاپي دېوان کي: (۹) تي = ته يې. (۱۰) دا بيت په چاپي دېوان کي نسته

د میرزا حنان بارکزي دېوان

خدا څوک مه سوځي په داغ د جدائيه(1)
د خط خيال مي له خاطره څخه نه ځي
لکه زه چي په اور و سوم خاکستر شوم
په دغه اندوه يې زه لکه مسطر شوم

چي مي درد د بېلتانه د اشنا وليد(2)
زه "حنان" له اشنائيه لاس پر سر شوم
۱۷۱ ۱۳۰۶

يار مي پاته په وطن کي زه روان شوم
نه مي توان د گرزېدونو په مخ تلای شم
د پرکار په دود پر سر باندي خرڅېرم
چي د يار تجلی غواړم په بل مخ کي
سرې سرې اوښي چي له هجره تويومه
هغه يار ته به په کومو سترگو گورم
خندنې د هر هندو د مسلمان شوم(3)
زه غريب د پان و پرانگ ترميان حيران شوم
د اشناي له هجره هسي سرگردان شوم
سودايي يم، لېونی يم که نادان شوم
کان د لعلو د ياقوتو د مرجان شوم
چي مي کړئ و اقرار باندي پښېمان شوم

په ياري کي يې ما دروه درلود "خانه"
چي اخته په هسي درد بې درمان شوم
۱۷۲ ۱۳۱۳

زړه مي يووې تور و زلفو سپين رخسار هم
د فاختي په شان په خيال د سهې سروو(4)
گلشن څه سيالي کوي د يار له مخه
د دنيا غم و بنادي(5) سره پيوند دي
مقصود يو دئ په کعبه په بتخانه کي
په کړېو د کاره بخت يم پوهېدلئ
قتلوي مي شوخي سترگي ښه گفتار هم
نه مفتون تنها پر قد يم، په رفتار هم
که نا زېري په گلانو، لري خار هم
که اميد د وصل شته دئ، انتظار هم
که سپين مخ د يار اسلام زلفي کفار هم
کړې وروځي مي د يار وژني، دستار هم(6)

ماني مه کوه "خانه" صبر بويه
جوړ کارونه تعجيل(7) وران کاندي، تلوار هم
۱۷۳ ۱۳۲۰

ستا د جوړ په همت هسي خراب يم
دا په خيال د کومي ملا(8) د کومو زلفو
بېر حمي مي له شوخ چشمو ده ليدلې
بادام طوره پرورش کړم په تابوت کي
دا د کوم مطرب په خيال کي مضطرب يم
چي هوا مي د گلرڅوډه په زړه کي
دا د چا بېلتانه هسي کړم حيران يم
چي په تش نفس برباد لکه حباب يم
نه پوهېرم چي دا هسي پېچ و تاب يم
د نرگس له گل څکه(9) په عذاب يم
چي شهيد په تبغ د سترگو د قصاب يم
چي قی کړئ مي لېمون لکه رباب يم
بېهوده مي خلک شيخ بولي، شاب يم(10)
چي په ژوند سره د مړو په حساب يم(11)

زه "حنان" يې(12) د گلگون رخسار له شوقه
همېشه لکه لاله په زړه کباب يم
۱۷۴ ۱۳۲۸

(۱) اصل: هيڅوک مه سوځه په داغ د جدائيه (متن له "ب" واخيستل سو). (۲) به د اشناي وليد. (۳) دا غزله په چاپي دېوان کي نسته (۴) چاپي دېوان: "د پاختي په دود په خيال د سهې سرو. (۵) چاپي دېوان: بنادي و غم
(۶) دا بيت په چاپي دېوان کي نسته (۷) چاپي دېوان: خشم (۸) اصل: د کومو ملا؟ (۹) چاپي دېوان: اوس لا په عذاب يم (۱۰) دا بيت په چاپي دېوان کي نسته (۱۱) دا بيا په اصل کي نسته (۱۲) په اصل کي "يې" نه لري.

د میرزا حنان بارکزي دېوان

په دیدن دي د رخسار لکه گلاب یم
د سپین مخو دلبرانو په آرزو کي
چي هوس ستا د بوسې لرم په زړه کي
په پنجه کي دي د هجر زما دلبره
چي قالب يې کړي خالي ستا و قدم ته
دغه ستا د زلفو تاب دئ بل څه نه دئ

بې دیدنه دي د مخ لکه تراب یم^(۱)
همېشه په اضطراب لکه سیماب یم
بېهوده مي خلک شیخ بولي، شاب یم
زبون صید په پنجه کي د عقاب یم
کباب شوي له غیرته د رکاب یم
چي مدام لکه مار هسي پېچو تاب یم

۱۷۵ چي یو ښکلی چیر ته ویني باندي چوروي
زه "حنان" د زړه له لاسه په عذاب یم ۱۳۳۵

پرورده نن په شراب د محبت یم
په وصلت کي يې له هجره آرام نه یم
دا چي تل زه رخسار ستا یمه له شوقه^(۲)
هر ساعت مي د خپل زړه کباب غذا ده^(۳)
د جبین له نوشتې مي حال معلوم دئ
ستا جفا شوه تر حد تېره^(۴) زه ناتوان یم

چي مدام د یار له خیاله هم صحبت یم
همېشه له دغه غمه په هیبت یم
و گلرخو و ته تېر په دا بابت یم
آرزو مند يې د سرو لېو د شربت یم
لکه لوح شنه پر سرد هر تربت یم
ظلم مه راباندي کړه اهل غربت یم

۱۷۶ زه "حنان" به څه پر هېزور څخه وکړم
چي ژوندی د شکر لېو په قربت یم ۱۳۴۲

هسي رنگ حیران پر حُسن^(۵) د نگار یم
له دوزخه له جنته خبر نه یم
د چمن د گلو سیل په مانه شي
چي تشبیه مي ستا د قد و کړه له سرو
په غمزه د شوخو سترگو يې زخمی کړم
کي وژلی دئ عالم په تبغ د وروځو^(۷)

نه له ځانه له جهانې خبردار یم
هسي محو پر جمال د مخ د یار یم
وازه خوله حیران په سیل د رخسار یم
پر دا قول تر قیامتې شرمسار یم
هره شپه يې^(۶) لکه زلفي بې قرار یم
زې د سترگو په نگاه سره بېمار یم

۱۷۷ زریو سغه يې د حُسن مشتري دي
په دا جمع کښي "حنان" کله شمار یم ۱۳۴۹

هسي مست د استاد سترگو په خمار یم
که هر څو سعی کوم کار پر مخ^(۸) نه ځي
که سل تبغه د جفا يې پر ځگر خورم
له خندا که مي لب نه ټولېږي څه شو

چي خبر نه په ما ښام نه په سهار یم
سرگردان په اول کار لکه^(۹) پر کار یم
عذر نه لرم هنوز يې شرمسار یم
باطن زړه له وینو ډک لکه پرهار یم

(۱) دا غزل په چاپي دېوان کي نسته د بیتو شمېر يې شپږ او د دریم بیت لپاره يې ځای خالي پرې ایښی دئ ما وروسته له بلي نسخې را نقل کړ. (۲) چاپي دېوان: "همېشه چي يې صفت د ښه رخسار کړم". (۳) چاپي دېوان: خوراک دئ. (۴) چاپي دېوان: تر حد شوه تېره. (۵) بې په حسن. (۶) بې هره شپه دی. (۷) بې په تبغ د سترگو. (۸) اصل: په مخ. (۹) چاپي دېوان: سرگردانه په اول لکه.

د میرزا حنان بارکزي دېوان

دا خم قدمي په ښکاره د دام حلقه (1) ده
چي مدام له پرېشانيه نه خلاصېږم
چي د ترکولا په دا وخت کي په کاريم
دا په دا چي ستاد زلفو طلبگاريم (2)
همېشه چي د رقيب د سترگو خاريم (3)

که هرڅو مي گناه ډېره فضل يې ډېر دئ
زه "حنان" د ډېري عفو اميدواريم (4)

۱۷۸

1357

خو بندي په مخ و زلفو د دلبريم
چي د زلفو بوی دي راغی ترد ماغه
نور خبر نه په ماښام نه په سحریم (5)
که عود مدام په میان کي د مجریم
په مذهب د عاشقانو به کافریم
همېشه هغه مرغه بې بال و پریم
سرگردانه لکه باد پر بحر و پریم
عاقبت به د گلخنو خاکستریم

چي په وصل کي يې هومره اضطراب کړم
زه "حنان" يې له هجرانه باخبریم

۱۷۹

1364

پیدا کړئ خدای په اصل بد اختریم
چي له مخه يې شم بېرته توان مي نه شي
همېشه دي د گلگون رخسار له شوقه
چي تر ځان لا باندي گراني گڼي سترگي
پس له دې به نور کنار له خلکو اوسم
محنت غم، ماتم و درد، جفا و جور

جفا ظلم هومره کړه و ماته گوره
زه "حنان" له سنگه روغ نه یم بشریم

۱۸۰

۱۳۷۱

په فراق د دار پر سر لکه منصوریم
په پرېکړي سر تازه شم لکه شمع
د خط خیال مي دئ په زړه کي (7) ځای نیولئ
چي دي یاد د تنگي خولې کوم دلبره
دا اثر دي (9) د بېمارو سترگو نه دئ؟
هغه دم چي له وصاله څخه دوریم
چي په بزم کي يې هر ساعت حضوریم
سرترپایه فېروزه د نیشاپوریم
د غونچې په دود و خلکو ته منظوریم (8)
چي یوه گړی آرام نه یم رنځوریم

(۱) چاپي دېوان د دار حلقه (۲) دا بیت په چاپي دېوان کي نسته (۳) دا بیت په اصل کي نسته (۴) چاپي دېوان: "زه حنان يې ډېر د عفو اميد وار یم (۵) دا غزل په چاپي دېوان کي نسته (۶) دا غزل په اصل او "ب" کي نسته

(۷) چاپي دېوان: د خط خیال چي مي په زړه کي (۸) چاپي دېوان

چي د یار د تنگي خولې کوم خبره د غونچې په دود په دا تل مشهور یم

اصل: د غونچې په دود زړه ویني، مشهور یم متن له "ب" څخه واخیستل سو. (۹) چاپي دېوان: دا اثر يې

د ميرزا حنان بارکزي دېوان

تسلي مي د زړه نه شي^(۱) په هيڅ طور نا اميده لکه زخم د ناسور یم

۱۸۱ زه "حنان" دي^(۲) د دنيا له کاره خلاص کړم
چي په فکر همېشه ستاد غرور یم^(۳) ۱۳۷۸

دا و سترگو ته دي چا ورکړ تعليم
ترالف دي قامت سم دئ مشکين خطه
لام کوډ پرېوت ستاد زلفو له پرتوه
غټه سترگه صاد نيولي ستا و لور ته
په اندوه د خط دي سرد قلم چاک شو
پس له مرگه گذر قبر ته را وکړه
چي خيال چيرته ستاد مخ د گلشن راشي

۱۸۲ "حنان" ستاله درد و دوکه په مرگ خوښ دئ
له احواله يې خبر دئ خدای علیم^(۴) ۱۳۸۲

د اشناي له غمه^(۵) تل مخ پر بيا بان یم
ځای مي نه را معلومېږي د استوگي
د جلک په دود د سر په تار څي پرېم
لکه شمع د اور پلنډه^(۶) پر تندي وړم
چي يې ژاړم د سرو لېو په آرزو کي
که ظاهر^(۷) لکه گل خاندېم په دا څه شو

۱۸۳ ستاد جوړ و جفا تاب ترکومه راوړم
زه "حنان" له کاتي^(۸) روغ نه یم انسان یم ۱۳۹۳

د خپل يار له غمه څه وایم حيران یم
د اسيا په دود په خونه کي سفر کړم
چي تعريف يې کړم د زلفو ويني قی کړم
چي پر ځای د گياه غشی د خدنگ خورم
لکه گوی چي آرام نه وي په ميدان کي

(۱) چاپي دېوان: زما د زړه تسلي نه شي. (۲) چاپي دېوان: زه حنان یم. (۳) چاپي دېوان: "چي په فکر د وصال دغه مغرور یم." (۴) دا بيت په چاپي دېوان کي نسته (۵) چاپي دېوان: "تن دي زياته صفایي لري ترمیم." (۶) دا بيت په اصل کي نسته (۷) په اصل کي د دې غزلي مقطع داسي ده:

چي په خيال کي ستاد مخ د گلشن گرزي "حنان" نه لري په کار جنت نعيم

(۸) چاپي دېوان: د خپل يار له غمه (۹) چاپي دېوان: د اور پاڼه (۱۰) چاپي دېوان: په ظاهر. (۱۱) چاپي دېوان: "د لاله په دود زړه داغ په هر زمان یم." (۱۲) چاپي دېوان: له سنگه (۱۳) چاپي دېوان: لکه روند هسي په خونه کي سفر کړم

د اسيا په شان له غمه سرگردان یم

(۱۴) چاپي دېوان: ستاله عشقه

د میرزا حنان بارکزي دېوان

د اشنا د جفا درده هسي دروند يې چي بيان يې په ما وشي لا بيان يم^(۱)

۱۷۴ چي خبر مي کړ اغيار په يار "حنانه"
لکه و ورکي پر بخښل باندې^(۲) پښېمان يم ۱۴۰۰

چي دا ستا د مخ پر شمع پروانه يم چي دا په دا د هري جمعي افسانه يم^(۳)
بېره^(۴) نه کړم له قاضي له محتسبه ستا د سرو لېو په ميو مستانه يم
تن دي سيم، غاښونه دُر دي لبان لعل چوکيدار دا ستا د مخ پر خزانه يم
له ما مه درېغوه تش نظر د سترگو چي دي پروت مدام د در په استانه يم
چي ورځغلي په رضا د دام حلقې ته زه هغه د ميني صيد دېوانه يم
دا په کوم مذهب روا په کوم ملت ده چي رقيب شو دا ستا خپل زه بېگانه يم^(۵)

۱۸۵ لاس به وانه خلم که سل ځايه اړه شم
ستا له زلفوزه "حنان" هغه شانه يم ۱۴۰۷

د خپل يار له غمه^(۶) هسي دېوانه يم چي خبر نه په کعبه نه بتخانه يم
چي بې آه، بې نارې، بې ږغه سوځم پر څراغ د مخ دي هغه پروانه يم
که پر سل ځايه اړه شم خبر نه يم د کاکل په شوق يې زه هغه شانه يم
د خال خيال يې ما ضعيف لره کافي دئ د مېرې په دود قانع په لږ دانه يم
په وصلت کي يې لا څه را وشي گوره په تش خيال يې له عالمه بېگانه يم
چي يې خيال ساتم د سرو لېو په زړه کي دا په دا مدام د لعلو خزانه يم

۱۸۲ دين مذهب به له ما څه پوښتي "حنانه"^(۸)
چي بې مست مدام د خولې په پيمانه يم ۱۴۱۴

په اميد دي د وصلت مدام زنده يم که اميد د وصل نه وي نور مرده يم^(۹)
لکه څوک چي پر پيل سپور له سپي بېرېري په وصال کي^(۱۰) له رقيب ترسندنه يم
چي تشبیه مي ستا د قد له سروې وکړه^(۱۱) په دغه وينا تراوسه شرمندنه يم
دا د چا د تورو زلفو په خيال هسي نه پوهېرم چي مدام پراگنده يم
لاس مي وکښه ستا په ديد سره له سترگو^(۱۲) په خدمت د دوو بېمارو درمانده يم
له جمله کاره وتلئ يم دلېره خواخه دا ستا د سترگو په دنده يم

۱۸۷ که له نازه راته سم نه گوري څه شو
زه "حنان" دي^(۱۳) په کړو کتو بنده يم ۱۴۲۱

(۱) چاپي دېوان:

د آشنای د هجر درد يې هسي نه دئ

چي بيان يې په ما نه شي لا بيان يم

(۲) چاپي دېوان: په زنجبيل باندې؟ (۳) دا غزله په چاپي دېوان کي نسته (۴) اصل: وره (۵) اصل: دېوانه يم

(۶) چاپي دېوان: د خپل يار له ميني (۷) چاپي دېوان: بې نالې (۸) چاپي دېوان: "دين مذهب نور څه پوښتي له ما حنانه" (۹) د دې غزلي مطلع په چاپي دېوان کي دا سي ده:

په اميد دي د وصلت مدام زنده يم

که طمع د وصل نه وي زه مرده يم

(۱۰) چاپي دېوان: په وصلت کي (۱۱) چاپي دېوان: "چي تشبیه مي ستا د قد کاوه له سروې" (۱۲) چاپي دېوان: "ستا پر سترگو مي له زړه خځه لاس وکښه" (۱۳) په اصل کي "دي نسته"

د میرزا حنان بارکزي دېوان

﴿ن﴾

په دا عصر کي پيدا شوه کاتبان
مريد وکاري مرتد پرې خبر نه وي
خاص محرم کاري مجرم له خپله فکړه
توبه وکاري توبه، توبه توبه کا
قبل، قتل په رقم کي نوشته کا
د سنبل د سيل هيڅ امتياز نه کا

چي فرق نه کا د بتان او د بيان^(۱)
نه صنم له ضم وېش کړلای شي عيان
جم او خم کاري قلم سره يکسان
پر عم خال د غم ايردي هسي کوران
خشم، چشم، ستم سيم کاري آسان
هم د بت د تب په ميان کي وي حيران

۱۸۸ صداقت مي صد آفت نه کړې قادره
په نصيب زما "خان" کړې ستا جنان ۱۴۲۸

نه طی کپري د عشق لاره په دويدن
تکلم چي يې له لعلو جلوه گر شي
زړه ترل په دنيا کا د پخو نه دئ
د يار ديد په اندازه درلره بويه
ماتوي تونده سرکه همېشه کاني
د زړه وړو د پاره کوم دلبر را درومي
دا راوړي سبا پيغام د کومي مهر وي

لا زياتېږي لکه تاک په بريدن
مخ تي^(۲) ځي زما له غوږو شنيدن
جدا کړي مېوه له بڼاخه رسيدن
دغه گل پژمرده کپري په ليدن
نرم کړي ترخه ويل زړه د دښمن^(۳)
چي مي زړه که په سينه کي طپيدن
لېمه کاندي لکه ستوري پريدن^(۴)

۱۸۹ رم ذاتي خوی د سپاه چشمو^(۵) دئ "خانه"
خه بنیې و دا آهوته رميدن ۱۴۳۲

بې له تامي احوال هسي دئ خراب نن
د زړه سوخت مي کړ په اوښو عشق روښانه
انتقام دا ستا له مخه خط ژر وکينښ
زړه خط يووړ، عقل سترگو، صبر زلفو
دا د چا د خط په خيال کي مستغرق يم
په کلشن کي دي د مخ مچمچۍ گرزي

چي مجلس مي شو له لاسه په عذاب نن^(۶)
لا تازه کړې ژړا اوږد دې کباب نن
پرې يې نښود دغه تندري دا آفتاب نن
لا يې عشق لري له ما سره حساب نن
چي يې يووړ له ما شغل د کتاب نن
چي اوږېږي د باران پر ځای گلاب نن

۱۹۰ پر لبانو يې خط ښه اېسي "خانه"
دا د بنگو نشه به ده تر شراب نن ۱۴۴۳

(۱) دا غزله په اصل او "ب" کي نسته (۲) تي = ته يې (۳) دا بيت په چاپي دېوان کي نسته (۴) دا بيت په اصل کي نسته
(۵) چاپي دېوان: شوخ چشمو. (۶) دا غزله په چاپي دېوان کي نسته

د میرزا حنان بارکزي دېوان

کوم شوخ چشم بیا وتلی دئ په ښکار نن
په رکاب مې گمان شوی د پري⁽²⁾ سترگي
غوڅ په تبغ د کوم قاتل یم خبر نه یم⁽³⁾
په امید چي یوه ورځ به گلرخ راشي
په گربوان مې سر په خیال د چا د خط کړي
په کوڅه کي گرده شپه وم چي نا امیده
که یې سترگي عالم وژني عجب نه ده

دا چي ورک له آهوانو دئ قرار نن⁽¹⁾
چي لید نه شول ه تېزی د آس رفتار نن
چي سجدې کوم په وینو کي⁽⁴⁾ زه خوار نن
په گلشن کي لمر کره خپل گلان نثار نن
چي ځي بوی ځني د مشکو د تاتار نن
لکه بې اثره دعا راغلم سهار نن⁽⁵⁾
عجب دا چي قتلول کوي بېمار نن⁽⁶⁾

۱۴۵۱

د "حنان" صحت په دم په افسون نه شي
پر زړه و خوړد اشنای د زلفو مار نن

۱۹۱

راشه وگوره زما پر پشان احوال نن
دا تور زاغ پر لاندې گل باندي ښکار پري
د حیرت گوتي⁽⁷⁾ په غاښ کړي چي یې ولید
خط دي وران کړ قلمرو دا ستا د حسن⁽⁸⁾
په سینه کي مې هډونه ربړ مېرېز شول
په آزار دي زلفي نه دي پسې څه دي؟

خراب کړئ یم دا ستا د زلفو خیال نن
که پر مخ باندي جلوه کوي تور خال نن
شاپېری د کوه قاف دا ستا جمال نن
که سور گل دئ مورچه گانو کړ پایمال نن
څوک به راوړي مومیایي دا ستا د قال نن⁽⁹⁾
د لړم په دود مهتاب ته کړي جنجال نن

۱۴۵۸

نوی خیال د یار د خولې وایه "خانه"
شنیده خبري مه نیسه پر فال نن

۱۹۲

د عالم الفت بلا ده پر مجنون
د چمن د گلوهیڅ پروا دار نه وي
تنگدستي تحقیق مایه د لېونتوب ده
د جنون داغ که نگین د سلیمان نه وي⁽¹¹⁾
همېشه خلاص دئ د دهر له جنجاله⁽¹²⁾
آبادي که د اسلام ده که د کفر⁽¹³⁾

له ازله دا نداء ده پر مجنون
چي گلشن تر باغ⁽¹⁰⁾ صحرا ده پر مجنون
عریانې سکینې قبا ده پر مجنون
له وحشیو څه غوغا ده پر مجنون
د صحرا بوټي کلا ده پر مجنون
خرابي یې بې پروا ده پر مجنون

۱۴۲۵

دا جامه پر هوښیار زېب نه که "خانه"
ستا ویل جوړه انشاء ده پر مجنون

۱۹۳

(۱) چاپي دېوان:

دا چي ورک دئ په آهونو دئ قرار نن

کوم شوخ بیا وتلی دئ هسي په ښکار نن

ج

- (2) چاپي دېوان: د بېري سترگي. (3) چاپي دېوان: یم بسمل طوره. (4) "کي" په اصل کي نسته (5) دا بیت په چاپي دېوان کي نسته (6)
دا بیت په اصل او "ب" کي نسته (7) گوتي یې. (8) چاپي دېوان "خط دي وران کړ"
دا اقلیم د حسن هسي. (9) چاپي دېوان: "مومیا به راوړي څوک دا ستا د قال نن". (10) چاپي دېوان: د باغ
(11) چاپي دېوان: "د جنون داغ سلیمان نگین نیولی". (12) چاپي دېوان: "خلاص د دهر له جنجاله هم په د دئ".
(13) چاپي دېوان: "آبادي که څه د کفر څه د دین ده".

د میرزا حنان بارکزي دېوان

چي مي وليده د يار چين د جبين
دا يې چين⁽²⁾ د جبين نه دئ د زړو چين دئ
په هر چين کي د جبين يې چين معلوم دئ
د جبين په چين يې زړونه واره چين کړه
چي چين خلاص که د جبين د زړه چين و اشي
د غضب چين چي ماهروي پر جبين راوړي

۱۴۷۲

د جبين په چين يې چين د خلکو وکړي⁽⁵⁾
زه "حنان" يې کړم په چين د جبين چين

۱۹۴

دا اوره شوه نن له جوشه د باران سپين
انتظار مي کړه لېمه تر نمکدان سپين
که يعقوب رنگه مي شو واره مژگان سپين
د هندو په لاس مي وليده قرآن سپين
که چا ځان مړ کړ د يار پر زرخندان سپين
که په لېو کي يې⁽⁷⁾ زېب کوي دندان سپين

عاقبت مي په ژړا شو تور چشمان سپين
په اميد د مېلماننه مي زړه کباب کړ
هيڅ خبر مي بيا د ورک يوسف را نه غي
پاسباني دي د مخ چا و زلفو ورکړه⁽⁶⁾
مرتبه به د اوو شهيدو مومي
دا گوهر دئ په حقه کي د عقيقو

۱۴۷۹

رقيباني چي پر خوله ورشي هغه وايي
خو به کړي⁽⁸⁾ "حنان" له دې تهتمه ځان سپين

۱۹۵

په بشر کښي موجود نه شو دا ستا حُسن⁽⁹⁾
چي پوره يې وي دا ټول دئ د چا حُسن
گڼه نه شي رانيوه په بها حُسن
نه زياتېږي د هيچا په حنا حُسن
زېب کوي چي وي سره له وفا حُسن
دا چي نن دئ، بيا به نه وي فردا حُسن

رسا قد او رسا زلفي رسا حُسن
توري سترگي، تور مژگان او نري وروځي
چي د خدای عطا پر وشي بڼايست ورکه
ستا بڼايست لره حاجت د زېور نشته
خود دولت د حُسن شته دلبري بويه
د بوسي مهرباني که کوي وقت دئ

۱۴۸۲

خوار "حنان" نامېنده مه شړه له دره
چي خدای درکړ نن و تاته يکتا حُسن

۱۹۶

د رقيب خای شه اسفل السافلين
خيال د زلفوي يې کړم تېر تر چين ماچين
دی می هم د زړه په دود سره کړ شين
چي جلوه يې د قيامت د لمر که زين
چي ملا وتړي د ناز پر کمر چين
پتي سترگي مشق د وينو کړي شاهين

که امين و که پر د روح الامين
سترگو را کړ نن برات پر غزالانو
که فلک مي سنگين زړه تر موم کړ نرم
د کشتن شوق د هغه شاهسوار په تبغ کړم
په خرام رفتار يې زه تر موی باريک کړم
خاموش ناست د زړو وېنکار ته دئ پوهېږم^(۱۰)

۱۴۹۳

د حميد د خوش نظمی په زراعت کي
دا "حنان" يې دئ د شعر خوشه چين

۱۹۷

(۱) يې: په اصل کي نسته (۲) چاپي دېوان: دغه چين. (۳) چاپي دېوان: "چي چين کاندي جبين زړونه که چين".
(۴) چاپي دېوان: لمر په چين د اوراد پټ که خپل جبين (۵) چاپي دېوان: د خلکو واخيسته (۶) چاپي دېوان: "پاسباني د مخ يې چا زلفو ته ورکړه". (۷) چاپي دېوان: که د يار په خوله کي. (۸) چاپي دېوان: خو به کا. (۹) دا غزل په "ب" او چاپي دېوانو کي نسته (۱۰) چاپي دېوان: "چي خاموش ناست يې زما د زړه وېنکار ته".

د میرزا حنان بارکزي دېوان

﴿ ٩ ﴾

شست يې صاف دئ ډېر د غشو په ويشتو
شوځ کاته يې ډېر ډېر مه کوه و مخ ته
څه گيله (2) له خال و خطه کړم له زلفو
کله ظلم، کله جور، گاهي جفا کړي
کله خواست د بوسي کله د کنار کړم
د ناصح په ويل نه گرزم له عشقه (4)

چي خدنگ تې (1) اميد نشته د ختو
نازک تن يې زخم کېږي په کتو
کښې ايستلئ يم (3) په ډېرو آفتو
ازمويي مې په هزار ازمويښتو
د مخ آب را څخه توی شو په خواستو
چي مې غوښتئ و له خدا په خيراتو

غل د شعر څه قدرت لري "خانه" ۱۹۸
چي به غلا له تا الفاظ که د پښتو (5)

يو دي کړم مين د سترگو په جادو
ما درزاد و حشت له قیده څخه خلاص وي
د زړه زخم مې ناسور شو (7) نه رغېږي
د هغه شوځ چشم دیده په کوم فرصت کړم
چي نهان دا ستا قامت شي سرو قده
دا تور خال يې پر سپين مخ باندې ښکارېږي (10)
بانوگان دي حاجت زما د مرگي غواړي

په ځنځير دي بيا بندي کړم د گېسو
نه نيو کېږي په ځنځيرم د آهو (6)
دئ تېر شوئ له تدبيره د رفو
نگهبان يې دئ د مخ تبغ د ابرو (8)
د قلمي په شان (9) مې زړه وايي کوکو
که و لمړته د قيامت ناست دئ هندو
چي سجده که و محراب ته د ابرو (11)

دا د خپل وصال شربت په "خان" نوش کړه ۱۹۹
د هجران په اور يې سوئ دئ پهلو ۱۵۰۸

سحرگرو سترگو ستا په ډېر جادو
په محراب کي د کعبې يې قبر بويه
دا د کوم گلرخ له غمه په گلشن کي
د يار زلفي له رقيب نه خلاصېږي
له غيرته مې پر سر ډبري اوري
بېهوده ضايع کوي دوا طبيبه

رم کاته درېده زده کړه په آهو (12)
چي وژلئ وي په تبغ ستا د ابرو
دي گلان په وينو سره لکه سالدو
ولي مشک اسانه نه ښندي هندو
چي رقيب دي کله وينم پر پهلو (13)
زه مريض يم د عشق (14) نه مې شي دارو

که يې ځای پر استانه غواړي "خانه" ۲۰۰
په بانو يې کړه د در خاوري جارو ۱۵۱۵

(۱) تې = ته يې. (۲) چاپي دېوان: څه شکوه. (۳) اصل: کښې ايستم. (۴) چاپي دېوان: له مينې. (۵) چاپي دېوان: "چي يې غلا له تا الفاظ که له پښتو". (۶) دا بيت په چاپي دېوان کي نسته (۷) چاپي دېوان: ناسور دئ. (۸) چاپي دېوان: "چي تعلم يې دئ له رمه د آهو". (۹) چاپي دېوان: په دود. (۱۰) چاپي دېوان: په سپين مخ کي معلومېږي. (۱۱) دا بيت په اصل کي نسته (۱۲) چاپي دېوان: "رم کاته دي دیده زده کړه په آهو". (۱۳) چاپي دېوان: "هر ساعت چي رقيب وينم پر پهلو". (۱۴) چاپي دېوان: يم نا جوړ د عشق.

د میرزا حنان بارکزي دېوان

په کار نه دئ سیم و زرد دنیا دارو
د حرص کیکه یې گرزې په شلوار کښي
نقش نه قبلوي هر کاغذ چي غوړ شي
لکه سېل چي په تلوار له غره را لوېږي
لکه مار چي پر گنج پروت وي برخې نه وي
ویده پښ (2) د ډول په ښه بیدارېږي

حساب غواړي په محشر د دنیا دارو
ارام نشته پر ستر د دنیا دارو
نصیحت نه که (1) اثر پر دنیا دارو
په دولت نشته باور د دنیا دارو
دغه کار دئ سراسر د دنیا دارو
غفلت زیات په شور و شر د دنیا دارو

۲۰۱ زه "حنان" په داله خدایه ډېر راضي یم ۱۵۲۲
چي په حال نه شوم (3) خبر د دنیا دارو

زړه تېږې ياره ستاله سورېدو
په تاراج د کومو زړو ځي نه پوهېږم (5)
پر هر چا باندي چي ورشي هغه سوځي
په گلشن کي چي قامت ستا جلوه گر شي
که حواس جمع غواړي مخ ته یې گوره (6)
چي په آه یې اسمانونه عرش لږ زېږي

چي ځي بیا په قصد د چا په خوارېدو (4)
چي فرصت نه کړې هرگز د درېدو
مگر خوښ یې د دې اور په لگېدو
صنوبر خوښ شي د پښو په پرېکېدو
شپرازه د دې اوراق شي په لیدو
اجتناب کوه (7) د زړه له نېدو

۲۰۲ "حنان" ترک د وطن خوښ کړ ستاله جوړه ۱۵۲۹
زړه خوشاله کړه د ده په ورکېدو

طمع پرېکړه د جهان له ښو ثمرو
ستا د مخ خړیداري نه که نور څه که
که په خط دي مخ صفا شو عجب نه ده (8)
چي تشبیه یې ستاله قده کړه دلبره
چي له تارنگه سنگدله آشنایي که
پر غوږو دي زلفي هسي معلومېږي

که ځای غواړي په درگاه کي د دلبرو
چي گلاب کړه لمن ډکه له سرو زرو
صفا یې مومي آئینه (9) له خاکسترو
صنوبر سره په دا شوه بې ثمرو
د هغو پر سر باران و د ډبرو
لکه پروت مفلس هندو (10) پر سپینو زرو

۲۰۳ "حنان" خوشي امید ستا د ورانه کاندې ۱۵۳۲
له غریبه بالنست څه غواړي د پرو

دا یې واخیست له عذاره نقاب ورو ورو
اومه زړونه کامل زړه تر ځایه بوزي (11)
زړه بې عشقه په کار کله دئ ناصحه

که د لمر له مخه تنبتي سحاب ورو ورو
په انگار سره پخېږي کباب ورو ورو
بې صاحبه سرای آخر شي خراب ورو ورو

(۱) به نصیحت نه کړي (۲) ویده پښه پښه له بیت سره نه لگېږي پښ وړ سره لگېږي پښ د "آهنگر" په معنا.
(۳) به نه یم (۴) چاپي دېوان: "چي ځي بیا د چا په قصد د خوارېدو". (۵) چاپي دېوان: خبر نه یم. (۶) چاپي دېوان:
"که حواس دي جمع غواړي مخ یې گوره". (۷) چاپي دېوان: اجتناب بویه (۸) چاپي دېوان: عجب نه دی.
(۹) چاپي دېوان: نښه (۱۰) چاپي دېوان: لکه و لوېږي هندو. (۱۱) چاپي دېوان: په نڅا بوزي.

د میرزا حنان بارکزي دېوان

نازک خیال آخر رسېږي و معنا ته
د سپین مخو په وعده مه غلطېږه (1)
تېری و بولي و ځان ته سراب ورو ورو
چي گام اخلي څوک په شان د آفتاب ورو ورو

۲۰۴ په تعجیل نه موندنه کېږي مراد "حنانه"
طالب لولي په ډېر عمر کتاب ورو ورو ۱۵۴۳

بیا په غم هسي اخته کېم هجران ورو ورو
جوړ په زړه مي اموخته شوې د یار زلفي
نمدې سترگې (3)، ګونه ژړه، وچ هلوونه
حال د خپل پایماله و پوښته چي څه دئ (5)
یوه شپه مي په خواب و لیدې ستا زلفي
زړه مي ورک و، ګرزېدم: تا خدا وکړه
بیا مجلس کړې له رقیبه در پوهېږم

۲۰۵ بیا نصیب چي به له دې غمه آزاد شي (8)
"حنان" بند شو ستا د غم په زندان ورو ورو ۱۵۵۱

در ته وایم د مجاز د عشق له کړو (9)
د پیغام په بوسه نه شي د زړه سوده
قلاده (10) ده د قصاب زړونه په زانګي
خلق خوشي آهو بولي دا ستا سترګي
هر کاته دي (12) د خنجر کار که په زړه کېږي
بېهوده زاهد د عوه د عاشقۍ که

۲۰۶ رنگ تغیره، ګونه ژړه، وچ هلوونه
د "حنان" شاهدان ډېر دي په جوړو ۱۵۵۸

مخ یې لا صفا د میو په اثر شو
زما په قتل یې لاس هسي مضطرب شي (14)
مرم په دا چي و رویار ته مي حال و وې خیال
یې و ووت له سینې زړه ورسره ووت

(۱) چاپي دېوان: "په وعده د ساده لوحو غلط مه شه" (2) دا بیت په چاپي دېوان کې نسته (3) چاپي دېوان: نم
د سترگو. (4) چاپي دېوان: ستا له مینې. (5) چاپي دېوان و پوښته چي دئ (6) چاپي دېوان: لا تر اوس مي صورت کېږي
(7) دا بیت په اصل کې نسته (8) چاپي دېوان: شم (9) به د عشق د کړو. (10) اصل، به قناده. دا لغت ما په قاموسو کې پیدا نه کړې نښايي
"قلاده" وي د "طوق-کړۍ-چنگک" په معنا. حافظ وايي:.

د میرزا حنان بارکزي دېوان

چي تعريف د شکرلبو تل په کارم له خامې خخه مي توی شهد و شکر شو
په راتله د طبیب دمه د بېمار شي ستا په دید سره مي روغ زخم^(۱) بتر شو

نصیبه ازلي ده را رسېږي^(۲) ۲۰۷
چي "حنان" او د یار غم مخ و استر شو ۱۵۲۵

د بلبل د ماغ چي ستا له بویه پور شو هره شپه د گل خندا ورته نا سور شو
د سینې له زخمه بوی راخي د میو چي مي زړه په خیال اخته د کوم مخور شو
ستا بې سترگو په گلشن کي نرگس گوره زرغونه امسا په لاس ولاړ رنخور شو^(۳)
چي شبنم که ځان فنا و لمړته رسي^(۴) تر هغو چي دی هستي وه منزل دور شو
د شکرو نۍ د فیض له نارو خلاص دئ دنیا دار محروم له حورو له قصور شو^(۵)
په لږ عمر سره بار د گناه سپک وي اسرحت^(۶) په کوتاه ورځ کي د مزدور شو

چي په درست عمر کامیاب د وصل نه شو^(۷) ۲۰۸
سُست طالع زما "حنان" فرش د رنخور شو ۱۵۷۲

ستا د مخ په تداره مي بوستان هېر شو په آرزو ستا د رخسار ارغوان هېر شو^(۸)
توري زلفي دي ناز کاندې پر سنبلو په سبزه د استاد خط مي ريحان هېر شو
ستا د قد په تماشا شوم هسي محوه چي په باغ کښي مي د سروې نېنان هېر شو
په صورت تر گل لطیف يې په زړه کانی ستا تر زړه پوري مي یاره سندان هېر شو
غم دي هسي رېز مریز کرم زړه کوتلئ چي له ما خخه د میني بیان هېر شو
خوله غونچه، غوږ شگوفه سترگي نرگس دي د دې مخ په تداره گلستان هېر شو

عاشقان يې و نمانځل په د شنامونو ۲۰۹
بدبختي گورئ عالمه، "حنان" هېر شو ۱۵۷۹

تر غوږو چي مي یو ځله د عشق ساز شو د یار غم په هغه دم زما همراز شو
دا د چا د راتلو نېغ شو په گلشن کي چي گل سر تر پایه غوږ په دا اواز شو
له غیرته په اور و سوم چي مي ولید په چمن کي چي گل ستا د مخ په راز شو
دا يې ستا د خولې، د زلفو شرح کښله د قلم چي دست کوتاه زبان دراز شو
چي د زړه طلبه مي تل ورته نیوله دا په دا يې رامائل د سترگو باز شو
په دولت د حُسن ولي بې نیازی کړې سرو مال مي صدقه دا ستا د ناز شو

د بنایست محموده رحم^(۹) باندې وکړه ۲۱۰
دا "حنان" دي خاص غلام لکه ایاز شو ۱۵۸۲

(۱) چاپي دېوان: ستا په دید مي لا د زړه زخم (۲) چاپي دېوان: ورر سپړي (۳) چاپي دېوان: "زرغونه عصا په لاس په زړه رنخور شو" (۴) چاپي دېوان: و غره ته رسي؟ (۵) چاپي دېوان: له عیشه له سرور شو. (۶) اسرحت = استراحت. افغاني لیکوال دا کلمه کله کله د "اسرحت" په بڼه کارې. (۷) چاپي دېوان: په وصل نه شوم (۸) ب او نور چاپي دېوانونه دا غزل نه لري (۹) چاپي دېوان: مهر.

د میرزا حنان بارکزي دېوان

بهار راغی شیرد غره په گلو رنگ شو
معتدل له شوه هوا د جنت مثل
د لاله په لاس کښي جام دئ د شرابو
خه سبزه ده لکه خط د گل عذارو
درم رېزه شگوفه ده په هر باغ کښي
سایه بان د اورو گرزې پر سر باندي

۲۱۱ د لاله په شان يې داغ دئ پر زړه باندي
و "حنان" ته بې له ياره جهان تنگ شو

په لېمبه مي عکس ستا د رخسار گل شو
دا د زلفو تار دي کوږ په رخسار پرېووت
دغه زما اسير تړل دي بل خه نه دي
سترگي وروځي - خط مژگان او توري زلفي
بېهوده وایي په صبر مراد حاصلېږي
د مهجور له آه سرده و وېرېږه

۲۱۲ که توبه کوې "حنانه" وقت (دغه) دئ (۳)
له توبې توبه کوه موسم د گل شو

بيا دي جوړ پر سپين رخسار د زلفو دام شو
زهر د سترگو دي (۴) په ما کي اثر وکړ
شوخي سترگي دلبري د خط په وخت که
اضطراب د يار د خط د زلزلې دئ (۶)
چي مي نه پېژاند پخوا د وصل قدر
ډک د ترکو په تعريف نه دئ نور خه دئ

۲۱۳ لېونتوب چي په کوڅه د عشق داخل کړ
له "حنانه" خخه پاته تنگ و نام شو

بنفشه چي دي پيدا پر نسترين شو
و تصوير ته د رخسار دي حيران کښېناست (۷)
له ما مه پتوه حال زه در خبر یم
له دې غمه ولي نه ژاړم سرې سترگي

(۱) په بله نسخه کي دا ځای نه لوستل کېدئ له کوټه چاپه اصلاح سو. (۲) تنابوني = تنابونه بې. (۳) بد وقت دی وقت دی (۴) چاپي دېوان: د سترگو بې. (۵) دا بیت په چاپي دېوان کي نسته. (۶) چاپي دېوان: د خط د ازلي دئ. (۷) چاپي دېوان: "حیران کښېناست و تصویر ته درخسار ستا".

د میرزا حنان بارکزي دېوان

ستاله غمه نه يم څه يم چي دا هسي لا د دېرشو کاله نه يم موی مي سپين شو
پنبه پرلاري د عشق مه رډه بوالهوسه پردا لار باندې مانده روح الامين شو

۲۱۴ پرگلشن د مخ دي عيش رقيبېان که (۱)
دا "حنان" دي د غمونو اباسين شو ۱۲۱۴

چي کمان دي د ابرو خم لکه نون شو د بانو خدنگ يې زما په زړه درون شو (۲)
په آرزو چي يې د غاښ د ډرو ژاړم يوه سترگه مي د جله بله جيحون شو
دا په دا مي زرغونه شوه تور د سترگو چي پر مخ دي د تور خط نښان زرغون شو
چي يې ستا دا تنگه خوله ملاحظه کړه د غونچې له درده هسي څگر، خون شو
سور و ژړ چي مي دا ستا په غم کي وينې رعنا گل له دغه غمه گوناگون شو
ستا د ملا په خيال کي هسي رنگ ضعيف يم چي مېړي مي اوس د لاري رهنمون شو

۲۱۵ د فلک به ډکه خوا اوس په سره شي
چي "حنان" دا ستا په غم سرو زنگون شو ۱۲۲۱

چي اشنای د يار د در په استانه شو رقيب ځکه پر عشاقو مردانه شو
و خاطره مي عيش نه راځي ډېر عمر غم چي راغی يو ساعت صاحبخانه شو
چي سيالي يې ستاله خاله سره کړله (۳) ريحان هسي په تور مخ دانه دانه شو
آوازه دا ستا د زلفو ما کړه پورته کله رغ که (۴)، چي ځنځير بې دېوانه شو
د مهر و يو ديدن غواړي ځان خراب که (۵) د لمر مخ مدام څرگند په ويرانه شو
سرکشان که سره لمبه وي ملايم شي صبح دم څراغ ملهم د پروانه شو

۲۱۶ ستا د مينې غم له هري خوا پراوري
"حنان" ستا د غمو هسي کا شانه شو ۱۲۲۸

ما وې بخت به په فرمان شي، ولي نه شو له جفا به يار پنبېمان شي، ولي نه شو
چي مي تل ورته ژړل دا مي اميد و چي بې (۶) لب شکر افشان شي، ولي نه شو
زړه کباب او بڼي نمک زما په دا وې چي بې (۷) خيال زما مهمان شي، ولي نه شو
تمام عمري يې د سترگو دعا گوۍ وم چي را (۸) به به دا ناتوان شي (۹)، ولي نه شو
منتظر چي يې مدام و خط ته ناست وم ماوې مفت (۱۰) بې زرخدان شي، ولي نه شو
د هجران درانه بارونه مي په دا وړه چي وصال بې جاودان شي، ولي نه شو

۲۱۷ تا ويل رقيب پنبېمانه دئ "حنانه"
زور هندو به مسلمان شي، ولي نه شو ۱۲۳۵

(۱) چاپي دېوان: کا. (۲) دا غزله په چاپي دېوان کي نسته (۳) چاپي دېوان: "چي هوا بې د تور خال کوله ځکه".
(۴) چاپي دېوان: کا. (۵) چاپي دېوان: "ځان خراب کړه که ديد غواړي له مهر ويه". (۶)، (۷) بې = به بې. (۸) چاپي دېوان: ماوې
(۹) اصل: دا بېمار شي. (۱۰) چاپي دېوان: صفت؟.

د میرزا حنان بارکزي دېوان

محبت چي مي د يار د زړه پتري شو
چي مي مينه د شوخ چشمو کره په زړه کي (۱)
چي يې لافي ستاله خولې سره وهلې
تونډ توښن مي له تيزيه سهي نه کړې
ما به څوک له ياره واپوي ناصحه
بې نيازي د يار هسي رنگ ضعيف کړم

دا په دا مي په رقيب باندي بری شو
د بادام په دود مي تن سوری سوری شو
د غونچې له خجالتنه زړه نری شو
نه پوهېږم برق و، باد و که پېری شو
تر قيامته زما سرد يار نغری شو
چي مي سپی باله هغه راته زمري شو

د "حنان" يار په نيايست تر نورو به دئ
چي د وخت پر شاعرانو يې تېری شو

۲۱۸ ۱۲۴۲

نيک بدا د ازل و قتيویش و
دا فغان اله رد م د بلبل اف
عشق ايم دام ين لره ستی د
نسترن نرگس نبل اله شېو د
کل شرمخ په انو کښي ه و نغښت
چي مي دا را پياد شي ارقیب هم

ځنو ته لږ و چاته زيات رویش و (۲)
روانه یخ سخن کاند لريش و
بلبل تاب رک د گلو ریش و
اپکوم ال وصف رتا پیش و
اب ستا د بدن درلوریش و
اته رساعت رمرک بترایش و

څه په نوي طرحه شعر کړې "حنانه"
ستا الفاظ د شاعرانو د زړه نېش و

۲۱۹ ۱۲۴۹

د تقوا مالونه چور کره بيا نو خطو
پېچا پېچ زلفي يې گوره کړې وروځي
شا پېری د ارم واره خود بخوده
نوي عشق مي د زړو توبو صف مات کړې
نه خلاصېږم په هيڅ رنگ د دوی (۳) له جوړه
خالي شوي مي جامونه وه له ميو

هوا عيش را پوري سور کره بيا نو خطو
مار لرم راته حضور کره بيا نو خطو
گد په شرو په فتور کره بيا نو خطو
جوړ دا غونه مي ناسور کره بيا نو خطو
اختر ونه مي عاشور کره بيا نو خطو
له دا بنگو څخه (۴) پور کره بيا نو خطو

د "حنان" له قصده داد د بوسې کاندې
رقيب يې په معمور کره بيا نو خطو

۲۲۰ ۱۲۵۲

بيا اخته شوم په بلا د تورو زلفو
تر بغل لاندي (۵) يې گنج د مخ ساتلئ
په ځتن کي يې د مشکو قدر کم کړې
په پرېشان صورت کوي د مخ ساتنه

بلا څه، په اژدها د تورو زلفو
را معلومه شوه دا غلا د تورو زلفو
څه به وایم له سودا د تورو زلفو
راشه وگوره وفاد تورو زلفو

(۱) چاپي دېوان: "چي مي عشق د شوخ چشمانو کره په زړه کي". (۲) دا غزله کټ مټ و ليکل سوه، حل يې د سريزي په (۲۵ او ۲۶ مخونو) کي وگورئ. (۳) چاپي دېوان: په هيڅ وخت د دې (۴) چاپي دېوان: د غمزي په ميو پور (۵) چاپي دېوان: تر سنبل لاندي

د میرزا حنان بارکزي دېوان

کړې ناستي دي په خيال پهلو و لمر ته څه به وایم له هوا د تورو زلفو
تر هر خم یې شاوخوا آفتاب ځلېږي په شپه وگوره روڼاد تورو زلفو

۲۲۱ د جنون مار ورته غاښ چيچي له درده
چي "حنان" کوي (۱) انشاء د تورو زلفو ۱۲۲۳

هسي د وېم همېشه په خيال د ترکو چي خبر نه یم هرگز په حال د ترکو
صحیفه مې د زړه وگورئ عالمه پکښې نقش دئ گلي احوال د ترکو
چي د بخت قرعه مې شوه اوله خلاصه غنیمت بل څه نه راغله چي راغئ فال د ترکو
کړه خپل سر څه غواړي زاهدده پر پرهار د وړو مالگي قال د ترکو
لکه موم و لمر ته ویلي شي له تابه هسي زړونه او بوي جمال د ترکو
زاغ پر پاني د گل ناست دئ خبر نه یم (۲)

۲۲۲ په ویشته د خپلو سترگو ښه پوهېږي (۴)
ما "حنان" ولیده دا کمال د ترکو ۱۲۷۰

د خوبانو خط و خال دئ کان د مشکو ځکه کاندې هر سړي ارمان د مشکو
چي د زلفو بوی دي باد یووړ دلبره له ځتن یې کړ بېرون کاروان د مشکو
چي یې وکړه شېگړه دا ستا د زلفو ځکه توره شوه شانه په شان د مشکو (۵)
دا یې (۶) زلفي په رخسار باندې څرېږي کي (۷) د حُسن پر دوکان مېزان د مشکو
دا یې زلفي پر مخ نه دي غوړولي اور بدلئ دئ پر گل باران د مشکو
چي لیدلې یې (۸) جفا ده له نو خطو

۲۲۳ د "حنان" سینه نو خطو تور سکاره کړه
که سینه وه د حمید دوکان د مشکو ۱۲۷۷

خلاصیت نه موم له لاسه زه د سترگو (۹) په بلا که زړه اخته (۱۰)، کاته، د سترگو
په گلشن کي یې فارغ کړم له نرگسه راته جوړه شوه عجب کړو (۱۱) د سترگو
په قیامت بې (۱۲) شهید گونگ وي نه پوهېږم ورکړه چا دا هسي شان رانجه د سترگو
کې هر څو ځني ساتم (۱۳) نه ساته کېږي دلبران مدام وړي زړه تروره د سترگو (۱۴)
په بانو بې پښې مجروحې شي بېرېږم پر قدم به مې وي ایښي خوله د سترگو (۱۵)
د ښه یار وداع ده گرانه معلومېږي راته گران نه دي هرگز خاته د سترگو (۱۶)

۲۲۴ که د زړه سلامتي غواړي "حنانه"
پر ځان ونیسېه واجب ساته د سترگو ۱۲۸۴

(۱) چاپي دېوان کاري (۲) چاپي دېوان نه پوهېږم. (۳) چاپي دېوان باندې پروت دئ. (۴) چاپي دېوان پوهېږم.
(۵) دا بیت په چاپي دېوان کي نسته (۶) چاپي دېوان وايي. (۷) کي = که. بې. په چاپي دېوان کي د "که" په ښه دئ.
(۸) چاپي دېوان مې. (۹) دا غزله په چاپي دېوان کي سهواً د "ی" د ردیف په ۱۹۴ مخ کي راغلي ده. (۱۰) چاپي دېوان په بلا کړم زه اخته
(۱۱) چاپي دېوان کړه (۱۲) بې = به یې. (۱۳) چاپي دېوان ځني ساتي (۱۴) اصل: "بې دیدنه دي اسان خاته
د سترگو." (۱۵) = (۱۶) دا دواړه بیتونه په اصل کي نسته، خو ځای یې خالي ورته پرې ایښئ دئ

د میرزا حنان بارکزي دېوان

ښه رخساري يې آبداري يووړه له گلو
له نرگس څخه يې خوب په سترگو يووړ
چي يې لب بارد خندا اخيستی نه شو
په حرم کي د کعبې يې قبر بويه
چي يو زخم مي روغ نه وي بل پرو شي
که د زړه ساتنه غواړې په دنيا کي
په چمن کي چي شور گډ شو په بلبلو (1)
توري زلفي يې باج اخلي له سنبلو
په نازېرم نن اشنا شوه په ښکښلو
چي شهيد يې شو (2) د سترگو په ويشتلو
د سيني زخم مي تېر شول له گندلو
عادت و نيسه د سترگو په ساتلو

۲۲۵ چي دي نه رانيسي دُر څوک په کودري
”حنان“ خوله په دا نگاه کړه له ويلو
۱۲۹۱

په رضا مي را وستلئ ځان ته غم و
و عرق ته د رخسار دي حيرانېرم
قتلولم چي دي زه په تبغ د سترگو
بېهوده خلگ ماران بولي ستا زلفي
نن ورځ نه يم ستا کاکل پېچوتاب کړئ
ورنغله پادشاهي هرگز په خيال کي
چي نظر مي دي و مخ ته په هر دم و (3)
چي و لمړته طاقت کله د شبنم و
دا دي خطر اوړئ زما د مرگ رقم و
که ماران وای لاندي شوي به تردم و
له ازله لوی دښمن مار د آدم و
د هغو چي ستا په مينه کي کار سم و

۲۲۲ لاله زار چي مخ د مخکي شو دلبره
دا خوړلئ د ”حنان“ د سترگو نم و
۱۲۹۸

چي قاصد را و وړ احوال ستا د لبانو
د بېمارو سترگو خواست دي هر زمان که
حريفي يې ستا د سترگو کړلای نه شوه
چي کښېني ورسره شرح د دوزخ که
شکر خند دلبر که قبر لره راشي
رغ د وينو مي بلند نه شو دلبره
د خجلت په درياب غرق شو گوهر ځکه
بل يې (4) هيڅ نه و په خوله کي بې مرجانو
دا چي لاس پورته نيولئ دئ مژگانو
بيا بان خوښ په دا سبب کړ غزالانو
هر مجلس تر مرگ بترد زاهدانو (5)
مقبره به سيل گاه شي د طوطيانو
چي دي مرکم سرمه رنگ تبغ د چشمانو
چي يې نه شوه کړای سيالي ستا له دندانو (6)

۲۲۷ پاروگر ”حنان“ به ستا زلفي پرې نه ږدي
د مار گيرو گذران وي (7) له مارانو
۱۷۰۶

(۱) دا غزله په چاپي دېوان کي نسته (۲) په اصل کي ”شو“ نسته ماد وزن د پوره کېدو په خاطر پرزيات کي.
(۳) دا غزله په چاپي دېوان کي نسته (۴) چاپي دېوان نورې هيڅ (۵) دا بيت په چاپي دېوان کي نسته (۶) دا بيت په اصل کي نسته (۷)
چاپي دېوان سروکار وي

د میرزا حنان بارکزي دېوان

چي مي وليده مستي ستا د چشمانو
ستا دسترگو يو نظر مالره بس دئ
دا پر لېو دي سياهي د برېتونه ده
نرگس سترگي رخسار گل خوله دي غونچه ده
زما د زړه په حال خبر دي سر تر پايه
دديدن طاقت د چا د هغه مخ دئ

توره شپه شوه د حرم پر غزالانو
په چله يو بادام قوت وي د صوفيانو
زمر د دئ نصب کړئ پر مرجانو
خطريحان مخ دي باغچه ده د گلانو
گاهي گاهي احوال نسه (1) له مژگانو
چي باج اخلي دارم له شاپيريانو

۱۷۱۳

د خال خيال ضعیف "حنان" گور لره يووړ (2)

۲۲۸

دانه غارت ته وړي دستور دئ د مېريانو

د عشق درد چي مي په زړه کي پټ پنهان و
چي په عشق کي يو وار وسوم پس له دغه
ژريسي مې کړم بنه يې وکړه زما گلله
که په تن کي مي نيم روح پاته شو څه شو؟
زما د زړه او د صورت بڼادي په څه ده
چي په خيال کي يې د مخ د گلشن ولاړم

هغه درد مي د دې خوب زړگي درمان و (3)
په د قيق نظر مي کوت دارالامان و
له هغه ياره سنگدله دا گمان و
له سستی د تبغ د ده نامهربان و
چي مي يار را څخه پاته په ارمان و
چي ليده مي زر بلبله په فغان و

۱۷۲۰

چي يې ذبح د هجران په تېره تبغ شو

۲۲۹

اضحیه مگر "حنان" د دې قربان و

چي موسم دي د بنایست د سلطانی و
د دې عصر مغروران نو خطان واره
زړه کباب، د اوښو مالگه، د عشق اور مي (4)
په تش خيال (5) د مهمانی مي واره صرف کړه
که هرڅو ميځانې غواړم نه يې مومم
په يوه ديد آئيني راڅخه پور کړه

هغه وخت د رقيب خوی د شیطانی و
چي ليده مي پر حالت د پنبماني و
دا اسباب د يار د خيال د مهمانی و
چي په سترگو کي مي دُر (6) د گريانی و
هغه می چي په پياله کي د ځوانی و
دا گلي دولت چي زما د حیرانی و

۱۷۲۷

چي يې زلفي په رخسار باندي خورې کړې (7)

۲۳۰

دا سبب "حنانه" زما (8) د پرېشانی و

چي د خط سبزې يې ځای په رخسار ونيو
باز د سترگو په پنجه د بانوگانو
زه بندي يم د هغه صياد په دام کي
دا يې خال نه دي د ځسن په گلشن کي

زما د زړه آئيني ځکه زنگار ونيو (9)
زما د زړه مرغه څه شان په تلوار ونيو
چي يې يو جهان د زلفو په تار ونيو
تور بورا مکان د گل پر غذار ونيو

(۱) ب: احوال نيسي. (۲) دغه ځای له "ب" څخه واخيستل سو. (۳) دا غزله په چاپي دېوان کي نسته (۴) چاپي دېوان: "زړه کباب او تروي اوښي، آوړمي". (۵) چاپي دېوان: تش په خيال (۶) چاپي دېوان: درد؟ (۷) چاپي دېوان: خورې وي. (۸) چاپي دېوان: ستا د پرېشانی و. (۹) دا غزله په چاپي دېوان کي نسته

د میرزا حنان بارکزي دېوان

مړ او و سترگو يې زړه يووړ حيرانېږم چي دا هسي وحشي ښکار دې بېمار ونيو
دا يې سترگو زما زړه هسي تاراج کړي که په ظلم سره ترکو بازار ونيو

۲۳۱ پاد شاهان که په زور نيسي اقليمونه
د پښتو اقليم "حنان" په گفتار ونيو ۱۷۳۴

بيا مي خيال په زړه کي ځای د دلبر ونيو دې صياد له زخمي ښکاره خبر ونيو (1)
خميازه مي د زړه زخم په دا کار يې که مي يوازې د تبغ دم لا په پرونيو
د عشق اور شي پر زړه بل هډونه سوځي دغه اوږد دې ځنگله خشک و ترونيو
دا يې خط نه دئ د خولې پر کنار باندي د کوثر د چيني دور غنبر ونيو
انتظار که، ستا د قد و ښه رفتار ته چي سر پورته تر گلشن صنوبر ونيو
خط يې نه دئ پر عذار چي معلومېږي د آه دود مي دئ چي مخ يې د لمر ونيو

۲۳۲ رستم تاب د عشق د جنگ و ځان ته نه ليد
"حنان" ستا د عشق و تبغ ته ځگړ ونيو ۱۷۴۱

دا ډېر عمر زه او غم سره اخته يو يو د بل په خوی و بوی سره سوخته يو
نه د ده بې ما طاقت نه زما بې ده شته په هر فصل لکه سروه و فاخه يو
هيڅ په ميان که حائله زموږ نه شته (2) لکه مخ و استر دواړه ښه (3) دوخته يو
په هر کونج کي چي زه ناست يم دی را درومي په خوار کي کي يو د بل هسي شناخته يو
دی زما په فکر ډوب او زه د ده يم څوړند سر پر زنگانه دواړه تخته يو
يو ساعت جدايي نه کړو يوله بله يو د بل په رفاقت سره پخته يو

۲۳۳ که زه نه وم دی به ژاړي زما پر قبر
زه "حنان" او غم د ډېر عمر شناخته يو (4) ۱۷۴۸

چه سان دلرا نگهدارم ز چشم فتنه جوی او که ميگيرد به مژگان صيد دلها باز خوی او (5)
اگر طبعش ز استغنا نميسازد به من باری تسلی ميسد هم دلرا به ياد آرزوی او
خيال زلف او گر لطف گردد فراموشم رخم را زين گناه بادا سیه مانند موی او
چو برگيرم قلم از گريه ام تر ميشود نامه زدستم برنمی آيد که بفرستم بسوی او
ز خوشحالی و ځرسندی بسرر قصم همان ساعت اگريابم من بيدل نشان راه کوی او
ز رخسارش کشد خط انتقام ما درين عالم نمی ماند به محشر شکوه ام از تاب روی او

۲۳۴ زبان خامه "حنان" اگريزد شکر شايد
که عمر خویش را کرده است صرف گفتگوی او ۱۷۵۵

(۱) دا غزله په چاپي دېوان کي نسته (۲) چاپي دېوان "هيڅ په ميان کي زموږ نشته که باور کړي". (۳) په اصل کي "ښه" نسته (۴) چاپي دېوان: "اې حنانه په ځان دواړه او پخته يو". (۵) دا غزله په چاپي دېوان کي نسته

د میرزا حنان بارکزي دېوان

(هـ)

اې همېش د درمانده وو تکیه گاه^(۱) ستا کرم د هر عاصي دئ عذر خواه
که راتېر تر تفصیراتو شې ښایېږي پر گدای تل مرحمت کوي پاد شاه
آواره مي له دا^(۲) نفس اماره کړې په بد خوی سره مي کړ عمر تباه
د دنیا د هستۍ گرز را څخه توی کړه لکه تېر چي له عینکو شي نگاه
له خجلته بې^(۳) را نه وړم و محشر ته په قدر د بخنښن نه لرم گناه
هلتنه عفوه راته وکړې ذوالجلاله چي اعضا مي شي پر خپل عمل گواه

۲۳۵ د حبیب په روی غفاره ما قبول کړې
بې له تا زما "حنان" نشته پناه ۱۷۲۲

و رخسار ته چي دي گورم بې حجابه لکه موم و لمر ته ویلي شم له تابه^(۴)
کله گورم ستا و مخ ته کله گل ته لکه گوري مقابل څوک دوه کتابه
اوښي و چي له بانو شي چي تاوینم د شبنم پاڅېده کپړي له آفتابه
عجب نه ده که دي زلفي پر مخ تاب شوې پیچه کپړي^(۵) تل وېنسته د اور له تابه
د هر چا نصیب جدا دئ، دا محال دئ چي د شرمښ قسمت ور شي تر قصابه
نصیحت څه اثر و که پر غافلو په آواز کله وینېږي پښ له خوابه

۲۳۶ د حنان تر قلم وڅڅېږي شهد
چي صفت کارې دا ستا د خولي له بابه ۱۷۲۹

چي رخسار یې په ښایست دئ تر آفتاب به په صفا یې سپین جبین دئ تر مهتاب به^(۶)
پر نرگس باندي یې سترگي خدا کاندې او عذار یې تر لاله و تر گلاب به
په دادن کي د بوسې نن و سبا کړي تر دا هسي انتظار دئ یو جواب به
زما د زړه په غوښو سترگي اموخته کړه چي مستانو لره نشته تر کباب به
دا نازکي پښې ایرېده زما په لېمو کي دغه پښو لره زما سترگي تر رکاب به
د بوسې په داد کي هیڅ معطلې مه کړه وي د خیر په کار کي سل ځله شتاب به

۲۳۷ شوخ چشمان چي وحشت و نه خوري بېرېرم
دي تر سپین وېنسته "حنان" لره خضاب به ۱۷۷۲

که روزي مي شي د یار دیدن رقیبه ته به شې له دې^(۷) اندوه غمجن رقیبه
راته رام که تر هېدلئ آهویا شي ته به شې د سپي په دود پمن رقیبه

(۱) چاپي دېوان: "اي چي يې د درمانده وو تکیه گاه". (۲) چاپي دېوان له دې. (۳) بې = به يې. (۴) دا غزله په چاپي دېوان کي د "ب" د ردیف دوهمه غزله ده. ماد "ه" په ردیف کي غوره و گڼله چي درج سي. (۵) چاپي دېوان: پلچه کپړي. (۶) دا غزله په چاپي دېوان کي نسته (۷) چاپي دېوان: په دا اندوه.

د میرزا حنان بارکزي دېوان

که راواړوې په مهر توري سترگي
که ما ووينې له ياره سره وصل
که يار داد د بوسې وکاندي و ماته (1)
که يار، يار شي ته به درومي له وطنه

ته به شې په دوو لېمو لچن رقيبته
زړه نا سور به شې بېمار په تن رقيبته
له دغه غمه دي دئ مردن رقيبته
لکه سپی چي و شري څښتن رقيبته

۲۳۸ نور به نه وکړې (2) د يار د رخسار سيل
شو "حنان" باغوان د دې گلشن رقيبته ۱۷۸۳

زما زړه دي له مایو وړ د لفریبته (3)
ستا د سترگو و شوخی ته حیرانېږم
ته په اصل کښي خدای نېک وې پیدا کړئ
مؤدب چي د چا بد شي پناه غواړه
د هر درد علاج کاوه شي بې له ميني
هرزه گوی عاشق پرده د معشوق اخلي

گلرخساره بې طلبه بې موجدیبه (4)
چي د آب دستار يې واخيست له غریبه
دا بد خو دی نوی زده کړ له رقيبته
دا مثل، ادب زده کېږي له ادیبه
د عشق درد چي مستغني دئ له طبیبه
شو پاره د گل گرېوان له عندلیبه

۲۳۹ ستا د حُسن په دولت کښي خپلي بخري
هر چا وکړې "حنان" راغی بې نصیبه ۱۷۹۰

دا د چا زلفي تاوېږي په دا نن شپه
آرزو منده د کوم مخ ده (5) نه پوهېږم
د سپوږمۍ په سيل څوک دئ راوتلی
کوم صنم د مجلس شمع شوه حیران یم
صراحي د کوم گلرخ له غمه شنه شوه
توري زلفي د دلبر په رخسار زانگي
په تاراج د گلو کوم گلرخ را درومي

چي تمام مشک و عنبر او رېږي نن شپه
دا چي شمع په تلوار ويلېږي نن شپه
چي مهتاب لکه آفتاب ځلېږي نن شپه
پروانه چي په سره اور کړېږي نن شپه
چي د زړه وینې (6) ترخوله تويېږي نن شپه
که ماران دي پرچندن تاوېږي نن شپه (7)
په گلشن کي چي بلبل ويېږي نن شپه (8)

۲۴۰ دا د يار د راتلو زېری دئ (9) پوهېږم
دا چي سترگي د "حنان" پرېږي نن شپه ۱۷۹۸

که د زلفو بوی دي باد يوسي خطاته
د دیدن طاقت يې نه لرم حیران یم
ستا لبان مي په خندا وژني دلبره
چي بانومات شي په سترگو کي دید کم که (11)

د حُتن مشک په بیانه وړي و سودا ته
زړه مي ولي ډېر شتاب که (10) ستا و خوا ته
بخت مي خوی د اجل و بنسو مسیحا ته
د ملا خیال دي ځکه جوړ کړم و ژړا ته

(۱) چاپي دېوان د بوسې وکه پر ما باندې (۲) چاپي دېوان نور به نه کړي (۳) د "ب" په ردیف کي راغلې ده ما په اوسنۍ املاء وکښله (م.ه). (۴) دا غزل په "ب" او چاپي دېوانو کي نسته (۵) چاپي دېوان د کوم مخ دئ (۶) ویني ویني يې (۷) دا بیت په چاپي دېوان کي نسته (۸) دا بیت بیا په اصل کي نسته (۹) چاپي دېوان زېری کړي (۱۰) چاپي دېوان اضطراب که (۱۱) چاپي دېوان: "چي موی و لوېږي په سترگو کښي دید کم شي".

د میرزا حنان بارکزي دېوان

سپلنی رنگه تر پنبو لاندې مې اور دئ ستا د خال په خیال کې و سوم (1) وایم چاته
تو کلت علی الله چي شوه را پېښه سرمې واچاوه د مینې و آسیا ته

۲۴۱ چي دي خوښ د عشق غمونه کړه "خانه"
۱۸۰۵ دانسته دي ځان ورو سپاره بلاته

دا د خط سبزه د مخ و سره گلاب ته که مېرېان دي سرگردان دي و مهتاب ته (2)
خط يې زړه د راتلونې شي کړای و مخ ته لکه گرم سړي چي بيا يې و حساب ته
چي له مخه زلفي و اخلي عاشق سوخي طاقت نه شي د اور يخي و آفتاب ته
د بالښت پريې بانو د پري بويه چي د ناز سترگي مايلي شي و خواب ته
خیال د لبو يې زما له دله نه ځي د ميخورو ميل زيات شي (3) و شراب ته
نوی خط دئ، زلفي هسي دي حیراني لکه گوري په حسرت شيخ و شاب ته (4)

۲۴۲ لاس و پنبې و هي بېخا "خان" په عشق کي
۱۸۱۲ ختای نه شي څوک چي ولوېري گرداب ته

د نو خطو مینې هسي کړم بې پته چي و هي مې هر مېرې و مچ په لته
نه د خپلو اوس په کار نه د پردو یم مینې کړم تر هسي حده بې عزته (5)
ستا و حسن ته سوړ آه د رقیب زیان دئ پاني رېردي (6) د ساره باد له هیته
چي مې واخيست د گلرڅو داغ پوهېرم (7) چي لاله به مې زرغون شي له تربته
د هجران په درد (8) اخته یم دوا را کړه روغ به نه شم ستا د وصل (9) بې شربته
آدمیت مې ستا د در له سپیو ولید ازمویه (10) نه شي څو نه وي هم صحبت ته

۲۴۳ چي مې ژوند په دوی موقوف دئ څه پر هېز کړم
۱۸۱۹ زه "خان" د خوږو یانو له قربته

چا چي ورکې زړه د زلفو و هر بار ته (11) بې اختیاره يې ځان و سپاره و مارت ته
د یار زلفي د هغو دي چي مجنون شي دا ځنځیر نه اچوي (12) څوک و هوښیار ته
مخ و زلفي يې تغیر و تبدیل نه که (13) حیرانېرم زه و دې لیل و نهار ته
لاس مې رنگ شي لکه گل پخپلو وینو اشارت که چیرته (14) و کړم و رخسار ته

(۱) چاپي دېوان سوځم. (۲) چاپي دېوان و دې مهتاب ته (۳) چاپي دېوان ډېر شي. (۴) دا بیت په چاپي دېوان کي نسته (۵) چاپي دېوان "عاشقی کړمه تر حده بې عزته". (۶) چاپي دېوان: گل رږېري (۷) چاپي دېوان "د گلرڅو داغ مې شته په زړه پوهېرم". (۸) چاپي دېوان: په رنځ (۹) چاپي دېوان: ستا د لبو. (۱۰) چاپي دېوان: ازمویل. (۱۱) چاپي دېوان: و دلدار ته (۱۲) چاپي دېوان نه ورکوي. (۱۳) چاپي دېوان: نه کا. (۱۴) چاپي دېوان: چي چیرته

د میرزا حنان بارکزي دېوان

چي نسيم يې پر گلشن د حُسن ورشي زړه يې نه شي چي بيا ولاړ شي و ديار ته
تېر شو سل ځله^(۱) صياد له ما ضعيفه التفات يې لږ و نه کړ^(۲) زما وښکار ته

۲۴۴ ما "حنان" جاري له سترگو کړه رو دونه^(۳)
۱۸۳۲ گوندي راشي سړو قد و دا جويييار ته

چي نامه مې وه لېږلې و خپل يار ته هيڅ جواب يې بيا راغئ و ما خوار ته
زړه مې رم که^(۴) له سينې په خبر نه يم مگر باز د سترگو بيا وزي و ښکار ته^(۵)
په فراق کي اوښي هم را څخه ځغلي که څه خپل وي که پردی گوري و وار ته
تر ما، دی پريار عاشق و خبر نه وم د زړه حال مې خوشي و وايه رويييار ته
خدای مې نه په گور کوي، گڼه ستا سترگي^(۶) هر باندې تېره تېغ دئ و گزار ته
چي نامه د شوق يې زه و قاصد و رکړم^(۷) سودا يې شي هرگز نه گوري و لار ته

۲۴۵ د مخ حُسن يې په خط زيات شو "خانه"
۱۸۳۳ شعله کاندې هر چي خس لو پري^(۸) و نار ته

چي يې وکاته ستا مخ ته له عبر ته^(۹) دل له په زړه کي داغ شوله غير ته^(۱۰)
چي نرگس دا ستاله سترگو هم چشمي کړه ولي هسي شو محروم له^(۱۱) بصير ته
چي يې ستا د خولې خدا ملاحظه کړه پستي وازه خوله نيولې له حير ته
بوی چي لافي ستا د زلفو د بوی کړلې لاس يې ولي و خاته له خپل صورت ته
دا د کوم گلرخ و مخ ته بېتابې که^(۱۲) چي گلاب گرېوان کړ خيري له حسرت ته
مشرفه ستا په ديد شوه په چمن کي^(۱۳) غونچې و اچاوه پورنی له عشر ته

۲۴۶ د وفا طمع له ښکليو نار واده
۱۸۴۰ ما "حنان" دې ازمويلي څو کر ته

خوله دي خاندې پر غونچه او پر پسته له رخساره دي شرمېږي گلد سته^(۱۴)
چي يې ستا ملال کاته ملاحظه کړه له خجلته نرگس سترگه و ايس ته
چي ريحان سيالي کوله ستا له خطه دا په دې دستي يې وينم پای بسته
ستا د زلفو له پرتوه سنبل هسي چي ولاړ دئ همېشه پرېشان خسته

(۱) چاپي دېوان: زرځله (۲) چاپي دېوان: التفات يې يو وار نه کړ. (۳) چاپي دېوان: "ما حنان کړې زړچشمې جاري له سترگو". (۴) چاپي دېوان: زړه مې دم خوري (۵) چاپي دېوان: "دا د سترگو باز يې بيا راځي و ښکار ته".
(۶) چاپي دېوان: گڼه دلبره. (۷) چاپي دېوان: "چي د عشق نامه يې زه قاصد ته ورکړم". (۸) چاپي دېوان: وانه لو پري (۹) اصل: له غير ته.
(۱۰) اصل: له عبر ته (۱۱) چاپي دېوان: معلوم (۱۲) چاپي دېوان: کا. (۱۳) چاپي دېوان: "مشرف ستا په ديدن شوه په گلشن کښي". (۱۴) دا غزل په "ب" او چاپي دېوانو کي نسته

د میرزا حنان بارکزي دېوان

قُمرې ستاد بندگی طوق کړپه غاړه قد یې سروه کړه په باغ کښې آراسته
ورفتار ته دې خجل کبک زړې دئ له رخساره دې گلاب که اخیسته

۲۴۷ دا ستا خیال له ما "حنانه" ارام یوور ۱۸۴۷
که روان یم که ولاړ که نشسته

که بیده یم، که ولاړ که نشسته له زړه نه ځي ستاد زلفو گلدسته
چې تشبیه مې ستاد قد کاوه له سروی سزاوار یم چې مې دا ترخوله یسته
تنگه خوله دې په رموز لن تر آ وایي مایې مثل غونچه ولسي راوسته
چې یې ستا له خولي سیالي کړه ځکه هسې^(۱) له غیرته پرمیان و چاوده پسته
لابې کله د وصال په بنادې بناد کړې عاشقان دې کړه په هجر خوار خسته^(۲)
همېشه چې درکوي تعلیم د جور دا په دا مې کړه رقیب اینه ورسته^(۳)

۲۴۸ "حنان" کله سرپېچه دا ستا له حکمه ۱۸۵۴
په ځنځیر چې دې د زلفو کړې بسته

که له زړه سره مې ستا^(۴) د سترگو جنگ شته له دې جنگه زما کله نام و ننگ شته
لکه گل هر څوک به ځای په سرکي ورکه د غونچې په دود چې زړه و خوله یو رنگ شته
بې لاله مې بل یار نشته په دا باغ کي چې پر زړه باندي یې داغ زما په رنگ شته
بې طبیبه یم بېمار لکه ستا سترگي چې کاته راباندي بار لکه د سنگ شته^(۵)
دا ستا شوق امیدوار کړی یم چې هسې^(۶) بې وعدې مې انتظار، پر هر ځای درنگ شته^(۷)
یار ساقی، پیاله پر لاس، مطرب حاضر دئ هسې شان کامراني کله د اورنگ شته^(۸)
له رخساره یم فارغ د گلغذارو چې په خیال مې ستاد د خط د سبزي بنگ شته^(۹)

۲۴۹ په دربار کي دې خاکساریو "حنان" نه دئ ۱۸۲۲
پردوچه ستا گوره هر سړی ملنگ شته^(۱۰)

د فلک که سود^(۱۱) په ماه و په پروین شته په رخساري یې زما د یار زلفي چین چین شته
ستا له زلفو، سترگو کله برابر دي په گلشن کي که نرگس و یاسمین شته^(۱۲)
که غونچه سبزه لري پر بغل څه شو ستا پر خوله سبزه د خط غبرین شته

(۱) چاپي دېوان: "چې د خولي سیالي گویې وه دا هسې". (۲) چاپي دېوان: "عاشقان دې په هجران کړه خوار خسته". (۳) چاپي دېوان: دا په
دا رقیب کړه زماینه ورسته". (۴) چاپي دېوان: زما له زړه سره که ستا. (۵) چاپي دېوان: راباندي یار لکه د ننگ شته. (۶) چاپي دېوان: کړئ
یم دلبره (۷) چاپي دېوان: "بې وعدې کړم انتظار هر ځای مې درنگ شته". (۸) دا بیت په چاپي دېوان کي نسته (۹) دا بیت په اصل کي
نسته. (۱۰) اصل:

دا اثر دئ د سبزي د خط "حنانه" چې په سرکي دې تر اوسه خیال د بنگ شته

(۱۱) چاپي دېوان: د فلک سود. (۱۲) په چاپي دېوان کي دا بیت نسته

د میرزا حنان بارکزي دېوان

لکه خوند چي ستاد زني دئ دلبره
په گلشن کي گل تر تا خوشاله نشته
سمرقند کي کله سبب هسي (1) شېرین شته
یار بې رحمه، زه بې بخته، طالع شوم دئ

۲۵۰
د ملا خیال دي زه "حنان" لکه وېنسته کړم
نه غلط شوم کله موی هسي مبین شته
۱۸۲۹

نه پوهېږم یم بېخوده چي یار نشته
اونښکي ډر، رنگ کهریا، زړه لکه لعل
چي طبیب شو په علاج را پوري ستری
واړه زړونه یې په خیال دي هسي محوه
جدایې مو تر میان مه کوه رقیبه
که مي سروه دعوي کاندې په قد څه شو

۲۵۱
د زړه ویني خوري "حنان" له دغه غمه
چي په درست عالم کي یار وفادار نشته
۱۸۷۲

دا ټایست لکه چي ستاد د لمر نشته
توري زلفي، توري وروځي، توري سترگي
شیریني چي ستاد لېوده دلبره
کام د زړه دلته حاصل که له نوخطو
لار به نه وکړي په زړه کي (4) څو سم نه شي
په مجلس کي د گلرخونه ځایېږي (5)

۲۵۲
چي تور د پو رقیب یې رام نه کړ (7) پوهېږم
چي په آه کي دي "حنانه" اثر نشته
۱۸۸۳

ستا په طفیل کي مي دینمن کړ کل جهان و ځان ته
دا ستاد زلفوله ځنځیره څخه نه خلاصېږم
څوک چي دا ستاد زلفو خیال په زړه کي نقش کاندې
که مي سینه شوه مشبکه، بادام رنگه څه شو
فارغ له گلولو له گلزاره له چمن هر دم یم
چي ستا و عشق ته وړاندې کېږي په اوله ورځ دي

۲۵۳
که دا د کوي د بوسې و یې کړه نن ورځ دلبره
د ژوند امید نشته هرگز د دي "حنان" و ځان ته
۱۸۹۰

(۱) چاپي دېوان: سمرقند کښي هسي سبب کله (۲) دا غزله په اصل او "ب" کي نشته (۳) چاپي دېوان: د حیات
(۴) چاپي دېوان: لار به نه مومي و زړه ته (۵) چاپي دېوان: "په مجلس د گلرخانو ځای نه مومي." (۶) چاپي دېوان: څو بې شمع رنگه (۷)
چاپي دېوان: چي تور د پو رقیب پناه نه شو. (۸) دا غزله په چاپي دېوان کي نشته

د میرزا حنان بارکزي دېوان

خجالت کاري مهتاب ستا و جبین ته
له هغه رنځه دي جوړ نه شم طبيبه
زما یار له نادانیه^(۲) رقیب خپل کړ
له معشوقه غرض مهردلبري ده
کوړ سړی په تربیت کله سمېږي
له دیدنه د گلرځو امان غواړه

منفعل د محشر لمر دئ ستا و زین ته^(۱)
چي تر سر پوري مي یار ناست وي بالین ته
د بلبلو خیال یې وکړ و گلچین ته
عشق یې نه گوري هرگز و تور و سپین ته
له عینکو څه فایده ده و کجبین ته
په کتو دي خلل اچوي و دین ته^(۳)

ورکېده د "حنان" وینم له وطنه
چي اشنا یې^(۴) ملا تړلې ده و کین ته

۲۵۴ ۱۸۹۷

چي دي خیال اراده وکړه زما و زړه ته
ستا بې خیاله مي په زړه کي بل څه نشته
توري زلفي دي شب قدر نه دي څه دي
نه درېږي په هیڅ طور زما او بڼي
هیڅ د عشق له باب مه وایه زاهد ته
سوړ زړه نه غواړي صحبت د گلرځانو

نور خواش مي د زړه نه شي و بل څه ته
لکه ترې منتظر وي و اوبه ته
چي د لمر شغلي کوي له هره و ته
که لاس نیسم که لستونی و لېمه ته
نصیحت کله وایه شي و بیده ته^(۵)
سپین و تور به څه ورو و بڼي پانده ته^(۶)

چي یې فضل منتظر دئ و عصیان ته
اې "حنانه" بې گناه مه څه و ده ته^(۷)

۲۵۵ ۱۹۰۴

تمام عمر شوې پسې په دغه گټه
ازار ورسوي بل ته خبر نه یې
بې بها عمر دي واره په خوب تېر کړ
له سپین ږيرو زده کوه روښاني لاري
شیرین عمر دي په دغه فکر تلف کړ
تمام عمر د دنیا په بده ورځ یې

چي د بل برخه وړه کړې خپله غټه^(۸)
د خبري سوخت بتروي تر سکر و ټه
لا ترڅو به دغه حظ اخلې له کټه
په خزان کښي اوبه پاکي شي له مټه
چي حلال مي کړای فلانا سړی له خټه
یو ساعت دي د خدای کار و نه کړلته

دا عیبونه چي کل وایې دي په تا کښي
اې "حنانه" خپله خوله و نسه پټه

۲۵۲ ۱۹۱۱

(۱) چاپي دېوان: "منفعل د محشر غردئ ستا و دین ته". (۲) چاپي دېوان: له نادانۍ نه. (۳) دا بیت په چاپي دېوان کي نسته (۴) چاپي دېوان: چي خپل یار یې. (۵) چاپي دېوان: "سپین رنگ کله ښووه کېږي و پانده ته". (۶) چاپي دېوان: "نصیحت کله وایه شي و بیده ته". (۷) په چاپي دېوان کي یې مقطع دا سي ده:

منتظر لکه پتنگ د ځان و سوه ته

و شعله ته د رخسار دي زه "حنان" یم

(۸) دا غزل په "ب" او نورو چاپي دېوانو کي نسته

د ميرزا حنان بارکزي دېوان

بېرته شوم د يار له وصله سل فرسخه
د معشوق حقيقي وصلت (1) جنت دئ
که خپل عمر تمام ورکړم باندې ښايي (3)
روح او زړه زما قبول په يوه ديد کړه (5)
دا بورا دئ چي پر پاني دگل ناست دئ
د رقيب آه ستا رخسار لره آفت دئ (7)
لاهنوز ده د رقيب را باندي سخته
د هجران اورې (2) تېری که له دوزخه
پر بوسه د خو برويانو (4) له زنځه
د مېرې کمه (6) هستي ده بې ملخه
که پر مخ د گلرخسار ده توره زخه
چي د لمر چشمه يخېرې له دې يخه

۱۹۱۸

د نظر حجاب تور خط شونه پوهېږم
که بلا راغله "حنانه" ستاله مخه

۲۵۷

کارېم سل محنته د جهان بې ستاله مخه
نه يم فارغ شوئ ستاله ذکر و فکره ياره
نه کړم تماشي د گل چي ته را سره نه يې
سترگي مي گنډلي دي دا ستا په رخسار باندي
څه جستجوئ و کړم ستا له غمه و تاي نه شم
اورې مي له سترگو تل باران بې ستاله له مخه (8)
نه راځي پر شونډو هيڅ بيان بې ستاله مخه
دئ را ته گلشن لکه زندان بې ستاله مخه
نه مي شته د سترگو بل مکان بې ستاله مخه
يم پر سمه لار سترې ستومان بې ستاله مخه

۱۹۲۴

څه ښادي به کاندي چي له وصله دي محروم شي
نشته ښادي نشته د "حنان" بې ستاله مخه

۲۵۸

غونچه هم له خوندلانو څخه ستاده
د باغ سترگي چي روښانه ستا په ديد شوې
شکوه مه کوه د يار له شوخو سترگو
لکه دام هر چي پيدا کړم بل يې يوسي
که مي زړه په اور د هجر سوځي ښايي (11)
و منزل ته دي (12) د وصل نه رسېږم
په افسون به مي زړه څوله ياره پرې کړي
چي په فکر دي د خولې ډوبه تنها ده
په دغه زېري يې سروه کړه آزاده
رحم عيب دئ چي وشي (9) له جلاده
پر هر ځای کم طالعي په بخره زما ده (10)
چي پر تامين کېدم دا مي سزاده
د جرس په دود مي کار دئ له فرياده (13)
سپلني ته د اور ډېره تمنا ده (14)

۱۹۳۲

که "حنان" له جوړه ژاړي عيب نه دئ (15)
د کمزوري د زړه سوده په ژړا ده

۲۵۹

(۱) چاپي دېوان وصل (۲) اورې = اور بې (۳) چاپي دېوان: "که تمام عمر قيمت ورکړم ښايېږي" (۴) چاپي دېوان: پر بوسه د ساده لوحو (۵) چاپي دېوان: "دواړه کونه په نثار له ما قبول کړه" (۶) کمه = کومه (۷) چاپي دېوان: "د رقيب سوړه آفت دا ستا د مخ ده" (۸) دا غزله په "ب" او چاپي دېوانو کي نشته (۹) چاپي دېوان: رحم عيب دئ دا چي کېږي (۱۰) دا بيت په چاپي دېوان کي نشته (۱۱) چاپي دېوان: "که مي زړه په اور سيځي عجب نه ده" (۱۲) چاپي دېوان: و منزل ته بې (۱۳) چاپي دېوان: "د چرسي په دود مي زيست دئ له فرياده" (۱۴) دا بيت په اصل کي نشته (۱۵) چاپي دېوان: عيب بې نشته

د میرزا حنان بارکزي دېوان

ستاد سترگو و څمار ته فتنه څه ده
لب ياقوت دي د زړه قوت، غاښ مرغلي
که د غاښو منفعل د ريتيم کره
زاهد مه پوښته د عشق له شرو شوره
څه تعريف کوي د ميو و زاهد ته
زړه چي مات شي په خبرو نه رغېږي
و خنجر ته د غمزې دي سينه څه ده (1)
ستا و مخ ته د سکندر خزينه څه ده
ستاد لبو و حیات ته چينه څه ده
په لوی جنگ کي دا بې زړه اړينه څه ده
وړانده ته د بلور آينه څه ده
دا په دا چي و ښيښې ته پينه څه ده

ستا په تش مانې کي دئ قتل "حنان"
نور يې مرگ ته ستا په زړه کي کينه څه ده
۱۹۳۹ ۳۲۰

د يارۍ يې هسي گرانه ما شوړه ده
د مجاز سمندي يې ژر ميدان ته رسي
د خپل يار هجر (2) خوړلې هسي شان يم
ظلم کره پر ما په خوښ يم، نه پر نورو
له هيبته ورتنه هيڅ ويلای نه شم
زما له مخه و رقيب ته قهر کاندې
چي د عقل په لاس نه راځي کوړه ده
چي خوړلې يې د صبر کروړه ده
چي تراوسه مي پر زړه باندي موړه ده
ستا جفا زما خواري سره جوړه ده
گنه کله زما ژبه گانگوړه ده
په دا څه شو، پوهېدلې يم دوره ده

دا جواب د عليخان د غزل و شو (3)
د "حنان" زيار حبطه، تشه لوړه ده
۱۹۴۲ ۳۲۱

چي غونچه وي (4) غوړېدلې هومره ښه ده
معامله د عشق سړي له پردې باسي
د مخ حُسن دي د خط په راتلو زيات شو
توري زلفي سراسر مضمون د کفر
سترگي مه بيداروي د ناز له خوبه
سبب د زني يې خط لاندي کرې پر ښه شو (7)
يار تر خوله خبر يستلې هومره ښه ده
چي په زړه کي وي (5) ساتلې هومره ښه ده
صحيحه چي وي ليکلې هومره ښه ده
دا نامه چي وي پېچلې هومره ښه ده
دا فتنه چي وي ځملي (6) هومره ښه ده
دا مېوه چي وي پوښلې هومره ښه ده

په تعريف د خپل اشناي د حُسن هسي (8)
دا انشاء "حنان" ويلې هومره ښه ده
۱۹۵۳ ۳۲۲

چي اغوستې يې بيا هسي سره جامه ده
د کړو کتو طاقت يې د چانه و
هيڅ جواب يې بيا قاصد بيرته را نه ووړ
په نظر (9) د سوختن کومه قومه ده
اوس ابرو، مژگان و زلفي (10) عمامه ده
چي لېږلې مي و يار و ته نامه ده

(۱) دا غزله په اصل او "ب" کي نسته (۲) چاپي دېوان: دا شنای هجر. (۳) چاپي دېوان: اصل: "دياري زراعت هيڅ حاصل را نه کړ". متن له بلې نسخې او "ب" څخه سم سو. (۴) چاپي دېوان: چي غونچه شي (۵) چاپي دېوان: کي دي (۶) چاپي دېوان: چي وي نيولې. (۷) چاپي دېوان: "سبب د زني کي د خط پاني کره لاندي". (۸) چاپي دېوان: "په تعريف کي د خپل يار د وصفه هسي". (۹) چاپي دېوان: په نظر کښي. (۱۰) زلفي = زلفي بې.

د میرزا حنان بارکزي دېوان

پنځه ورځې ژوند د هر چا غنیمت دی (1)
پر رقیب دي کړه پېرزو د لبو شهد
له هجرانه پر ما یوم القیامه ده
او تمام عمر (2) زما ځني صومه ده
د فردوس د شهدو هیڅ پروا دار نه یم (3)
چي مي طمع (4) ستا د لب بوسه طعمه ده

چي يې ملا ټينگه تړلې ده "خانه"
۲۲۳ ۱۹۲۰
په تعريف د سرو قدو ستا خامه ده (5)

د ریا په زهد غره مه شه زاهد
حرمونی اولاد کله په بڼه کېږي
د د غاړې طوق دا زهد مقلده (6)
د ریا عبادت هسي د د عابده
تا په زړه کېني سل خدايان دي کېښولي
په ظاهره د تقوی خرقه اغوستي
مدام جوز لايجوز وایي عمل نه کړي
چي و ما ته دا غلمان د جنت ستا يې
سجده کاندې و کوم خدای و ته ساجده
په باطن کېني تمام ډک د مکائده
تمام عمر له رندانو سره ضده
درپوهېږم گرزوې مي له شاهده

چي درځي په خوله "خانه" رښتیا وایه
۲۲۴ ۱۹۲۷
د فردا اندېښنه مه کړه له حاسده

اشنایې د دې دنیا څه په کار نه ده
چي نه خوري (8)، نه يې نوم بڼه، نه د خدای پاروي
دغه هسي استغنا څه په کار نه ده
له بې عقله مدارا څه په کار نه ده
و خسيس ته التجاه څه په کار نه ده
نوم مړانه د آبا څه په کار نه ده
و هغو ته څه ملا څه په کار نه ده
مچ په سترگو ننوزي چي مخ ورکړي
چي یوه نېکي کوي او سل منته
خپل ذاتي جوهر سړي لره په کار د د
چي دي حق د خدمت نه پېژني گوره

د سپي د اړه په سپي منعه ده "خانه"
۲۲۵ ۱۹۷۴
له جاهله ستا دعوا څه په کار نه ده

ستا له مینې (9) مي سينه کله خالي ده
دا غفلت نیولئ زړه به ربز مرېز کړم
په رخسار که دي لاله د عوه که څه شو
زما د زړه له وینو ستا شونډ و رنگ واخيست
د درد نغ مي ستا تر غوږه نه رسېږي
ستا خدنگ مي پر زړه هسي په ذوق ناست
د د

هره چار له خپله وخته سره زبب که
۲۲۶ ۱۹۸۱
"حنان" لاس له مینې (11) واخيست نوفلي ده

(۱) چاپي دېوان: "دا پنځه ورځې ژوندون چي غنیمت دی". (۲) چاپي دېوان: په تمام عمر. (۳) چاپي دېوان: پروا دار نه دی. (۴) چاپي دېوان: د هغه چي ستا. (۵) چاپي دېوان: "په تعريف د سرو قد دا ستا خامه ده". (۶) دا غزله په "ب" او چاپي دېوانو کي نسته. (۷) دا غزله په چاپي دېوان کي نسته. (۸) نه خوري = نه يې خوري. (۹) چاپي دېوان: ستا له غمه. (۱۰) چاپي دېوان: د صحرا نشین. (۱۱) چاپي دېوان: له عشقه.

د میرزا حنان بارکزي دېوان

د مهر ویو د مخ هسي صفایي ده
که په تور د تورو زلفو تور شوم څه شو
له هر بنکلي نن خیرات د حُسن غواړم
په غرور د حُسن نه گوري هیچاته
که له نازه چاته سم نه گوري څه شو
په گلشن کي چي دا خل شي گلان سوځي

چي یې وړې له آفتابه روښنایي ده (۱)
د تور بخت له تورو زلفو آشنایي ده
چي اخیستې مې کاسه د گدایي ده
نه یوازي یې له مابې پروایي ده
ولي خوی د دلبرانو خود رایي ده
د گلر خود د مخ هسي زبایي ده

ده سختي د زکندن ورتنه اسانه
و "حنان" ته د اشنا تر جدایي ده

۲۲۷ ۱۹۸۸

زړه عیش څه کي په هجر شي میده
مرگ بهتر تر زندگی چي قدر نه وي
له صحبت به د خسیس حذر بایده دئ
تعلق چي گلي پرې که خدای ته رسي
ډېر زخمو نه دي چي خاوري یې ملهم دئ
هر ساعت تر هغه حُسن قربانېږه

و خفه ته گلان شي لکه بیده
سر پرېکړئ ښه دئ نه پزیریده
نیم وېښته له دیدنه منع کړي دیدنه
کالي روغ که چي (۲) اول شي بریده
نه رغېږي په تارو خوله دریږه
چي یې زړه در څخه واخیست (۳) نادیده

د "حنان" اوښي که درومي عیب نه دئ
زلیخا د عشق له درده څڅېده

۲۲۸ ۱۹۹۵

چي د لمر په شان دي مخ و ځلیده
د شفق لېان سهیل په غاښو ونيو
ستا د سترگو له خجلته نه دئ څه دئ
صنوبر سروي دي خیال د قامت وکړ
مهتر خضر به خپل عمر باندي ورکه
گلر خان مې په ژړا هسي خندا که

د زړې په دود مې زړه ولېږېده (۴)
مگر ستا د زني سبب یې ولیده
غزالان چي و صحرا ته رمېده
په رفتار پسې دي نه ورسېده
که دي چرته تار د زلفو خرڅېده
لکه گل چي په باران هو سېده

د ازل په ورځ روحانو گټي وکړې
پر "حنان" دا ستا غمونه اورېده

۲۲۹ ۲۰۰۲

که خبر وای دغه ستا د عشق له منډه (۵)
کله کړه ما سرکښي دا ستا له حکمه
لا تر کومه ستا له جوړه له ستمه
په دوعا سره خپل مرگ له خدایه غواړم (۶)

ما به کله مینه کړه په هسي منډه
چي میده دي کړم د هجر په کرکڼه
پر هر درباندي وپیږم لکه کونډه
چي مې ساه شوه ستا له غمه را ته لنډه

(۱) دا غزله په اصل کي نسته په چاپي دېوان کي شپږ بیتونه ده. تر مقطع وړاندي بیت له بلي نسخې څخه واخیستل سو.
(۲) په چاپي دېوان کي "چي" نسته (۳) چاپي دېوان: در څخه یووړ. (۴) دا غزله په "ب" او چاپي دېوانو کي نسته
(۵) چاپي دېوان: له ډنډه. (۶) چاپي دېوان: "اوس اجل له خدایه غواړم په سل خواسته".

د میرزا حنان بارکزي دېوان

تن پرور کله خبر د عشق په درد دئ له ډېرو وي فارغه ونه شنډه
چي اوږده وعده د زلفو په خاطر کړم په دا غم مي شي د عمر رسي لنډه

۲۷۰ په ازل چي يې تقسيم د برخو وکړ
په نصيب زما "حنان" شوه د عشق ونډه ۲۰۰۹

زړه مي بند هسي په زلفو شو يکباره چي هرگز نه شي و تاي (۱) له يوه تاره (۲)
هيڅ د خط په وخت له زلفو غافل مه شه د پسرلي پر موسم (۳) بېره کړه له ماره
شوخي سترگي وړي بهره له شوخه مخه طفل نه وزي په تش لاس له گلزاره
ستا د قد نهال د سترگو بادام وکړه گنه چا ليدلې سرو ده بارداره
د عقيق د آب په رنگ يې تن معلوم دئ هره ورځ چي جامه واغوندي گلناره
خطا بخږه ازلي د آدمي ده دا ميراث ور رسېدلئ دي له پلاره

۲۷۱ چي دي نه رانيسي دُر څوک په کودري
ژبه و تړه "حنانه" له گفتاره ۲۰۱۲

الف، قده، لاله خده، گلرخساره سنبل مويه، عنبر بويه کج رفتار (۴)
شکر لبه، سيم غبغه، خوش اډبه سيم اندامه، غونچه فامه، جفا کاره
آهو چشمه، اندام يشمه، ډک له خشمه موی کمره، خوش ظفره (۵)، گلعداره
مشکين خاله، خوش خصاله، د زړه خياله په قد سمه (۶)، د زړه دمه، وفاداره
ماه جبينه، تن سيمينه، ډک له کينه (۷) په زړه سخته، زما بخت د لاله زاره
زنخ سېبه، ډک له فريبه، د بنار زېبه (۸) خوش لقبه پُر غصبه، خوش روزگار

۲۷۲ موی ميانه، کج مژگانه، ميم دهانه
دُر دندانه له "حنانه" شوې بېزاره (۹) ۲۰۲۳

اې مدام د بل په کمه روا داره نېکي نه کوي بدی لره تياره
قدم مه ږده پر عاجز مېړي په ظلم نه چي دغه پښه دي و مښلي له ماره
هر چي وړې سبا بې راوړې لږ که ډېر دي دا چي نن يې په ستم اخلي له خواره
کبر مه کوه چي کبر پر خدای نيايي چي رانده شيطان په دا شو (۱۰) له درباره
تکيه مه کوه پر مال، فرزند بې بخته که دي مال که فرزندان دي نابه کاره
د اجل صياد طلب دا ستا د روح که ته طلب د مال اسباب کوي نا کاره (۱۱)

۲۷۳ که دا پند د "حنان" و نيسي په غوږ کي
دئ بهتر تر هغه گنج (۱۲) بې شماره ۲۰۳۰

(۱) و تاي: وتلای. (۲) چاپي دېوان: له دې افساره. (۳) چاپي دېوان: د بهار پر موسم (۴) دا غزله په چاپي دېوان کي د "ر" د ردیف په ۲۴ مخ کي راغلي ده. خوابید د "ه" په ردیف کي راغلي وای. (۵) چاپي دېوان: خوش نظر. (۶) چاپي دېوان: فقد سم؟. (۷) چاپي دېوان: ډک له کین، تن سمين (۸) چاپي دېوان: داغ زېبه (۹) اصل له حنانه جفا کاره (۱۰) چاپي دېوان: په دا شيطان شو. (۱۱) چاپي دېوان: د مال اسباب کړي نا قراره. (۱۲) چاپي دېوان: له هغه گنج.

د میرزا حنان بارکزي دېوان

د صورت نهال رېبې د مرگ اړه
مل دېنمن، غل در پسې بار دئ لو بدلی
ولي زړه په مال فرزند ترې بې بخته
د تن نخل د اجل بخار پرېاسي
د دغو مېوو حساب به سبا غواړي
ستاله پاره خالق لمر را خېژولی

لا تر خويي د دنيا په مال غره (۱)
پر د لار تېرېده گران، ځان کړه جره
بې له خدايه دي بل ځای نشته اسره
دا نفس لکه اړه دوسره
دا چي نن خوري سېب، انار و سنتره
ته د ده بندگي نه کوي ذره

۲۷۴ له حمیده سره آس د شعر نه ځي ۲۰۳۷
که "حنان" په حرص مخکه کړي پره

که مي سترگي شوې (۲) د وینو فواره
دُر په غوړ کي د مهر و یو هسي زېب که
تل مي دئ د زړه آرام په اضطراب کي
دا زما د سوز نالې اثر پر وکړ (۳)
چي لاس و خيژي له ځانه آرام مومي
د دلبړ له ملاقاته ليري نه ځم

خونخور خیال يي بیا را نه غی دوباره
لکه برېښي په سحر کي ستاره
د طفلانو آرامگاه وي گهواره
چي له سنگه څخه وزي (۴) شراره
د ریاب اچوي مُرده پر کناره
که مي روح او د زړه یوسي یکباره (۵)

۲۷۵ چي له خیاله خالي نه شوه د بتانو ۲۰۴۴
د "حنان" سینته به خود کېده (۶) پاره

مې شوم زه دا ستاله غمه باور نه کړې نا باوره
اخله باج له خوږویانو، د دې عصر له ترکانو
ای قاصده د خدای روی دئ، د یارولي هسي خوی دئ
(۸) قتلوه رقیبان واره، خون يي نه دئ در په غاړه
ای زړه خوشي هوس کاندې، د دلبړ د تورو زلفو
زړه یوه قطره د وینو زیاته نه ده حیرانېږم

آئینه د رخسار اوږه زما و خوله ته برابره
چي په دا زمان کي (۹) واره ستا رعیت دي دلاوره
چي په حال مي خبر نه دئ دا د رنځ احوال مي وره (۱۰)
د خنزیر قتل روا دئ په کتاب سره دلبره
په دا هسي ښامارانو ویسا مه کړه پاروگره
چي چشمه د وینو ولي زما له سترگو ځي یکسره

۲۷۲ پر مرگي دئ ستاله غمه، یو وار ورشه عیسی دمه ۲۰۵۱
د "حنان" له حاله لږ څه خبر واخله نا خبره

چي گېسو دي په رخسار کړه را خواره
د امید کښت به مي کله را پخېږي
د فلک د باغوان لاس د پرېکېدو دئ

پر خاطر باندي مي پرېوته تیاره
چي دي ورېبه د ظلم په لاره
پر جهان چي (۱۱) د بېلتون تخم کاره

(۱) دا غزله په چاپي دېوان کي نسته (۲) چاپي دېوان: شي (۳) چاپي دېوان: اثر دئ پکښې کړئ (۴) چاپي دېوان: څېړي (۵) چاپي دېوان: "ښه چي زړه و روح مي يووړه یکباره" (۶) چاپي دېوان: به څوکېده (۷) چاپي دېوان: اوس په دا زمان کي (۸) چاپي دېوان: ولي هغه خوی دئ (۹) چاپي دېوان: "اوس په حال مي خبر نه دئ دا د رنځ خبر مي وروړه" (۱۰) چي = چي يې.

د میرزا حنان بارکزي دېوان

اراده چي يې د زړو د ښکار کوله سترگو (۱) زړه زما اوله وڅاره
که يې وويني دوزخ ورته حيران شي ستا دغم په لمبو سوي تور سکاره
دغه ستاله ډېره جوړه گلرخساره تل مي (۲) ځي له خولي لمبې د تناره

پر "حنان" باندي به څه رنگه تاخت نه که ۲۷۷
رقيبान دي کړه د عيش پر آس سواره ۲۰۵۸

اوري لــــه گفــــتــــاره (۳)..... هــــر طــــرــــف.....
په گلشن کښي يې نرگس ستر..... هر سحري يې گل سبق وړي له رخساره
چي کفر ته عالم څکوي پوهېږم تار د زلفوي يې کم نه دئ له زناره
بوی د زلفو چي صباچ پر ملکـو... مشک يې وياسته بالفوره له تاره
په لاجوردو د قرآن جدول ښه زېب که د مخ حُسن يې په خط شي نمکداره
شوڅ بېباکه چي پر هر لوري تاراج که دی د زړو پــــه وړو فــــارغ.....

زه "حنان" تر کمه ځان ځني نگاه کړم ۲۷۸
عقل وړي په مړاويو سترگو له هوښياره ۲۰۲۵

توري زلفي دي پر مخ نمايي دلبره که نوروز دئ (۴) شپه و ورځ شوه برابره
مړ ژوندی دا ستاد سترگو په کاته شي د بادام شکوفه زېب لري تربره
د وفا ترک دي له ډېره نازه وکړي د سايبې ونه خالي وي له ثمره
ستاد مخ حُسن له زلفو مستغني دئ و مسلم ته کومک نه شي له کافره
پر ځای ناست وم دا ستا عشق زېرو زبرکړم دا بلا راغله پر ځای له کومه دره
په تش خيال يې روح له تنه څخه وزي دا کاکل نه دئ ضابط مارد دئ دوسره (۵)

چي پتنگ په شپه (۶) ناحق وژني "حنانه" ۲۷۹
شمع هم نه پاته کېږي تر سحره ۲۰۷۲

له کمزوري چي څوک شی اخلي په زوره ارمان دا دئ چي پيدا نه وای له موره
چي د مار په شان ازار کاندې د خلقو د افغي په دود به سر باسي له گوره (۷)
چي يې باد د مغرورۍ گرزې په سر کښي د حُباب په شان کاسه يې شي نسکوره
ايمان دُردئ امانت او شيطان غل دئ له دې غلو (۸) څخه خپل دُرهېشه گوره
مدد مه غواړه له چا، که جبرائيل وي چي خليل رنگه سالم ووزې له اوره
ولي نه اخلي عبرت په سترگو ځير شه چي تر تا کشران مړه شوه (۹) په زړه توره

هر سړی غمخور لري په حادثه کښي ۲۸۰
"حنان" بې تا بل څوک نه لري غمخوره (۱۰) ۲۰۷۹

(۱) چاپي دېوان: خيال يې. (۲) اصل: چي مي ځي. (۳) خالي ځايونه نه لوستل کېږي، دا غزل هم په "ب" او چاپي دېوانو کي نسته (۴) ب که نوروز شو. (۵) ب د ماردی دوه سره. (۶) ب چي په شپه پتنگ. (۷) ب له کوره. (۸) ب له دې غله (۹) ب مړه شو. (۱۰) ب حنان يې له تا بل څوک لري غمخوره.

خه به وایم ستاد خط له شورو شوره
 تر قدم لاندی بی^(۱) زه دواړه لېمه ږدم
 د غمزې غشی یې^(۲) تبر تر سینه وزی
 له گلرڅو می زړه نه ځي په اسانه
 په ناخوالو د رقیب گرزېده نه کړم
 په دیدن د یار تسکین د مهجور وشی^(۳)

کہ یار غواہی ما سوالہ یارہ پر پردہ
ای "حنانہ" د خیل یار پہ رضا نبورہ

281

ستا په غم کي (۵) ژبه لال شوه له تقريره
په يوه نگاه خراب کړم مستو سترگو
اميد واري يې کړم و وصل ته ستا زلفو
چي د آه غشي اثر پر سنگدل نه که (۶)
چي هر دم مزي د هجر ورته گوري
نخجيران د زړونو (۸) پر پواته له شوقه

۲.۹۳

په دولت کې د ځوانۍ يې رحم بويه
مېن شو پر تا "خان" به سينه ږيره

282

چي حاصل کړې د زړو مراد بدر منيره
د هجران تبخړي په لاس دئ قتلول کړې
اغيار سخت، ته نازکخوۍ، رقيب بې شرمه
د بوسې خواست دي د خط په وقت کي بويه
په عالم کښي له عالمه جدا ناست يم
ستا باند د چاپه زړه نه دئ نسخ شوئ

۲۰۰

پس له دې "خان" مجنون بولئ یارانو
نه خلاصېږي یی د زلفوله ځنځیره

۲۸۳

بې تاڅه کوم صحرا و بوستان (۱۱) دواړه
چي هرځای کينښم له غمه آرام نه يم (۱۲)
ستا د لبو و سرڅي ته حيران ښېرم
حذر کړه له کړو وړوڅو له مژگانو

(۱) ٻي = ٻي. ٻي (۲) چاڻبي دٻان د غمزي خدنگ ٻي. (۳) چاڻبي دٻان د عاشق وشي. (۴) چاڻبي دٻان "بل علاج ٻي په جهان کڻبي نشته وروره". (۵) چاڻبي دٻان: سنا په درد کي. (۶) چاڻبي دٻان: نه ڪا. (۷) چاڻبي دٻان "آه فرياد دي وي له آه ٻي تاثيره". (۸) چاڻبي دٻان د زروته (۹) چاڻبي دٻان د پيرد (۱۰) دا غزل په "ب" او چاڻبي دٻانو کي نشته (۱۱) اصل: بوستان و صحرا. (۱۲) چاڻبي دٻان "ير هر خاي جي کڻينم پاخم آرام نه ٿي". (۱۳) چاڻبي دٻان: غشي کمان

د میرزا حنان بارکزي دېوان

کږې وروځي توري سترگي سره گوره بل څه نه دي بلکي قوس و مېزان دواړه (۱)
دا د چا د مخ له شوقه په گلشن کي چي گل څيري کړه لمن و گږېوان دواړه

۲۸۴ د مجاز په عشق کي (۲) حق غواړه "حنانه"
در پسي دي مدام نفس و شيطان دواړه ۲۱۰۷

له جادو د تورو سترگو (۳) امان غواړه آبادي د زړه کړي يو ساعت وي جاړه
ستا د قد و خرامان رفتار ته گوري (۴) په يوه پنبه د باغ سرو ده ولاړه
له خجلته ستا د سترگو په چمن کي (۵) په خواب تللي دي نرگس و شېلا واره
چي هر دم يې زړه گنډم دا پاره کېږي دا سينه مي (۶) له گنډلو سره ولاړه
د شوخ چشمو آرزو نه که نوره څه که (۷) د آهو چي کاته که په لوړه غاړه
عاقبت د زړه مطلب په ژړا موند شي مرغلي بي دريا به نشته ژاړه

۲۸۵ د هجران مرض "حنان" له واکه ويوست (۸)
ورته راوړئ د اشکناي د ژبي لاره ۲۱۱۴

دا دنيا و مافيه اچي وينې واره ثبات نه لري هرگز مه پسي ژاړه
(وَإِذَا حَكَمْتُمْ بَيْنَ النَّاسِ) واره حق باطل سره جدا کړه مه يې نغاړه
مداماً (۹) چي لکه باز غوښي د قام خورې عاقبت به شي بندي په پنبو په غاړه
جوړوې نوي قسرونه خبر نه يې نن سبا دي ابادي وينم وي جاړه
فکرو کړه. وخت کوتاه دئ و به لوېږي د دنيا پر لاندې پاني باندي ولاړه
مور و پلار عزيز په هيجا دي ښه نشته لوند دئ خلق د هر سړي په خپله لاره

۲۸۲ شپه و ورځ پسي ژړا کوه "حنانه"
د همزولو قافله در څخه ولاړه ۲۱۲۱

وايه نه شي و بېغم ته غم د زړه څه ظاهر کړم و عالم ته نم د زړه (۱۰)
ما سوا مي له خاطره کل بېرون کړه چي مي خيال ته کړ خالي حرم د زړه
په اغزو مي پنبې زخمي د عشق په لار کي چي ايښو و به مي هر ځای قدم د زړه
دلاسا د ما تو زړونو مشکل کار دئ په تدبير نه نيوه کېږي رم د زړه
بېدردان د عشق له درده خبر نه دي و دردمند ته دئ معلوم الم د زړه
تر قيامته به پر پنبو باندي سم نه شي چي (۱۱) و هلئ وي په زوره دم د زړه

۲۸۷ چي جفاله ترکو وينې پسي غغلي
نه پوهېږم زه "حنان" په چم د زړه ۲۱۲۸

(۱) اصل: "په يوه ځای کي آهو او کمان دواړه" (۲) چاپي دېوان: د مجاز له ميني. (۳) چاپي دېوان: د جادو څخه د تورو سترگو. (۴) چاپي دېوان: رفتار ته هسې. (۵) چاپي دېوان: په گلشن کښي. (۶) چاپي دېوان: دا سينه هم.
(۷) چاپي دېوان: نو نور څه که. (۸) چاپي دېوان: حنان له برمه پرې يوست. (۹) چاپي دېوان: مدامن. (۱۰) دا غزله په چاپي دېوان کي نسته.
(۱۱) چې = چي يې.

د میرزا حنان بارکزي دېوان

هغه ورځ چي ستا په عشق مي ابتداء کړه
د قلم په دود مي توري وينې قی کړې
تر قاصد دي جارېدم و پېژاند نه شو
تر پخوا چي مي بنادي کړه ستا د وصل
بې عرضۍ د هجران هسي رنگه (۲) ضعیف کړم
ته لري زگوه د حُسن زه حقداره (۳)

ترکه مال له ځانه خپله مدعا کړه
هغه شپه چي مي دا ستا د خط انشاء کړه
چي راتئ و تا تي (۱) مخ و ما تي شا کړه
اوس هغه پخوا کرده فلک را بيا کړه
چي ناله مي ستا و لوري ته عصا کړه
ستا د حُسن دروېزه کوم څه را کړه

۲۸۸ د رقيب د پند پومبه دي وه په غور کي
چي "حنان" درته ژړل تا به خدا کړه

نقاب واخله يو وار مخ لکه آفتاب کړه
و طرف ته د باغ وگوره سياه چشمه
لکه خوار کړم هجر هومره وصل غواړم
نېکنامي را څخه تللې ده بدنام يو
ستا له غمه په خپل عمر يم موړ شوئ
په مجلس کي چي زاهده يار ساقی وي

باغ ته ورشه په دیدن گلان سېراب کړه
په کتو سره نرگس د باغ خراب کړه
د هجران ورځي له ما سره حساب کړه
اي ناصحه زموږ له لوري اجتناب کړه
د غضب (۴) تبغ مي په وينو کي خضاب کړه
د تقوا اسباب دي رهن د شراب کړه

۲۸۹ په مجلس کي چي د يار می خورې "خانه"
که شي پېښ (۵) د فرشتې وزير کباب کړه

وخت د ساز و د صحبت راغی عشرت کړه
جوش د گل نژدې شو وخت د پيالې راغی
د گلزار سيل د می تر نشه زيات دئ (۶)
بنادي راغله استقبال لره يې درومه
وخت د گل و د پيالې د صراحي دئ
زمزمه که هر بلبل د گل له مخه

ننگ و شرم واپه جار تر د نعمت کړه
خار په سترگو کي د غم او د حسرت کړه
د زړه جام دي پور په ميو د نگهت کړه
عیش مېلمه دئ يوڅو ورځي يې عزت کړه
ته هم و نيسه پيال له ځان فراغت کړه
دا څو ورځي له غمو ځان په راحت کړه (۷)

۲۹۰ بلبل موږ د گل په دید شو اي گلرڅه
"حنان" هم اوبه د لبو په شربت کړه

فهم او فکر هوبن په کار د کردگار کړه
تمام عمر به شېرین در باندي تېر شي
چي ملک پاک وي دهقان نه درېغوي تخم
که د حشر په عرصه کي امان غواړي

ځان سوخته د محبت په تازه نار کړه (۸)
د مچۍ په دود مدام کښت د گلزار کړه
ته هم توی د ندامت اوښي سهار کړه
دلته ځان خلاص د دنيا له خس و خار کړه

(۱) و تا تي = و تا ته يې، و ما تي = و ما ته يې. (۲) اصل: هسي ضعیف کړم. (۳) چاپي دېوان: "چي مي پاس پر لاس کچکول د بې ننگۍ دئ". (۴) چاپي دېوان: د غب غب تبغ. (۵) اصل: که در پېښ شي. (۶) چاپي دېوان: "د گلزار وصال ترمی تر نشه بنه دئ". (۷) اصل: ځان فراغت کړه. (۸) دا غزله په اصل او "ب" کي نسته

د میرزا حنان بارکزي دېوان

د قیامت د ترازو کانی کم نه دی ملا متولره دلته ځان تیار کړه
غنیمت دی دا څو ورځې چې ژوندی یې توبښه واخله کاروان کوچ وکړ تلوار کړه

چې شفیع د هر عاصي د پېه محشر کي ۲۹۱
ای "حنانه" ځان یې خاوري د دربار کړه ۲۱۵۲

د معشوق د مخ احوال در ته حضور کړه له دا وروستو هاله ځان لکه منصور کړه (۱)
د ققنس مرغه له حاله احوال نیسه ځاله څرنګه و ځان و ته تنور کړه
نه خواړه د عاشقانو څه قوت شو د معشوق د مخ ګلشن در ته سرور کړه
دود عادت د عاشقانو سرور کړه شو زده د عشق له استادانو دا دستور کړه
ناز غمزه د معشوقانو زړه سوخته که ته هم خوله د عشق له ناره ډک تنور کړه
زنخدان او خوله یې ګوره څه دولت شو خوار عاشق له دا دولته څه معمور کړه

هره خوا آه و فغان د رنځورانو ۲۹۲
ستا د عشق له رنځه ما "حنان" رنځور کړه ۲۱۲۳

د ګلرخو وصال غواړې (۲) جستجوی کړه د بلبل په دود طعمه د ګل په بوی کړه
که هوا د موی میانو د آغوش کړې په غمو یې ځان باریک په شان د موی کړه
که دیدن د مهر و یانو دي مطلب وي د زانو آئینه مخ ته رو بروی کړه
د یار خیال چې راوړي د زړه تر کوره په قدم کي یې ګوهر د سترګو توی کړه
که پر ځان یې ټولوي د هوس و ورکي له اوله دغه زړه (۳) مجنون د دوی کړه
که مقصود په عشق کي غواړې واړه پرېږده بې له دې چې د ګلرخو (۴) گفتګوی کړه

عاقبت به زړه تر لاسه کړې "حنانه" ۲۹۳
لکه زلفي د نگار تواضع خوی کړه ۲۱۷۰

که دي زلفي اسیران لري تازه ته هم څه دلبري کړه په اندازه (۵)
ګرز بده د سترګو بویه غافل مه شه هر ستم لري هر جور اندازه
د هغه زړه وي تر مرګه د فتر جمعه چې له تارې (۶) وي د زلفو شېرازه
فرق لري گویا خاموش لبان په عشق کي بلبل نوم لري، پتنګ هم آوازه
که هوښیار له مرګه نه بهر پرې څه شو زندګي دي یوې ساه ده خمیازه
چې مدام له قیده ووزي لېونی دی په صحرا کي نه تړي څوک دروازه

د "حنان" تر قلم بیا شکرې اوري ۲۹۴
چې بیان یې کړه د عشق انشاء تازه ۲۱۷۷

(۱) دا غزله په چاپي دېوان کي نسته (۲) چاپي دېوان غواړه (۳) چاپي دېوان: خراب زړه (۴) چاپي دېوان: بې له دې چې له معشوقه (۵)
دا غزله په چاپي دېوان کي نسته (۶) له تارې = له تاره یې

د میرزا حنان بارکزي دېوان

له خوبانو سره مه کړه استهزه
لمرچي گرزي کور په کور کچکول په لاس کي
وکتو ته يې د سترگو حيرانېږم
د خط زغره، د ناز آس، د وروځو توره
په رخسار باندي يې خال، کاتب د صنع
په ديدن مي زړه پاره شوه رغېږي
مه له دوي سره د بحث آس تېزه (۱)
دا کوي د دوی د حُسن دروېزه
چي مې (۲) کل هډونه کړه رېزه رېزه
جنگ تې (۳) واخسته په کين د قد نېزه
پر دفتر د جمال کړې جائزه
زخم لا خرابوي الماس رېزه

سخندان چي واروي ستا شعر "حنانه"
بي تکليفه بي (۴) د غوږ کړي او بزه

له خوبانو سره مه کړه استهزه
خوبرويان که ناز کوي بي ځايه نه دي
چي وفا غواړي په عشق مجازي کي
دا مي نه درلود د يار د وصل قدر
د هجران تلخي مي نه درومي له حلقه
دا له خياله د گلرخو نه دي څه دي
مه له دوی سره د بحث آس تېزه (۵)
بي نمکه طعام نه لري مزه
د بادرنگ له بوټي غواړي خربوزه
چي هجران مي کړه هډونه را رېزه
که هرڅو خورم د وصال د قند کوزه
چي لېمه مي شوه په وينو کي بوزه

څه کونښن کوي د قتل په اسباب کي
د "حنان" د مرگ کافي ده ستا غمزه

تنهانه يم زه بي آب د زړه له لاسه
په دفتر کي به ځای نه شي (۶) که يې کاږي
چيرته و ويني يو مخ پسي مي بيايي
په اميد د نمکين دلبر مدام يم
په کوڅه د بدنامۍ کي چي يې گډ کړم
زه دلې دي په کوڅه کي د يار گرزي
عالمونه دي خراب د زړه له لاسه
چي گيلې کړم در حساب د زړه له لاسه
پر بستر نه کېږي خواب د زړه له لاسه
د هجران په اور کباب د زړه له لاسه
راته شوي دا خطاب د زړه له لاسه
يم هرگوره په عذاب د زړه له لاسه

بل څه نه دي زه "حنان" چي مدام سوځم
د هجران د اور په تاب د زړه له لاسه

پر سپين مخ يې خط پيدا نشته تراوسه
په ماتم د خط يې زلفي نه دي سکېستي
دا سبزه پردا صحرا نشته تراوسه
پر سپين مخ يې لا غوغا نشته تراوسه

(۱) په چاپي دېوان کي په همدې مطلع يوه غزله سته چي له مطلع پرته نور ټول بيتونه يې له اصل سره توپير لري، ځکه نو ما د دوو بېلو غزلو په شکل درج کړي دا غزله له اصل څخه را نقل سوه "ب" هم دغه غزله لري (۲) مې = مې يې. (۳) تي = ته يې. (۴) بي = به يې. (۵) دا غزله چي مطلع يې له مخکيني غزلي سره يوازده، له چاپي دېوان را نقل سوه. (۶) چاپي دېوان په دفتر کي نه ځايېږي

د میرزا حنان بارکزي دېوان

د مخ لمري يې لا خط نه دئ تاريخ کړئ
مشق د قيد يې (۱) په مکتب کي د خط کم دئ
هر رنگ سترگي يې و مخ ته دي حيراني
دا د مخ گلشن يې هسي رنگ تازه دئ
پر مهتاب يې لا هاله له خطه نشته
باد د خط خراغ د خط نه دئ گل کړئ

دا تياره پردا روڼا نشته تراوسه
پر کاغذ يې دا انشاء نشته تراوسه
پر آئينه يې لا هوا نشته تراوسه (۲)
د ريحان د گل گياه نشته تراوسه (۳)
احاطه پر قمر ستا نشته تراوسه (۴)
له دې شپې يې لا پروا نشته تراوسه (۵)

زړه به کله ځني پرې زما "حنان" شي ۲۹۸
پر سپين مخ يې خط پيدا نشته تراوسه (۲) ۲۲۰۷

د يار د زلفو نسيمه راشه
خاوري د يار د قدم راواخله
د زړه غونچه مي په تا خلاصېږي
تن فرح مومي ستا له قدمه
د هجر درد يم رېزمرېز کړئ
رقيب راشه چي سوله وکړو

مشک و غبردي را باندې پاشه (۷)
زما په سترگو کي توتيا شه (۸)
بې تانه مرمه زما بقا شه
موميائي د ماتو اعضا شه
د دغه درد مي ته مسيحا شه
جنت دي ستا وي، کوڅه يې زما شه

پروخت د بوس يې حيا مانع شوه (۹) ۲۹۹
"حنان" يې جار تر نازو ادا شه ۲۳۱۴

سرو قده موی ميانه راشه راشه (۱۰)
چي طوطيان دي منتظر دي و گفتار ته
چي دي زلفي لکه جيم پر ملاکري دي
چي مخموره له شرابو برايې شوې (۱۱)
د عاشق زړه په خدنگ د بانو ولي
په دا عصر کښي دي سيال د حُسن نشته

د رنځورو زړو درمانه راشه راشه
تر طوطي شيرين زبانه راشه راشه
خوش اندامه ميم دهانه راشه راشه
هيڅ خبر نه يې له ځانه راشه راشه
شست دي صاف ابرو کمانه راشه راشه
له کشميره تر ايرانه راشه راشه

(۱) چاپي دېوان: مشق د کيد. (۲) دا بيت په چاپي دېوان کي نشته. (۳) دا بيت په چاپي دېوان کي نشته. (۴) - (۵) دا دوه بيتونه بيا په اصل کي نشته. (۶) د چاپي دېوان مقطع د وزن په لحاظ بابېز وه ځکه مي حاشيې ته را نقل کړه:
لار د رحم لا خط نه ده تر سر بېولي له حنانه چي وفا نشته تراوسه

(۷) چاپي دېوان: د يار د خواوی نسيمه راشه
مشک و غبردي را باندې پاشه

(۸) چاپي دېوان: د قدم خاوري دي بولم ياره
زما په بستر کي ژر توتيا شه

(۹) چاپي دېوان: مانع شه (۱۰) خطي نسخه: راش راش. (۱۱) بې برائي يې

د میرزا حنان بارکزي دېوان

- ۳۰۰ بلبان د گل پر مخ باندي چغېږي
بې تاگونگ شوم تر "خانه" راشه راشه
۲۲۲۱
- په ژوندون یو وار له عقله بېگانه شه
بارگاه یې د دویي له نقشه خلاص دئ
د عشق لار رهبري نه غواړي له عقله
رند عاشق لره بهتر تر عاشق نشته
هسي نه وایم چي تل په دغه رنگ شه
د دنیا طالب انشی عقبا خنشی دئ
- ۳۰۱ د دنیا حب سرد کل خطا "خانه"
ځني واخله لاس، طالب د جانانه شه
۲۲۲۸
- خیال دي یو وئ (۲) په تاراج له ما دلرېشه
له شوخی دي د دوو سترگو څه فریاد کړم
زما په باب د عشق خواري ده اې ناصحه
له رقیبه څخه نېک خلقت محال دئ
مخ دي و یاسته د خط په محصلانو
خبر نه یم چي په عشق کي وړاندي څه دي
- ۳۰۲ اې "خانه" صبر وکړه مراد به مومي
د فلک ژرنده په وارده پس وپېشه
۲۲۳۵
- د مخ گل لره دئ تل خزان له خطه
پر تېر شوي کار لاس نه رسېږي ځکه
د گل پاني په خار کله خرابېږي
په سل جوړه یې د حسن ملک خراب کړي
لکه بد خط چي پر بڼه کاغذ رقم که
چي شکرو د بوسې ارزاني وکړه
- ۳۰۳ که یې سل خار د خط په صورت څرخ شي (۷)
گرزولای نه شي مخ "حنان" له خطه
۲۲۴۲
- یو دي نه وړه شم له ځانه درېغه درېغه (۸)
هیڅ توبڼه له دي جهان درېغه درېغه

(۱) دا غزله په چاپي دېوان کي نسته (۲) چاپي دېوان یو وړ (۳) چاپي دېوان پرېږده (۴) دا غزله په چاپي دېوان کي د "ط" په ردیف کي راغلې ده (۵) چاپي دېوان خوږویان دي (۶) چاپي دېوان هسي رسي (۷) چاپي دېوان په صورت گو دئ (۸) بله نسخه درېغ.

د میرزا حنان بارکزي دېوان

له بازاره د دنیا دي څه یونه وړه
وادي نه خيسته دوا له دې بازاره
د سفر د توبنې زېرمه یو څو ورځي
چي فردا دي (۱) نامه در کاندې په لاس کښي
چي پله دي د گناه هورې درنه شي

هیر له زیانه له نقصانه درېغه درېغه
هسي ولاړې بې درمانه درېغه درېغه
وکره وخت دي د نادانه درېغه درېغه
ستا کاغذ ډک له عصيانه درېغه درېغه
فکر نه کړې له مېزانه درېغه درېغه

۳۰۴ په دنیا کښي دي عمل د بنسونه کړې
خالي لاس ولاړې "حنانه" درېغه درېغه
۲۲۴۹

چي غمزه وکرشمه ناز دلربا که
توري زلفي په درازي د خضر عمر
باریکۍ ته یې د ملا وېښته حیران دي
یو کاره کاته یې دواړه گونه ارزي
مرجان زړه له وینو ډک دي (۴) ستا له لبو
له خدا ستا د مړاوو سترگو (۵) صحت غواړي

توري سترگي یې په کښه (۲) د زړو بلا که
او لبان دي (۳) د مسیح د درد دوا که
تنګه خوله یې پر غونچه باندي خندا که
چي نظرد سترگو یو وار تر قفا که
خجالت دي له غاښو د ریکتا که
چي نرګس عصا په لاس ولاړ دوعا که

۳۰۵ نه کړي ضبط د خولې بلبل پروخت د گلو
دغه ستا د مخ لیدو (۶) "حنان" گویا که
۲۲۵۲

هیڅوک نه که هغه کار چي خدای رضا که (۷)
دا اطللس چي پر مکه د غوړولئ (۸)
د جبریل له سره وړي بګرې د عقل
هر عالم چي له امیره سره کښېني
ګدای نه پرېږدي د خدای پر لاري باندي
و خپل عیب ته یې فهم نه وي چي زه څه کړم

د قرآن تعظیم د پاره د طلا که
که په دېر کښي وي هلته اقتدا که
له غروره و کلام الله ته شا که
ناروا له خوشامده و ردوا که
و غني ته تواضع په خمه ملا که
شي بېغمه چي د بل عیب رسوا که

۳۰۶ د قرآن سماع واجب ده "حنانه"
غوړ پرې نه نیسي، غزلو ته هوا که
۲۲۲۳

بېلتانه دي هسي و یستم له واکه
لیاقت زما د سر کله شته هومره
ستا د حُسن اواز خط کره بلنده
چي یې ستا په جدایي و ازمویل
سره لاله به مي له قبره څخه زېږي

چي وهي مي هر مېړۍ و مچ بېبا که
چي وصلت غواړي مدام ستا له فترا که
شعله پورته شوه د اور له دې خاشاکه
د فلک به (۹) اوس چاودلي وي تناکه
که مي یو وار یار (۱۰) گذر وکړ له خاکه

(۱) ب: چي صبا دي. (۲) چاپي دېوان: توري سترگي په وکښه. (۳) چاپي دېوان: او لبان یې. (۴) چاپي دېوان: ډک شو. (۵) چاپي دېوان: د مړو سترگو. (۶) چاپي دېوان: دغه ستا د رخسار دید. (۷) ک: (۸) ب: ... چي پر کعبه دي غوړېدلی. (۹) چاپي دېوان: د اسمان به. (۱۰) چاپي دېوان: که مي یار یو وار.

د میرزا حنان بارکزي دېوان

کې^(۱۱) هرڅو منعه کوم له عشقه نه شي هسي شان مي زړه و تلئ دئ له واکه

۳۰۷ خپل اشنای دي ملا ترلې ده و کين ته
اي "حنانه" څه گيله کړې له افلاکه ۲۳۷

سپرېدو و ته چي قصد دا دلفرېب که له هوسه ورته خلاص کوگل رکېب که
زما خوښ دا ستا کاته دي ستا تر سترگو^(۱) بادام کله د بادام د گلو زېب که
زه په دا له قصده^(۲) مرم خدای را خبر دئ چي د يار د زني خوند څه لره^(۳) سېب که
د عاشق له ساره آهه حذر بويه آينې لره پيدا نفس آسېب که
له بدرنگه بد کارونه عيب نه دئ له ښه مخه سره ښه خيو نه زېب که
په بهانه د بيمارۍ يې زړونه يووړه دا ستا سترگي^(۴) عجب مکر عجب فرېب که

۳۰۸ چي د وخت بتان ښايست په زرو پلوري
دا "حنا" دي دواړه لاس په خالي جېب که ۲۳۷

که فلک لري چشمه د مهتاب ډکه ما نوش کړې ده پيال د شراب ډکه^(۵)
گيله مه کوه له مستو سترگو ولي تل له قهره وي سينه د قصاب ډکه
چي خاكي جسم فاني که وصلت مومي خرابه خونه وي تل په آفتاب ډکه
خلاصېده له مرگه نشته په هيڅ طور که د ژوند کوټه دي کړې په اسباب ډکه
له ازله چي جام تش وي سعی څه ده په موج کله شي کاسه د حباب ډکه
له... نشته^(۶) د بد بختو په درياب نه شوه کاسه د...^(۷) ډکه

۳۰۹ هيڅ پوښتنه مغرور يار باندي ونه کړه
چي سينه شوه د "حنا" په خونا ب ډکه ۲۲۸۴

په هر زړه کښي چي د عشق خويونه^(۸) لار که هغه هر کله له ما سوا انکار که
د نيوو قوت د بازوي په پنجه کښي ښه مژگان د سترگو ژر په زړه کښي کار که
دا خام طمع زړه په سترگو پسې درومي^(۹) طفل زغلي په آهو پسې تلوار که
زړه مي يوو سترگو د زلفو بې مده هنرمند صياد بې دامه نيود ښکار که
سترگې نه خېژي هرگز له خپله خطه لکه چرته د آهو حصار په تار که
له بستره مي د نمرگلان را زېږي چي په خوب کښي را ښکاره مخ گلغذار که

۳۱۰ که يې خيال د سرو قد ورشي په خوا کښي
دا "حنا" بې پای انداز کل قندهار که ۲۲۹۱

چي مي زړه کباب د مخ په اور دلبر که د عشق شور مي نمکدان کاسه د سر که

(۱) چاپي دېوان: ستاد سترگو. (۲) چاپي دېوان: له شکه. (۳) چاپي دېوان: څرنگه. (۴) چاپي دېوان: دا سترگي.
(۵) دا غزل په "ب" او چاپي دېوانو کي نسته (۲) - (۷) دا ځايونه او يو وهلي دي. (۸) ب: د عشق خوښه. (۹) پسې زغلي. (۱۰) بې به
بې. (۱۱) چاپي دېوان: ضرر.

د میرزا حنان بارکزي دېوان

چي له رمه د آهويي گهواره ده
ما وې حال بې (۱۰) د بېمارو سترگو کارم
هنرمند ته له هنره خطر (۱۱) رسي
څه حاجت ستا بانوگان (۱۲) لري په زړه کي
که د مات لښکر اميد د ظفر نشته
هغه طفل څه آرام زما په بستر که
د بېمار د رگ طيش تار د مسطر که
د صدف کښتۍ توپان آب د گوهر که
چي محراب ته د ابرو يو تل نظر که
مات مژگان يې لا د زړونو ښکار بېشتر که (۱۳)

۳۱۱ په صندلو سردرد وايي ورکېږي
صندلي رنگ د "حنان" زيات درد سر که ۲۲۹۸

د گلرڅو له قريته څوک پر هېز که
د ديدن طاقت يې هيچا څخه نشته (۲)
لا يې سترگي د صياد نه وې ليدلي
چي په سرد جهان پوه شو هغه ژر ولاړ
ضرر رسي له هم جنسه په دا عصر
د گلرڅو په ديدن عاشق گوياسي
له خراغه پروانه کله غږېز که
چي په ناز د تورو سترگو خنجر تېز که
د هجران قصاب يې غوښي رېز مرېز که
له مکتبه طفل ځي (۴) چي سبق تېز که
بنښنه گوره چي له سنگه ډېر پر هېز که
د گلانو په موسم کي بلبل رېز که

۳۱۲ کي (۵) د لېو و بوسي ته نه رسېږي
اي "خانه" تور کاگل يې دستاوېز که ۲۳۰۵

کوم گلرخ دئ چي بيا سيل د چمن که
کي (۶) د لېو د شهيد خاوره مار و خوري
خپلي سترگي يې و خط ته دي حيراني
توري زلفي (۷) يې باج اخلي له سنبلو
کوم شوخ چشم نن په سيل د صحرا ځي
که شاهان تارا جوي په زور ملکونه
چي بلبل په ذوق و شوق هسي گفتن که
د حيات اوبه به توبيي له دهن که
که آهو دئ په سبزه کي چريدن که
دغه سپين رخسار يې ناز پر ناسترن که
چي آهو تر پخوا مشق د رميدن که
خبرويان د زړو تاراج (۸) په ښه سخن که

۳۱۳ څه تعريف (۹) د هغو غاښو کړې "خانه"
مسخرې مدام په دړو د عدن که ۲۳۱۲

چي د ناز پر آس جولان هغه پادشاه که
د گلرڅو قربت مومي غونچه طوره
نصيحت د چا په کار نه دئ په عشق کي
چي د ښمن شي (۱۰) ملايم احتياط بويه
خپله غېږ چي خالي وينم ژړا راشي
هغه څوک دئ چي جلب د آه نگاه که
د زړه ويني چي غذا سبا بېگاه که
جاهل پير مريد يوه گړۍ گمراه که
په نرمۍ اوبه د لاندي، کار د کاه که
په هغه دم چي هاله په غېږ کي ماه که

(۱) چاپي دېوان: دا ستا مژگان. (۲) چاپي دېوان: د زړو ښکار لا بېشتر که. (۳) چاپي دېوان: "هغه څوک دئ چي د ديد طاقت يې راوړي".

(۴) چاپي دېوان: له مکتبه ځي هلک. (۵)، (۶) کي = که يې. (۷) اصل: توري سترگي.

(۸) چاپي دېوان: د زړونو لوټه. (۹) چاپي دېوان: چي تعريف. (۱۰) چاپي دېوان: شو. (۱۱) چاپي دېوان: په صفت؟.

د میرزا حنان بارکزي دېوان

هغه څوک چي د گلرخ هواداري که
و نخجير ته د خپل زړه په دا حيران يم
حذر بويه له نيم خوابو سترگو ولي
د باڼو خنجر د قد نېزه خط زغره
و دا مکر تي (۱) د سترگو حيرانېږم
په اول قدم دي سر ورته پېشکش که
له چشمانو دي د وينو رود جاري که
چي کباب شو (۱۱) لا هنوز بې قرار ي که
له غلافه کښه (۱۲) د تبغ زخم کاري که
سپوږ د ناز پر آس د قتل تياري که
چي د زړونو لوټول په بيماري که
هر سړي چي د ښه مخ خريداري که

چي د عصر بتان حسن په زر پلوري
دا "حنان" دي اول خونبه بېزاري که (۲)

څوک چي مينه په راستي که
هغه کار غني کړای نه شي
د عشق ځای معين نه دئ
د عشق بوی چي په د ماغ شي
چي د عشق سواره پر راشي
څوک د عشق بې هستۍ مه کړي (۴)
ژر په لاس د عشق هستي که
چي عاشق يې په نېستي که
مسلمان بُت پرستي که
تر بار لاندي اوښ مستي که
نور (۳) د عقل آس سُستي که
د مېړه کار تنگدستي که

"حنان" عشق له واکه (۵) ويوست
چي رضا يې په پستي که

ابرو خم مژگان خدنگه
تراورنگ يې د ماغ لوړ شي
په مزاج دي نه پوهېږم
بوسه را د خط په وخت کي
که يې اخلي تاته ښايي
له غير ته ستا د خولي شوه
بری څوک وړي ستا له جنگه
چي يې کښېني ته له څنگه
له مخ گله په زړه سنگه
چي نوش کړم پيال له بنگه
باج د حُسن له فرنگه
غونچه هسي په زړه تنگه

د عشق خوی "حانه" زده کړه
په سکوت کي له پتنگه

هر باڼو دي تېز ويسته که له خدنگه (۷)
کې (۸) ساتي کې په عتاب ولي له سنگه
چي مي مخکه شوه په اوښو لاله رنگه
چي آئينه مي شي په ديد ډکه له رنگه
له دا غمه چي غونچه شوه په زړه تنگه
چي آهو يې وحشت نه خوري له پلنگه
بری څوک وړي ستا د دوو سترگو له جنگه
ما د زړه ښېښه د طفل په لاس ور کړه
په آرزو کي د وصال د کوم گلرخ دئ
پر خاطر مي هومره پروت د غم غبار دئ
دا يې ستا خوله وليدله په گلشن کي
و صحرا تي (۹) سترگو څه حيراني ورکړه

(۱) تي = ته يې (۲) چاپي دېوان: "دا حنان دي اول خونې په بېزاري که" (۳) چاپي دېوان: ژرد عقل (۴) چاپي دېوان: بې هستۍ شو. (۵)
چاپي دېوان: له لوري ويوست (۶) - (۷) دا دواړه غزلي په چاپي دېوان کي نسته (۸) کې = که يې (۹) تي = ته يې.

د میرزا حنان بارکزي دېوان

٢٣٢٨ ننگ و نام د کل جهان وار په پر خای دئ "حنان" ویوست ستا ستم له نام و ننگه	٣٢١ د هجران سپرو دي هسي کړم پایماله زړه مي ستا له لاسه هر ساعت خراب دئ خپلي سترگي حظ له خپله خطه اخلي له ساده مخه طمع د بوسې مه کړه تر سيني يې زړه معلوم په نزاکت دئ که هر خومي درته کړې زاری جگپټه (٢)
چي فارغ يې کړم د عیش له وصاله (١) لکه وکه په مکتب کي مرغه ځاله غزاله وي په سبزه سره خوشاله هلته خواست کوه چي خط شي دوه مثقاله لکه کانی جلوه که له آب زلاله (٢) خلاص دي نه کړم د رقيب د پوله (٣) جنجاله	٣٢٢ داتور خال دئ په رخسار د یار "حنانه" که بورا دئ پر گل ناست بي پرو باله
٢٣٧٥ ماتوم توبه د میو په پیاله (٥) راشه گوره د بلبل آه و ناله خدا پر چامه کړې د ترکو حواله په سبزه کښي ارام کاندې غزاله په پیاله کښي د لاله لکه ژاله دغه زه یم چي خکوم دا کشاله	بهار راغی وخت د گل و د لاله صبح دم د گل گرېبان پاره پاره که عقل و هوبن صبر و ارام له سړي یوسي شوخي سترگي دلبري د خط په وخت که غابن يې هسي په سرو لبو کښي ښکارېږي فلک کج رقيب دښمن، معشوق بي رحمه
٢٣٨٢ څه مستي يې وه په سترگو کښي حيران یم چي "حنان" يې هم شیدا کړ هم واله	٣٣٣ زه به واورم ستا له مخه څخه کله (٢) فکر مه کوه د یار د ملا په خیال کي مستو سترگو دي په قصد د زړونو هسي (٧) زه و یار لکه دوې سترگي همسایه یو دا کړې له کاره بخته را رسېږي لکه خس د سېلاب (٩) خلاص له گمراهۍ یم
٢٣٨٩ په خپه به گلر خان د قندهار وي (١٠) چي په مرگ ولاړ شي (١١) "حنان" رنگه بلبله	٣٣٤

(١) چاپي دېوان له عیش و له وصاله (٢) چاپي دېوان: جلوه که آب زلاله (٣) چاپي دېوان: "که هر خومي در ته روی د پیر شفیع کړ". (٤) چاپي دېوان: د رقیب سې (٥) دا غزل په "ب" او چاپي دېوانو کي نسته (٦) چاپي دېوان: یاره کله (٧) چاپي دېوان: په قصد د خلقو څکه (٨) چاپي دېوان: زما پریوه ده ستا پر بله (٩) چاپي دېوان: لکه خس و سېلاب (١٠) چاپي دېوان: "پژمرده به ټول گلان د قندهار وي". (١١) چاپي دېوان: ولاړې (١٢) چاپي دېوان: د سرو لمبو. (١٣) چاپي دېوان: بدخشان له (١٤) چاپي دېوان: "په امید چي صبر ناست د زړه پر سرو".

د میرزا حنان بارکزي دېوان

پر سرو لېو (۱۳) د خط لیکه رښتیا راغله
په امید د وصل صبر پر زړه ناست و (۱۴)
ولي نه ژاړم له دې غمه سرې سترگي
ما گیلله (۱) درته کوله له رقیبه
ستا وصلت د رقیب مرگ، زما اختر دئ
گل و مل، یار و ساقی، ساز و غزل دئ

که له چینه بدخشان ته (۱۳) سودا راغله
ژر ولاړ شو چي د هجر تنه راغله
چي د یار د جفا سخته پر ما راغله
نه پوهېږم چي پر خه دي خندا راغله
کړئ آمین (۲) پر خوله عجب وینا راغله
ځکه ماته د ځوانۍ هوا راغله

د ازل قاسم چي وېش کاوه د برخو
ستا د غم برخه "حنان" له تنها راغله (۳)

۳۲۵ ۲۳۹۶

چي مي ستا د مخ د گل هوا کوله (۴)
په تور خط دي گلگون مخ نشو نما که
دا ته نه وې په چمن کښي سرو قده
چي غوښته مي تل رسته د اشنایۍ
در ښکاره به تاله زما د زړه خواري شي
که خبر ستا په محبت شي زه ضامن یم

بلبلانومي پر سر زمزمه کړله
لکه زبب صحیفه وکه له جدوله
و نشتر ته چي ریشه باد واچوله
د جفا مقراض دي یو وار وشلوله (۵)
که دي یو وار خپل ښایست ولید پخپله
خپله ږېره که زاهد نه و شکوله

ستا له امره یې سرکله وو پېچلئ
چي یاري دي له "حنانه" پرې کوله

۳۲۶ ۲۴۰۳

چي مي ستا د تور کاگل مینه کوله
ستا د زلفو گفتگوی نه تمامېږي
له زبوره دي ښه ځسن مستغني دئ
د دنیا پر کل هستي مي قدم کښېښوو
ستا د مخ مصحف په خط سره زبب وکړ
مکدر یې طبیعت شي گیله نه کړم

ما پخپله بلا ځان لره بلله (۶)
دا قصه ده تر قیامت مه مسلسلله
آینه د لمرفارغ وي له صیقله
ستا د عشق پر لار دا گام دئ له اوله
د قرآن زبایي کېږي له جدوله
د هجران قصه ده ډېره مطوله

چي تعریف یې زه "حنان" د زلفو کارم
زما په لاس کي قلم مار شي هزار ځله

۳۲۷ ۲۴۱۰

راشه راشه ساقی راکړه یو څو جامه
ژر به ورسې مقصود ته زه ضامن یم
نه پتېږي عشق د صبر په پرده کي
چي سیالي دي کړه (۸) د یار له شوخو سترگو
له نسبته ستا د خولې له شیرینیه
خدای زده کله به د وصل دوا راکړي

امید نشته د دي دور له دوامه (۷)
په اخلاص د یار پر لورواخه خوگامه
د عشاقو تشت لو بدلي دئ له بامه
ښه چي و نغښت په ځنځیر کي شوې بادامه (۹)
دوي بوسې اخلي لېان د میم له نامه
نه خلاصېږم ستا د هجر له زکامه

(۱) چاپي دېوان: ما شکوه. (۲) چاپي دېوان: آمین کانی. (۳) چاپي دېوان: حنانه تنها راغله (۴) بله نسخ کول.
(۵) په "ب" کي د دي غزلي همدا څلور بیتونه سته (۲) دا غزله په چاپي دېوان کي نسته (۷) دا غزله د چاپي دېوان د "م" ردیف په ۶۴ مخ کي راغلې ده. (۸) چاپي دېوان: سیالي کوي (۹) چاپي دېوان: "ښه و نغښت په ځنځیر کي شو بادام".

د میرزا حنان بارکزي دېوان

۲۴۱۷	هسي دُر پېښي "حنان" د يار د وصف چي په شعر کي د غله نه ښوري زامه	۳۲۸	عشق دي بياراته زانگو کړه غرو سمه چي پخپله عشق ته خُغاستي (۱) گيله مه کړه تن مي هسي کړ ضعيف د فراق اوښو بناخ چي مات شي گلان نه که، بې ستا زلفي بخت په شپه کي ستا د زلفو خوب و نه کړ غمجن زړه مي و گلرڅو ته خلاص نه کړ
۲۴۲۴	باطن زړه د "حنان" ډک دئ له سرو وينو لکه زخم خندا کړي له دې عالمه	۳۲۹	راشه واوره دا هوا هوس تر کومه (۴) و دي غوښت د زمکي سر په تجارت کښي روح بندي دئ يو څو ورځي په جسد کښي يو څو ورځي د توبنې زېرمه په کار ده چي همزولي (۶) دي همه په مرگ تمام شو عاقبت له خاورو پُر شي فکر وکړه
۲۴۳۱	ځان ته وکړه نصيحت "حنانه" ولي زغلوې دا د هوس فرس تر کومه	۳۳۰	څه تېرېږي پر ما خوار ستا له هجرانه خيال دي ځي اوښي مي هم ورسره ولاړې (۸) له کتو د آهو چشمو بېغم مه شه (۹) که راحت غواړي پر خوله باندي مهر کښېږده (۱۱) په ښښه کي د امکان (۱۳) هره دوا شته معشوق طفل چي په قيد د ضبط کښېوزي
۲۴۳۸	څه پوښتنه د غمزو (۱۵) له رهزني کړې زنځدان يې له سرو ډک دئ "حنانه"	۳۳۱	د يار جبين دئ تر لمر روښانه غابښونه دُر دي بې بها گوره (۱۷)

(۱) چاپي دېوان: زغلي (۲) - (۳) له کمه = له کومه (۴) کوم (۵) بې د باندې مرغه (۶) - (۷) دا برخه له "ب" څخه واخيستل سوه. په قلمي نسخه کي نه لوستل کېدله (۸) چاپي دېوان: "خيال دي ولاړ اوښي مي هم ورپسي ولاړې؟" (۹) چاپي دېوان: غافل مه شه (۱۰) چاپي دېوان: کانه لري (۱۱) چاپي دېوان: "په مجلس کښي د جهان پر خوله مهر کښېږده" (۱۲) چاپي دېوان: خپل سر ژړو خوري (۱۳) چاپي دېوان: په ښښه کي د اسمان (۱۴) چاپي دېوان: "د عشق درد مدام فارغ دئ له درمانه" (۱۵) چاپي دېوان: د غمزي (۱۶) چاپي دېوان: "چشمه د حيات يې له زنځدانه" (۱۷) چاپي دېوان: "زلفي طعنه که د چين پر مشکو".

د ميرزا حنان بارکزي دېوان

د لېندۍ پر موتي زاغ د تصوير دئ سترگي يې په (1) د نرگس تر گل دي بانو يې غشي وروځي لېندۍ دي زما په ژړا يې مخ تازه تر شو (2)	که يې تور خال دئ د وروځو له ميانه عذار يې زيات دئ له ارغوانه خطا يې نه ځي تير له نېبانه ولي تازه شي گل له بارانه
۳۳۲	د يار جفا وي تر حد تېري که (3) له عشقه لاس واخه ميرزا "حنانه"
۳۳۳	د اد کوم دلبر د زلفو و ځنځير ته "حنان" شوله ډېره شوقه دېوانه
۳۳۴	وینې يې ويده بخت شي د "حنان" زما دلبره چرته که ځای مومي ستا د در پر آستانه
۳۳۵	د "حنان" له خولې که واري (9) د يار وصف بلبلان به واړه کوچ شي له گلشنه
۲۴۴۵	بدنامي مي شوه عالم ته افسانه شمع ژاړي په سوختن د پروانه و صدف ته د گوهري يوه دانه عُتقانه که په گلشن کي آشيانه دي د طلسم د اماران دا خزانه چي دي گوتي په وېښتو وهي شانه
۲۴۵۲	شاه دئ که گدای دئ که هوښيار که دېوانه (5) حال د خپل دي دا دئ آه پر حال د بېگانه ولي چي پاتېږي پس له موږ دا افسانه کله خوب ورځي د چا چي مار شي همخانه پروت وي مار له سره همېشه پر خزانه ما وړاندي ليدلې وه د تور طالع... کانه (6)
۲۴۵۹	سنبل خم شو ستا د زلفو له شکنه چي رنگ واخيست د باغ سبب ستا له ذقنه دا چي سروه پورته کېږي له چمنه ستا د زلفو بوی که ور شي تر څننه که ابداره عقيق راشي له يمنه مخ دي يووړه صفايي له نسترته
۲۴۶۲	گل له تاناز کي زده کړه گلبندنه (7) د انار لمون له وينو په ډاک شو ستا د قد په تما شالوړه هوا که له وطنه به مشک و باسي يې قدره ستا له لبو سرې (8) هيڅ مناسب نشته د نرگس سترگي حيراني ستا تر سترگو

(۱) چاپي دېوان: سترگي يې زياتي. (۲) چاپي دېوان: شي. (۳) چاپي دېوان: "د يار جفا به دي تر حده تېر که".
(۴) چاپي دېوان: څو يې غم ژړا اوبه نه که (۵) دا غزل په "ب" او چاپي دېوان کي نسته (۶) دغه ځای په اصل کي نه لوستل کېږي د
"کانه" کلمه ما ورواچوله (۷) بله نسخه: گلبند (۸) سرې = سره يې. (۹) بډ واورې.

د میرزا حنان بارکزي دېوان

محبست دي آواره کړم له وطنه
بد خويي رقيب در ونوده بد خوی شوې
عيب نه دئ که له نازه لېونی شي⁽²⁾
شوخي سترگي وړي بهره له شوخه مخه
د سهار سپېدې را وختې په شپه کي
د احسان لاس که اوږده عالم به خپل کړې

وطن خه دئ، له خوراک له اغوستنه
اخلي روغ سړي⁽¹⁾ مدام پون له پمنه
مېوه نه کوي هرگز د سيوري ونه
طفلان تل د گل دستې وړي له چمنه⁽³⁾
که تر زلفو دي روڼا ځي له گردنه⁽⁴⁾
پر دېوال بتان محکم شي له روغنه

۲۴۷۳

په دیدن د گل بلبل هر دم چغېږي
ستا په دید "حنان" اشنا شوله سخته⁽⁵⁾

۳۳۶

کنېناسته يې⁽⁶⁾ کنېنيوي سل آفتونه
چي د خط په خيال يې سر پر زنگون کنېږم
قراري زما د زړه په نوي خط شي⁽⁷⁾
چي په تورو سپين⁽⁸⁾ مي اړوي پوهېږم
ستاله لوري مي زړه نه را ځي دلبره
چي په بد را سره واوښتي⁽⁹⁾ پوهېږم

پاخول يې پاڅوي سل قيامتونه
تحويلدار شم د غمو په براتونه
غزاله مومي آرام له مېرتونه
چي کوي را باندي نورا زمو بېستونه
که کوم ورته هزار رنگه خواستونه
چي دي غوږ کړه⁽¹⁰⁾ د رقيب حکايتونه

۲۴۸۰

د گلرڅو مينه تندره ده "حنا"ه
رېز مریز يې کړه د تن عمارتونه

۳۳۷

خه به وایم د شوخ چشمو له افسونه
خیال د چا د زلفو لاره په کنې کړې
چي د زړه پر زخم مالگي پاشي څوک دئ
له غیرتې⁽¹⁴⁾ د خط، زلفي پېچوتاب شوې
چي رکاب يې د پېري له سترگو جوړ وي
د تبجن د عشق دوا عذاب د لېب دي

چي تاراج يې کړه⁽¹¹⁾ د سلو زړو کورونه
چي زړه سوري شو د ځنځير له دې تاخونه⁽¹²⁾
په هيڅ رنگ نه که پروا د⁽¹³⁾ چاله خونه
پېچه کېږي مدام مار له مېرتونه
په ميدان کي يې پراته وي خود سرو نه⁽¹⁵⁾
دا نسخه مي ياده ده⁽¹⁶⁾ له افلاطونه

۲۴۸۷

د اوبو نغ ژړنده نه پرېږدي و وارتنه⁽¹⁷⁾
د "حنان" اوښو په څرخ کړه اسمانونه

۳۳۸

لږ يې ووتله زړه څخه کينه
چي يې خيال د لېو گرزوم په زړه کي
پس له دې مي په عوض د اوبو زړه ځي

چي يې را کړه يو څو داغه پر سينه
زما سينه شوه د ياقوتو خزينه
چي اوبه لږ شي گل درومي تر چينه

(۱) چاپي دېوان روغ سړي اخلي (۲) چاپي دېوان لېونی سوي (۳) اصل: "طفلان تل وړي د گل دستي له چمنه" (۴) چاپي دېوان: "که تر زلفو يې روڼا شوه له گردنه".
(۵) چاپي دېوان اشنا شي له سخته (۶) چاپي دېوان که يې ناسته وي (۷) چاپي دېوان: "توی خطيې ځکه زما د زړه پای بند شو" (۸) چاپي دېوان پر تورو سپين (۹) چاپي دېوان را سره يار اوښت (۱۰) چاپي دېوان چي يې غوږ کړي
(۱۱) چاپي دېوان تاراج کړي دي (۱۲) چاپي دېوان: "زړه سوري چي شو ځنځير له دې تاخونه" (۱۳) چاپي دېوان پروانه کا.
(۱۴) له غیرتې = له غیرتې يې (۱۵) اصل: پد رکاب کي يې پراته نه دي سرو نه (۱۶) چاپي دېوان ياده وه (۱۷) چاپي دېوان و خواب ته

د میرزا حنان بارکزي دېوان

يو کاروان د غم پر اړوي بل لېږدي په ازل چي يې تقسيم د برخو وکړ(1) چي زاهد و ته د عشق خبري وايي	زړه مي خدای کړ د غمونو سفينه ستا د غم برخه زما شوه مهينه لکه جنگ لره چي باسي ارينه
۳۳۹	د "حنان" (2) فرق له رقيب سره وکړه چيرته نن ورځ خدمتگار او دېرینه
۲۴۹۴	مخ دي گلاب دئ قمر جينه آفتاب حساب دئ له خوشه چينه زاهدان باسي له خپله دينه گوتی څه شی ده بې له نځينه څوک نه خلاصېږي ستا له کمينه خط مچمچي دي لب انگينه
۳۴۰	په وصل و هجر دي نه پوهېږم "حنان" دي ويوست له آن و اينه
۲۵۰۱	په جفا مي له ناتوانو اعضا وينه(5) تويوم چي تل پر ځای د ژړا وينه د نافي په داسې شوه غذا وينه گلاب وچه کړه په داله حيا وينه د گل توی کړه په چمن کي سبا وينه له خدا سره چي قی کړه مينا وينه
۳۴۱	چي محروم له گلرخساره سم ناصحه زما "حنان" له سترگو درومي په داله وينه
۲۵۰۸	ستا وصل مي نصیب شوکه اختر دئ نازينه ستا خيال چي له ما ولاړئ(7) په نظر د خلکو خوار شوم دا ستا مخموري سترگي زما د وينو رغبت نه که خو زما د زړه په کونج کي ځای پيدا اوله نه کړې په خپله بلار اوږي يواوه گوی له خپله گفته ستا له زلفو له رخساره زاهد هيڅ فيض يو نه ووړ
۳۴۲	چي کارې "حنان" نقش ستا د تورو سترگو زلفو سنبل په خوله نيولې غزاله راځي له چينه
۲۵۱۵	

(۱) چاپي دېوان وکړ. (۲) چاپي دېوان: زما حنان (۳) بله نسخه: سيمين (۴) بله نسخه: شوخی. ته حيران يم، ب شوخی. ته حيران د متن کلمات ما مخ و شاګرل (۵) دا غزله په چاپي دېوان کي نسته (۶) دا غزله په اصل او "ب" کي نسته
(۷) په چاپي دېوان کي "لاړ شو" دئ ما ځکه "ولاړئ" و کيښ چي د شاعر له لهجې سره سم دئ او هم بې مفهوم نه وړانږېږي

د میرزا حنان بارکزي دېوان

ماد ځان ویر په هغه ساعت کاوه
د رقیب له ډېره جوړه ژړا راغله
عاقبت تر حیا تېر کړم بې صبریه
خود به هسي تر ساعت نه پاتېږي
چي يې ستا د عشق خواری و او بدلې
هلته بخت را کړې دا ستا زلفي په لاس کښي

چي مي زړه و تا ناترس ته در کاوه
واشنای ته چي مي زړه خالي کاوه
که هر څومي زړه په صبر ټنگاوه
گل چي مخ (1) دا ستاله ځسنه جنگاوه
که رستم و تال د فکر زنگاوه
چي ځنځیر د لېوتوب مي شرنگاوه

چي "حنان" يې خوار و زار لیده په غم کښي
فلک دف د نمر له شوقه درنگاوه

۲۵۲۲

۳۴۳

چي را پېښه د دلبر د مخ برېښنا شوه
دا د کوم گلرخ د خولې په خیال کي هسي
چي اېرې پاشي پر مخ له لېوتوبه
دا د کوم صیاد د شست له ذوقه هسي
له کامله عشقه فیض عاشق یوسي (2)
دا چي ته ورغلې باغ لره گلرخه

زما د سترگو له اوږو ژړا په دا شوه
په گلشن کي د غونچې شگوفه وا شوه
آئینه د چا د دید په تمنا شوه
چي ملاخمه د لېندی هسي دوتا شوه
دا رنده زلېخا څه رنگه بینا شوه
له هوسه غونچه ځکه په خندا شوه

په طمع يې د وصال هجران کباب کړ
د "حنان" په خاطر هغه، پېښه دا شوه (3)

۲۵۲۹

۳۴۴

اندېښنه را ته د سترگو د قصاب شوه
د غمزې نشتر يې کار و کړ په زړه کي
جای نشينه په کښي (5) خیال د کوم مېړوي دئ
دا د چا د ناوک خیال دئ په کښي گرزې (6)
را په یاد د کوم دلبر د غاښو دړدي (7)
دا د چا په خیال زړه هسي پروانه دئ

د تن وینه چي مي اوښکه د کباب شوه
چي باقي څه وینه پاته وه (4) شراب شوه
چي مي خونه په روڼا لکه آفتاب شوه
نا آرامه مي سینه لکه سیماب شوه
هره سترگه چي مي موج د دریاب شوه (8)
د مجلس گرمي چي شمع د احباب شوه

بېهوده لافي د زهد کړې "حنانه"
غاړه ستا بنده د زلفو په تناب شوه

۲۵۳۲

۳۴۵

را رسېږي دا جفاله دلربايه
هسي نه چي نن عاشق شوم پر خوبانو (9)
تر مجلس د عشق به ولي نه جارېم
در پوهېږم چي له قهر را ته ډک يې

چي هډو لره مي نه راځي هُمایه
مادرزاد مي عشق را وړئ دئ له ځایه
چي هلته شاه برابر دئ له گدایه
چي په زړه کي څه لرې راته يې وایه (10)

(۱) به گل چي حسن (2) چاپي دېوان وړای شي. (3) چاپي دېوان وا شوه. (4) چاپي دېوان: ماته وه. (5) چاپي دېوان: جانشین په زړه کي.
(6) چاپي دېوان: "دا د چا د خدنگ خیال نن په کښي گرزې". (7) چاپي دېوان: "درد غاښو را په یاد د کوم دلبر دئ". (8) چاپي دېوان: موج وهي
دریاب شوه. (9) چاپي دېوان: عاشق یم د خوږویو. (10) چاپي دېوان: راته ووايه

د میرزا حنان بارکزي دېوان

چي دي خيال را تئ زړه مخ لره ورو ووت (1)
چي نظر مي شو پر غشو هم پر توره
کورنۍ وزي مېلمه لره له سرايه
د احوال په شان نظر مي شو دوه ځايه

۲۵۴۳

هيڅ يي نه ورسېدې په غور وولي؟
د "حنان" تل گذران دئ له وای وايه

۳۴۶

و مي سو (2) خرمن د صبر پريروييه
عالمونه قتلوي پروا په نه کهه
خوله غونچه، خط بنفشه، غذار يي گل دئ
و سبزه ته يي د خطر ريحان حيران دئ
په خبرو هسي رنگ شکر افشان دئ
جلوه گردئ، ستم گره (5)، ناز پروردئ
سرتريايه ناز، ادا (3) آتشين خوييه
کچ يي زلفي، کچ کاته و کچ ابرويه
د پر بي رحم بي وفادئ غنبر بويه
گل يي تل اخلي درنگ سبق له رويه (4)
چي طوطي يي تعليم وړي له گفتگويه
دوه عالمه يي بندي دي په دوه مويه

۲۵۵۰

په ځنځير دا ستا د زلفو يي بندي کړه
لېونی شو "حنان" ستاله جستجويه

۳۴۷

و لېموت ته توپېده مه ورنښيه
که شوخ چشم نه رام کېږي عيب نه دئ
د بوسې په غلا کښي ډېر هوس استاد دئ
سرو کار د عاشقانو دئ له اوره
د سېلاب و مخ ته څوک درېدای نه شي
هر زا هد له خپله وهمه نا قرار دئ
او ورو ته اور بېده مه ورنښيه
و آهو ته رميده مه ورنښيه
گل او طفل ټولېده مه ورنښيه
پروانه ته کړېده مه ورنښيه
و عاشق ته ښو هېده مه ورنښيه
يخ خوړلی لږ بېده مه ورنښيه

۲۵۵۷

د عشق اور مي په سينه کښي دئ ناصحه
و "حنان" ته گرمېده مه ورنښيه (6)

۳۴۸

(ی)

نن دي بيا دي د رقيب خبري نغوتي
له غير ته د شاتې مي زړه اړه شي
عشق دي وروستم تر هسي لېوتوبه
دا د لاړو په شربت يي لېان مېنلي
ستا د مينې د نهال په سيوري ناست وم (9)
ستا رقيب کله زما پر مخ را تلای شي
چي له درده دي لېان دي راته مېنستي
چي بي فهمه دي په زلفو وهي گوتي
چي مدام گربوان پاره يم (7) خبري ختي
که له قهره را ته که (8) خبري تتي
چي ريښې يي دي (10) زما تر زړه جاروتي
د مړو و جنگ ته نه وزي عورتي

۲۵۲۴

د "حنان" عشق عارضي نه دئ چي ولاړ شي
ستا په در کي يي د مينې موري نچتي (11)

۳۴۹

(۱) چاپي دېوان در و ووت (2) اصل: ويې سو. (3) چاپي دېوان: سرتريايي ناز و ادا. (4) اصل: له بويه (5) چاپي دېوان: ستم گردئ (6) ب: گرمېده ورنښيه د کاتب تېروتنه ده. (7) چاپي دېوان: پاره گربوان يم. (8) چاپي دېوان: را ته کړې. (9) چاپي دېوان: ناست يم. (10) چاپي دېوان: ريښې يي شوې. (11) چاپي دېوان: موري نچتي؟

د میرزا حنان بارکزي دېوان

د یار درته می نفس ځي و راځي
آه می نه لري اثر^(۱) راته معلوم شو
په صحرا کي د جنون می زړه بیتابه
ستا نامه می ولي ورکړه و قاصد ته
که هوا دي رقیب کړي^(۳) د لېوڅه شو
ستا مذکور دئ په کوڅه و په بازار کي

په کوڅه کي جوړ عَسَس ځي و راځي
که ولورته دا درس^(۲) ځي و راځي
همېشه لکه جرس ځي و راځي
شور د زړه می په هوس ځي و راځي
شپړینی ته هر مگس ځي و راځي
بوی د گل په هر نفس ځي و راځي

۳۵۰ په نارود "حنان" زړه نه ستړی کېږي
سپورد عشق پر تېز فرس ځي و راځي
۲۵۷۱

له زړه کله د نو خط د خط هوا ځي
که می زړه د لېو میل که بیا بېږي
که یې جمع که څوک دُردي بې قیمته
که لوړ نوم غواړي ور څه گوښه نشین شه
سپورد ناز پر توسن و، زړه ته می و وې^(۴)
چي یوه ډوډۍ په درست^(۵) جهان قسمت که

دا دود نه دئ چي له دې اوره جدا ځي
د دې میوا اثر کله له مینا ځي
پر هر درباندي چي اوښي د گدا ځي
قاف تر قافه پوري تل نوم د عنقا ځي
دا د چاد خونړۍ په مدعا ځي
لکه لمر تر شرقه غربه په هوا ځي

۳۵۱ طاقت ستا د فغان نه لري "حنانه"
بلبلان چي بیا له باغه^(۶) په غوغا ځي
۲۵۷۸

د عاشق و ځای ته کله بوالهوس ځي
په دریاب کي دي د غم بیتا دلبره
چي د عشق شعله یې بله شي په زړه کي
رخ دي هسي خوار عاشق سره ابتر کړ
که رقیب کړي^(۹) تر ما پورته عیب نه دئ
هر عاشق چي شي واصل له نارو پرېوزي

و خراغ ته پتنگ ځي،^(۷) نه چي مگس ځي
د حباب په شان می سم سرو نفس ځي
و سره اور ته په هوس^(۸) لکه قنقنس ځي
چي په خپل غولي کي کور لکه فرس ځي
په دریاب کي گوهر لاندې پر سرخس ځي
تر منزله په فغان، په شور^(۱۰) جرس ځي

۳۵۲ چي جفا یې له گلر خوده لیدلې
دا "حنان" به بیا په ترکو پسي پس ځي
۲۵۸۵

د پتنگ په دود چي شمع لره^(۱۱) خوځي
په تش دید زړه له سړي گلرخان یوسي^(۱۲)
د زړه اور به می اسمان و کباب کړئ

دا په دا دي عاشقان شو بځي بځي
له اوله اور لگېږي^(۱۳) په پېلو ځي
کي له مخه پرده نه وای د اوریځي

(۱) چاپي دېوان تاثیر. (۲) چاپي دېوان و درگاه ته د وارس. (۳) چاپي دېوان: که هوا که رقیب ستا. (۴) چاپي دېوان: "سپورد ناز پر سمند و زړه ته یې و وې". (۵) چاپي دېوان: په گرد جهان. (۶) چاپي دېوان: تل له باغه
(۷) چاپي دېوان: پتنې ځي. (۸) چاپي دېوان: په ډېر شوق. (۹) چاپي دېوان: که رقیب شو. (۱۰) چاپي دېوان: په فغان و شور. (۱۱) چاپي دېوان: شمع و ته (۱۲) چاپي دېوان: بوځي. (۱۳) چاپي دېوان: اور لگېږي له اوله

د میرزا حنان بارکزي دېوان

د معنا پوښ د عمل په صابون پاک که
چي په شان د يار د زلفو دي په خوښ يم
د مخ اور يې زما زړه،⁽²⁾ هلوونه و سوه
وچ که لوند وي په څنگله کي اور يې سوځي

د بوسې داد که کوي پر "حنان" وخت دئ⁽³⁾ ۲۵۹۲
طمع نشته د ژوندون د سبا ورځي ۳۵۳

د زړه وينې تر لېمو بېتا هر دم ځي
چي دي خيال ځي له خاطره په هغه دم
دستبوسي به دي په هيڅ زمان پرې نه ږدم
تر سينې به په گل ښخ لکه قلم وي
ستا له دره چي هر دم ځم په ماتم ځم
چي مفلسه شي لاس مه وينځه له رحمه

له گلابه چي لمر و خيژي شبنم ځي⁽⁴⁾
زما روح يې له قدمه سره سم ځي
که مي سرهره گري لکه قلم ځي
چي په عشق کي دو زبان و پېچو خم ځي
لکه طفل د استاد پر لور په غم ځي
برگ کشي ده د مېړيانو چي پر نم ځي

د خپل يار جوړ و جفا دئ زهير کړئ ۲۵۹۹
چي "حنان" له درده هسي پر ملاخم ځي ۳۵۴

د عشق اور که پټ ساتم زړه و ځان سوځي
د گلرخ د لعلو لېو له غيږته
چي قدم له نازه کښېږدي په چمن کي
که بې اوره چا سوختن نه دئ ليدلئ
د لسوخته شولاله ستاد مخ له رشکه
که سېلونه د ژړا د باران نه وای⁽⁷⁾

کې تقرير کوم په ژبه زبان سوځي⁽⁵⁾
د درياب په ميان کي ښاخ د مرجان سوځي
له هيږته يې د حسن گلان سوځي
د گلرخو مينه اوره ده جهان سوځي⁽⁶⁾
همېشه له خپله عقله نادان سوځي
د رخسار په اور يې مځکه اسمان سوځي⁽⁸⁾

د وصال ښادي دي⁽⁹⁾ ورکړه رقيبانو ۳۲۰۶
د هجران په اور يوازي "حنان" سوځي ۳۵۵

چي په زلفو کي دي گوتي د شاني ځي
چي مي زړه و آشفته د مخمور چشمو
دا چي عکس ستاد زلفو پکښي گوزي⁽¹⁰⁾
چي دي خيال په کښي مقيم دئ عيب نه دئ⁽¹¹⁾

دا په دا مي له لېمو څخه چينې ځي
بوی د ميو مي له زخمه د سينې ځي
پرېشاني کله له زړه د آئينې ځي
که د گلو بوی زما له ديروني ځي⁽¹²⁾

(۱) چاپي دېوان: چي فلک. (۲) چاپي دېوان: زما د زړه هلوونه (۳) چاپي دېوان: "د بوسې داد پر حنان کوه نن وخت دئ". (۴) دا غزله په چاپي دېوان کي نشته (۵) دا مطلع په چاپي دېوان کي دا سي ده:-
کې په خوله تقرير کومه زبان سوځي
د عشق اور که پټ ساتم دل و جان سوځي

(۶) چاپي دېوان: "د گلرخو د مينې اور جهان سوځي". (۷) چاپي دېوان: "که بې سېل د باران د ژړا نه وي". (۸) دا بيت او پنځم بيت سهوا سره لاندې باندې سوي دي. (۹) چاپي دېوان: ښادي بې. (۱۰) چاپي دېوان: "چي بې عکس ستاد زلفو په زړه گوزي". (۱۱) چاپي دېوان: "چي دي خيال پکښي تصميم شو عجب نه دي". (۱۲) چاپي دېوان: زما له کاشاني ځي.

د ميرزا حنان بارکزي دېوان

که يې وليده سپېدي ستا د دندانو
همېشه يې^(۱) پر سپين مخ زلفي پرته دي
په هغه دم آبداري له درداني ځي
بنا مار کله په تدبير له خزاني ځي

۳۳۳

باده خوره د يار په بزم کي "حنانه"
بوی د مهر و محبت له پيماني ځي

۳۵۲

هر چي بد وي هغه بد په عقبا پاڅي
و قبلې ته د عشق مخ د کل عالم دئ
د زاهد خوی تبديل نه مومي له عشقه
مشغول مه اوسه په غم د سېم و زرو
دلبر عمر خوشالي له گلله زده کړه
دا زما په ژبا خط د يار زرغون شو^(۳)

وړند محال دئ چي له خوبه بينا پاڅي
و درياب ته ځي چي سېل له هرځا پاڅي
کوم جاهل دئ په دوا چي دانا پاڅي^(۲)
د دنيا له ډېره فکړه سودا پاڅي
چي و خار ته هر سهار په خدا پاڅي
چي باران د پسرلي^(۴) اوري گيا پاڅي

۳۲۲۰

بې له خدا چا ته اميد مه کړه "حنانه"
د سائل په ډېره طمع حيا پاڅي

۳۵۷

د بهار پر موسم سيل د صحرا دئ
زرغون فرش دئ د سبزي پر غوړولئ
سره قبا ارغوان واغوسته له شوقه
مجنون بېد زلفي له خياله ځړولي
خراغان د شگوفې دي په هر باغ کي
صراحي غونچې په غېږ کي ده^(۵) اخيستي

هر بلبل په زمزمه د مرجبا دئ
د هرگل سايه يې چتر د همدائ
زرغونه عصا په لاس کي هرگيا دئ
له هوسه سوراو ژر رغا زېبا دئ
هر طرف بلبل جدا جدا گويي دئ^(۶)
لاله جام پر لاس نيولئ مهيا دئ

۳۲۲۷

د بهار سيل له ياره سره زېب که^(۷)
و "حنان" و ته زندان شو چي تنه دئ

۳۵۸

د هر چا چي زړه په تور کاکل اشنا دئ
څو آئينه غوندي^(۸) حيران نه شي په عشق کي
چي طاقت يې د ديدن راوړي دا څوک دئ^(۹)
له شوخي يې درس د ناز په زړه کي نشته
شوخ چشمان که نه رام کېږي عيب نه دئ
تنګه خوله يې په مثال د مېږي سترګه^(۱۰)

د هغو د پرېشاني سفر په خوا دئ
تر هغو يې د ديدن طاقت د چا دئ
د قيامت تر لمريې مخ ډېر مصفا دئ
چي هر چين يې د جين موج د خدا دئ
له سايب خپلي، آهو ته رم پيدا دئ
نه غلط شوم چي مثال يې ناپيدا دئ

۳۲۳۴

نن "حنان" هسي فنا په خيال د ده دئ
چي کافور د ده د مرګ^(۱۱) صبح فردا دئ

۳۵۹

(۱) چاپي دېوان همېشه دي (۲) دا بيت په چاپي دېوان کي نسته (۳) چاپي دېوان زرغون شي (۴) چاپي دېوان په پسرلي (۵) چاپي دېوان: "پر هر بناخ جدا جدا بلبل گويي دئ" (۶) چاپي دېوان په غېږ کي دئ (۷) چاپي دېوان: "د بهار ديد له بڼه ياره سره بنايي" (۸) چاپي دېوان: آئينه رنگه (۹) چاپي دېوان: "چي د تش ديدن طاقت يې لري څوک دئ" (۱۰) چاپي دېوان: د مېږي سترګي (۱۱) چاپي دېوان: چي کافور يې د کفن.

د میرزا حنان بارکزي دېوان

ماوې زلفي دي حاشيې مخ دي کتاب دئ
ماول(2) وروځي دي کړې او حال دي څه دئ
ماول شاه دي زرخدان را معلومېږي
ماول سترگي دي بادام کاته دي څه دي
ماول نه دي شم تعريف د خولې کولای
ما ويل عالم دي قتل کړه نور بس کړه
ويل عقل د دانا په کښي خراب دئ(1)
ويل خال مي دئ امام وروځي محراب دئ
ويل ليږي ځني څه د زړو گرداب دئ
ويل هرديدن قاتل د شيخ و شاب دئ
ويل خوله مي په سرخي سره گلاب دئ
ويل څه؟ په عاشقۍ کي دغه باب دئ

۳۳۹

ماول مړ دي کړ "حنان" په درد د هجر
ول(3) په عشق زما د مړو کم حساب دئ

۳۲۰

چي رخساري يې نيايسته تر گل گلاب دئ
آهو مشق د رم له هغه څخه زده کړي
مار چي هسي پېچ و خم ځي خبر نه يم(4)
و بهار تي(5) د خط حُسن شو بېهوښه
د ملا خيال يې کړم ضعيف(6) تر هسي حده
و ابرو ته يې مژگان دوعا په دا که
د هغه له لاسه ملک د زړه خراب دئ
خوشه چين چي يې د زلفو مشک ناب دئ
چي ليدلئ يې د چاد زلفو تاب دئ
چي نيم پروت دئ په سايه نيم په آفتاب دئ
چي و ماته د مېږي اوښکه درياب دئ
نوې مياشت چي شي ښکاره دوعا ثواب دئ

۳۳۸

د "حنان" حال و هغو ته(7) معلومېږي
چي د عشق په عظيم بحر کي غرقاب دئ

۳۲۱

عاشقي د راحت ځای نه دئ آشوب دئ
هغه مومي مدام وصل(8) د سياه چشمو
نه يې شوه په خط بيده فتنه د سترگو
بری نه وړي هر لښکر چي تر شا گوري
دا واره د عشق له فيضه نه دي څه دي
بې وهلو سپی رقيب نه پرلار کېږي
هر قدم چي پکښې اخلي لېونتوب دئ
چي تر سترگو يې روان د زړه زهوب دئ
عبث وايي چي شېرين د پسرلي خوب دئ
بې د يار له بانوگانو، دا يې لوب دئ(9)
چي رقيب د عاشقانو لکه کوب دئ
همېشه د گاو خره تعليم په چوب دئ

۳۳۵

تورو زلفو يې طالع د "حنان" تور کړي
چي استاد شاگرد يورنگ شي سړيتوب دئ

۳۲۲

عيادت په ظاهر شکل عبادت دئ
نقصان نه لري پوښتنه د بېمارو
په نقطه تر عبادت زيات عيادت دئ(10)
زيات له لويو خلکو ښايي سعادت دئ

(۱) دا غزله په چاپي دېوان کي نسته (۲) ماول "د او په زوره کي" ماويل (۳) ول، ويل، وې. (۴) چاپي دېوان: "مار چي هسي پېچو تاب ځي نه پوهېږم". (۵) و بهار تي: و بهار ته يې. (۶) چاپي دېوان: ضعيف کړم (۷) چاپي دېوان: و هغه ته (۸) چاپي دېوان: د بار وصل (۹) چاپي دېوان: "بېله ستا د تورو زلفو دغه لودب دئ". (۱۰) دا غزله په چاپي دېوان کي نسته په اصل "خطي نسخه" کي همدا پنځه بيته ده. د پنځم او شپږم بيت لپاره يې تر مقطع د مخه ځای پرې ايښی دئ او تش پاته دئ په بله نسخه کي هم پنځه بيته ده.

د میرزا حنان بارکزي دېوان

په قدم مي مشرف کړه کور، ښايېږي د مېړني کره سلیمان ورشي عادت دئ
ستا عشق نه دئ عارضي چي له ما ولاړ شي دم په دم لحظه لحظه يې زیادت دئ

۳۲۳ له گوښې د سترگو لږ څه نظر وکړه ۳۲۲
ستا له دیده د "حنان" مراد شهادت دئ

څه شو که یار مي په سل رنگه اضطراب ناست دئ لکه شعله پر سر د اور په پیچو تاب ناست دئ^(۱)
نهان کاته يې لکه روح په رگ و پی کي لاړ شو او شکر خند يې شو نمک چي پرکباب ناست دئ
دغه تورخال چي بې د خولې په کونج کي وینې، نه دئ دغه هندو دئ پرکنار د حیات آب ناست دئ
څوک به يې خلاص شي له غمزو د هغه شوخ بېباکه چي کښلئ دئ خنجر د کین او په عتاب ناست دئ
دا په رخسار باندي يې تار د زلفو دئ حلقه دغه لرم دئ وړنا ته د مهتاب ناست دئ
زاهده زړه ته د عاشق په حقارت مه گوره چي گنج د عشق يې همېشه پر زړه خراب ناست دئ

۳۲۴ مجروح "حنان" له دره مه شپه دوا يې وکړه ۳۲۷
چي په امید دا ستا د لېو د عذاب ناست دئ

تن په زخم دئ معمور زړه په غم ښاد دئ ستا د جور په همت اقلیم آباد دئ
د نامې د وړو حاجت قاصد ته نشته د خپل آه په لاس بې ورکم کاغذ باد دئ
ستا د قد له شرمه سرو دهه ولاړه دا مریښی^(۲) به کله وتښتي آزاد دئ
که تصویر نقاش دا ستا د رخسار وکینن افرین يې پر قلم باندي، استاد دئ
چي و زلفو ته دي لار شانې پیدا کړه د حیات په اوبو لوی مگر شمشاد دئ
کامراني^(۳) په عشق کي هیچا پیدا نه کړه که مجنون و، که وامق و، که فرهاد دئ

۳۲۵ جنت زموږ دئ زړه خوشاله کړه "حنانه" ۳۲۷۴
دا له پلاره پاته باغ وقف اولاد دئ

نن مي زړه بندي د هغه پریزاد دئ چي د زړه په وړو کي څه رنگه استاد دئ^(۴)
د تور بخت را سره هسي اشنایي ده چي په عمر مي له عیشه زړه نابیناد دئ
څه آزار مي دئ اخستئ نه پوهېږم پر هر مخ چي شم مین هغه جلا دئ
چي مي نه را موجود پري ورځ د وصل گذران مي د جرس په دود فریاد دئ
چي له هجره يې مدام آه و فغان کړم له نارو مي سنگ و کوه واره په داد دئ
دوه طاسونه مهر و ماه اسمان تخته ده ستوري کل سره مېرې فلک نراد دئ

۳۲۶ چي دا هسي رنگ حریف لرې "حنانه" ۳۲۸۱
دغه ستا سعی و کوښښ واره برباد دئ

(۱) دا غزله په چاپي دېوان کي نسته (۲) چاپي دېوان دا غلام (۳) چاپي دېوان کامیابي (۴) دا غزله په چاپي دېوان کي نسته

د میرزا حنان بارکزي دېوان

ستا د مخ مثل گل کله د بهار^(۱) دئ
ستا د قد په تماشه يې^(۲) مېوه ولاړه
حيرانېږم دي و طرح ته د زلفو
ستا د ديد په طمع پورته کښته ځغلي
دا ستا لېو يې د زړه وينه کړه وچه
خيال د سترگو مي دي زړه له واکه^(۳) ويوست

که لاله، گلاب، سمن دئ که گلزار دئ
که نشتر، سروه، عرعر دئ که چنار دئ
بنفشه، سنبل، که مشک دئ او که مار دئ
مشتری، شمس و قمر دئ که عطارد دئ^(۴)
که مرجان لعل و ياقوت دئ که سوفار دئ^(۵)
چي شراب، پياله که می^(۶) دئ که خمار دئ

۳۲۷ په تعريف دا ستا د مخ "حنان" وېږي
څه زبان، ويل، څه نطق، څه گفتار دئ ۳۲۸

په نسيم دي د وصال خرم بهار دئ
تسلي مي د غذار په بوسه وکړه
چي نظرد باغ پر گلو پر گلزار کړم
په هوا ستا د ميگونو لېو لعلو
ستا بېمارو سترگو زه هسي بېمار کړم
چي له خاره ځغلي ستا له خود بينی ده

گلچين ستا د مخ د گل هر گلغذار دئ^(۷)
چي قرار ونيسي زړه مي نا قرار دئ
بې له تاراته هر گل په مثل خار دئ
يو هم نشته چي په بزم کي هوښيار دئ
چي کاته د نرگس گل را باندي باردئ
ولي گوره د پښو خار گل د دستار دئ

۳۲۸ د هر ښکلي طلب کړي "حنان" بېخوده
د مفلس په شان د هر کونج طلبگار دئ ۳۲۹

مخ دي گل قد دي تر سروی^(۸) برابر دئ
خوش قلمه صحيفه ژر ژر تور پېري
چي له غشو د مژگانو دي^(۹) بېرېږي
شمع ژاري پتنگ سوځي له حيرته
د وصال شپه دي^(۱۰) هر گوره ژر تېرېږي
چي په خواب خيال د خولې د غونچې وينم^(۱۱)

گلغذاره ستا د سروی گل ثمر دئ
ستا و مخ ته د تور خط رقم ضرر دئ
آئينې په لاس کي تل آهني سپردئ
په مجلس کي چي زما د درد خبر دئ
د عشاقو د مجلس شمع شرر دئ
د بلبل له بانوگانو زما بستر دئ

۳۲۹ د جنت په باغ قانع مه شه "حنانه"
د عاشق پر همت دا ځای مختصر دئ^(۱۲) ۳۷۰

ستا د مخ د شغلي اور دئ
دا دي^(۱۳) زلفي پر گردن دي
دا يې خال په رخسار نه دئ

چي يې سوئ زما کور دئ
که افعي پر چنډن سپور دئ
پر گل باندي بورا تور دئ

(۱) چاپي دېوان: د گلزار دئ. (۲) چاپي دېوان: ستا د قد په نظاره يې. (۳) چاپي دېوان: "مشتری، شمس و قمر ستوری د سهار دئ". (۴) چاپي دېوان: "که مرجان، ياقوت، عقيق لعل آبدار دئ". (۵) چاپي دېوان: له هوښه و يو ست. (۶) چاپي دېوان: که خم دئ. (۷) دا غزله په چاپي دېوان کي نسته. (۸) چاپي دېوان: قد دي سرو برابر دئ. (۹) چاپي دېوان: ستا وېرېږي. (۱۰) چاپي دېوان: د وصال شپه يې. (۱۱) چاپي دېوان: "چي په خوب کي خيال د غنچي وينم". (۱۲) چاپي دېوان: د حنان و مرگ ته هر بانو خنجر دئ. (۱۳) چاپي دېوان: دا يې.

د میرزا حنان بارکزي دېوان

په ژړا مي هسي خاڼدي لکه گل په باران خپور^(۱) دئ
که رقيب له ما څه وايي دروغ وايي مخ يې تور دئ
دا يې سترگي خط ته گوري که آهوي يې سنبل خور دئ

ستاد سترگو له تاثيره ۳۷۰
"حنان" هم د مجنون ورور دئ ۳۷۰۹

و وحدت ته نژدې زړه له ځانه دور دئ د دې باغ د گل غونچه سرد منصور دئ
د يار خيال ته مي خالي کړد زړه غولی مېلمانه لره تيار شي سراي، دستور دئ
وچېده نه که يو دم د زړه له نمه په لېمو کي مي توپان دئ که ناسور دئ ويني
څه بڼه رسم دئ د عشق په شريعت کي وچنبسي دم زدن کله دستور دئ
هيڅ پروا نه که زماله ساړه آهه^(۲) د بڼايسټ په ميو مست هسي مغرور دئ
ستارقيب په بدو بڼو خبردار نه يم د يار خيال په هر ساعت را ته حضور دئ

په خوبانو کي مدام که په دا فخر ۳۷۱
چي "حنان" رنگه عاشق را باندي چور دئ ۳۷۱۲

ما وې زړه مي ستا په زلفو کي اسير دئ ويلې^(۳) هر زمان مجنون لره ځنځير دئ^(۴)
ما وې ستا مژگان مي وليده په خواب کي ويلې دغه ځنجر ستاد مرگ تعبير دئ
ما وې داد به له تا غواړمه په حشر ويلې تارنگه هريو مي دامنگير دئ
ما وې ډېر ستم پر ما مه کړه ضعيف يم ويلې کړئ ما دا ستاد مرگ تدبير دئ
ما وې زلفي شب قدر، مخ دي څه دئ ويلې جبين مي په بڼايسټ بدر منير دئ
ما وې زلفي، خال و خطرا ته لښکر شو ويلې تور خال مي لا وگوره امير دئ

ما وې مه سوځه "حنان" په داغ د هجر ۳۷۲
ويلې هر چير ته زما د قتل وير دئ ۳۷۲۳

که خوبان تر سر بالښت مدام د پرېدي زما يار له مغروري فتنې تر سرېدي^(۵)
د شوخ چشمو له مژگانو حذر بويه و پهلوت ه د پرېز تېره ځنجرېدي
د کاکل له خوشبويي يې څه تعريف کړم چي نغمه پر زړه د مشک و د عنبرېدي
چي لذت د يار د سرو لبو پيدا که هغه کله بيا پر جام خوله د کوثرېدي
له دا هسي^(۶) درده ورک پر صحرا بڼه يم چي پر کور بېمار په روغ عالم ضررېدي
د نه ديد گيله له مستو سترگو مه کړه کله مست قدم پر لاري برابريدي

په را تله د يار د خيال د مهماني دئ ۳۷۳
چي "حنان" له ژبي هسي دُر گوهرېدي ۳۷۳۰

(۱) اصل: خور. (۲) چاپي دېوان: له ساړه آه. (۳) ويلې = ويل يې، وې يې. (۴) دا غزله په اصل کي نسته
(۵) چاپي دېوان: فتنې ته سرېدي. (۶) چاپي دېوان: له دې هسي

د ميرزا حنان بارکزي دېوان

پر سپين مخ چي توري زلفي چين پر چين ږدې
زما په مرگ و ژوند دا ستا چشمان خبر دي
چي دي مړ کړم په غمزه د تورو سترگو
خال و کيل دئ ستا د مخ په خزانه کي
اشنای و شرې له دره رقيب بولي
له رقيب سره درومي در پوهېږم⁽²⁾

بنفشه پر کناره د نسټرين ږدې
خه زما په مرگ و خلکو ته ياسين ږدې
نور مي ولي لکه مار پر تور و سپين ږدې
چي يې هسي⁽¹⁾ رنگ پر تخت د خپل جبين ږدې
پر بلبل باندي نومونه د گلچين ږدې
چي له ما سره نن بيا بازي د کين ږدې

٣٧٤ بيلتانه دي ضعيف کړئ دئ هر گوره
٢٧٣٧ پر "حنان" د هجر بار ولي سنگين ږدې

عاشقي اور ده، عاشق لکه پتنگ دئ
دا زما کم طالعي نه ده نور خه ده⁽³⁾
د بلبل له گرمه آه نه دئ خه دئ
په وسعت کنيي د امکان کله ځايېږي
ترس بې خدا له هيجانه لرم په زړه کنيي
عشق مي بخړه له ازله ده زاهد

پتنگ ډېر له زندگۍ خه په تنگ دئ
چي له څنگه مي اشنا هسي پر څنگ دئ
گل چي هسي د خپل ځان په وينورنگ دئ
ازاده زړه لره باغ د دنيا تنگ دئ
د پلنگ له پوسته جوړ زما پلنگه⁽⁴⁾ دئ
او که ستا د خدای له امره سره جنگ دئ⁽⁵⁾

٣٧٥ له گلرخو ډېر پرېهېز کوه "حانه"
٢٧٤٤ هر نظر يې تېر تر غشي د خدنگ دئ

زړه اخته^(٦) دا ستا د مينې په جنجال دئ
که سينه مي څوک روضه بولي ښايېږي^(٧)
له لېوانو يې خجل د يمن لعل
چي مدام ستا د جفا فکرونه چوڼم
چي وعده مي يې^(٨) د مرگ وه پرون کړې
چي کرام الکاتبين نه په خبرېږي
ستا بې مخه مي نه ذکر شته نه فکر

چي روزگاري يې د دنيا واره پاي مال دئ
چي پکښې د گلرخانو د مخ خيال دئ
او تر سترگو منفعل د چين غزال دئ^(٨)
له دا غمه^(٩) مي زړه سوري لکه غريال دئ
بيا پر خه يې نن سستي^(١٠) هومره اهمال دئ
د عاشق معشوق دغه رنگه احوال دئ^(١١)
سر مي کړئ صدقه ستا د جمال دئ^(١٢)

٣٧٦ ستا د غم په درانه بار اموخته شوئ
٢٧٥٢ و "حنان" ته غر په مثل د مثقال دئ

(١) چاپي دېوان چي دا هسي (٢) چاپي دېوان: زر پوهېږم (٣) به نو خه ده (٤) پلنگ = پالنگه (٥) دا بيت په "ب" کي نسته (٦) چاپي دېوان: زړه مي اې (٧) چاپي دېوان: "ښايي نن دا زما سينه څوک روضه بولي" (٨) چاپي دېوان: د يمن لعل شرمېږي ستا تر ليو او تر سترگو دي خجل د چين غزال دئ

(٩) چاپي دېوان: له دې غمه (١٠) چاپي دېوان: مي دي (١١) چاپي دېوان: بيا پر خه دي توقف (١٢) دا بيت په چاپي دېوان کي نسته (١٣) دا بيت په اصل کي نسته

د میرزا حنان بارکزي دېوان

دا حلقه، کړه، ځنځير دئ^(۱) که سنبل دئ
له تقسيمه د جهان چي هجران را کړه
ما بقی د عشق له اوره شوه را پاته
په گلشن کي دي بي مخه راته خار شو
د ميگونو لېو لعلو^(۴) په ساغر کي
واړه زما په ځان بلا شونه خلاصېږم

اژدها، بلا تياره که کاکل دئ
درد و غم، بلا و صبر^(۲) و تحمل دئ
آه فغان، ناله فرياد^(۳)، شور د بلبل دئ
بنفشه، نرگس، لاله، سمن که گل دئ
ارغوان، لاله، شفق شو او که مئل دئ
ظلم جور، که عتاب که تغافل دئ^(۵)

۳۷۷ يار سياه پوښه ستا و مرگ ته دئ "خانه"
زلفي، وروځي، خال و سترگي تسلسل دئ ۳۷۹

په گلشن کي يې ليدلئ ستا کاکل دئ
مخ دي شمع ده که گل ورته حيران يم
چي دي زلفي، سترگي خوله ملاحظه کړم
شوځ کاته يې ډېر ډېر مه کوه و مخ ته
دواړه دي زما د قتل اسبابونه
خوشي وايي چي په صبر مراد حاصلېږي

چي دا هسي آشفته ولاړ سنبل دئ^(۶)
چي عاشق يې هم پتنگ دئ هم بلبل دئ
له بنياسته دي په مخ کي تسلسل دئ
په کتو چي خرابېږي دغه گل دئ
د رقيب کاږه ويل ستا تغافل دئ
چي دښمن پر ما غالب کړي، تحمل دئ

۳۷۸ لفظ لولي معنا نه وينی "خانه"
دا ستا حرف د هر حاسد د سترگي گل دئ ۳۷۲

د سپاهيانو که زينت په زغره خول دئ
د توبنې زېرمه دلې درته بایده ده
د يوې زړې بازخواست در څخه کېږي
تاله خدا سره وعده د بلې^(۹) کړې
د خسيس دولت و ما ته هسي نمايي
پس له مرگه چي دولت پاته شي واروه

د فقير خرغه ده زغره^(۷) خول کچکول دئ
د قيامت^(۸) په دښت کي نشته اوبه، چول دئ
د نېکۍ او د بدۍ عمل په تول دئ
پروعه ده وکړه وفاد مړو بول دئ
لکه پوري په نابودي ناوي پسول دئ
بل څه نه دئ د خراب ايوان مرغول دئ^(۱۰)

۳۷۹ اعتماد ورباندي مه کوه^(۱۱) "خانه"
دا جهان څه بنياد نه لري کچول دئ^(۱۲) ۳۷۳

(۱) چاپي دېوان: دا حلقه ده که ځنځير دئ. (۲) چاپي دېوان: حيا صبر. (۳) چاپي دېوان: آه فرياد ناله فغان.
(۴) چاپي دېوان: د ميگونو لېو عکس. (۵) چاپي دېوان:-

جوړ يې کړه زما د قتل اسبابونه نه پوښتنه نه راتله بل تغافل دئ

(۶) دا غزل په چاپي دېوان کي نسته (۷) چاپي دېوان: خرغه زغره (۸) چاپي دېوان: د محشر. (۹) (الست بربکم قالوا بلې) ته اشاره ده (۱۰) دا بيت په چاپي دېوان کي نسته (۱۱) چاپي دېوان: اعتماد د ابادۍ مه کړه (۱۲) چاپي دېوان: کچکول دئ.

د میرزا حنان بارکزي دېوان

چي تر لسی یې د یار د در احرام دئ
پوخ مین د یار له جوړه فریاد نه که
چي د زړه وینې⁽²⁾ خورک وي په هجران کي
د ناصح په نصیحت کله را گرزني
چي یې ستا زلفي رخسار گرزني په زړه کي
ستا د خولې بوسه د سترگو پر ما یوده⁽⁴⁾

پر هغو د بېغمی خوب حرام دئ⁽¹⁾
چي د یار له جفا ژاري هغه خام دئ
و هغو ته د سرو لبو لعل انعام دئ
له ازله چې⁽³⁾ اخستی د عشق جام دئ
هغه څه خبر په صبح یا په شام دئ
و مستانو و ته یو پسته بادهام دئ

۳۸۰ لکه توان چي د اور سوي يوځای نه وي
دغه حال پر ما "حنان" علی الدوام دئ

توري زلفي چي دي هسي پېچو خم دي
دا ستا سترگي مي ليدلي سبب دا دئ
سره لبان دي له عقیقه خراج غواړي مرده
پاڅي په آرزو دا ستا د لېو
عاقبت به مي جهان اوښي توپان که
دا پخپله راته قهر خېسم کاندې

که دي سل زړه عاشقه دي لا کم دي
غزالان چي مکرره له مارم دي
او نرگس دي دواړه سترگي د ارم دي عیسی
دمه کل دمونه ستا په دم دي
پېري خوني وړاني کړي دغه زیم دي
که رقیب درته ویلي زیات و کم دي

۳۸۱ "حنان" نه دئ اوښتوئ ستا له لوري
په تاراج یې رقیبان ځکه ځرم دي

خو مي⁽⁵⁾ اینی ستا په مینه کي قدم دئ
بې له تاراته غونچه شي سره سکروته
ستا و سترگو ته شوخ چشم حیرانېم
تماشې د سرو نه شم کړای دلېره
گل ورفي د خپل ځان ورکړې و باد ته
چي په وصف ستا د خولې مي لبان⁽⁷⁾ خلاص کړه

له هغه راهیسي مل را سره غم دئ
دغه ستا په تنگه خوله زما قسم دئ
چي یې مړ کړ کل عالم لا وایي کم دئ
چي قامت مي ستا له قد له خیاله خم دئ
چي⁽⁶⁾ لیدلئ ستا د مخ د خط رقم دئ
تر سېني مي زبان شق له قلم دئ

۳۸۲ د "حنان" د سترگو تور که سپین شي بیا یې⁽⁸⁾
ستا رخسار لره⁽⁹⁾ دا دید هم نا محرم دئ

سوي نارې د بلبل وگوره پر گل باندي
خیال د معشوق د خوار عاشق له سره کله وزی
کې نظر نشته پر ما خوار باندي عجب نه ده گل د
گلاب یې له رخساره په هر دم شرمېږي

دلسوزي نه شي د گل هیڅ پر دا بلبل باندي⁽¹⁰⁾
که د بلا د آفتو شي تسلسل باندي
ناسته د بازوي د شاهانو په منگل باندي
او توري زلفي یې ناز کاندې پر سنبل باندي

(۱) دا غزله په چاپي دېوان کي نسته (۲) وینې = وینې یې (۳) چې = چې یې (۴) دا ځای په اصل کي لږ څه مغشوش دئ ما له بلي نسخې څخه سم کړ. (۵) چاپي دېوان چي مي اینی (۶) چې = چې یې (۷) چاپي دېوان شونډان (۸) چاپي دېوان که سپین شو ښه شو. (۹) چاپي دېوان ستا دیدن لره (۱۰) دا غزل په (ب) او چاپي دېوان کي نسته

د میرزا حنان بارکزي دېوان

دا نوی خط یې د زړه دام دئ خلق خوشي بېځا
د عشق فرس عاشق ته زین دئ نه نور چا لره بس
گیله کوي او تهمت کاندې پر کاکل باندي
بې علي کله سواړي کېږي پر دل دل باندي

۲۸۰۱

چي دي د یار د جفا جور هومره تاب راوړئ
شابس "حنانه" ستا پر هسي تحمل باندي

۳۸۳

ستا بې مخه گلستان راته زندان دئ
شوځ چشمان که چاته سم نه گوري څه شو
د وصال بنادي هجران کړه له ما هېره
خوار سړي چي روزي مومي ځان سلیمان که
په وعده د ساده لوحو غلط مه شه
مشقت غواړي چي کاني بنینه کېږي
ستا بې سترگو نرگسدان راته تیردان دئ
نرگس هم سر ځړولئ پر دامان^(۱) دئ
و خپه ته د پسرلي فصل خزان دئ
پل د ژړندي د مېړي تخت روان دئ
د سپوږمۍ په شپه تشخیص د صبح^(۲) گران دئ
خو زړه ویلي نه شي بیت تر هغه گران دئ

۲۸۰۸

پر خاطري هېڅ اثر نه شي "حنانه"
نه پوهېږم زړه یې کاني که سندان دئ

۳۸۴

چي د عشق شور یې په سر کښي وي شادان دئ
په تکلیف د عشق کړه د فلک ملا شوه
بار د عشق اخیستئ نه شو ملائکو
عشق له دینه سړي باسي و بل دین ته
پس له مرگه صاحب له بد مه بوله
د هر درد علاج اسان په دوا کېږي
د چراغ په دود په بزم کښي خندان دئ^(۳)
و انسان ته دا بار څرنگه اسان دئ
دا په غاړه کښي لوېدلئ د انسان دئ
گواه پر دا خبره نقل د صنعان دئ
وین ویده دواړه د دې قوم یکسان دئ
بې له عشقه چي هر درد یې بې درمان دئ

۲۸۱۵

ته په خپل فعل کښي سم نه یې "حنانه"
ملا مت دي په خبرو کښي اسمان دئ

۳۸۵

بیا دي هسي کړم هجران تر غمولاندي^(۴)
چیرته صبر له تا چیرته زما اوښي
دا له تا یې د ښه بوی سبق اخیستئ
ستا د مخ په مثل گل مي بیا و نه لید
د سمند نعل دئ شکل د محراب
چي په صدق ستا د مخ د گل خواهش که
چي اواز مي تر خوله نه وزي دباندې^(۵)
تیمم نه شي چي وي او به بهاندې
هر سحر په ویر خوله چي گلاب خاندي
که هر څو مي نظر وکړ وروستو وړاندې
دا په دادئ عاشق هر ځای سجده کاندې
لکه صبح همېشه په رښتیا خاندي

۲۸۲۲

په رښتیا دي محبت نه دئ "حنانه"
په دا څه شو پر کاغذ کوي کښاندې

۳۸۶

(۱) چاپي دېوان پر بیابان باندي (۲) چاپي دېوان د منجم گران دئ (۳) دا غزل په (ب) او چاپي دېوانو کي نسته
(۴) په بله نسخه کي دا غزل د دال د ردیف ده (۵) دا غزل په (ب) او چاپي دېوانو کي نسته

د میرزا حنان بارکزي دېوان

توري زلفي دي خورې په رخسار باندې^(۱)
 زما د مرگ احوال ساتي د يار له سترگو
 ستا پر زلفو باندې زړونه سره ټول دي
 چي دي غشي تر زړه ووت په خبر نه شوم
 مخ دي هسي دئ بڼکاره په نوي خط کښي
 په خپل ځای باندې هر کور ترسم بڼه اېسي

زه "حنان" به سرور پورته کړم له قبره
 که مي يار وکړ گذر پر مزار باندې

ستا په غم کي به تر کومه يم بندي
 دا د غم شپې به تر کومه تېرومه^(۲)
 عاشق کله د رقيب خبره وړای شي
 په خبرو يې باور مه کړه دلبره
 سړو قد که سازش نه که عيب نه دئ
 پريوه قرار ثابت دا جهان نه دئ^(۳)
 واره ستا د بي نيازی نه دئ نوڅه دئ

وعدده وکړې په دروغو دا څه کار دئ
 له "حنانه" سره مه کوه رنډي

دا څه زلفي، څه رخسار او څه ذقن دئ
 دا څه مخ دئ دا څه زلفي دا څه خط دئ^(۴)
 دا څه خال دا څه جبين دا څه تمکين دئ
 دا څه قد دئ دا څه سترگي دا څه مخ دئ
 څه سبزه ده څه گلاب دئ څه غونچه ده
 څه مژگان دي، څه ابرو دي څه کاته دي
 دا څه لب دئ، دا څه غاښ دئ دا څه ناز دئ

دا څه يار دا څه "حنان" دا څه اغيار دئ^(۵)
 دا څه گل دا څه بلبل دا څه زغن دئ

د دوزخ تر اور بتر د يار بېلتون دئ
 چي را ياد يې خيال د زلفو شي هغه دم
 لکه کونډه د اشنای له غمه ژاړي
 په سينه کښي مي زړه سوئ اندرون دئ
 د نافي په دود غذا مي د زړه خون دئ
 که رستم د زماني که افلاطون دئ^(۶)

(۱) دا غزل په (ب) او چاپي دېوانو کي نسته (۲) په بله نسخه کي دا غزل د دال د ردیف ده. (۳) چاپي دېوان: تېروم زه. (۴) چاپي دېوان: چي همپش (۵) دا بيت په چاپي دېوان کي نسته (۶) چاپي دېوان: نه وي (۷) دا بيت په اصل کي نسته (۸) چاپي دېوان: "دا څه مخ دئ دا څه خط دئ دا څه زلفي". (۹) دا بيت په چاپي دېوان کي نسته (۱۰) دا بيت په اصل کي نسته (۱۱) اصل: "دا څه يار دا څه اغيار دا څه حنان دئ".
 (۱) بـ

د ميرزا حنان بارکزي دېوان

که قیامت چا په دنیا لیدلی نه دئ
شپه و ورځ چي د اشنای له هجره ژاړم⁽²⁾
کباب کړئ جدایی د خپل اشنای یم⁽³⁾
جدایی د یار قیامت، بلکي افزون دئ
یوه سترگه مې د جله بله جیخون دئ
چي له درده مې پاره پاره لېمون دئ

۲۸۵۲

په مرگ هیڅ سړی رضا نه وي "حنانه"
د وداع په ساعت مرگ به، تر ژوندون دئ

۳۹۰

هسي نه چي یو عاشق تنها محزون دئ
چي له طمع لاس کوتاه که تل به خوښ وي
لار و زړه ته نه لري کړې خبري
د غفلت گرز پاڅوي د سهار اوښي⁽⁵⁾
چي یې کور پر اندازه د خپل بدن وي
چي له نفسه سره ښه کړي لا بتر شي
گذران د درست جهان په ځگر خون دئ
په څلور فصله د سروې پوښ زرغون دئ
د درگاه د حلقې ځای ځکه بیرون دئ⁽⁴⁾
د ژوند چرک لره⁽⁶⁾ پیري سپیدی صابون دئ
مچمچۍ په دود یې تل شپږین ژوندون دئ
لېونی سپی د احسان کله ممنون دئ

۲۸۵۹

لاس به وانه خلي تر مرگه ستا له مینې
په دا جهل کي "حنان" هغه پښتون دئ

391

بیایې لاس د چا په وینو کي رنگین دئ
خو به گرزوم په مخ کي سپرد صبر
چي د مخ په خیال کي تل په وینو ژاړم⁽⁷⁾
چي یو ښکلی چیري ویني⁽⁸⁾ غلوي مې
په آینه کي چي ځان گوري په غلا گوري
ستا د زلفو په سودا کي مې زیان نشته
دا شوخ چشم چي فتنه د اهل دین دئ
چي په لاس کي یې نیولې تبغ د کین دئ
زما له اوښو یې کوڅه خلد برین دئ
زړه مې نه دئ دا دښمن پهلو نشین دئ
ښایسته دلبر مې هسي شرمگین دئ
په تکرار مې پوښتېدلئ شانه بین دئ

۲۸۲۲

پر "حنان" باندي د مشکو باران اوري
چي په خیال کي یې دیار خط مشکین دئ

392

دایې لاس د کوم مظلوم په وینو سره دي
مشق د چا د خونړۍ کړې خبر نه یم⁽⁹⁾
زلفي وروځي، سترگي خط، خال ور خسار هم
له نو خطو⁽¹⁰⁾ خواست د زني د سبب بویه
چي له گوتو یې د وینو توبیده دي
چي له سترگو یې د وینو خښېده دي
دغه شپږ زما په قتل سره مله دي
د پخې مېوې له ښاخه پرېکېده دي

د اشنای په غم د عصر افلاطون دئ

لکه کونډه چي ژړا کا هسي ژاړي

(2) ب له غمه ژاړم (3) ب اشنا یم (4) دا بیت په چاپي دېوان کي نسته (5) چاپي دېوان د صحرا اوښي؟
(6) چاپي دېوان: چرک ته (7) چاپي دېوان: "چي په خیال یې د مخ تل ژاړم په وینو" (8) چاپي دېوان: چیرته مومي
(9) چاپي دېوان: نه پوهېږم (10) چاپي دېوان: د نو خطو.

د ميرزا حنان بارکزي دېوان

بنادي څه غواړي په عشق کي د گلرخو
که په زور رستم، په عقل افلاطون وي

و حميد ته هيڅ دئ ستا شعر "خانه"
د کبلي له مسته شپږه (2) سره څه دي

۲۸۷۳

393

ستا د مخ چي جويان نه دئ
چي سر نه بازي دلبره
ستا د خولې له شبا هته
ستا د سترگو له هيته
کوم دئ زړه چي ستا له هجره
زه وهغه ته حيران يم

دېو يا د دئ انسان نه دئ
دا ستا وصل اسان نه دئ
کوم دئ گل چي خندان نه دئ
آهو مخ پريابان نه دئ
تمام عمر گريان نه دئ
چي تا ويني حيران نه دئ

ستا د مخ عاشقان د پردي
له دا جمعي "خان" نه دئ

۲۸۸۰

394

دا شنای له لوري سلام راغلی دئ
قاصده جاري تر قدمو شم
تکرار کوه پر هره خبره
دمه مي ستا په ويلو کېږي
د وصلت زېري را باندي وکړه
تللی نفس مي بيا بيرته را غی

پر دواړه لېمو باندي مي منلی دئ
حال راته وايه چي يې ويلی دئ
چي خوږ من زړه مي له ځايه تللی دئ
حال راته وايه چي دي ساتلی (3) دئ
زړه مي هجران په غمو تللی دئ
سلام د يار چي مي اړوېدلی (4) دئ

د وصل گل بې "خانه" بوی کړم
د هجر خار مي تر زړه ختلې دئ

۲۸۸۷

395

ستا له غمه مي مدام هسي زگېروي دئ
لکه نې مدام فرياد و فغان کاندي
خواست پر وخت باندي کوه د نو خطانو (6)
هر چي پرېوزي د ختو طمع يې نشته
حاجت ستا و تبغ ته نشته مري په خپله
که رقيب دا ستا په مخ که په ما رخه

چي طبيب له دغه درده په وې وې دئ (5)
هغه زړه چي ستا د عشق په تبغ سوري دئ
مسافر د بل هيواد په زړه نري دئ
ستا د زني يو عجب عميق کوهی دئ
هر عاشق جدا جدا لکه ماهی دئ
د خاوند له مخه سپی لکه زمري دئ

ستا د زلفو په ځنځير تړلی بويه
"خان" وينم نن سبا چي لېونی دئ

۲۸۹۴

396

(۱) چاپي دېوان و انښه و ترکو ته (۲) چاپي دېوان د مست شپږه سره. (۳) بڅه دی. (۴) بڅه اورېدلی. (۵) دا غزل په اصل او "ب" کي نسته. (۶) دا بيت دوي څپي کم دئ (باندي) کلمه ما پر زياته کړې ده.

د میرزا حنان بارکزي دېوان

بېهوده کړې و خوبانو ته زاري
په څه طمع له گلرڅو د دوام کړې
پرمحک د اهل دلونه صافېږي
غفلت مه کوه د خط پروخت د زلفو
نه خپلېږي په احسان رقيب بې مخه
په مروت په مدارا کله پوهېږي

نه مني له دېره کبره ستا خواري
چاليدلې ده د گل و فاداري
چي گدا ز نه که د عشق گره ناري⁽¹⁾
حذر بويه له مارانو بهاري
څه پوهېږي ياغي خرپه آبداري
پر سرکوزو⁽²⁾ باندي نه کېږي سوري

چي مي⁽³⁾ يار کړه د رقيب ناپوهي خوښه
له "حنانه" څخه ولاړه هوبنځياري

397

۲۹۰۱

پر چمن پيدا شو خط زنگاري
په گلشن کي ستا د مخ تجلی وشوه
ما وې عرض به د تنگ زړه دا ستا پر خوله کړم⁽⁶⁾
د يمن د لعل قيمت دي لېو مات کړ
پر عصا نرگس تکیه کړې په ده⁽⁸⁾
په بيضه کي د عنقا به تري خلاص نه شي

ساقی راوړه نن شراب گلناري⁽⁴⁾
دا چي هسي ده د گل چهره ناري⁽⁵⁾
و مي نه لیده⁽⁷⁾ خوله، هېره شوه زاري
تنگه خوله دي په خندا گهر باري
چي ور پېښ شوه⁽⁹⁾ ستا د سترگو بيماري
د خيال باز مي د مضمونو⁽¹⁰⁾ دئ ښکاري

چي له خاورو هسي رنگ بشر پيدا که
صُنع و گوره "حنانه" د باري

398

۲۹۰۸

چي يې⁽¹¹⁾ سترگي کړې د ناز په رنجو توري
ته زاهد چي دم د صبر پر مالولي
سترگي نه دي دغه سحر⁽¹²⁾ د فرنگ دئ
رهزني يې له چا زده کړه دا ستا سترگو
غائب يې هسي په سرو لېو کي نمايېږي
په يوه نگاه⁽¹⁴⁾ ادا کړم شوخو سترگو

له کتويي فتنې پاڅي پر هر لوري
په پوکل مي اور تازه شو مه کړه نوري
چي بلا ځني پاڅېږي آدم خوري
چي مدام پر ځای د سترو لاري گوري
لکه کله⁽¹³⁾ په لاله کي ژاله اوري
چي خوړلې مي دئ غشی⁽¹⁵⁾ پوري ووري

له "حنانه" په افلاس شوه مينه پاته
چي د وخت خوبان ښايست په زرو پلوري⁽¹⁶⁾

399

۲۹۱۵

(۱) چاپي دېوان "چي گدارنگه د عشق کړي ناري" (۲) چاپي دېوان پر سرکوزي (۳) چاپي دېوان چي يې (۴) چاپي دېوان -

ساقی راوړه نن شراب گلناري

چي پيدا شو خط زنگاري

(۵) چاپي دېوان -

په پياله کي د گل توی سبا شراب کړه

په يوه پياله شو مخ د گل ناري

(۶) چاپي دېوان: "ما وې عرض به تنگ زړه کړم ستا و خوله ته" (۷) چاپي دېوان: چي مي نه لیده. (۸) چاپي دېوان: کړي ده ولي. (۹)
چاپي دېوان: شوه ور پېښه (۱۰) چاپي دېوان: د مضمون دئ (۱۱) چاپي دېوان: چي دي (۱۲) چاپي دېوان: سترگي نه دي گو سحر. (۱۳)
چاپي دېوان: گویا عين. (۱۴) چاپي دېوان: په يوه وار يې. (۱۵) چاپي دېوان:
د مستانو غشی وزي. (۱۶) اصل: ښايست پلوري.

د میرزا حنان بارکزي دېوان

هغه څوک چي جام د لېو د لېو د لېو خوري
چي سيالي کوي د يار له شوخو سترگو
چي ارمان د يار د خولې لري په زړه کي
دلنشين چي يې شي خيال د بانوگانو
د جفا تاب يې عاشق تر کومه راوړي
چي سياه بخته شي په عشق کي مطلب مومي⁽³⁾

هم هغه پر د دنيا آب کوثر خوري
همېشه لکه بادام کاني پر سر خوري
د غونچې په دود مدام خون جگر خوري
هغه هر ساعت⁽¹⁾ پر زړه باندي خنجر خوري
زهر هم⁽²⁾ سړي له جوړه په قدر خوري
لکه زلفي د زرخ د سپب ثمر خوري

۲۹۲۲

گرداگرد يې پر خوله خط نه دئ "حنانه"
مورچه گان سره ټول شوي دي شکر خوري

۴۰۰

که هزار رنگه مېوې طعام هر دم خوري⁽⁴⁾
توري وينې همېشه لکه قلم خوري
د آسيا په دود يې رزق تمام عالم خوري
د ژوند وينه لکه گل په هر قدم خوري
دا په دا چي له سياهيه⁽⁵⁾ آه ورم خوري
محکمېږي خو چي تاب رشته محکم خوري

۲۹۲۹

د عمل توبه يې نه، سفر په خوا دئ
دا "حنان" له دغه غمه د زړه نم⁽⁷⁾ خوري

۴۰۱

له ليندۍ که غشي ځي⁽⁸⁾ ليندۍ ته گوري
چي و خط ته د رخسار د مصحف گوري⁽⁹⁾
ودانۍ کړي رېز مېرې چي محکمه بنوري
چي زه ورشم بهار مخ که پر بل لوري
پر خاطر چي مي⁽¹¹⁾ د مشکو باران اوري
چي يې سترگي کړي د ناز په رنجو توري
تعريف ستاد سترگو کاږي په له پوري⁽¹³⁾

۲۹۳۷

په فرياد يې غافل زړه و بين کړه "حنانه"
دغه کونې په غوږو نه اروي تش گوري⁽¹⁴⁾

۴۰۲

ناچارۍ کړم له اشنايه څخه ليري
چي تل اروم د رقيب سړي خبري

(۱) چاپي دېوان: هغه ساعت (۲) چاپي دېوان: زهر هر سړي (۳) چاپي دېوان: مقصود مومي (۴) چاپي دېوان: "که زړه رنگه طعامونه په هر دم خوري". (۵) چاپي دېوان: له سياهي يې (۶) چاپي دېوان: ناتوان سړي ناتوان کړي.
(۷) چاپي دېوان: د زړه غم (۸) چاپي دېوان: غشي ولاړ (۹) دا بيت په چاپي دېوان کي نسته (۱۰) چاپي دېوان: د حليم له خشم قهره.
(۱۱) چاپي دېوان: چي يې (۱۲) چاپي دېوان: په يوه نگاه (۱۳) دا بيت په اصل کي نسته (۱۴) دا مقطع په يوه بله نسخه کي داسي ده:-

د میرزا حنان بارکزي دېوان

موږ په سوي يو زاهد ته پر هېز کړه
د گلرڅو په وصال هغه خورسند وي
د جنت معامله ته کوه زاهده
د عشق درد و هغه چاته معلومېږي
چي تعريف د شکر لږ د خولې په کارم

عاشقي نه ده تحقيق دئ اوږد سري
چي مدام د يار د غم سکروتي نغري
عاشق نه گوري په عشق کي نژدې ليري
چي پوخ شوئ وي يو وار له دغه شري
د قلم له نۍ مي تويي شي⁽¹⁾ شکري

۴.۳ "حنان" دُر کړه را بيرون د زړه له بحر⁽²⁾
ولي نې⁽³⁾ را نيسي هيڅوک په کودري

عاشقي راته يکسان کړه نژدې ليري
را ښکاره يې نه شو هيڅ د لېو لعل
که په خوب کي⁽⁴⁾ چيرته وصل شم له ياره
سرې سرې او نيسي تويوم ده خندا ده
زلفي وروځي خال و خط مصلحتي شوه
کاروانسرای مي شوه سينه د سلولارو

لکه يو وي پر پراننده لوږي ژوري
تويوم که له چشمانو مرغلي
اوروي را باندي ژر آسمان توکري
وي و ورکي ته يکسان لعل و کودري
چي يې وکړي زما د مرگ په باب خبري⁽⁵⁾
چي مدام پر اووي د غم ميسيري⁽⁶⁾

۴.۴ د هوا مرغان يې واره په ژړا کړه
چي "حنان" وايي د يار د غم سندرې

چي خوبان جلوه په قدر په قامت کړي
په محراب کي ستاد وروځو بي له خياله
چي ستا خيال مي له خاطره څخه درومي
خوبان څه غرور د مخ په صفايي که
که ظاهر و سله د جنگ نه لرې څه شو
بيروي چي مي مدام د عشق له اوره

پر عاشق باندي په خواتر مرگ قيامت کړي⁽⁷⁾
چا ليدلئ نه دئ مست چي امامت کړي
روح له تنه څخه ترک د اقامت کړي
دا د خط سياهي بي ژر په ندامت کړي
عاشقان جنگ په شمشېر د کرامت کړي
دا زاهد دي اول خپل ځان سلامت کړي

۴.۵ که خبر شي څوک دا ستاد دلبريه
نه ښايېږي چي "حنان" دي ملامت کړي

که يو ځل و خپلو زلفو ته نظر کړي
خوش قلمه صحيفه ژر ژر تويېږي
ميخا نې دوي، دوه محرابه پريوه ځای

نور به زما له پرېشانيه ځان خبر کړي
تور خط ستاد مخ خطر دئ که باور کړي
ستا بي وروځو سترگو نشته که نظر کړي⁽⁸⁾

(۱) چاپي دېوان تويي شوي (۲) چاپي دېوان "حنان بيا څه دُر له ژبي څخه توی کړه". (۳) نې = نه بې. (۴) "کي" په اصل کي نسته (۵)
چاپي دېوان: "چي بي زما د مرگ په باب وکړي خبري". (۶) دغه کلمه په چاپي دېوان کي همدا راز ده په اصل کي مي ونه سواي
لو ستلاي. (۷) دا غزله په اصل کي نسته (۸) چاپي دېوان: که باور کړي.

د میرزا حنان بارکزي دېوان

نیلوفر^(۱) به دي شي نن له ثقالتنه
دوعاگوي چي د چا مري په خپه کېږي
توري زلفي، توري وروځي، توري سترگي
که يو ځل د گل د بوی قبا په برکېږي
ته پر څه زما په مرگ سره اختر کېږي
شوي سپاه پوښه چي د چا خاوري په سر کېږي^(۲)

۲۹۲۵

چي و تنگي خولې ته لار د عقل نشته^(۳)

ښايي دا غزل "حنانه" مختصر کېږي

۴۰۶

لا تر څو بېغمه خوب پرپالنگ پاس کېږي
شاهسواران د زمانې شوه تر پښو لاندې
بيا هاله که ارمان کېږي فايده به نه که^(۵)
مرگه جارو کره پر کورونه د خانانو
د دنيا که چير ته وران در څخه کار شي
ميخانې ته په څه ذوق و په شوق غلېږي
اوبه خور لکه اورنگ په زري طاس کېږي
ته لاشه^(۴) هوا هوس د زين و آس کېږي
چي د عمر غنم لو د مرگ په داس کېږي
ته لا فکر د اسباب و د اساس کېږي
هغه دم له خدا خفه شي کوز و پاس کېږي
او کعبه^(۶) چي د خدای کور دئ ترې هراس کېږي

۲۹۷۲

باطن خورې د سړو غوښي بېره نه کېږي

و "حنان" و ته ځان خضر مهترالياس کېږي

۴۰۷

که يو ځلي جام د عشق له ميو نوش کېږي
د منصور مقام به مومي تل تر تله
همېشه به و حشت خورې له خپله ځانه
کامل عشق به دي تر ځايه پوري بوزي
هم هغه ساعت به ورشي تر مطلبه
د غونچې په دود د زړه ويني غذا که
د جهان بنادي به واره فراموش کېږي^(۷)
که د عشق د خاکساري حلقه په گوش کېږي
که له جام حقيقي څه باده نوش کېږي
که تکیه د پير کامل استاد په دوش کېږي
که له ځانه څخه لېري عقل و هوش کېږي
که هوا د گلر ځانو د آغوش کېږي

۲۹۷۹

ته به خپلي خر مهرې پرېږدي حاسده

د "حنان" د شعر د ريو وار په گوش کېږي

۴۰۸

چي^(۸) رحمان رحيم دي نوم دئ د ځان کړئ
تل به وي په دواړو کونو کي سرخويه
په آسانه به د غم له ځاه و خېژي
د غافل دا د دنيا لويي بېځاده
له درگاهه^(۹) دي هيڅوک نه ځي نيمگري
چي دا ستا^(۱۰) په عبادت کاندې ځان سترې
چي په لاس يې وي دا ستا د قرآن^(۱۱) پرې
لکه باد و اخلي اسمان لره خسري

(۱) چاپي دېوان پېروژه. (۲) دا بيت په اصل کي نشته، ځای يې تش ورت ته پرې ايښی دئ (۳) چاپي دېوان "چي و تنگه خوله تي لار د چا و نه شوه". (۴) چاپي دېوان: ته لا څو. (۵) چاپي دېوان: به نه وي (۶) چاپي دېوان او مسجد. (۷) دا غزله په چاپي دېوان کي نشته (۸) په چاپي دېوان کي: "چي" نشته (۹) چاپي دېوان: له درباره. (۱۰) چاپي دېوان: څوک چي ستا. (۱۱) چاپي دېوان: دا ستا د کلام.

د میرزا حنان بارکزي دېوان

بېهوده د زرق د پاره سرگردان يو^(۱) ته رازق زموږ د رزق يې^(۲) پوروي
دا سوږ زړه به له سينې د باندي باسم ساته نه شي که هرڅو عزيزو مړي

د "حنان" گناه ور عفو کړه حنانه ۴۰۹
چي يې نوم ستا د نامه همسايه کړي ۲۹۸۲

بيا دي دواړه سترگي توري په جادو کړي مسخري ځکه په سترگو د آهو کړي
سياه بختي چي را ولي زما وزړه ته دا په دا ته^(۳) شانه گډه په گېسو کړي
د جفا په تبغ دي قتل عاشقان کړه چي له قصده د رقيب ځای پر پهلوي کړي
عاشق ولي^(۴) ستا له زلفو گل کاندې قتلول د عاشقانو په ابرو کړي
د هجران تبغ مي سينه پاره پاره کړه په وصلت که مي^(۵) زخمو نه را رفو کړي
رنځ د عشق مي نه ورکېږي اي طبيبه که هرڅو را پوري ستا د پند دارو کړي^(۶)

چي تر سترگو يې رودونه ځي پوهېږم ۴۱۰
چي "حنان" به په دې اوښو کي لاهو کړي ۲۹۹۳

که رخسار له شاپېريو روږو کړي^(۷) له گلشنه د ارم به يې په هو کړي^(۸)
که عذار ښکاره په باغ کښي کړي دلبره منفعل به ځني گل د شفتالو کړي
د مفتون عاشق به حال درته ښکاره شي آئينه که ورخسار ته روږو کړي
و بې نه کاري تصوير د شوخو سترگو موی قلم که له مژگانو د آهو کړي
که و باغ ته خرامان شي سړو قده عاشقان به قومي طوره په کوکو کړي
د ښايست مثل يې کله پيدا کېږي خو برويان که سره جمع د هرسو کړي

د عشق بحر ته به د شعر جهاز کښېږدي ۴۱۱
اي "حنانه" که سر پورته له زانو کړي ۳۰۰۰

ما وې بيا دي پر مخ زلفي را خوري کړي ويل ستا په خوله مي بيا خاوري ايري کړي
ما وې وايه څه ارمان لري په زړه کي ول^(۹) منگولي که مي ستا په وينو سرې کړي
ما وې کله به مي وژني چي خبر شم ول^(۱۰) چري مي د هجران درته تېري کړي
ما وې کله په دا ستا له غمه خلاص شم ول^(۱۱) کباب که مي دا ستا د زړه قطري کړي
ما وې کله به په مهر را ته گوري ويل^(۱۲) سترگي چي د وينو فواري کړي

(۱) چاپي دېوان دي (۲) چاپي دېوان ته رازق د رزق د هر چا. (۳) چاپي دېوان دا په دا چي (۴) چاپي دېوان عالم ولي (۵) چاپي دېوان که په وصل مي (۶) دا بيت په چاپي دېوان کي نسته (۷) خطي نسخه (ک). (۸) دا غزل په "ب" او چاپي دېوانو کي نسته (۹) - (۱۰) - (۱۱) چاپي دېوان وي (۱۲) چاپي دېوان وي يې.

د میرزا حنان بارکزي دېوان

ما وې سترگي مي د وينو فواري دي ول^(۱) له غمه چي سينه پارې پارې کړې

۴۱۲ ماوې کله به "حنان" په وصل ښاد کړې ۳۰۷
ول^(۲) هاله چي اندېښنې له غيرو پرې کړې

په ښکاره پر سر بگړۍ د ملایې کړې د موسی په دود ظاهر خې کوه طور ته
له دې خپلې بې فهمۍ وتلای نه شي^(۴) افلاطون و ځان ته وایې دانایې کړې
همېشه حلال حرام در باندي یو دي غولونه^(۵) په خرکه د گدایې کړې
په باطن دي د شیطان جلب نیولئ په ظاهره تسبیح واخلې پارسایې کړې
له عالمه له فقیره خڅه تښتې له فاسقه له فاجره آشنایې کړې

۴۱۳ دا فعلونه گل په تا کي دي "حنانه" ۳۰۱۴
بیا و نورو و ته څه شکر خایې کړې

را پسې دا ستاد غم کرکنډي^(۶) رڼې بل دي^(۷) زه کړم ننداره د درست وگړي
مداماً سېلاب د اوبو یویم اخیستئ که و بوتې ته لاس کړم له بېخه لورې
بیا ښامارد جنون خوله کړه را ته وازه چي و زلفو ته دي ملا سونه وړي^(۸)
چي کښېنې پر زړه مي کښېنې سل آفته چي پاڅېرې پاڅوې د لحد مړي
دا چي بیا نن مصلحت کړي له رقیبه له دغه هیبته زړه را څه رڼې
واړه درد د عاشقۍ دئ راپېښ شوئ^(۹) عقل و هوش شوه په دوا را پوري ستري

۴۱۴ چي تعریف دا ستاد خولې که شکر لږه ۳۰۲۱
دا گفتار د "حنان" خوند کوي د گوري

چي له کبره پر سر ږدې کړه بگړۍ خود به اوړي دغه ستاد خیال بېرې^(۱۰)
د دنیا له بدو چارو لاس نه اخلې که دي ږېره سپینه شوه لکه وړۍ
د لحد تاریکه خونه به دي ځای وي رسوې پر څه آسمان لره مانۍ
د جمله بلاوو سر حبد دنیا دئ ته پر څه کړې د دنیا پر مال اړۍ
د ځوانیه چاري مه کړه په پیړۍ کي له سپین ږيرو سره نه ښایې څړۍ

(۱) - (۲) چاپي دېوان وې (۳) چاپي دېوان پټ په زړه کي ولي (۴) چاپي دېوان "د دې خپلې بې عقلۍ دوا کړای نه شي". (۵) چاپي دېوان: غولېده تل (۶) چاپي دېوان: کرکنده (۷) چاپي دېوان: چي دي زه کړم (۸) چاپي دېوان: "چي مي وليدي دا ستا زلفي تاوکړي". (۹) چاپي دېوان: "عارض شوئ را ته درد د عاشقۍ دئ". (۱۰) دا غزله په چاپي دېوان کي نسته

د میرزا حنان بارکزي دېوان

د کبځواب و د اطلسو هوا خوار کړې قناعت کړه په کرباس و په شپې

د دنيا په بنایست مه غولېږه "خانه" ۴۱۵
د از په بـوډۍ ده، اینـبـی دې دۍ ۳۰۲۸

پر بتانو مینه کاندې درست وگړی د یوه یوه په لاس د مجاز پړی
که له لمره څخه باج غواړم بنایېږي ستا له مخه مې د حُسن زگوت وړی
ما هانه مې^(۱) ستا د حُسن په دولت کې دوی بوسې دې بخت مې دا برات راوړی
تن مې وران کړې ډېرو اوښو خبر نه یم^(۲) له سېلابه سره څه که نېزه وړی
و گلرڅو و ته گل رنگه محبوب شي چي یې داغ لکه لاله له ځا^(۳) راوړی
ستا د سترگو په دا سرو ناغو پوهېږم چي شمېرلئ یم د وینو پوروړی

زه "حنان" د یار په غم لکه گل وا شوم ۴۱۶
که "رحمان" و د اشنا له لاسه ستړی ۳۰۳۵

چي مې ولیدې د ترکو سترگي غوړي نه خلاصېږم په هیڅ شان له دغه کوړي^(۴)
سره لبان، سره یې نوکان، سورکۍ یې ژبه په سره اور مې کړوي د صورت دې
گردۍ خوله، گردې غاښونه، گردۍ زنې^(۵) زما و مخ تې اچولي دي سل اړي
اوږدې زلفي، اوږدې وروځي، اوږدې سترگي په اوږده امید یې زه کړم دې وړي
نرۍ ملا او نرۍ گوتي، نرۍ شونډي ترو پښته یم نرۍ کړې دغه کوړي
د راحت پر بستر پروت د مخمل پخه بې له دوی راته اغزي شي د کروړي

جلب و نیسه "خانه" کله کېږي ۴۱۷
په پښتو کې له حمید سره جگړي ۳۰۴۲

د هجران له لاسه پروت یم بوړي بوړي رقیبان دي لازياتي که راته غوړي^(۶)
ستا د لب شکري نه بنایي رقیب ته د خنزیر خوراک یا شاروي یا غا بوړي
ستا د وصل بنادي نه ده مالید لي رقیبان مې نور پر څه غوړونه مروړي
له رقیبه په هیڅ وخت کې نه خلاصېږم نه په ژمي، نه په دوبي نه په اوړي
چي د خیال د وصل باغ دي راته جوړ کړم رقیبان که ژر نڅرې را باندي جوړي
د بخت آس مې دې په خټه کې بوښت شوی رقیبان دي لا پراچوي خرڅوړي

ډېر احتیاط ځني کوه میرزا "خانه" ۴۱۸
رقیبان یې په معنی سپي دي خروړي ۳۰۴۹

(۱) چاپي دېوان: مهینه (۲) چاپي دېوان: "تن مې یوړ ډېرو اوښو په واک نه یم" (۳) چاپي دېوان: له ځان
(۴) دا غزله په چاپي دېوان کې نسته، په دا بله نسخه کې هم نسته (۵) زنې=زنه یې (۶) دا غزله په چاپي دېوان کې نسته.

د میرزا حنان بارکزي دېوان

په کتولو له زاهدانو څخه توان وړي
په خبرو په مانې^(۱)، په ناز په جور
کې^(۲) هر څو شونډو ته گورم نه مې پرېم
د جنت مېوې يې مخ کړي له ما هېرې^(۴)
چي هستي مي وه د صبر او ښو يووړه^(۵)
خيال بې^(۶) څه يوسي زما له خوار صورت ته

کې هر څو ځني ساتم نه ساته کېږي
خو بړويان په کرشمه زړه د "حنان" وړي

۳۰۵۲

۴۱۹

چي کچکول د گدايي په لاس نمر گزري
دا د چاد تورو زلفو له پر توه
خيال د چاد مخ د شمعي را پېښ شوئ
ډېرو اوښو مي اسمان په گردش کښيوست^(۷)
دا د چاد زني شاه مي په خوب وليد
له فتنې د تورو سترگو بېغم مه شه

و نظر تې سینه ونسه "حنانه"
دا په دا و تېره توري ته سپر گزري^(۸)

۳۰۲۳

۴۲۰

هر قاصد چي زما يار لره نامه وړي
زه هغه شوخ چشم قتل کړم بې درېغه
که په ښکار زلفي کړې که د ماهيانو
ستاد مخ د گل له غمه په گلشن کښي
د هغه ظالم له ديده امان غواړه
حذر کړه د بوالهوس له ناترسيه

که هر څو وکړي تو بې پر سر شي ماتي
له "حنانه" زړه په تشه کرشمه وړي

۳۰۷۰

۴۲۱

عاشقان دي د خپل يار د وصال^(۱۰) ترې
نه مې پرې ستا په ديد د رقيب سترگي

رقيب يې لارياتي وهي پر پرې
ماړه نه شي^(۱۱) په هيڅ شي، داروا وړي

(۱) چاپي دېوان: مانېه (۲) کې = که بې. (۳) دا بيت په چاپي دېوان کې نسته (۴) چاپي دېوان: "د جنت مېوې يې مخ کړي له ماهېره". (۵) چاپي دېوان: "چي مي وه هستي د صبر اوښو يووړه". (۶) بې = به بې. (۷) "ب" ډېرو اوښو مي اسمان په گردش کښيوست. (۸) دا په دا و تېرو تورو ته شپږ گرځي. (۹) دا غزله په "ب" او چاپي دېوانو کې نسته (۱۰) چاپي دېوان: د وصل ترې. (۱۱) چاپي دېوان: نه مې پرې.

د میرزا حنان بارکزي دېوان

دا يې زړه له تا موندلئ نه دئ څه دئ
جفا جوړ، ظلم ستا د رقيب جوړ^(۱)
چي مي لاس په رقيب نه رسېږي څه کړم
که هر څو مي زاری کړي رقيب خپل نه شو

د "حنان" د درد دوا دا ستا لېبان دي ۴۲۲
دا گل قند يې شوه دوا^(۳) د دې زړ خوږي

ستا له غمه شورش هسي را پېښېږي
کي نظر د شاپېږي و شي و مخ ته
بې له تا هسي ضعيف يم^(۴) گلر خساره
په عوض کي يې روح واخله بوسه را کړه
څه تعريف يې کړم د پېښو له نزا کته
بې له ده زه په زړه تنگ لکه غونچه يم^(۶)

چي پخپله مي د ستار پر سر خلاصېږي
تر ټينځي بې د فلک ناره تېرېږي
پر حباب باندي^(۵) که پښه ږدم نه ماتېږي
دا متاع پس له څو ورځو ارزانېږي
چي رېزه د ټينځي گل ورتنه نکارېږي
دی د گل په شان چي زه نه يم غوړېږي^(۷)

۴۲۳ فکر د پرد يار د خولې مه کړه "خانه"
چي سودا له ډېره فکره پيدا کېږي

سره لېبان د يار له خپلو گوييا کېږي
سکوت نه کېږي حجاب د عشق د لاري
و ښه حُسن ته حاجت د سينگار نشته
چا چي پرې کړ تعلق و يار ته رسي
د نو خطو و رخسار ته ډېر مه گوره
که په سوز مي يار خو ښېږي عيب نه دئ

چي غونچه له برگه و و ته^(۸) واکېږي
د مشک بوی په څو پردو کي رسوا کېږي
شوخي سترگي بې تعليمه گوييا کېږي
گرز چي پاته شي له سېله دريا کېږي
د پسرلي واوره زوال د ښا کېږي^(۹)
د پتنگ په سول^(۱۰) د شمع خدا کېږي

۴۲۴ د ارواح قبض کېده را ته آسان دي
نه چي يار له ما "خانه" جدا کېږي

لمر به ولي ستا له مخه نه شرمېږي
چي سپوږمۍ ځان په شپول پټه کېږي
سترگي کله وړي بهره له هغه مخه
د غونچې په دود نازک دئ حيرانېږم
ديد د سترگويي په خط سره کم نه شو

چي په هره ورځ را وڅېږي بيا لوبېږي
چي د حُسن له چپاوه^(۱۱) دي بهرېږي
چي کاته يې په رخسار باندي ښوېږي
په نسيم د آه مي ولي نه نرمېږي
په سېزه د آهولار کله بندېږي^(۱۲)

(۱) چاپي دېوان د رقيب وېره (۲) چاپي دېوان له دغې غصې مي (۳) چاپي دېوان دا گل قند دوا.
(۴) چاپي دېوان: بېلتانه هسي ضعيف کړم (۵) چاپي دېوان پر حنا باندي (۶) چاپي دېوان: په زړه تنگه له غونچې يم.
(۷) چاپي دېوان: دی د گل په شان همېش خندان غوړېږي (۸) چاپي دېوان: له پاڼو ووتنه (۹) چاپي دېوان: د پناه کېږي (۱۰) چاپي دېوان: د پټي په سوو. (۱۱) چاپي دېوان: له جفا و. (۱۲) دا بيت په چاپي دېوان کي نسته

د میرزا حنان بارکزي دېوان

په ژړا مې د تندي غوټه^(۱) وانه کړه ولي غوټه چي لنډه شي لا ټينگېږي
زه که نه شم کړای خپل کار د بل تمام يم که څه سم نه دی سوهان بل په سمېږي^(۲)

۳۰۹۹

دا د زلفو واري يې خط تېر کړې "حانه"

مورو مار پريوه ځای کله چلېږي

۴۲۵

شپه چي هر رنګه اوږده وي سهار کېږي^(۳)
بې تکليفه يې هر دم و پښو ته لوېږي
د هجران تر شپې هېڅکله نه رسېږي
ستا د عشق په تور مي وژني غوغا کېږي
چي د حال طفل محرم کړې رسوا کېږي
ارمونی په مسجد کي مدام لوېږي

د عاشق له زلفو ولي گيلنه کېږي
زلفي خواست د چا کوي په خبر نه يم
دا چي وايي شپه د حشر ډېره لويه
تماشو ته يو وارايشه دلبره
راز د عشق مي عاقبت اوښو ښکاره کړ
زاهد اوښي د ریا و خدای ته توی کړې

۳۱۰۲

د زاهد زهد هاله منم "حانه"

په کوڅه کي بې لاحول که تېرېږي

۴۲۲

د ميخور حال له ساقی کله پتېږي
که د مار مهرې زماله خولې تېرېږي
که زما کوڅه کعبه بولي ښايېږي
د خراب جماعت تل محراب ماتېږي
و خفاش ته د لمر څه نفع رسېږي
زخمی ښکار پر پله د وينو پيدا کېږي

په رموز د يار د شونډو يار پوهېږي
زړه مې ډک په خيال د زلفو^(۴) عجب نه ده
چي قدم مې يار پر سترگو باندي کښېښود
له زړه ووت گلي خيال بې کړو وروځو
رقيب نه شي وړای بهره د يار له مخه
دا ورک زړه غواړم په اوښو پسي غلغم

۳۱۱۳

ته ناصح وایي چي زوړ شوې مينه پرېږده

چي زړېږم زه "حان" حرص مې زياتېږي^(۵)

۴۲۷

چي به گډ که^(۶) په عالم کي جنون هسي
چي د ښمن پر دښمن نه که شېخون هسي
ژر تېرېږي لکه ورځ د پرون هسي
ستا جفا مې دئ کوتلئ لېمون هسي^(۸)
لکه وايي پارسي ژبه پښتون هسي
هره سترگه مې فراق کړه جيحون هسي

ستا له سترگو را معلوم شو^(۷) افسون هسي
نوي خط دي هسي چاري په مخ وکړې
گلرخان دي اعتماد پر حُسن نه که
لکه غوښه چي کباب لره کوفته شي
عرض حال و يار ته سم ويلاي نه شم
لکه مور شي پر زوی بوره ډېره ژاړي

۳۱۲۰

عشق څېره د "حان" ژړه کړه عالمه

څېره نه ژړوي تېد طاعون هسي

۴۲۸

(۱) چاپي دېوان: د جبین غوټه (۲) دا بیت په اصل کي نسته (۳) دا غزله په چاپي دېوان کي نسته (۴) اصل: په خیال د ترکو. (۵) اصل: حرص زیاتېږي، بله نسخه حرص ځوانېږي (۶) چاپي دېوان: ستا د سترگو معلومېږي.
(۷) چاپي دېوان: چي يې گډ کړه (۸) دا بیت په چاپي دېوان کي نسته

د میرزا حنان بارکزي دېوان

دغه ستاد هجر درد دئ چي سر نيسي
خبر نه دي څوک د زړه په حال^(۱) بې اوښو
که ناصح^(۳) نصيحت کاندې زه يې څه کړم
هر اندام مي منتظر شي و پرهار ته
وار په واري يې د مخ پاني خط کړې لاندې
ستاد سترگو و نظر ته مي زړه ونيو

چي په ياد کړي "حنان" مخ د گلر خانو
زړه يې داغ لکه لاله مکرر^(۵) نيسي

په خبرو چي غونچه د گلو و شي
چيرته زه، د تنگي خولې خبره چيرته
د ملا خيال دي تر وينسته يم ضعيف کړئ
که خبري صافي غواړې خوله بسته کړه
که په حشر گيله سر کړم له مهر و يو
چي يې و نيسم د خيال زلفي په لاس کي

له تيارې سره خوی ونيسه "حنانه"
چي د ستورو خراغ بې غوړ وروڼا شي

چي يو ځل د يار پر زلفو برابر شي
کاميابي په حيراني شي له گلر خو
چي يې و وهل^(۷) امواج د حُسن بحر
د کړو خبرو لار و زړه ته نشته
د دولت اسباب فلک^(۸) و ناکس ورکه
خاموشي خوی کړه چي خلاص شي له آفته
اضطراب د زړه تر باغ صنوبر باسي

بې رهبره هيڅ کار نه کېږي "حنانه"
پر هغه کاغذ قلم ځي چي مسطر شي

عشق د عقل له تدبيره تازه تر شي
نه وي خوښ صاحب کماله په تشهير خپل
په نامه کي مي حال ټول د سوي زړه دئ

(۱) چاپي دېوان په حال د زړه (۲) چاپي دېوان له لېونو نه (۳) چاپي دېوان که زاهد. (۴) چاپي دېوان صنم کله
(۵) اصل مقرر. (۶) دا غزله په چاپي دېوان کي نسته (۷) چاپي دېوان چي يې و وهي. (۸) دا بيت په چاپي دېوان کي نسته (۹) چاپي
دېوان: اسمان (۱۰) چاپي دېوان: "همای و گوره پروج هډو کښي ور شي". (۱۱) دا بيت په اصل کي نسته (۱۲) چاپي دېوان: اوبه نه که دغ

د میرزا حنان بارکزي دېوان

د خط شپه د مخ په ورځ شوه هسي گډه
د قدم خاوري يې ما په دا رانجه کړې^(۱)
د معشوق هرځايي اشنايي مه کړه
گلمان نه کړم چي تر حشره به سحر شي
گوندي وي چي د درد او بنو مي احمر شي
چي په لمر پسي سر کوږد گل د لمر شي^(۲)

۳۱۴۹

ستا د خط تعريف^(۳) "حنان" کاري بنايېږي
له قلمه که يې توی مشک و غنبر شي

۴۳۲

زړه ور پسله مرگه لا^(۴) ډېر دلاور شي
د کړې توري پرهار تر سمي زيات وي
له يوې بېخا خبري فتنې پاڅي
له رقيبته تنبېتېدم نه پوهېدل
د غم سوک چي پر خوله و خوري زړه بيدار شي
د سړي چي شي بخت تور سعی بېخا ده
د گرگ پوست گوره چي پسله مرگه سپر شي^(۵)
که هر څو ظالم شي خم ظلم بتر شي
د تمام خرمن کافي خاشه شرر شي
چي له سپي څخه ډېر ځغلي زړه ور شي
په وهل د در، د کور خلک خبر شي
لينده هر څو چي پر ځان زور که چمبر شي

۳۱۵۲

گيله خوشي کړي "حنان" له توره بخته
شپه که هر څو وي اوږده آخر سحر شي

۴۳۳

په احوال که د عاشق معشوق مفهوم شي
تواضع که تاته نه کړم خفه مه شه
چي غوڅ شوي وي^(۸) په تبغ د يار د سترگو
د سياوش په دود به پاک له اوره ووزي
زما نامه په شکسته خط يار ته کاره^(۹)
د هغه شهيد زيارت حج اکبر دئ
په قيامت به نابينا له قبره پاڅي
هر معشوق به له عاشقه زيات مغموم شي^(۲)
چي سر کښته کړم نظر به مي محروم شي^(۷)
د حساب پر ځای هغه کسان مرحوم شي
چي د نفس له مقتضی څخه معصوم شي
چي مي حال د دې مات زړه ورته معلوم شي
چي پرې کړئ يې د عشق په تبغ حلقوم شي
چي له ديده د اشنا دلته محروم شي^(۱۰)

۳۱۲۴

له نامو يې بغل ډک دئ نه يې لولي
دا په دا، نه چي درياد^(۱۱) د "حنان" نوم شي

۴۳۴

په جفا جفا مي زړه له تاليزان شي
د بانو خدنگ يې^(۱۲) نه راځي په سيل
عجب نه ده که په رحم چيرته را شي^(۱۳)
ستا د عشق درياب نا پايه زه ضعيف یم
خپلي سترگي بې له تاراته توپان شي
که مي هلې زړې زړې لکه نښان شي
د مېږي کره مېلمه گاهي سلیمان شي
و مېږي ته نری جوئ^(۱) لکه عمان شي

(۱) چاپي دېوان: "رانجه کړي مي دي ستا د قدم خاوري". (۲) دا بيت په چاپي دېوان کي نسته (۳) چاپي دېوان: چي د خط وصف (۴) بله نسخه له جنگه (۵) دا غزل په چاپي دېوان کي نسته، په اصل کي شپږ بيته و تر مقطع وړاندي دوهم بيت له بلي نسخې را نقل سو. (۶) د دې غزلي ردیف په چاپي دېوان کي "وي" دئ، ماته د اصل ضبط "شي" موزون ښکاره سو. ځکه مي "شي" وکښل. (۷) دا بيت په چاپي دېوان کي نسته (۸) چاپي دېوان: سوئ دئ (۹) چاپي دېوان: کارې (۱۰) دا بيت په اصل کي نسته (۱۱) چاپي دېوان: نه چي پکښې (۱۲) چاپي دېوان: خدنگ دي (۱۳) چاپي دېوان: که له مهره کله را شي.

(۱) چاپي دېوان: لږ اوبه (۲)، (۳) کي= که بې (۴) دا بيت په چاپي دېوان کي نسته (۵) چاپي دېوان: د گدای توک (۶) چاپي دېوان: تر ساعته پناه کېږي (۷) چاپي دېوان: چي بې (۸) چاپي دېوان: د تدبير کښلي؟ (۹) چاپي دېوان: د خوار زړه (۱۰) چاپي دېوان: د عالمه (۱۱) چاپي دېوان: بوی د گلزار. (۱۲) چاپي دېوان: دنيا گڼه ده (۱۳) چاپي دېوان: نفس و خپلي مقتضات پر پرده رام شي.

د میرزا حنان بارکزي دېوان

چي دي خيال په خاطر اشي مضطرب شم
لکه پېښ چي د مفلس کره مهمان شي
تر ژوند مرگ ور لره به دئ په پېغور کي
اور ته ځکه ستی تېره تر خپل ځان شي

۴۳۵ کبرجن اشنا يي کله غوړ پر نيسي
که "حنان" فصیح لسان لکه سحبان شي ۳۱۷۱

آراسته چي د مهر و يو انجمن شي
چي لاله رنگه جامه يي سور کفن شي
کې (۲) کميس د گل له بويه په ځان واغوست
عجب نه ده نيلو فرغوندي کې (۳) تن شي (۴)
رقيب هيڅ فيض د يار له مخه نه وړي
و آفتاب ته ليده کله د لېچن شي
چي واصل شم زه له ياره، رقيب ځکه
د گداي رزق (۵) ورکوي که سپی د ښمن شي
که گلاب يي په سيالی د مخ څه وايي
تر ساعته نه پاي پېري (۶) دروغجن شي

۴۳۶ زه "حنان" چي د اشناي په کوڅه گډ شم
تماشه را څخه هېره د عدن شي ۳۱۷۸

څو يي (۷) ويني د خپل ځان خون بهانه شي
توري زلفي کله زه اخلي له خلکو
هسي زه زما سوری کړي د يار هجر
د تدبير کيلي (۸) څو نه شي ځني ورکه
څو قانع نه شي په څاڅکي له دريا به
جذبې مې د خپل زړه (۹) هسي قوي ده

۴۳۷ طمع مه کوه "حنانه" و هيچا ته
چي د هيچا ښه بې خدايه په چانه شي ۳۱۸۵

څو د قبر په وړو کانو بار نه شي
د حرص مار هسي زهر پکښي توی کړه
د نا بودي دنيا حرص تر حيا تېر کړ
چي يي دفع په تريق د گفتار نه شي
بوی د عيش له حارصه مشکل کار دئ
چي له تنگه د عالم (۱۰) يي هيڅ عار نه شي
دنيا کونډه ده (۱۱) له ډېرو پاته شوې
اشنایي ته يي هوا د هوښيار نه شي
توند توسن څو سترې نه شي قرار نه شي
و هوا ته سرکښ نفس پرېږده چي رام شي (۱۲)

۴۳۸ دا دوعا يي مستجابې کړې مجيبه
چي "حنان" گډ د حريص په قطار نه شي ۳۱۹۲

څو په خيال د يار د وروځو کي خم نه شي
تر هغو به د مجاز پر لار سم نه شي
عاشقي د ظاه علمه ځله ليري (۱)
دا تر عرشه پوري تله په قدم نه شي
گزار هسي بې صرفې دئ د سياه چشمو (۲)

(1) ځله ليري = بوله بله ليري، په چاپي متن کي "ځله ليري" دئ چي معنا نه ورکوي (2) چاپي دېوان: د سياه چشم (3) چاپي دېوان: پر چشمه (4) دا غزله په چاپي دېوان کي نسته (5) چاپي دېوان: مات شي (6) چاپي دېوان: په غېږ کښي کړي (7) چاپي دېوان: په چنبل يي

د میرزا حنان بارکزي دېوان

خط يې زړه د راتلونو نه شي کړای و مخ ته
له ژړاندو سترگو څه غواړې صبرونه
بيده شوئ په ښه ښه نه بيدارېږي
تله قاضي لره هيڅکله د گرم نه شي
پر چينه (۳) باندې هرگز تيم نه شي
بې عقلۍ لره دوا و ملهم نه شي

هغه ورځ پر "حنان" نه وينم چي را شي ۴۳۹
چي د زړه خونه يې گډه په غم نه شي ۳۱۹۹

په رخسار يې زلفي نه دي غوړېشې
په تور خط سره يې حُسن د مخ زيات شو
همېشه به وصلت مومي د گلرخو
که هرڅو عشق کړم ضعيف د رقيب بس يم
ستا ناصح په ويل نه گرزم له مينې
مورزاده د عشق خواړي مي ده په برخه
و سپوږمۍ ته د لې مودي لشي (۴)
زېب کوي دا صحيفه په دا حاشيې
غونچه طوره که د زړه وينې نوشې
دې نمرود ته دئ کافي پرد پشې
ولي ځان سترې کوي په دا ورېشې
بېهوده د پند خرڅی را ته ورېشې

له "حانه" پټ په ترکو پسي ځغلي ۴۴۰
اې زاهدده ولي حق ويل پوشې ۳۲۰۶

د سپين مخ چي وي خوا هانه لکه زلفي
چي هوا د لعلو لېو کړي د ترکو
که تسخير د عالم کړې اوله مات شه (۵)
که يو ځل کړې سياه بختي د عشق قبوله
که خواهش د گلرخانو د ديدن کړې
چي غذا يې د زړه وينې لکه مشک وي
همېشه به وي پرېشانه لکه زلفي
هغه تل وي اوېزانه لکه زلفي
زړه به يوسي له جهان لکه زلفي
بر به خوري له زندانه لکه زلفي
شه د مخ پر اور بريانه لکه زلفي
ځای په غېږکي که (۶) آسانه لکه زلفي

که دي زړه غواړي چي زړه له خلکو يوسي ۴۴۱
تواضع خوی کړه "حانه" لکه زلفي ۳۲۱۳

د عرفان له جامه مي را کړه ساقي
هم مي خلاص که د دنيا له شر و شوره
مجدوبي را ته حاصله کړې چي کښېږدم
چي په چنه (۷) يې شم له ياره ملاقي
تعلق را څخه قطع کړه باقي
دواړه سترگي پر قدم د طلاقي

د میرزا حنان بارکزي دېوان

نن بې غشه می ساقی و ما ته را کړه
تر پخوا عمر عبث را څخه تېر شو
پر پیرو^(۱) می کړې ثابت د کاملانو
چي د یار د ښه دیدن^(۲) شم مشتاقی
راوړه ژر پیاله ساقی، پیاله ساقی
رسوي بار و منزل ته عراقی

۴۴۲ هم را پېښ کړې هسي حال و ما "حنان" ته
چي بې یاره بل ځای نه شم او طاقی ۳۲۲۰

څه بلاوه ستا د وروځو په محراب کي
د دې جور شپه لکه ورځ را ته ښکارېږي
سیاه بختی له هري خوا یم اچولئ
څه گیله کړې د سپین مخو له شوخیه
آبرویي په قناعت سره زیاتېږي
نه یې اړوم نصیحت په غوږو کوني یم
چي یې وا چولم زه په اضطراب کي^(۳)
چي بندي شوم ستا د زلفو په تناب کي
ستا د زلفو پېچوتاب په پېچوتاب کي
آرام نه دئ چالیدلئ په سیماب کي
گوهر گوره تږی پروت وي په دریاب کي
را ته مه وایه ناصح د عشق په باب کي

۴۴۳ دا تر زلفو لاندې مخ گوره "حنانه"
چي د لمر تماشه کېږي په سحاب کي ۳۲۲۷

تماشه یې د خط بویه^(۴) په رخسار کي
چي می وسوه کل هلوونه سیل بویه^(۵)
زلفي ورو شان کوه چي آزار نه شي
خط و خال و زلفو سترگو رېز مرېز کړم
پخپل خط پسي یې خپلي سترگي گوري
دا شېنم د گل پر پاني باندې پروت دئ
د گلانو پر پوني وي په بهار کي
د سره اور ښه ننداره وي^(۶) په نيزار کي
چي هزار زړونه^(۷) یې اړ دي په هرتار کي
رحم نشته د دې ښار^(۸) په هندو بار کي
که آهو دئ آرام که په سنبل زار کي
که خوله د گلرخسار ده په رخسار کي^(۹)

۴۴۴ له "حنانه" قرار څه غواړې ناصحه^(۱۰)
چي رسوا کړې دا ستا عشق په قندهار کي ۳۲۳۴

سرو قده خوش اندام راغئ په برکي
په سپین مخ کي یې سرخي د لبو نمایی
چي نر حور که شاپېری دئ نه پوهېږم
تنگه خوله یې جز لا یتجزا ده.
درک یې نه کېږي د ملا په باریکی کي
له هوسه نه ځایېږم په کشور کي^(۱۱)
که شفق را ته ښکاره شو په سحر کي
دغه نور نه موجود ېږي په بشر کي
آب نه پرېښو دندانو یې په گوهر کي
خیال له خیاله څخه وزي په کمر کي

(۱) چاپي دېوان د تش دیدن (۲) چاپي دېوان پر پرو می؟ (۳) دا غزل په چاپي دېوان کي نسته (۴) چاپي دېوان د خط وکړه (۵) چاپي دېوان سنبل بویه (۶) چاپي دېوان ښه تماشه ده (۷) چاپي دېوان ولي سل زړونه (۸) چاپي دېوان شفت نسته د ښار (۹) چاپي دېوان "که عرق د گلرخسار دئ په عذار کي" (۱۰) چاپي دېوان "د حنان قراره څه غواړې دلېره" (۱۱) دا غزل په چاپي دېوان کي نسته

د میرزا حنان بارکزي دېوان

همېشه به يې د لېو په مې مست وي که يې و وينې تش عکس په ساغر کي

۴۴۵ په تش ديد يې عالم قتل کي "خانه"
هسي آب يې دئ د سترگو په خنجر کي ۳۲۴۱

له ازله دا ستا خيال زما په سر کي نه چي نن دا گل زرغون شو زما په درکي^(۱)
آينه يې^(۲) د ديدن تاب راوړای نه شي جوهر داره زغره^(۳) تل لري په برکي
بيده بخت کله وينې زما په غېږ کي سبزه کله زرغونېږي په محشر کي
په معنا زړه خوشالېږي په حرف نه شي وي په ميو کي نشه، نه په ساغر کي
د بوسي خواستونه کړه^(۴) له ساده لوجو د دوعا قبلېده کېږي په سحر کي
د آب باز مرگ له اوبو، مارگير له ماره هنرمند ته خطر رسي په هنر کي

۴۴۶ چي و فاله ترکو غواړي په مجاز کي
شه هوا ده لا "خانه" ستا په سر کي ۳۲۴۸

حال ويلای نه شم يار ته په تقرير کي نه قوت لرم د گوتو په تحرير کي
په مژگانو سرې^(۵) يو وار ادا نه کړم^(۶) قوت نه وي د پېښې ليندۍ په تير کي
مارد زلفويم چيچلئ زړه مي چوي^(۷) شفقت نشته د عصر په د مگير کي
رقيب ستاله لوري ولاړ بيا به رانه شي گرزېده د مغزي نشته په خنير کي
نصيحته لکه اوبه، عاشق غوړ لوبښی تاثير کله اوبه کاندې^(۸) په تصوير کي
کوم صياد و ښکار ته ځي په خبر نه يم چي له وهمه ارام نشته په نخجير کي

۴۴۷ چي د يار پرتورو زلفو لېونی شوې
اوس خوشاله شه "خانه" په خنجر کي ۳۲۵۵

شکر و کاږه ترڅو يې په وسواس کي د نعمت زياتېده کېږي په سپاس کي
پاکان خلاص دي د عالم له شرو شوره مرغلري نه خرڅېږي په نخاس کي
د ښمن په تواضع مه غلطېږه و ښان ته لېنده خمه شي په لاس کي
سرکين نفس د رياضت په دام بندي کړه خو به يې له دې ښمنه په هراس کي
چي نرۍ شي مياشت آخره شپه راخېږي پتوه ځان له عالمه په افلاس کي
ښې ورېښميني جامې باب د ارتينودي د مېړه مړانه نه ځي په کرباس کي

۴۴۸ له يارانو اخلاص تللی دئ "خانه"
گذران د زمانې شو په لباس کي ۳۲۲۲

(۱) چاپي دېوان: "نه چي نن را ته پېښ شوی په نظر کېښي". (۲) چاپي دېوان: آينه دي (۳) چاپي دېوان: توره
(۴) چاپي دېوان: د بوسي خواست تل کوه. (۵) سرې = سره يې. (۶) چاپي دېوان: "په مژگانو يې له واره ادا نه کړم".
(۷) چاپي دېوان: "مارد زلفويم خوړلئ زړه مي سوری دئ". (۸) چاپي دېوان: اوبه کله تاثير کاندې.

د میرزا حنان بارکزي دېوان

يو کامل و وې کامل ته دا په حال کي
دا زما مشکل را حل کړه د رمانده يم
چي د څه د پاره خدای جنت پيدا کړي
هغه بل کامل جواب هسي شان ور کړي
چي رحيم دئ هم قدرت لري (2) پر هر څه
مهرباني يې عامه عامه ده پر هر چا (3)

الهي گناه را عفو زما "حنان" کړي
چي دي لطف کمی نه که په هيڅ حال کي (4)

که د حُسن صفايي نه وای په گل کي
که مجاز د حقیقت منظره بولي
له اسمانه شکوه کفر ده (6) خبر شه
له نظره مي فاني شو ساقي واره
په لیده يې پېچوتاب شوم خبر نه يم (8)
تر حلقو د زلفو مخ دي معلومېږي

دا يې لاس په حنا سره نه دي "حانه"
مضمحل يې کړه ټول زړونه په منگول کي

ستاد زلفو کاړ کو تو (9) حلقو په دام کي
تار د زلفو دي پر مخ ترسم کوږ به دئ
ستاد وروځو له قبلي خلق جار باسي
ستاد سترگو کاته به دي ستا تر سترگو
که تقصير له ما واقع دئ عفو وکړه
چي خبري... (11) کړي واره يودی

له سپين مخو وفا مه غواړه "حانه"
چي و فاله سره نشته په دا قام کي

له ژړلو نه خلاصېږم (12) په هجران کي
چي مات نه شي زړه، غم ځای نه پکښې نيسي

(۱) چاپي دېوان: چي ښه نه کېږي (2) چاپي دېوان: چي رحمان رحيم قدرت لري (3) چاپي دېوان: "مهرباني عام عامه پر هر چا ده" (4) چاپي دېوان:

الهي "حنان" له دغه اورده خلاص که
چي دي لطف کمی نه که په هر حال کېږي

(5) چاپي دېوان هرگز نه و. (6) چاپي دېوان کفر دئ (7) چاپي دېوان: څه مستي وه (8) چاپي دېوان: پېچوتاب شم نه پوهېږم (9) کذا. (10) دا غزل په "ب" او چاپي دېوانو کي نسته (11) ومي نه لووست (12) چاپي دېوان: بې ژړلو چاره نشته

د میرزا حنان بارکزي دېوان

وصل و هجر پر حيرانو سترگو يو دئ
نه رام کېږي⁽¹⁾ و صاف د لوته سياه چشم
مالگه و سوځي پرهاړ دا هم اوبه شي⁽³⁾
لکه سېل چي په توندۍ له غره رالوېږي

تفاوت زرو و سنگ نه که په مېزان کي
له سپېدیه آهورم که په دامن کي⁽²⁾
ازار کړونی ازار مومي په خپل ځان کي
د سنگدلو دولت هسي دئ په زیان کي

لاس پر ملا د نامېندی کنېږده "خانه"
طمع مه کړه د فلک په دسترخوان کي

۳۲۹۰

۴۵۲

که وگرزم پورته کېښته په جهان کي
ستا د حُسن دروېزه نه که نور څه که
هر وېښته مي د فاختې په څېر⁽⁴⁾ کوکو که
په ژړا کي مي دي خيال⁽⁵⁾ د لېو بيا موند
گرېوان و تېره مهرويښه زه بېرېرم
دغه ستا د سترگو خيال که آهو ځکه

ستا د حُسن ثاني نشته په انسان کي
چي غونچې خپل جېب لمن کړه په بوستان کي
چي راياد شي ستا قامت په گلستان کي
د برېښنا رونا مدام وي⁽⁶⁾ په باران کي
لمر به واچوي خپل گل ستا په گريوان کي
لوړه غاړه ده⁽⁷⁾ نيولي په دامن کي

په هيڅ وخت يې له هجرانه نه خلاصېږي
"حنان" قبر لره ولاړ په ډېر ارمان کي

۳۲۹۷

۴۵۳

و ساته گوهر په لعلو ديمن کي
د مرجان ښاخ د ياقوتو د بام ستن که
پر لندو لاله د مشکو باران وکړه
له شفق سپوږمۍ ډکه کړه نن ورځ ده⁽⁸⁾
له گلابه دي لاله داغ پر زړه يووړ
د مسيح په شان دوا را کړه مرده يم

چي پيدا دي زمرد شو په گلشن کي
و ساته سوراغوان په ياسمن کي
د نرگسو جام ساته په نسترن کي
کښې يې ږده د نوو مياشتو⁽⁹⁾ په خرمن کي
ستا نرگس د باغ نرگس کړه په کفن کي
د حیات اوبه دي اينسي په دهن کي⁽¹⁰⁾

له حسرت ستا د غاښوما "حنان" نن
مرغلري کړې را تويي په دامن کي

۳۳۰۴

۴۵۴

چي دي پورته کړه لبان په مسخرو کي
هی تو به د آهو چشمو له عناده
پر ورده شوه زما کسي په ژړا کي⁽¹¹⁾
په يوه کاته مي زړه را څخه يوسي

بيا دي گډ کړم لکه خس په سرو لمبو کي
له شېرانو زړه رانيسي په پنجو کي
لکه تخم د ريحان وي په اوبو کي
کې هر څو ساتم د صبر په بوخچو کي

(۱) چاپي دېوان نه رامېږي (۲) چاپي دېوان "له سپين والي آهورم که په بيا بان کښي" (۳) چاپي دېوان "نمک و سوځي پرهاړ دا هم شي ولي" (۴) چاپي دېوان په دود (۵) چاپي دېوان خيال ستا د لېو (۶) چاپي دېوان همېش وي (۷) چاپي دېوان غاړه دئ (۸) چاپي دېوان "له شفق سپوږمۍ پوره کړه دلېره" (۹) چاپي دېوان د نوي مياشتي (۱۰) چاپي دېوان اوبه دي نيسي په ذقن کي (۱۱) چاپي دېوان په ژړا کي زما کسي

د میرزا حنان بارکزي دېوان

تبسم يې زما پرتن هومره^(۱) اثر کړي
چي له مينې توبه گار شم ژر پنبېمان شم

فارسي خوانو د حيرت گوتي په غاښ کړې
چي "حنان" سخن سازي که په پښتو کي^(۲)

د دلبر د سترگو خيال مي دئ په زړه کي
ستا د وروځو خيال مي نه ځي له خاطره
نه خلاصېږم د ايام له بد بختيه
شکوه نه کوم دا ستا له خال و خطه
هجران و سوم وصل غواړم حيرانېږم
بې غيړته زړه مي لاس له تانه اخلي

غونچه شي راته بې ده د اور سکر وټه
اې "حنانه" دغه حال مي دئ په زړه کي

څه بلا وه د ابرو په دنباله کي
څه دعوه به که آهو^(۳) دا ستا له سترگو
چي يې زړونه رانيولي وو په حُسن
ما وې نوش به کرم شکري ستا دلېو
د اسمان بښېنه خالي پاته شوه ولي
غرور زيات لري نو خط تر ساده رويو^(۴)

يار بې مهره، زه بې بخته، عشق سوراوردئ^(۵)
"حنان" رنگه مه شه څوک په کشاله کي

هر سړي چي ځان که خاوري ستا د در په آستانه کي
دغه توره شپه پخوا وه ماليدلې په شانه کي
حيرانېږم څه جادو و په يوه توره دا نه کي
څه دولت دئ باري ايښئ ستا د مخ په خزانه کي
ولي نه لوېږي له سره دغه لمر په دا خانه کي
که آهو گل د لاله خوري په دا هسي دامانه کي

که جلوه دي د يار سوځي خاموشي کوه "حنانه"^(۶)
دا په دا چي هيڅ ريغ نه وي^(۷) د خراغ پروا نه کي

(۱) چاپي دېوان: زما پر صورت هسي اثر که (۲) چاپي دېوان:
پارسي بان به د حيرت گوتي په غاښ که

چي "حنان" دا ستا صفت که په پښتو کښي

(۳) دا غزل په چاپي دېوان کي نسته (۴) چاپي دېوان: څه دعوی کوي آهو. (۵) چاپي دېوان: زهر را دا ستا د عشق
(۶) چاپي دېوان: "غرور زيات وي د نوخط پر ساده لوحو". (۷) چاپي دېوان: سوراوړ شو. (۸) چاپي دېوان: هسي رنگه (۹) چاپي دېوان:
بي ما دی راشي. (۱۰) چاپي دېوان: زما د زړه په وينو نښتي. (۱۱) چاپي دېوان: خاموشي خوی کړه.
(۱۲) چاپي دېوان: ريغ نسته

د میرزا حنان بارکزي دېوان

چي دي شست زه د کمان کړه په کمين کي
تور ښکي ناست و سپوږمۍ ته نه پوهېږم
زلفي خلاصې کړه چي زړونه واره خلاص شي
د هيڅ زړه کوتره نه پرېږدي و وار ته
دغه ستا د زلفو باد ورباندې ومېست
له قربته د سياه چشمو حذر بويه

۳۳۳۹

د "حنان" د خم قامت شرف په تادئ
ولي وي قيمت د گوتي په نگين کي

۴۵۹

د عاشق پر رقيب نه روڼېږي سترگي
په وصلت کي يې و مخ ته کتای نه شم
ستا د خط را تلو رقيب په سترگو پوند کړي
بې اختيار يې ور خسار ته کاته کېږي
چي د غاښ له مرغلرو يې محروم يم
دا د چاد را تلو زېږي (۱) خبر نه يم

۳۳۴۲

دا له غمه د کوم مخ "ميرزا حنانه" (۸)
له ژړلو چي مي نه درېږي سترگي

۴۶۰

تل به نه وي زما ژړا ستا خوشالي
شي ترې پاته مطول وي که خيالي
چي په غوږ يې (۱۰) د رقيب د پند والي
نور به نه اړوي نيرېږ و فامفالي
که ادنا دي، که اوسط دي، که عالي
عاشق بويه (۱۲) چي آخر حُسن پالي

۳۳۵۳

خپل زړه خيري کړه "حنانه" که عاشق يې
په دا څه کېږي چي خيري کړې کالي

۴۶۱

آه مي خط کله له قده آسان اخلي
شوځ مژگان رسا کاته څکولي وروځي
باج له سروي کله باد د خزان اخلي (۱۳)
دا ناوک هم دغه لاس دا کمان اخلي

(۱) په "ب" او چاپي دېوانو کي دا غزل نسته (۲) چاپي دېوان له صفحې (۳) چاپي دېوان واقعي (۴) چاپي دېوان نه پوهېږي (۵) چاپي دېوان د رودو په شان مي (۶) چاپي دېوان دا مژده د کوم دليره که (۷) چاپي دېوان دا چي هسي (۸) چاپي دېوان "دا په غم کي دئ د کوم گلرخ حنان" (۹) چاپي دېوان چي يې زړه د خيال و خط په غم
(۱۰) چاپي دېوان چي په غوږ کړي (۱۱) چاپي دېوان "چي د عشق حيدري ناره يې د غوږ شي" (۱۲) چاپي دېوان عاشق هغه چي (۱۳) دا غزل په "ب" او چاپي دېوانو کي نسته

د میرزا حنان بارکزي دېوان

په سینه کښي مي غاښ پټ لکه صدف کړه
و زاهد ته مه کوه د عشق خبري
د زاهد د عقل بند د عشق په باب کښي
که مي ناست دئ عشق پر وچو هډو ښايي

شاعران د مضمون پکړ بلبلان دي
ځکه گل تازه "حنان" د بوستان اخلي

۳۳۲۰

۴۶۲

نن مي وليده دلبر په سترگي خپلې
کږې وروځې کږې توري ابراني دي
توري سترگې د شهلا د باغ نرگس و
راتې وويل چي زړه دي بايلو ولي
ما ويل چي له عيانه څه بيان دئ
راتې وويل چي زړه در خبر نه وم

چي رخسار يې په آفتاب بازي وهلي^(۱)
په تش ديد يې د زړه ولي غوڅولې
چي آهوي يې تماشي هر دم کولې
رنگ دي زير دئ او چهره دي گرز بدلې
چي کوټه مي ده د صبر تا نتلې
پس له دې د ځان وير کړه په بخت کړلې

زما د مخ عاشقان مړه تر حساب تېر دي
ته "حنان" مي له هغو څخه شمېرلې

۳۳۲۷

۴۶۳

مهر ويانو دا ستا حُسن دئ پسندلئ
د فلک په آئينه کي هلال نه دئ
له خجلته ستا د سترگو نه دئ څه دئ
ستا و زلفو و رخسار ته حيرانېږم
دا يې خال نه دئ د وروځو په ميان ايښئ
سنتره دهند که زنه ده^(۳) حيران يم

لکه لمروي^(۲) پر تمام جهان ختلي
دغه ستا د وروځو عکس يې ساتلي
په گلشن کي چي نرگس سر څړولي
چي په غېږ کي دئ کافر اسلام نيولي
د تصوير زاغ د کمان پر موتي کښلي
چي په تش آرزو يې روح را څخه تللي

په تعريف د خپل اشناد رخسار واړه^(۴)
چي "حنان" له شوقه دا غزل ويلئ

۳۳۷۴

۴۶۴

چي خاطر مي کدورت په غم موندلئ
له اوبو د سپي خوړلي په شان غلم
عقل هم له حيراني په خپل سر گرزي
دا آزار^(۵) ښيښي ته نه رسي له سنگه
د زړه داغ چي مي څوک ويني زړه يې داغ شي^(۶)
زړه مي ستا زلفو ته ولاړ بيرته را نه غئ

آئيني مي له کتو غبار نيولي
چي د سترگو د تبخ آب دي يم کوتلي
پېچوتاب چي يې دا ستا د ملا ليدلي
چي و ماته له هنره رسېدلي
د غم تير دي تنه نه دئ ما خوړلي
په آسانه تر هند نه دئ څوک وتلي

د "حنان" درد و هغو ته معلومېږي
چي د عشق پر کاني سروي سولولي

۳۳۸۱

۴۶۵

(۱) دا غزله په "ب" او چاپي دېوانو کي نسته (۲) چاپي دېوان لکه لمري چي (۳) چاپي دېوان: سنتره که سبب که زنه ده (۴) چاپي دېوان: "د خپل اشناد مخ دي واړه" (۵) چاپي دېوان: دا عذاب (۶) چاپي دېوان: "د زړه داغ چي مي چا وليد زړه يې داغ شو".

د میرزا حنان بارکزي دېوان

دا پر مخ باندي د زلفو تار لوېدلئ
د خدنگ اندوه يې کاږم نه پوهېږم
دا عرق⁽¹⁾ پرسپين رخسار د گلبدن دئ
د وصال د گل په ديد کله مې پرې
ته بېکسه، مل دېنمن⁽²⁾، غل در پسي دئ
په حساب د سيم و زرو عمر بايلي
که پر گنج باندي د طلسم مار لوېدلئ
چي يې غشی خطا درومي ښکار لوېدلئ
که شبنم پر مخ د گل سهار لوېدلئ
چي په سترگو کي د هجر خار لوېدلئ
لاس و پښې ځله ختلي⁽³⁾ بار لوېدلئ
غلط مه شه چي نفس په شمار لوېدلئ

۳۳۸۸

د "حنان" له آه پر هېز کوه دلبره

۴۶۲

په سینه کي يې د عشق انگار لوېدلئ

ستا په سترگو چي له سترگو مي يې تللئ
ستا په زلفو چي بې زلفو مي ورځ شپه ده
ستا په مخ چي مخ مي واپاوه له واپو
ستا په خوله چي خوله مي ونيوه له هرڅه
ستا په شونډو چي نفس پر شونډو راغئ
ستا د پښو په خاورو، خاوري دي د پښو يم
نور مي سترگو لره خوب نه دئ راغلئ⁽⁴⁾
له دا توري شپې هرگز نه يم و تلئ
د هيڅ ښکلي پر مخ نه يم ورغلئ
چي تعريف د خولې دي څوک نه شي کولئ
چي سرو شونډو دي و مرگ ته يم بللئ
چي د پښو تاب مي له سره دئ ختلئ

۳۳۹۵

ستا په وروځو چي خم شوم لکه ستا وروځي

۴۶۷

زه "حنان" دي په کړو وروځو ځبلئ

چي پر مخ دي توري زلفي ښورولې
د آهو نافه دي ډکه کړه په وينو⁽⁵⁾
باز د سترگو دي لانا ست دئ په پرده کښي
تر پخوا دي خوی وفا وه نه پوهېږم
آفرين را باندي و وايه ملکو⁽⁷⁾
ما وې زړه دي له مایو په سپينو غاښو
خلقي دي په قصداً ازارولي
په رنجود ناز دي سترگي تورولې
نورد زړو⁽⁶⁾ و ښکار ته چا و پارولې
د وفاله خويه چا و درولې
چي مي ستا جفا پر زړه هوارولې
ول پوهېږم په رضا مي خوارولې

۳۴۰۲

"حنان" و ژړل له ډېرې نامېنديه⁽⁸⁾

۴۶۸

ستا پخوا ښکې پر زړه چي تېرولې

کشي بخت مه وای له موره زېږولئ
د محشر خواري اختر ورت ته ښکار پرې
دا پر مخ يې خال و خط و زلفي نه دي
شوځو سترگو يې گلي خيال له مایو وړ
چي پيدا شوم عشق يې مه وای راښوولئ⁽⁹⁾
خدای هرگز په مينه مه وای پوهولئ
تور اطلس يې پر کعبه دئ غوړولئ
لکه خلاص کاندې قصاب له غوښو ولي

(۱) چاپي دېوان دا خوله (۲) چاپي دېوان ته بېکس مل دي دېنمن. (۳) چاپي دېوان لاس و پښي دي دي ختلي.

(۴) چاپي دېوان دا غزله نه لري (۵) ب له وينو. (۶) ب دا د زړو. (۷) ب: آفرين را باندي و شولورد لورد (۸) ب نا اميدی.

(۹) دا غزله په چاپي دېوان کي نسته

د میرزا حنان بارکزي دېوان

اوس بې (۱) څوک سر لکه گوی که په میدان کي
چي بېومه يې (۲) له عشقه پارسايي ته
چي يې ما د نۍ سواړۍ جلب نیولئ
دې ولد په بهانه وم غولولئ

۳۴۰۹

تور کاکل يې په زړه خوله نجتی "حنانه"
نه پوهېږم دا تور مار چا قهرولئ

۴۶۹

له گناهو څخه (۳) نه کوي رم ولي
په دنيا پسي اووه اقليمه غواړي
د دنيا و کار ته سم څي لکه غشی
د دنيا په تله له خدايه مرور شي
تويوي مداماً او بڼي د مظلومو
د زمري په شان ور ځغلي پر کمزوري
تل کوي پر زړد ستانو ستم ولي
او د حق پر لوري نه ږدي قدم ولي
خداي ته نه شوې په طاعت سره خم ولي
دا چي اړوي وهلي قلم ولي
نروي د تن دېوال په دانم ولي
زورور و تهنه وهې دم ولي

۳۴۱۲

خرخوي دين په دنيا "میرزا حنانه"
دا نعمت زائلوي په دا غم ولي

۴۷۰

چي عاشق د عشق پر لار برابر درومي
هره شپه چي دا ستا خيال په غېږ کي نيسم
هغه شپه چي دي محروم شم له وصاله
چي دي خيال د زلفو و ساتم په زړه کي
ټول د زړونو ستا په خيال پسي عيب نه دي
ستا په عشق کي له رقيبته نه بېرېږم
په رضا يې معشوقان مکرر درومي (۴)
بوی د گل مي له بشره سحر درومي
د خراغ په شان لوگي مي تر سر درومي
له سيني څخه مي بوی د عنبر درومي
په سلطان پسي د وروستو لښکر درومي
په درياب کي بې پروا شناور درومي

۳۴۲۳

و "حنان" و ته هغه ساعت قيامت وي
چي يو پاته شي، يو يار په سفر درومي

۴۷۱

ساقی راکړه يو څو ډکي پيالې می
چي دا ستا د رخسار عکس پکښې گرزي
می بې غشه، يار ساقی، چنگ و رباب وي (۶)
هسي جام د بېخودی را عنايت کړه
د اشناي د ميني درد هسي سر سام کړم
عشق جدا کړم له عالمه په عالم کي
چي په چنډه يې (۵) صد ساله مرده شي حی
هغه جام لبالب راکړه پياپی
پادشاهي په نظر نه راځي د کی
چي له فهمه مي فاني که همه شی
چي دوا مي نه په ساز شي نه په نۍ
لکه ناست وي له عالمه لېونی

۳۴۳۰

د "حنان" په حال د عشق سوخته پوهېږي (۷)
تن پرور کله خبر دي (۸) په دا سوی

۴۷۲

(۱) بې = به بې. (۲) دغه برخه په اصل کي نه لوستل کېږي له بلې نسخې څخه واخيستل سوه. (۳) چاپي دېوان: له عصيانه څخه (۴) دا غزله په چاپي دېوان کي نسته. (۵) چاپي دېوان: په چنډو يې. (۶) چاپي دېوان: رباب دی. (۷) چاپي دېوان: د عشق سوی خبر دي. (۸) چاپي دېوان: کله پوهېږي

د میرزا حنان بارکزي دېوان

د هېڅ بڼکلي پر مانه شي مهرباني
عشق يې تندره اسماني نه ده نور څه ده
که د ځمن له مستيه لېونی دئ
له نظره يې وتلئ نه يم څه يم
همېشه يې په پرده کي دي دوي سترگي
درنجو په باټ دي تبغ د سترگو تېز کړ

دا په دامې پر طالع شي حيراني
رېز مریزې کړه د صبر و دانې
سرو مال^(۱) ځني زما شه سپلني
چي دا هسي د رقيب شوم^(۲) خندني
نه پوهېږم چاپه زده کړه رهنزي
د زړه سپر ور لره بويه آهني

۳۴۳۷

يار پاله "حنانه" اوس چي خط يې راغئ
په کفارو کي زېب که مسلمانې

۴۷۳

چي مي بایلووه په مينه کي ځواني
شوخي سترگي يې څوک نه پرېږدي و وار ته
تروې اوښي نمک بويه د زړه غوښي
زلزله مي د عشق وليده په سترگو
د خط کفر يې هجوم په وار وار وکړ
که تسخير د عالم کړې تواضع خوی کړه

اوس بې^(۳) کله پرېږدم عشق په اساني
ژريې وړولي تکبير ته قرباني
چي يې وکړم د خونخور خيال مهماني
نړوله يې د صبر و دانې
دا په دا ولاړه د مخ مسلمانې
دا په دا چي نگين خم وي سليمانې

۳۴۴۴

عشق بلا نه ده کېميا ده او که نه وای
د "حنان" چهره به نه وای زعفراني

۴۷۴

له نو خطو څخه نه يم صبر کړونی
سردرد مي د عشق نه درومي له سره
د گلرڅو د هوس^(۴) په تناره کي
بلبل وړي د خار جفا د گل د پاره
بې نارو^(۵) مي اوښي ځي د يار له غمه
مرحمت به ولي^(۶) يار په رقيب نه که

کله اوړي غل، چي ډېر شي لاس غړونی
نصيحت به را تر څو کړې سرتړونی
هسي و سوم لکه سوئ اور لړونی
د رقيب به ولي نه يم منت وړونی
بې تناد ژمي ابروي ژړونی
دا په دا پر څښتن گران وي سپی خوړونی

۳۴۵۱

چي د سوز ژړا "حنان" په لوی سهار کړه^(۷)
له دې غمه غونچې څيري کړ پرونی

۴۷۵

په مجاز کېښي چي وفا غواړي عشق کړوني
د ریا زاهد ژړا د خدای په کور کېښي^(۸)
چي د عشق لافي وهي ميدان ته راشه
مجاز پل د حقيقت دئ څه پر تېر شه^(۹)

غواړي خوند د هندوانې له مرغوني
قبحه کېښېږدي^(۹) په مسجد کېښي حرموني
تر څو پټ يې لکه ښځه په پروني
ته د پل پر سر ولاړ جوړوې خوښي

(۱) چاپي دېوان مال و سر. (۲) چاپي دېوان د عالم شوم (۳) بې = بې. (۴) چاپي دېوان د هوا. (۵) چاپي دېوان په نارو مي.

(۶) چاپي دېوان بې ولي يار. (۷) چاپي دېوان په لوی سهار که (۸) "د زاهد ژړا د خدای په کور کي هسي".

(۹) - ب لکه کېښېږدي. (۱۰) - ب د حقيقت دی پرې تېرېږه.

د میرزا حنان بارکزي دېوان

د مېړه خويونه نه در څخه کېږي سازوې مدام لعتبي لکه نجوني
قناعت پر خپل ټوکر کړه پور ته مه ځه لقمه اخله^(۱) چي دي ننوزي په ستوني

چي دي شعر نه غوږ باسي څوک "حانه"
د اشعار د آسو و نسه^(۲) ملووني

د بڼايست له مخې^(۳) غغلي سل فتنې خوبه راوړم^(۴) ور ته تاب زه د سيني
يو ساعت مي بې ژړا نه دي دوې سترگي نه پوهېږم چي کارېز دئ که چيني
په سينه کي مي ټولېږي ستا غمونه لکه جمع شي عالم پر سفيني
ستا د ميني گرگ په هسي شان رنځور کړم چي زهوب مي مدام درومي له اينې
چي رقيب دا ستا په در کي^(۵) ځای پيدا کړ زړه و سړي مي و راسته شوه له کيني
د گلرخ د مخ په اور کي عيب نه دئ که مي تن شي^(۶) تار په تار لکه نيني

په قدر دا ستا د هجروصل غواړم په قدر دا ستا د هجروصل غواړم
د "حنان" دي پاته شوي مهيني

د گلرخو له چا مه شه د بڼمي کي له غمه څخه مېشي نې مني
هيڅ پر حال پوښتنه نه کړي د مهجورو خداي دي نه گوري د دوی کبر و مني^(۷)
د هر چا زړه له کوگله څخه^(۸) کاږي چي جامه د ناز په برکه سمني
و گشتن ته د عاشق هسي راغغلي لکه کور لره چي درومي^(۹) وطني
سپين غاښوني^(۱۰) پر گوهر و باندي ناز که او لېان^(۱۱) يې پر عقيق يمني
قتل کړئ يم هغه گلرخ^(۱۲) بې تبغه چي اغوستي يې قبا ده چمني
په زبان د خوږو ويانو زه پوهېږم ماد دې کليو کړي ده شپني^(۱۳)

چي اغوستي يې د خط توره جامه ده چي اغوستي يې د خط توره جامه ده
د "حنان" رنگ شو په دا گرگمني

چي پر زړه د زلفو خيال د جانان کښېني که رستم د زمانې وي حيران کښېني
د عاشق و معشوق راز چي سره يوشې هغه دم يې رويار چپ شي^(۱۴) ترميان کښېني
په عرق يې هسي^(۱۵) شان شي رخسار نرم لکه پاني چي د گل په باران کښېني
درد اوښو بې سامان د مهماني کړم که يې خيال زما په زړه کي مهمان کښېني
چي بې غوښتو پتنگ طوره ځي مجلس ته ژر په ژره پرايرو د خپل ځان کښېني
د الفت مرغه له دې گلشنه والووت چي شبنم د خس و خار پر گربوان کښېني

(۱) - ب لقمه اخله، "بې ځايه اوږده حاشيه يې ور کړې ده" له کاتبه ټکي پاته سوې دئ. (۲) و نسه = ونيسه (۳) چاپي دېوان: له مخه (۴)
چاپي دېوان: څو را وړمه (۵) چاپي دېوان: چي رقيب ستا په درگاه کي. (۶) چاپي دېوان: که مي صورت شي. (۷) چاپي دېوان: کبر مني.
(۸) چاپي دېوان: د عاشق زړه له بد نه څخه (۹) چاپي دېوان: چي زغلي. (۱۰) چاپي دېوان: سپين دندان يې. (۱۱) چاپي دېوان: سره لېان يې.
(۱۲) چاپي دېوان: هغه گلرنگه. (۱۳) دا بيت له بلې نسخې را نقل سو. (۱۴) چاپي دېوان: چف که (۱۵) چاپي دېوان: هسي شان شو.

د میرزا حنان بارکزي دېوان

۳۴۸۰ که يې قد د سرو قد ورشي په خوا کي دا "حنان" به پاس پر بام د آسمان کښېني يو په سله شي حيرت د آئينې نه دي چنېلي چا شربت د آئينې طاقت نه که لکه صورت د آئينې خوبان د پر کوي عزت د آئينې فهم وکړه پر صفت (4) د آئينې په ايروشي (5) شرافت د آئينې	۴۷۹ چي بتان شي هم صحبت د آئينې طمع مه کړه د بوسې له ساده لوجو (1) د هغه شوخ حسن خيال به څه نگاه کړم په خپل حسن دي خبر کړه (2) ځکه هسي له صافدلو راز د زړه پوښيده نه دئ (3) په راتله د خط که حسن زيات شي بنايي
۳۴۸۷ چي د عشق په اور ځان ويلې که "خانه" خوبان ځکه که (6) حرمت د آئينې که راحت ورته رسېږي که زحمت وي د يار ظلم يې پر ځان لوی سعادت وي همېشه يې دغه خوی دا يې (8) عادت وي شپه و ورځ له خپله ياره هم صحبت وي لا ور څخه د هغه يار د پر عزت وي چي په سل طوره يې يار په ملامت وي	۴۸۰ يار هغه دئ چي ولاړ د يار پرېست (7) وي روی گردان له ياره نه وي په هيڅ طور د رقيب په ويل نه گرزې له ياره نظر نه که د دنيا و سود و زبان ته که هرڅو جور و جفا له ياره ويني پر مخ نه راوړي گيله (9) نه ورت ته وايي
۳۴۹۴ که څوک سر نښندي پر هسي يار "خانه" د هغو سرفرازي به په قيامت وي د گلرځو استانه، زمادي سروې (10) د دې باغ گل د هغه چي لاس تر سروې په گلشن کي چي قامت ستا جلوه گروي د آه دود چي غوټه شي داغ د ځگروي و عالم ته به مخ روڼی لکه لمروي لکه شمع هر ځای زما د سر خطروي	۴۸۱ خو دا مځکه اسمانونه بحرو بروي کامراني په حيراني شي له گلرځو بېتابي د زړه تر باغ صنوبر باسي د لاله په دود مي زړه د محبت وسو چي په درست جهان يوه ډوډۍ قسمت که ځای د امن مي هيچيري پيدا نه کړ
۳۵۰۱ بې له ياره په گلشن کي تمام عمر و "حنان" ته خپل بانو لکه خنجر وي چي خوړلې د هجران د توري لوي (1) چي مدام پر هر زيارت لگوم خوي	۴۸۲ نن مي بباله غمه زړه را څخه چوي جدايي د خپل اشنايم کباب کړئ

(۱) چاپي دېوان له ساده رویه (۲) چاپي دېوان په خپل حسن يې خبر که (۳) چاپي دېوان راز د زړونو پټ بڼه نه دئ (۴) چاپي دېوان پر صورت (۵) چاپي دېوان په ايروي (۶) چاپي دېوان هلته که (۷) چاپي دېوان په زفت (۸) چاپي دېوان "د بڼه يار تل دغه خوی دغه عادت وي" (۹) چاپي دېوان نه راوړي يو حرف (۱۰) دا غزله په چاپي دېوان کي نسته (۱) دا غزله په چاپي دېوان کي نسته (۲) بې = په بې (۳) دا غزله په چاپي دېوان کي نسته، د خطي نسخي په متن کي د ننه هم نه ده راغلې، او له هغې پاني څخه را نقل سوه چي کتاب جوړوونکي "صحافان" ورته بلاگردان وايي (۴) چاپي دېوان: که په هجر کي څوک مرگ غواړي (۵) چاپي دېوان لکه اور (۶) چاپي دېوان په دوړوي (۷) چاپي دېوان: چي حنان څوک له اشنايه (۸) دا غزله په چاپي دېوان کي نسته (۹) کي = که بې.

د میرزا حنان بارکزي دېوان

چي ملگري يې دېوان يا حيوانان وي
د سيني زخم مي بيا فراق ناسور کړ
د کميس د خولو بوی بي⁽²⁾ کله را شي
عاشقان دي په وصلت کله او بېرې

پر هر ځای به باندي ټول وي لکه روي
چي مدام ځني بهېرې وينې زوي
يعقوب رنگه مي لېمو ونيو پېروي
د هجران تشنک و هلي دي ککوي

دې مصرع د حميد زېږد د "حنان" وسو
له فرياده د اور سوي زده اور سوي

۴۸۳ ۳۵۰۸

د هر چا چي شبنم رنگه پاک گوهر وي
ستا مژگان دي وي نگاه له بدو سترگو
چي يې ستا کاته ايرې که عجب نه ده
شېرازه د گل د عمر ده لس ورځي
په گلشن کي بلبل و ويل و گل ته
هر چي ستا په زلفو بند شي نه خلاصېرې

همېشه به يې د گل لمن بستروي⁽³⁾
د مظلوم په وينو سره لکه نشتر وي
که د طور اورې پيدا له خاکستروي
هغه گل غواړم چي جمع يې دفتر وي
چي د گل ټولېده که مات يې کمروي
پيل چي و لوېرې په بند کي مسخروي

چي د عشق بلا را لوېرې له اسمانه
تر پخوا يې نېبانه د "حنان" سروي

484 ۳۵۱۵

د خپل يار جفا مي ډېر ډېر ژړوي
د زارې و انښه په خوله تر گوته نيسي
که په هجر کي مرگ و غواړم⁽⁴⁾ نښايېرې
نښادي نشته په خدا کي د گلرڅو
د ناصح نصيحت هسي دئ په عشق کي
د يار هجر يم وژلی نه رغېرم

بل مي تن پر اور د هجر کړوي
که په عقل غرله بيخه لوړوي
تريخ ژوندون سړي له عمره مړوي
پر پرهار د پاسه مالگي دوروي
لکه تندره⁽⁵⁾ په پوکلو سړوي
بېهوده زاهد نمک را پرېوي⁽⁶⁾

له اسمانه پرېواته دي بل څه نه دي
چي "حنان" له خپله ياره⁽⁷⁾ اړوي

485 ۳۵۲۲

زلفي د لبر پر مخ څه نشو نما کوي
يو د ناز کاته د يار روح بڅنې عاشق لره
ته پادشاه د حُسن يې مه شمېره بوسه پرما

قتل د عاشق خراب لا تر عشق پخوا کوي⁽⁸⁾
سترگي کي⁽⁹⁾ بېماري دي کار د مسيحا کوي
عيب د شاهانو دئ تېر حساب چي بيا کوي

د میرزا حنان بارکزي دېوان

يو دي نړۍ وروځي دي بل د خط سبزه گوره
زلفي د دلبړ مدام نازکه پر سنبل باندي
خه قد بالا لري خه نريه ملا لري
تور خال يې د زړه په وړو خه بدۍ بلا کوي
خوله يې پر غونچه باندي دم په دم خندا کوي
زلفي ترارزو د مشک هر ساعت سودا کوي

۳۵۲۹

نه که هيڅ بلبل پر گل ضبط د خپلي خولې هرگز
ځکه دا شيدا "حنان" ستا پر مخ غوغا کوي

486

د عاشق پر زړه اورونه بلوي
گفتگوی چي مي د مرگ کوي پوهېږم
سترگي زړه وړي د خلوت له زاهدانو
دا بې خال نه دئ د حُسن په گلشن کي
تاخت د چا پر زړه کوي په خبر نه يم
رقيباني يې^(۱) په خپل وصل سرفراز کړه
د جفا پر کاني زړونه سولوي
په دغه بانه مي خوشي غولوي
په غمزه ياغي ملکونه اېلوي
لڅ هلک دئ حبشی، گل ټولوي
دا چي هسي د ناز آس را غولوي
پر عاشق د غم بارونه چلوي

۳۵۳۲

په خواري پسي د وصل بنيادي شته ده^(۲)
په "حنان" چي د فراق غم گلوي

487

هغه زړه چي ستا و زلفو ته ماييل وي
چي منزل اوږد وي جرس هومره فغان که^(۴)
په دنيا کي زړه بې داغه^(۵) په کار نه دئ
نوی خط ستاله رخساره^(۶) سره زېب که
چي د عشق په لومه بند شي واره بايلي
ستا د لب د بوسې دا د راباندي وکړه
د بلا فوجونه تل باندي نازل وي^(۳)
له خولي سوي نارې کله د واصل وي
چي بې مهره شي هغه برات باطل وي
چي آيات^(۷) کله پر هر کاغذ نازل وي
که يې خورلس علمه کړي وي فاضل وي
رحم ډېر د پاد شاهانو پر سائل وي

۳۵۴۳

سخندان به د "حنان" په قال پوهېږي
قند او کورت پر هغه يو وي چي جاهل وي

488

په دنيا کي به تر هغه څوک حرم وي
د هغو سترگو له مکړه^(۸) څوک خلاصېږي
بوالهوس که لافي کړي د عشق دا خه شو^(۹)
موږ د عشق و غره ته شاده لگولې
پر سپين مخ باندي تور خط د يار ضرر دئ^(۱۲)
له دولته د عشق کله بخره وړای شي
چي ملگری يې مدام د اشنا غم وي
چي يې ښکار مدام هوسۍ د حرم وي
د کېميا خيال^(۱۰) و مفلس ته د زړه دم وي
له قاضي که وهم^(۱۱) هغه چي کانی کم وي
خرا بېرې ژر کتاب چي خوش قلم وي
چي په فکر د دينار و د درم وي

۳۵۵۰

د "حنان" شکستگي ښکاره هغو ته
چي په خيال د يار د وروځو مدام خم وي

489

(۱) اصل: رقيباني دي. (۲) چاپي دېوان: شته دي. (۳) چاپي دېوان: "پر هغه د بلا فوج محاصل وي". (۴) اصل: "منزل دوروي جرس هومره فغان کاندې". (۵) چاپي دېوان: هر يو زړه چي شي بې داغه. (۶) چاپي دېوان: نوی خط له رخساره. (۷) چاپي دېوان: ښه آيات. (۸) چاپي دېوان: د هغو له مکړه. (۹) چاپي دېوان: "بوالهوس که لاف د عشق که په دا خه". (۱۰) چاپي دېوان: د دنيا خيال. (۱۱) چاپي دېوان: له قاضي وهم که. (۱۲) چاپي دېوان: خطر دئ.

د میرزا حنان بارکزي دېوان

مجلس هغه دئ^(۱) چي ته يې يو جانان وي
خونخور عشق له زړه پر خونه خبر نيسي
چي و باغ ته خرامان شي کله کله
که دي زلفي پر مخ پروتي باک يې نشته
چي يې ستا د زلفو عکس پر زړه گرزي
مدام غم تر لمن نيسم زړه تي^(۲) بولم

هم مطرب ساقي شراب ارغوان وي
د لبرېزي پيالې پر ساقي پاسبان وي
هغه دم گل آشفته نرگس حيران وي
دا په دا چي شپه و ورځ مټ و گرېوان وي
هغه تل د آئينې په دود پرېشان وي
پراشنا باندي اشنا پر مهربان وي

په قيامت چي خداي قاضي وي حق به غواړي^(۳) 490
د میرزا "حنان" دي لاس ستا دي گرېوان وي ۳۵۵۷

بندي شوئ چي د سترگو په جادو وي
د بڼه مخ جلوه و هغه ته ښکارېزي
چي خم شوئ وي په خيال د يار د وروځو^(۵)
دُر د غاښو لعل د لبو بې^(۶) تللي څوک
د کړو وړځو تصوير به يې څوک کارېي
چي په خيال د يار د قد د سروې بندي شي

له عالم يې تېښته خوی لکه آهو وي
چي يې سرو آئينه ته^(۴) د زانو وي
ځای يې پورته پر لمبه لکه ابرو وي
چي يې کانی وي شبنم^(۷) گل ترازو وي
کې د توري په جوهر، قلم^(۸) د موي
د فاختې په شان يې^(۹) تل ذکر کوکوي

دا خلعت دئ ستا د حسن له دولته 491
چي "حنان" دي تل له غمه رو برو وي^(۱۰) ۳۵۲۴

په جهان کي به د وصل نعمت نه وي
وصل و هجر د يار دواړه خور و ورور دي
سر تر پايه سره لمبه شم و به سوځم
له وطنه څخه ځه که دي د پلار وي
خواړه نه دي هغه غوښي د بدن دي
که هر څو ښايسته نجل وي مخ دې واورې^(۱۱)

که آخر پسي د هجر زحمت نه وي
په دنيا کي بې زحمته راحت نه وي
که يودم مي د گلرڅو صحبت نه وي
چي بې آبه پکښي اوسې عزت نه وي
چي د چا کره ورځي درته ست نه وي
چي په ناسته په ولاړې^(۱۲) عصمت نه وي

ملا مت کړه ځان دلې "حانه" واره 492
کانی کم د ترازو د قيامت نه وي^(۱۳) ۳۵۷۱

که کوي را سره ډېره جفا ښايي
له حيا په آئينه کي کتای نه شي
که له لاسه مي نن بوی درومي د عطرو

رسا حسن لره جور رسا ښايي
که کوي بېگانگي له اشنا ښايي
چي خلاص کړئ مي دئ بند د قبا ښايي^(۱۴)

(۱) چاپي دېوان: مجلس هغه چي. (۲) تي = ته يې. (۳) چاپي دېوان: په قيامت چي خداي قاضي محمد شفيع وي.
(۴) چاپي دېوان: و آئيني ته. (۵) چاپي دېوان: د يار د سترگو. (۶) بې = به يې. (۷) چاپي دېوان: کانی د شبنم. (۸) چاپي دېوان: کي د توري
جوهر کل قلم. (۹) چاپي دېوان: په دود. (۱۰) دا مقطع په چاپي دېوان کي نسته. (۱۱) چاپي دېوان: "که هر څو ښايسته خېل وي رنگ دې
ورک شي". (۱۲) په ولاړې = په ولاړه يې. (۱۳) چاپي دېوان: "دا دروغ به بيا هورې په قيامت نه وي". (۱۴) چاپي دېوان: د بنا ښايي.

د میرزا حنان بارکزي دېوان

چي (1) تغیر یې سپین مخونه کړه د ترکو
چي له خیاله و آفتاب ته سم نه گوري
که یې و بولم خط توره بلا ښايي
پر مهتاب که طعنه کړي دلربا ښايي
کې غمزه غواړي له زړو خونېها ښايي

۳۵۷۸

په اکسیر د زړو یې کلپ د زړه خالص کړه
که "حنان" لافي وهي د کېمیا ښايي

493

ستا و تبغ ته مې په زړه له اشنایي
تر الفت دا ستا د وروځو حیرانېږم (3)
چي یو موی یې تر میان نشته جدایي
چي هر دم سره کوي دلربایي
ځکه اوسم تمام عمر سودايي
خو تېر نه شي تر مجنون په رسوایي
که عشق پټ ساتي عاشق (4) ور لره ښايي

۳۵۸۵

رقيب بيا څه ور ته و ويل حيران يم
له "خانه" چي کوي بې پروايي

494

تمام عمر په غفلت کېښي نا پکار یې
که کړې خاوري توی په سترگو کېښي د نفس
په جنت کېښي به له حورو سره یار یې
په هغه جهان به ته گډ په گلزار یې
په صحرا کېښي د محشر به سبکبار یې (5)
په جنت کېښي به دا خل بې انتظار یې
په عرصه کېښي د محشر به لکه مار یې

۳۵۹۲

نصیحت و بل ته څه کوي "خانه"
ته پسي مدام د خلقو په آزار یې

495

چي د درست جهان (8) په کار دئ هغه ته یې
چي د کل عالم (9) دلدار دئ هغه ته یې
چي سم قد و کج رفتار دئ هغه ته یې
چي پسي تل په آزار دئ هغه ته یې
چي د زړو په وړو هوښیار دئ هغه ته یې
تور کا کل چي یې تور مار دئ هغه ته یې

۳۶۹۹

چي په عشق دي مشهور (10) دئ زه "حنان" يم
چي ممتاز د قندهار دئ هغه ته یې

496

(۱) په چاپي دېوان کي "چي" "نسته" (۲) چاپي دېوان: "چي په آه یې د زړو واړه مژگان کچ شوه". (۳) چاپي دېوان: قربانېږم. (۴) چاپي دېوان: پټ عاشق ساتي. (۵) "ب" سبکسار. (۶) د چا کار نه کړي و فردا ته. (۷) چاپي دېوان: لکه بهار دئ. (۸) چاپي دېوان: درست عالم. (۹) چاپي دېوان: د کل جهان. (۱۰) چاپي دېوان: په عشق کېښي دي.

متفرقات

د میرزا حنان بارکزي دېوان

﴿ ترجیع بند ﴾

یار مې ولاړ شو په سفر له دې وطنه که ارواح و کوچ یې وکړ له بدن نه
که بلبل په اندوه والووت له گلشنه که وروستی دم و د مړي له دهنه
چا بې کړې وي له ستړي زړه پوښتنه چا بې ایښی وي ملهم پر زړه د ننه

دروغجن یې یم^(۱) په مینه کي هر گوره

یار مې ولاړ شو زه ونه وتم له کوره

چي خبر یې د تلو وشو ناگمانه لکه تنډره پر چا پرېوزي له اسمانه
چي یوسف مې شو ملگری له کاروانه شو یعقوب زما د زړه پسي پرېشانه
په ارمان ارمان به ژاړم له هجرانه د ژوندون طمع مې وخته له ځانه

چي ترې پاته شوم په دا پېغور گنده یم

سترگي نه لرم په سر کي شرمنده یم

ور سره به څوک پر لاري وي ملگری چي ویسا به یې په نه شي نژدې لیري
له ستړیا به یې زړه نه غواړي خبري په ناکام به تر خوله تویی که شکري
د سرو لبو لعل به پرولي په کودري اړوي به باندي تل د غم پتیري^(۲)

عاشق نه وم اوس رشتیا شوه دا خبره

چي پر سر مې را پرې نه و ته ډېره^(۳)

خوب به نه ورځي مانده به تر حد تېروي خوشالي، هوا هوس به ځني هېروي
سپین رخسار به یې له فکره په بل پېروي له ستړیا به نیشکر ور ته گنډېروي
په دیدن بې دېو و دد^(۴) ملگری سېروي پر هر ځای به لکه روي پر چار پېروي

چي ترې پاته شوم په کومو سترگو گورم

پزه نه لرم پر مخ بې پزي بنورم^(۵)

دی روان شو زه پر کور په دا حیران یم چي نه مې شوم نه مجنون سر پر بیابان یم
نه آسیا رنگه له غمه سرگردان یم نې له هجره څخه زه څیري گربوان یم
ملا مت د هر هندو و مسلمان یم دی پخوا را پوهېده چي دوزبان یم

رحمتونه دي دده پر زیرکی وي

لعتنونه دي زما پر خیرگی وي

(۱) چاپي دېوان: دروغجن یمه (۲) چاپي دېوان: د غمو سړي (۳) چاپي دېوان: "چي پر هر در باندې ژاړم بې اثره

(۴) چاپي دېوان: "په دیدن به یې دوی دوه ملگری". (۵) چاپي دېوان: "پزه نه لرم په درست جهان کي بنورم".

د میرزا حنان بارکزي دېوان

که مي مينه وای رشتيا سوئ په اور وای په نغري کي بي^(۱) د هجر لکه سکور وای
پنې مي بيلي^(۲) کالي خيرې سر سرتور وای په اندوه سره مي ترک د دنيا کور وای
له دې غمه مي تر اوسه سر په گور وای بيايي دا چي مخ مي تور او پر خره سپور وای

صد رحمت دي وي دده پردا نايي

صد لعنت دي وي زما پراشنايي

بل وطن ته شور وان په زړه خسته نه يې آس، نه يې خېمه، نه يې درسته^(۳)
له خبرو بې په غم وي خوله بسته له دغه غمه مي شوه اينه ورسته
په مجلس کي به د چا وي نشسته په ناکام که چيري خلاصه کړي پسته

تف زما په اشنايي شه بې وفا يم

چي بي ياره لا تر اوسه ژوندي پاييم

يار مي ولاړ شو په سفر پسي زهير يم له دا غمه^(۴) تل اخته د خان په وير يم
ریشخندي د هر صغیر و د کبير يم چي په غم لا د قلیل و د کثير يم
زخمی کړئ بېلتانه د غم په تير يم همپشه د دغي چاري په تدبير يم

چي تر کومه به بې تنگه يم بې عاره

چي لا طمع کړم د عيش له قندهاره^(۵)

په خپل فضل خواست قبول زما غريب کړې د وصال بنادي مي يو وار په نصيب کړې
تللئ يار را سره وصل عنقريب کړې مشرف په دغه گل دا عندليب کړې
د هجران نا سور مي روغ په دا طبيب کړې خوا په خوارا سره وصل^(۶) خپل حبيب کړې

په کرم سره د خوږو زړو دوا يې

چي لا ورکه کړي هغه پرلاري بيايي

و سيله مي کړې مجاز و حقيقت ته خاموشي مي کاميابي کړې معرفت ته
شک مي ورک کړې له خاطره طريقت ته را تر غاړه کړې^(۷) ځنځير ستا و قربت ته
ډېر طامع دي يم د وصل^(۸) و شربت ته بې پوښتني مي لاړ و کړې^(۹) و جنت ته

غير خيال مي کړه له زړه څخه جارو ته

دغه زهر مي که^(۱۰) په ستوني کي دارو ته

(۱) بې = به يې. (۲) چاپي دېوان: پښې مي پلي. (۳) دا بند په چاپي دېوان کي نسته (۴) چاپي دېوان: له دې غمه

(۵) چاپي دېوان: -

گڼه ډېر بې آبه پاته شوم په غم کښي

چي اجل مي عذر و که په عالم کښي

(۶) چاپي دېوان: سره گرم (۷) چاپي دېوان: را په غاړه کړې (۸) چاپي دېوان: کړي طامع مي ستا د وصل

(۹) چاپي دېوان: لاهو کړې (۱۰) چاپي دېوان: مي کړه

د میرزا حنان بارکزي دېوان

د سکوت په تار مي څيري زړه رڼو کړې روږو مي آئينه د خپل زانو کړې
 صبر را د نو خطانو له جادو کړې فسادونه مي له زړه څخه جادو کړې
 بې ويلو مي پوره هره آرزو کړې ما "حنان" د بيم په اوښو کي لاهو کړې

۳۷۴۳

که مي چيري يې بللئ له اخلاصه
 په کرم مي کړه له غشه^(۱) سینه خلاصه

497

﴿مخمس﴾

عقل و هوښ صبر و آرام را څخه تللئ خو په بحر د عشق زه يم کنډهوتلئ
 زړه مي هيڅکله آرام نه دئ موندلئ په کړو د کاږه بخت يم پوهېدلئ

د گرداب په ميان کي گرز م لکه خلئ

آبادي مي د تن ميني کړه او جاړه چي هستي مي وه د صبر^(۲) هغه ولاړه
 چي د عشق محکم ځنځير شورا تر غاړه د شوخ چشمو له نظره امان غواړه

په کړو کتو يې دئ هان تتلئ

وصل و هجر د دوو کانو تر ميان کړم بېلتانه يې په ژوندون پوري حيران کړم
 نه پوهېږم په څه شان تدبير د ځان کړم د دې هسي رنځ علاج په څه درمان کړم^(۳)

چي پر زړه يې يم د زلفو مار خوړلئ

لا تر څو به د هجران په خواري خواري يم بېلتانه يې مدام سوئ په انگار يم
 ډېر په وصل کي^(۴) له هجره ناقرار يم همېشه ستړي ستومان پر دغه لار يم

د فراق غمونو ښه يم پېژندلئ

چي مي يار را څه تللئ دئ عالمه له اندوه يې^(۵) نه پر غريم نه پر سمه
 دا بلا چي مي پر سر اوړي له کمه^(۶) حيرانېږم چي لا مړ نه يم له غمه

کشکي نه وای زه له موره زېږېدلئ^(۷)

يار مي قصد د سفر وکړ سورېدو ته دا سبب شو زما د تن و نړېدو ته^(۸)
 ځان مي نه ورکاوه اوس و خوارېدو ته اوس راضي يم د لعنت و بارېدو ته

چي تر اوسه مي ژوندی دئ ځان ساتلئ

رښه ته په مهر لطف عنايت کړې ضلالت مي کل بدل په هدايت کړې
 مشغولا مي د قرآن په تلاوت کړې له جمله فسق و فساده مي نفرت کړې

د هغه په روی چي تا دئ راستولئ

(۱) چاپي دېوان له غشو. (۲) چاپي دېوان: د زهد. (۳) دغه نیم بیتي په اصل کي نسته (۴) چاپي دېوان هم په وصل کښي.
 (۵) چاپي دېوان له فراقه (۶) کمه = کومه (۷) چاپي دېوان: "کشکي نه وای زه تر اوسه پایېدلئ". (۸) دا بند په اصل کي نسته

د میرزا حنان بارکزي دېوان

د دنياله اشتغاله امان را کړه له هوسه له عيشو مي بېنوا کړه
په خپل فضل سره ترک زما هوا کړه لار زما و خپل قربت ته را پيدا کړه

اميد و اردي يم و درته درېدلئ

خو به گرز م په عالم کي تازه تر چي اشنای را خخه ولاړ شو په سفر
د بخت نخل مي وکړئ^(۱) دا ثمر اوس "خانه" دا مقال کړه مختصر^(۲)

۳۷۷۰

په لاس نه درځي اشنای په سفر تللئ

۴۹۸

دا څه وخت څه زمانه شوه را پيدا په ناکاره کوي ناحقه هسي چاري
په بېکاره کوي ناحقه هسي چاري د يوې روپۍ چي خپله نفعه ويني
د يوې روپۍ چي خپله نفعه ويني په يوه سودا کښي سل قسمه و خوري
په يوه سودا کښي سل قسمه و خوري نه غني انصاف لري نه مفلس دواړه
نه غني انصاف لري نه مفلس دواړه که محکم شي د دوو کسو تر ميان کښيني
که محکم شي د دوو کسو تر ميان کښيني گناهونه صغيره که کيږه دي
گناهونه صغيره که کيږه دي هم زنا، ربا، غيبت د اثم الخمره
هم زنا، ربا، غيبت د اثم الخمره هيڅ په کشر کښي ادب نشته له مشره
هيڅ په کشر کښي ادب نشته له مشره خپل عمل د نيک و بدو دلته تول کړه
خپل عمل د نيک و بدو دلته تول کړه

۳۷۸۱

الهي له هسي قومه نجات ورکړې
و "خان" ته په خپل فضل رڼا

۴۹۹

عمر درومي په شتاب دم قدم دئ په حساب^(۴)
ته تر څو بېغمه ناست يې مشغول يې په خورد و خواب
دا ستا کار نه پوره کېږي گاه نيمگري گاه کرياب
کار دي سم د دنيانې کړې او د دين دي کړې خراب
پر نس هيڅ نه معلومېږي که په و خورې شهداب
هر چي ور شي واره ډوب که جوړ کاسه د ده گرداب
رحم نه لري هيڅکله نه پر شيخ و نه پر شاب
تل پرده د پيرۍ کاندي په وسمه و په خضاب
نه دي شرم شي له خدايه نه حيا کړې له اجاب
ته هم زوی د فرشتې نه يې چي دا نور بولي دواب
په ظاهر لکه سپين زري يې او باطن لکه سېماب

(۱) چاپي دېوان ورک کړئ (۲) چاپي دېوان "او حنان دا مقال کړ مختصر" (۳) دا غزل په "ب" او چاپي دېوانو کي نسته (۴) دا قصيده وشمه غزله په چاپي دېوان کي نسته

د میرزا حنان بارکزي دېوان

غرور نه در لره ښايي هم د بولو له سوراخه که پادشاه د هفت کشور شي همپشه د بل په غوښو باز چي غوښي تل د قام خوري د بل زيان دا ستا تکیه ده دا ستا خوی شیطان خجل کړي دين دي بايلو پوره نه شو د مرگ باد به دي چپه که چي له هره کبرجنه	چي پيدا يې له تراب دوه ځل وزي په عذاب هيڅ په کار نه دي کذاب بوخت يې لکه قصاب ځکه بند دئ په تناب د بل زيان بولي ثواب څه خو وکړه اجتناب ستا د دي جهان اسباب نسيم نفس لکه حباب ⁽¹⁾ تل بېزاره دئ وهاب
---	---

۵۰۰ کي په غور کړي دا څه دړ دي ۳۸۰۳
 د "حنان" وييل خوش آب

شاعران د پښتنو د پردي ترسل يو ميرزا، ميرخان، دولت د علم کان و بل اخوند مياداد د عشق په ميو مست و بل رحمان سرپني د پېښور دئ د خوشحال خټک ويل کل نصيحت دئ بل عبد القادر شاعر د خوشحال زوی بل حميد موشگاف د خيال په شعر عليخان اخوند زاده پېښوری و ⁽⁶⁾ ملا حسن اخوند ساگزی ⁽⁸⁾ په تلوکان کي د اخوند ملا پير محمد شعر که واروي ⁽¹⁰⁾ جان محمد حافظ کاکي ⁽¹²⁾ په نعت و مدح د عیسی اخوند زاده شعر د پر ښه و ⁽¹⁴⁾ ملا جمعه په شاعری کي د پر استاد و	خو به کړم در ته معلوم زه په ويل د سلوک شعري کړي دئ افضل ښه شېرين الفاظ ويلې ميا واصل ⁽²⁾ په پښتوي غزل به دئ يو تر بل په ظاهره مسخرې دي يو د بل ⁽³⁾ ښه دېوان ⁽⁴⁾ يې دئ جوړ کړي لکه گل څه به وایم نا سفته ⁽⁵⁾ دړي پېيل ښه آبدار دړي له ژبي ⁽⁷⁾ تويول جوړول يې د معنا هر دم غزل ⁽⁹⁾ په هر بيت سره يې زړونه سولول ⁽¹¹⁾ ښه اشعار به يې وايه لکه بلبل ⁽¹³⁾ آفرين دي وي پر باندي ⁽¹⁵⁾ تل تر تل سيال يې نه و د خپل عصر د ويل ⁽¹⁶⁾
--	---

(۱) دا بيت له بلي نسخې را نقل سو. (۲) چاپي دېوان: وييل دي واصل. (۳) چاپي دېوان: "په ظاهر يې مسخرې بوله بلکل". (۴) چاپي دېوان: ښه کتاب. (۵) چاپي دېوان: تأسف. (۶) چاپي دېوان: "عليخان اخوند زاده هم ښه شاعر و".
 (۷) چاپي دېوان: له شربه. (۸) چاپي دېوان: ملا حسن اخوند ښه پير. (۹) چاپي دېوان: "په ويلو کي د شعر د پر اکمل".
 (۱۰) - (۱۱) چاپي دېوان:

د اخوند پير محمد نظم ته که گوري هر گفتار يې دئ په مثل د بلبل

(۱۲) چاپي دېوان: کار کړ. (۱۳) چاپي دېوان: "سيال يې نه و په پښتني کي په ويل". (۱۴) چاپي دېوان: "ښه شعر که واروي". (۱۵) چاپي دېوان: به باندي وايي. (۱۶) چاپي دېوان: "په هر بيت سره يې زړونه سولول".

د میرزا حنان بارکزي دېوان

اوس زموږ د وخت شاعر ملا شمس الدين دى (۱)
 اوس صديق اخوندزاده ښه شعر وايي

د سكوټ (۴) مهر پر خوله كښېږده "حنانه"
 څه غرض دي دى (۵) د خلكو په ښوول

۳۸۱۹

۵۰۱

عقل نه كه په دا باب كي قال و قيل
 د كسرى پر ډمامه يې وگيښ نيل
 د در خاوري دي رانجه كړې جبرئيل
 ستا و لور ته منتظر د عرش قنديل
 گفتگوى در سره و كاوه جليل
 څوك د گوى څوك د مگوى د څو و كيل
 ښه يې پوه كړې په كښرو په قليل
 ستا له رويه يې پيدا كړ سلسيل
 كه موسى و كه عيسى و كه خليل
 دا آدم صفي قبول شو په تعجيل (۸)
 چي ورو وښودغه ستا مدد سبيل (۹)
 له سره اوره چي سالم و ووت خليل (۱۰)
 او فرعون يې كړ غرق په رود نيل (۱۱)
 كه يې ستا اسم پر زړه نه واى دليل (۱۲)
 ستا مدد صقر ته بوت اصحاب فيل (۱۳)
 چي لښكر د خداى پر راغى ابا بيل (۱۴)
 له تعريفه دى قاصر عقل طويل
 د گناه بار مي هر گوره دى ثقل (۱۵)
 خطا شوى مي دى وار زما دليل (۱۶)
 هغه دم چي مي روح اخلي عزرا ئيل (۱۷)
 په قيامت به شرمنده پاڅي دليل (۱۸)
 حاسدانو ته دي سپك بار شو ثقل (۱۹)
 مياشت شوه ستا په رسالت باندي دليل (۲۰)
 چا و نه كړ ستا پر دين باندي تعطيل (۲۱)

۳۸۴۴

د حساب له ورځي بيم مه كړه "حنانه"
 د عاصيانو په بڅښنه دى كفيل

۱

۱

۱

۵۰۲

(۱) چاپي دېوان: "اوس زموږ د زمانې ملا شمس الدين دى". (۲) چاپي دېوان: "په تكليف يې جوړول مدام غزل".
 (۳) دا بيت په اصل كي نسته، په بله نسخه او "ب" كي هم نسته (۴) چاپي دېوان: د سكون مهر. (۵) چاپي دېوان: څه غرض لري (۶) چاپي
 دېوان: ستا و وصل ته (۷) خبري = خبري يې (۸) (۹) (۱۰) (۱۱) (۱۲) (۱۳) (۱۴) (۱۵) (۱۶) (۱۷) (۱۸) (۱۹) (۲۰) (۲۱) (۲۲) - دا څلور بيته بيا په اصل كي نسته
 نسته (۱۸) دي دي يې (۱۹) (۲۰) (۲۱) (۲۲) - دا څلور بيته بيا په اصل كي نسته

د میرزا حنان بارکزي دېوان

د ستا خبري، خوږې شکري په مخ ګلابه، زیات له آفتابه زلفي غبره، په قد عرعره په تن سیمینه، تن انگینه د پسرلي ګله، زلفي سنبله ډېر په عذاب یم په اور کباب یم ابرو هلاله چشم غزاله بې تاغمگینه په زړه حزینه لاله غذاره، ګلاب رخساره په زړه ابتیریم، په غوږو کریم موی میانه، سر وروانه یم دي ویشتلئ، په تیر پېلئ تر ګل خندان، مخ ارغوانه	نزدې که لیري ورتنه نولېږم ^(۱) د مخ و تاب ته دي کبابېږم باریک کمره، جبین قمره په خوی شېرینه بې تا کهېږم مشکین کاکله په لېو مله بې تا خراب یم لا خرابېږم زماله حاله خبر شه لاله ډیره مې سپینه په تا ځوانېږم پری رفته رفته در شهواره مات پر کمریم په تا جوړېږم ابرو کمانه، کاره مژګانه په زړه نتلئ بڼه در پوهېږم تر نمر و بڼانه د زړه در مانه
--	---

۳۸۵۸

”حنان“ رنځور یم، ډېر په ضرور یم

۵۰۳

پره زړه نا سور یم چي نه رغېږم

څو غافل ګرزي انسان خدای پخپله ستا شاهد دئ ته لا ليعْبُدُون يې سر د ګل خطا دنيا ده ^(۲) همېشه د رزق د پواره ګل شَي هَالِك دئ پاته شوئ هيڅوک نه دئ ولو ګُنتَم في بُرُوج عزرائيل دئ برات کړئ فهم وکړه لږ منزل دئ مه کړه خوب د بېغمۍ ته ته په څه سره غره يې په پيرۍ عبادت نه شي چي پيدا بنۍ آدم دئ هوښ کړه ته يوازي نه يې	په خپل ځان پوري حيران حذر نه کړې له عصيان د خوږود او بوزيان په خطا پسې روان مړور يې له اسمان الا وَجْهَهُ، نښادان نه هندو نه مسلمان دا خبر دئ له فرقان پروا ډه ډېر روح يکسان ^(۳) ستا تر ګور تر ګورستان پاته نه شې له کاروان چي سر کارې له فرمان ګټه اوس په کار ده ^(۴) ځوان زړه يې ډک دئ له ارمان ستا په رنگ دي صد چندان ^(۵)
---	--

(۱) دا قطعه په ”ب“ او چاپي دېوانو کې نسته (۲) چاپي دېوان: دینار. (۳) اصل: ”پروا ډه ووزنده ځان“. (۴) چاپي دېوان: اوس وکوه. (۵) له دې بېته څخه بیا تر مقطع پورې ټول بیتونه په اصل کې نسته، مقطع په اصل او چاپي متن دواړو کې سته

د میرزا حنان بارکزي دېوان

د دنيا دغه يې کار دئ ژر به ورسې تر مطلبه د هيچا لاس په تور نه شو که ما قبل و که بعد د وفا متاع يې تشته دنيا سجن د مؤمن دئ لِلانسان عَدُوًّا دئ فهم وکړه په دنيا کي چي سکندر، دارا، جمشيد وو	اسمان ژړنده سرگردان ما سوې باسه له ميان واره ولاړ ځني پرېشان تر گدايه تر سلطان واخله لاس له دې دوکان وزه ته له دې زندان ته دوستي کړه له شيطان چا سود کړئ دئ بې زيان واره ولاړ په زړه پرېشان
---	---

نصيحت و ځان ته وکړه بل ته څه وايي "حنان"	۵۰۴
---	-----

خبر نه يې نا خبره (۱) په تن لوی په خوی اصغر نه حيا له پيغمبره له ما بنامه تر سحره هيڅ نه اړوي کور و کره ته خوردن کړې گاو و خره تر جماد و تر شجره بیده پروت يې بې اثره ځان ته گوره خاک بصره چي کوي کبريکسره پيدا شوئ يې عنتره د شيطان د خوی رهبره د يوې ونې له بره چي و بل ته وا، ډبره (۳) په باطن د قارون کوره پرده ويراو ته خوشتره دستم پر بلا بره	بيرته غغلي در بدره غاښ و تلئ ريره سپينه شرم نه کوي له خدايه لکه سپي په گمان (۲) غايې تسبیح هر خرنده وايي عبادت ته خدای پيدا کړې پر هر بوتي فيض اوري ته محروم يې له دې فيضه مغروري لبونی کړئ ته له څه څخه پيدا يې له يوې قطري منيه شيطان نه زده چي تازه دي آدمي دي سره ورونه ته په څه د چندنې باخ شوې په ظاهر لکه موسی شې چي بې کور دئ ستا په څنگ کي د بل زيان دا ستا تکیه ده
---	--

(۱) دا قصیده و شمه غزله په چاپي دېوان کي نسته (۲) دا برخه په اصل کي نه لوستل کېږي، له بلې نسخې پشپړه سوه.
 (۳) بله نسخه چي و بل ته وا ډبره.

د میرزا حنان بارکزي دېوان

پر عا جز مېرې قدم ږدې
همېشه د بل وزيان ته
ولمانځه ته دي ملا ته
د دنيا په زيان نامرده
له بنده څخه شرمېږي
خدای په هر نفس حاضر دئ
لږڅه وگرزه و خدای ته
خبر نه يې لسه داوره
ځان پرېباسي له کمره
د دنيا په کار کي غوره
شي له خدايه مروړه
نه له خدا څخه، کافره
ته گناه کړې بې هنره
توبه وکړه برادره

۵۰۵ د "حنان" ويل په غور کړه
ډېر بهتر دي له گوهره ۳۹۰۸

چي د حق پر درویدار بابا ولي دئ
چي مفتاح د خزائنو د فتوح دئ
چي سليمان رنگه يې دي تر حکم لاندي
غيبانه سواره چي گرزې پر ملکونو
کرامات يې تر عدد تر حساب تېر دي
چي په تش نظريې خاوري سره زر کېږي
چي طواف د قبر يې کم له حجه نه دئ
ډېر سخي دئ عار له هېچا څخه نه که
چي تنگسه در باندي در شي ترده ورشه
چي يې څوک قبر ته ور شي فيض مومي
تصرف يې هغه رنگ لکه په ژوند و
هر مقصد يې پر مزار تر سره کېږي
پر مرقد باندي فيض د حق اوري
هر حاجت د حاجتمنو پر قبلېږي
چي په زړه کېني دي مطلب وي دی پوهېږي

۵۰۶ زه "حنان" يې په اخلاص یم د در خاوري
په پیرانو کېني ابدار بابا ولي دئ ۳۹۲۴

﴿قصیده﴾

ولاړه ځواني ولاړه پيري راغله ږيره سپينه(۲)
خريد وکړ ځوانانو روان شو اصلي وطن ته
خريد مي په بارو د عصيان کړئ دئ غفاره صرف
را څخه عمر شو په لهو په لعب کېني

غائب په خوله کېني نشته عمر ولاړ شو نه راځينه(۳)
زه هم پسې ځم توبنه مي نشته يم غمگينه
نقد بخښ لري دا جنس مي رانيسه متينه
نه را څخه وشو کار د دين هرگز په مينه

(۱) دا قصیده په "ب" او چاپي دېوانو کي نشته (۲) سفین (۳) "ب" او چاپي دېوانونه دا قصیده نه لري

د میرزا حنان بارکزي دېوان

ته مې پرده وکړې يا ستار العالمينه
ته مې لاس مه کارې له شفيع المذنبينه
فضل دي بسيار دئ د بنده گناه مه وينه
هم واقف په حال د هر بنده گوشه نشينه
ته په عميم فضل دا بار واخلي له حزينه
خلاص مې کړه په فضل ستا له دې د پو لعي نه
پورته لکه دود په هوا ولاړم له زمينه
مژده لا تخافو را باندي وکړې له يمينه
د پر د پر شرمنده يم له سيد المرسلينه
ړوند له خپله عيبه يم اله العالمينه
بحر د احسان لرې حبيب التوايينه
تور مخ سپينه ږيره در غلم بي آن وينه
نشته فرياد رس بي تا حبيب المساكينه
د پر د پروار خطا يم يا امان الخايفينه
هسي لار چي ورشم تر خاتم النبیینه
ته مې عذر و غواړه د ليل الحائرینه
بي له تا اغثنی غياث المستغيثينه
هله ته مې جار باسې په خپل فضل له سجينه
ته يې په کرم ورسوه تر عليينه
ته مې پر لار سم کړې يا اکرم الاكرمينه

۳۹۴۹

د پر مې دئ اميد زما "حنان" تاته رؤفه
مه مې کړه نامېنده يا اله العالمينه

په عطا په کرم حل المشكلات يې^(۱)
د هر چا د غم کافي المهمات يې
عفو کړونئ د همه وو خطايات يې
ته خالق د اوو محکو سماوات يې
ته خبر په وارو سړو خفيات يې
دا په دا چي ته مجيب الدعوات يې

نه لرم عمل لايق چي دريې وړم درگاه ته
غرق په گناهونو يم اميد مې تاته د پر دئ
تادي فرمايلي چي لا تقنطو خوشحال يم
ته د هر خسته زړونو ملهم يې کرد گاره
پت کړه قبايح مې د اعمال له دنمنانو
ستا حلم حلیم زړه ورکړئ پر گناه يم
هيڅ مې حاصل نه شوله رفعته په دنيا کښي
وقت د زکندن مې له شيطانه په امان کړې
ما په ځان اغوستي د ریا زهد خرکه ده
عيب د بل غواړم شپه و ورځ دغه مې کار دئ
د رد غفران خلاص کړه يا مفتاح الابوابه
د پر يم منتظر دا ستا د رحم يا رحيمه
و مې نسه لاس زما دستگیره افتاده يم
را کړه د جزا په ورځ نامه په راسته لاس کښي
لار چي مستقيم پر هغه مې برابر کړې
د پر په گناه بار يم سترگي نه لرم و تا ته
نشته بل دا درس چي له ابليس به مې خلاص که
تول چي پر محشر شي اولين آخرين خلق
روح چي مې له تنه څخه وزي ذوالجلاله
نفس و شيطان زه يم ستا له لاري اړولئ

۵۰۷

الهي د هر چا قاضي الحاجات يې
نامېندي ده ستا له دره څخه کفر
ته ارحم الراحمين يې رحم و کړه
څه قدرت لرم چي پورته کښته و ايم
بي بدی بل عمل نه را څخه کړې
خپل حاجت زه له تا غواړم ذوالجلاله

(۱) دا مناجات په چاپي دېوان کي نسته

د میرزا حنان بارکزي دېوان

ستا له دره هيڅ سړي نا اميد نه ځي
کار زما غريب په خپل فضل پوره کړه
په کرم مي د مهم قفل را خلاص کړه
خواست بي تاله چاروا نه دئ کریمه
له عدمه آدم جوړ کړې ته قادر يې
منزه يې له ادراک، له وهم و فهمه
و لَقْد کرمنا تا دي فرمايلي
نفس ظالم دئ، زه مظلوم غورمي وکړه
زما توبه ده ذوالجلال والا کرامه
تا ويلي دي فلا تنهَر، سائل يم
ما رسوا نه کړې په ورځ د حشر و نشر
ما عاصي دين په دنيا دئ بایلوولئ
زرغونه گياه پيدا باران پرو کړې

د "حنان" حاجت په خپل فضل پوره کړه
قبلوونئ د دوعا په هر ساعات يې

۵۰۸

۳۹۲۹

﴿فالنامه﴾

په نامه د پاک الله کرم ابتدا^(۲)
دایره د فالنامه د دې کتاب
خوک که فال په دایره کي نیسي گوره
نور دي گوتنه په یوه خانه کي کنبېږدي
حرف دي کارې پر کاغذ یوولسم
دایره دي بیال له سره را شماری
حرف دي بیایوولسم شماری نېکرایه
او دا لوړ حساب دي لوړ کارې دینداره
د غزل د سر مصرع به شي ترې جوړه
هر مطلب چي وي په زړه کي وایه کېږي

بل په نعت د رسول مجتبیٰ ﷺ
نوشته پکښې مطلب دئ د هر باب
هم الحمد قل هو الله وایي وروره
مخ په کښته دي حساب که لوړ دي پرېږدي
چي ورو رسي تر پایه پوري سم
چي يې مراد د زړه تر سره که باري
چي نیو دئ وي حرف تر هغه ځایه^(۳)
پر هغه باندې چي کښلئ وي له واره
مگر ته غلط شوې مه کړه ماته غوړه
په ویلو یې د فال څښتن پوهېږي

د هر چا دي خدای حاصل د زړه مراد که
دا "حنان" دي په یوه الحمد یاد که^(۴)

۵۰۹

۳۹۸۰

(۱) په اصل کي "نات" و، ما له بلي نسخي وکښ. (۲) فالنامه په اصل او "ب" کي نسته (۳) کټ مټ را نقل سو.
(۴) د فالنامي لپاره به دایره هم هرو مرو رسم سوي وه، خو د چاپي دېوان مرتب به ښايي د طباعتي ستونزو له امله نه وي راوړي. په بله نسخه کي د فالنامي جدول سته خو شعر يې نسته

د میرزا حنان بارکزي دېوان

﴿قطعات﴾⁽¹⁾

يوه ورځ په جذبه کي بايزيد
هسي وويل چي ورځ د جزا راشي
فرمان وشي د دوزخ پر لوري بيایي
د سلطان ابوسعید مريد حاضرؤ
و خپل پير ته يې دا قال هسي شان وکړي
سعيد ووي هغه ورځ هسي ورځ نه ده
هر سړي نفسي نفسي وايي له وهمه
د بازيد بسطامي له لاسه نه شي
تر دا میان خوب غلبه پر سعيد وکړه
په هغه شان عاصيان واره سره جمع
چي حضرت سلطان بازيد هلته پيدا شو
او د نور په ځنځيروي يې وتلي
امرو وشو له خالق بېچگونه
چېري نه وي چي گذر وکړه دوزخ ته
چي سلطان ابو سعيد له خوبه وښو شو
ستا له مخه هر چي وايي هغه کېږي
د طوبې پر هره پاڼه نوشته دي

چي سلطان العارفين و هويدا
او عاصيان که سره جمع رېنا
زه به وگزر زوم واره له دا خوا
چي يې واورېده په غوږ ودا وينا
د حضرت بازيد له قوله په رښتيا
چي د چا به ښه بې خدا وشي په چا
له امته شي بېزار موسی عیسی
د عاصيانو خلاصېده ده تمنّا
وي ليد له ورځ د حشر تن تنّا
چي څکول يې هم هريو جدا جدا
چي له مخه يې پر هر لور تجلا
ملائکي په حساب وې زر اويا
چي په فضل دي عاصيان بخښلي ما
او کفار ځني بېرون که سرتريا
وي ويل چي آمنّا و صدقنا
بې له شکه ناز بردار دئ د مولا
دغه حرف چي بايزيد ولي الله

دا خلعت دده ورکړئ ذوالجلال دئ
ما "حنان" دده په روی و بخښي خدا

۵۱۰

۳۹۹۸

﴿قطعه﴾⁽²⁾

نوم يې پري وينځئ له لوح انساني
شمار له دېوه يا له دده انسان نه دئ
په سينه کښي چي حب نه وي د گلرڅو
په هر زړه کښي چي عشق نه وي د مهر ويو

چي يې زړه په مهر و نه وي مبتلا
چي حب نه لري په زړه د دلربا
له هډوکي ښی ډکه بولئ دا
لکه بې نځينه گوتې ده بېځا

چي تمام عمر مشغول په غوا په خړه وي
د "حنان" په مذهب کفر بولم دا

۵۱۱

۴۰۰۳

۹ ۹ ۹

(۱) قطعات ټول له اصل څخه را نقل سوه، په چاپي دېوان کي نسته (۲) "ب" او چاپي دېوانونه دا قطعه نه لري.

د میرزا حنان بارکزي دېوان

په عدد د ابجد به درته وایم
که کشمش دي که نخود^(۲) په حساب یو دي
د درازود بې عقل^(۴) عدد یو دي
د عدو او د سگ^(۷) یو رنگه عدد دي
هم صهبا او پیاله می^(۸) په یوه رنگ دي په
حساب کي دغه لوک او مایه^(۱۰) یو دي

یو څو چیزه برابر دي په حساب^(۱)
هم ټنگي او ملحد^(۳) یو دي په دا باب
هم کاکل و گژدم^(۵) یو، مه کره عتاب
خواجه سرا او خرسياه^(۷) سره تناب
قلعه برج^(۹) هم برابر په دا اسباب
هم دغه رنگ برابر سهو حساب^(۱۱)

۴۰۰۹

(د کال نومونه)^(۱۲)

۵۱۲

"سچقان" موش، "اود" یې غویی، "پارس" پلنگ دي
"تیلان" مار، "یت" تیل فرس، "قوی" تیل پسه دي
"ایت" تیل کلب، "تنگوزی" خوگ د کال نومونه

پس له دي "توشقان" سوی، "لوی تیل" نهنگ دي
"بیج" بیزو، "تخاق" مرغی یې هم پر څنگ دي
که دي نه زده له ما واروه دا فرهنگ دي^(۱۳)

۴۰۱۲

۲

۲

۲

۵۱۳

اوربدو مي چي یو ټنګلی لکه لمر و
وې یې ته یې توره شپه زه لکه ورځ یم
تور وې دواړه د یوه آدم اولاد یو
که زما د رنگ یو څاڅکی پر تا وشي
او که څاڅکي پر ما وشي ستاله رنگه
می باید چي زه له تا څخه کنار شم

وا یې خيست له یوه توره ډېر عبرت
پر چهره دا ستاد مخ راځي حسرت
ته پرڅه کوي له ما څخه نفرت
هغه ستاد حُسن خال شي د کثرت
تمامي عالم مي پیس بولي صورت
ته پرڅه هومره اندوه کوي حسرت

۴۰۱۹

دا قطعه "حنان" ویلي په رښتیا ده
ګوندي واخلې مهرویان ځني عبرت

۵۱۴

(قطعه)^(۱۴)

چي مي و کاته په رای و په تدبیر
هسي نه چي سترګي و ګنډه خوله بنده
کله بحث کړه د علم ګاه درس وایه

نشته به تر خاموشي زیاتي خصلت
چي مقام یې وي هاله کره مخالفت
چي پکښې وي امر و نهی د لالت

۴۰۲۳

ګاهي شعر ګاه شطرنج ګاه حکایت کړه
په قدر چي طبع نه کړې ملالت

۵۱۵

(۱) دا قطعه په "ب" او چاپي دیوانو کي نسته (۲) کشمش = نخود = 660 (۳) ټنگي = ملحد = 82 (۴) دراز = بې عقل = 212
(۵) کاکل = گژدم = 71 (۶) عدو = سگ = 80 (۷) خواجه سرا = خرسياه = 876 (۸) صهبا = پیاله می = 98
(۹) قلعه = برج = 205 (۱۰) لوک = مایه = 56 (۱۱) سهو = حساب = 71 (۱۲) دا قطعه په "ب" او چاپي دیوانو کي نسته (۱۳) په دي نومو
کي دیت تیل کال په فرهنگو کي "یونت تیل" او تخاق د "تخوقا" په شکل ثبت دي نور نومونه کټ مټ په همدې ډول چي حنان وایي سم
دي (م، ه). (۱۴) دا قطعه په "ب" او چاپي دیوانو کي نسته

د میرزا حنان بارکزي دېوان

﴿قطعه﴾

يو مطرب سوال له خسرو دهلوي کړي
چي بهتر دئ موسيقي علم تر نظم
موسيقي مدام محتاج د بل و بيت ته
هم بې وخته وايه نه شي که يې وايي
لکه ناوې چي زينت په زبور کاندې
علم نظم له دا وارو مستغني دئ
علم نظم لکه ښه ښايسته ناوې
کې تنها وايې په جهر هم روا دئ

چي دی و په هغه علم کښي کامل
ده وې زه یم په دا دواړو کښي عامل
اورېده هم د بل غواړي متصل
هغه کس هم احمق و بوله جاهل
د بل شعر موسيقي ته جلاجل
دا معلومه ده نه غواړي د لائل
چي زبور يې دئ و حسن ته باطل
کې خفيه وايې هرگز نه دئ مشکل

۴۰۳۲

دا قطعه پارسي خسرو دهلوي کړه

۵۱۲

ما "حنان" کړه په پښتو ژبه حاصل^(۱)

۱

۱

۱

دا خو کاره له دا خو طایفو نه شي
له عربيه ادب مه غواړه خبر شه
شجاعت له شېرازي څخه مه غواړه
د اوزبک په زړه کي رحم هرگز نشته
هندی نه لري حيا کشمېری صبر
اتفاق له پښانه څخه مه غواړه
نسته هيڅ په کابلي کي حيا شرم

دا خبره آزموده ده په خو واره
رومي مه پوښته له موره ياله پلاره
نه به هيڅ خراسانی وي و فاداره
نه راستي بخارا يي لري له ياره
طمع پرېکړه د انصاف له قندهاره
نه به چيرته بلوڅ مومي نماز گزاره
نه نکاح له هزاره کېږي هونښياره

۴۰۴۰

دا قطعه به مطوله وه "حنانه"

۵۱۷

د اشناي له غمه نه یم زه وزگار

۱

۱

۱

﴿سراپا﴾^(۲)

اې چي زړونه وړې له شاهه له گدايه
سرترپايه دي وجود په ژبه ستا یم
دا تعريف کله ادا زما په خوله شي
قد دي راست دئ همېشه تر رسا فکر
دا قد نه دئ يوه سرو ده نازکه
وه، څه قد دئ او که نخل د ارم دئ

خېژي ستا د عشق آواز له هره ځايه
په دا باب کي له خرواره موټی نما یم
له دريا به که يو څاڅکی ولاړ شي، څه شي؟
ځکه یم مشغول دا ستا د قد په ذکر
په رفتار يې له هونښياره کړه لار ورکه
که د گل ښاخ دئ چي زړه وړ باندي تم دئ

(۱) په "ب" کي مقطع نسته (۲) دا مثنوي په چاپي دېوان کي نسته

د میرزا حنان بارکزي دېوان

بې شاني که يې عيان که په چانه شي
او که پروت د گل پر برگ باندي سنبل دئ
د سپين مخ پر خزانه ماران د طلسم
په يوه ديد يې زاهد دين و ايمان خوري
چي يې وړئ له عشاقو څخه تاب دئ
چي خاور دئ او که دئ مطلع الفجر
چي عاشق يې په آرزو د ديد مدهوش دئ
څه بڼه زېب که دا سحر دا ستاره
که توی شوې شگوفه ده په گلشن کي
عالموني⁽²⁾ په ليدو سره توپان دي
په ليدو يې پر عالم کړې ميندي بوري
او که مدد بسم الله پر صورت نور دئ
غزالان که څه وحشي دي ورته رام دي
پر قلم د پزې⁽³⁾ پاس دي خداي ويلي
په ليدو يې تر حيا زاهد تېرېږي
وي مدام د خونړيزې په طلب کي
چي مدام د زړو په وينو کي رنگين دي
نه غلط شوم د قيامت د ورځي صف دئ
صفا يې په نزاکت ځني څڅېږي
له غيرته ځني ولوېده پيال له
چي نسيم له نازکيه باندي بار دئ
که تور زاغ دئ د تصوير پر کمان باندي
که مېرې د مار په خوله کي ځای نيولئ
چي آدم يې رابېرون کړ له جنته
که راوړئ دوو نرگسو يو قلم دئ
او که گوتي د نبي مياشت کړه دوه نيم
چي يې کړئ اشارت و خوله ته ستاده
مرجان مخ په وينو پرېوئ له خجلته
له پېروني څخه قند اوري پر مخکه

فرق د زلفو د کاکل يې په مانه شي
چي دا زلفي يې پر مخ دي که کاکل دئ
نه غلط شوم بلکهي دا دئ لابل قسم
له غيرته د جبين يې قمر ځان خوري
دا جبين دئ که د خور لسم مهتاب دئ
څه جبين دئ که سحر د شب قدر
پانې نه ده د سمن دا بناگوش دئ
دُر کي⁽¹⁾ وگورې د غوږ پر کناره
وه، څه غوږ دي او که گل دئ په چمن کي
دا يې وروځي دي که برگ د سيا و شان دئ
نه غلط شوم په يوه قبضه دوې توري
څه ابرو د نهال برگ د کوه طور دئ
دا يې سترگي، که نرگس دي، که بادام دي
که دوه نونه دي کاتب د صنع کنبلي
وه، څه سترگي دي مستي ځني تويېږي
وايي څه د بانوگانو په غضب کي
په مثال پنجې د باز يا د شاهين دي
او که غشي دئ چي زما زړه يې هدف دئ
دا رخسار دئ چي گلاب ځني تويېږي
د رخسار داغ يې پر زړه يوړ لاله
څه رخسار چي صاف تر صبح د بهار دئ
خال يې ايښئ دئ د وروځو په ميان باندي
دا يې خال دئ چي تر زلفو لاندي کنبلي
وه، څه خال هغه دانه ده پُر لذته
پزه نه ده له زنبقه يو رقم دئ
پزې⁽⁴⁾ مه بوله جدول دئ د تقويم
وه، څه پزه، بلکهي گوته د قضا ده
څه بې⁽⁵⁾ و وایم د شونډو له قيمته
په خندا يې شي د لبو تياره ورکه

(۱) کي = که يې. (۲) عالموني = عالمونه يې. (۳) د پزې = د پزې يې. (۴) پزې = پزه يې. (۵) بې = به يې.

د میرزا حنان بارکزي دېوان

وه، څه شونډي چي د زړه وينې^(۱) خوراک دئ
تنګه خوله لکه پسته له خندا ډکه
خوله يې مه بوله يوه د ميم حلقه ده
وه، څه خوله ده که نقطه موهومي ده
غابن يې د دئ د عدن بلا قيمته
دا څه غابن، په تجله يې لېان وسوه
وه، څه غابن دئ چي له دړو آبداري وړي
دا يې زنه ده که سبب د سمرقند دئ
زني^(۳) مه بوله خوږ ناک دئ د کابل
وه، څه زني ده هيڅ رنگه تعريف نه شي
سپين غغب چي يې له موجه مالا مال دئ
چي بڼا يست يې په هردم ووهي موج
څه غغب وایم يوه قبه له نوره
غارې^(۴) نه ده گلدانۍ ده د بلور
نه غلط شوم دا د ميو صراحي ده
وه، څه غارې ده اوبه پکښي بنکارېږي
دا سينه ده که د خور لسم مهتاب ده
تر ورېنمو يې پسته هسي سينه ده
له صفا پکښي زړه هسي معلومېږي
دوه ساعد يې دواړه شمع کافوري دي
ساعد نه دي دوه بڼا خونه د مرجان دي
څه مړوند چي څوک يې نه لري اصلا
پرېنجه باندي دلاس پروت نه حنا ده
گوتي نه دي نوي مياشتي سره ټولي
لس نوکان يې لس غوتي دي د گلابو
څه تعريف به و کم زه د هغي ملا
زې^(۶) په خيال کي ضعيف شوي هسي رنگ يم
وه، څه ملا ده لکه موی هسي باريکه
نس يې مه بوله پېروي دئ د شير
هسي نس لکه چي گل د نسترن دئ

له اندوه يې د غونچې پرسينه چاک دئ
په تنګي يې غونچه وايسته له شکه
چي و مرګ تي^(۲) رسولې خلقه ده
و بوسې ته يې نيولې ما، شومي ده
چي په تش آرزو يې خلاص شوم له زحمته
د لېانو له پرتوه مرجان وسوه
په خندا سره مدام زړه د پري وړي
نه غلط شوم د سبب کله هسي خوند دئ
ولي طعم يې دئ له ناکه يو په سل
کي د خيال په خوله کي ونيسي اوبه شي
اولوبدلې گويو پر بل هلال دئ
لوتوي د عاشقانود زړو فوج
خوشبويي يې په زور يووړه له کافوره
چي په تش آرزو يې مري "حنان" بالفوره
چي پکښي د خوږو زړونو جراحي ده
دا زما په خوله يې کله تعريف کېږي
که تخته د سپينو زړو که سيماب ده
و بغل تي^(۵) د زاهد خورينه اينه ده
لکه سنگ چي په اوبو کې لیده کېږي
که غلط شوم د مرجان لښتي بحري دي
خلقي يې په ديدن پسي توپان دي
يو يې وره ضيا له لاسه د بيضا
پر نقره باندي ورکه د طلا ده
اشارت کوي و زړو ته، زړونه بولي
چي رنگ شوي دي په وينو د احبابو
چي په خيال کي نه کېنېږي د هيچا
چيري و وينم مېږي ځني پر څنگ يم
پر مېږي يې کړه د صبر لار تاريخه
که صندل دئ له شيدو سره خمير
يو خرمن د شگوفې د دې گلشن دئ

(۱) وينې=ويني يې. (۲) تي=ته يې. (۳) زني=زنه يې. (۴) غارې=غارې يې. (۵) تي=ته يې. (۶) زې=زه يې.

د میرزا حنان بارکزي دېوان

وه، څه نس چي تر ورېښمو ډېر مهين دئ ناف يې
 مه بولنه غوټۍ ده د سمن
 دا ناف نه دئ يو گرداب دئ د زمزم
 وه، څه ناف، حلقه د سترگو د غزال ده
 پس له نافه به څه وایم زیات و کم
 که هر څو زړه سره گنج کړم چي څه وایم
 پر دا ځای باندي ویل له حیا نه شي
 دواړه ساق يې تر بلور مصفا دي
 هسي صاف دي چي کاته باندي ښويږي
 وه، څه ساق دئ که دستي د نستر دي
 د لاله تر گل نازک يې دواړه پښې دي
 سره نوکان يې سره فندق د اصفهان دي
 وه، څه پښې دي که پر گل باندي يې کښېږي
 سر تر پایه دي تعرف پر "حنان" پورو
 موافق له خپله توانه مدح ستا یم

ولي نه شوا تعريف له ما ادا ۵۱۸
 "حنان" جار شه دغه ستا تر سراپا
 ۴۱۲۱ ۲ ۲ ۲

﴿رباعیات﴾

ربه شناخته مي کړه په ثنا ستا ۲
 ما سوا بېرون کړه زما له خاطره ۲
 ۲
 مخ دي سيالي کوي له آفتاب ۲
 سایه د زلفو را باندي وکړه ۲
 ۲
 گل چي خندا کوي له عشرت ۲
 چي ته داخل شې نن په گلشن کي ۲
 ۲
 له زړه و باسه بېله هوا ستا ۲
 مشغولا زه کړم تل په سودا ستا ۲
 ۲
 زه يې کړم ويلي له ډېره تاب ۲
 تور بخت مي وينن که له شکر خواب ۲
 ۲
 مغرور په حُسن دئ له سيرت ۲
 گرېوان به څيري کړم له حسرت (3) ۲
 ۲

(۱) کې = که بې، (۲) سرې = سره بې، (۳) د غه درې رباعۍ په اصل کي نسته

د میرزا حنان بارکزي دېوان

عشق مي د يار شورا ته حادث چي مردم د يار غم به راسره يوسم د هجر درد دي کړم لا علاج بوسه د لېورا عنايت کړه ژړل به هره شپه ما تر صبح مفتي د عشق هسي فتوا ورکړه ما تماشا کوله لا ستا د مخ په مرگ اشنا شه تر مرگ د وړاندي دنيا په باغ کي خندا په کار نه ده زړه تازه کېږي د يار په رخسار زه در ته وایم چي دېوانه وي وچاته ته مه وایه د ميني راز ولي ته نه وينې چي يوې بنځي فلک نا پسندي چاري را وکړې ساقی بې رحم، يار بې پروا دئ هغه شوخ چي له خون نه کړي هراس بېرېرم دا چي په عرصات کي له هغه حُسن پر هېز کړه دلرېش زلفي يې شلوي زناړ د کفر عالم شو واړه خالي له اخلاص جفا به له هغه شي در پېښه	نوري يې ته ولي پر مرگ باعث⁽¹⁾ شه به مي يوسي له ارث وارث فراق دي ويستم له رسم و رواج⁽²⁾ موافق دوا ده زماله مزاج د مرگ مي وکړه سترگو صلاح د عاشق قتل معشوق ته مباح⁽³⁾ په څاه کي ولوېدم ستا د زنج⁽³⁾ تر هغه پېش چي اجل دي که لاندي خپل سر ژړ و خوري پسته چي خاندي يا په ديدن د گلود گلغذار کښېنه بېکاره، کښېنه بېکاره حذر کړه مدام له غماز محمود کړ بېل په دروه له اياز خاوري ايرې يې زما په خوله کړې پيالي د وصل يې ما ته را نه کړې عالم يې قتل کړ زيات ترقياس خلک به وژني څوک بې نه نيسي لاس چي باسي صوفيان شيخان له کېش⁽⁴⁾ سترگي يې يوسي زهد له دروېش که څه له عام وکه څه له خاص چي يې ته بولي له خاص الخاص
---	---

(۱) چاپي دېوان:

شوق قدیم وو پر ما باعث

نه چي نن ورغ شورا ته حادث

(2) دا او ورپسې شپږ رباعي. په اصل کي نسته (3) دا رباعي همدا راز نیمگړې ده (4) دا او ورپسې رباعي په اصل کي نسته

د میرزا حنان بارکزي دېوان

له خواړۍ وکړ و یار ته ما عرض	لکه چي کاندې غلام پر آغا عرض ^(۱)
جواب یې را نه کړ خاموش ولاړ شو	بد بختۍ زما کړ بې مدعا عرض
پر مخ دي راغی کرار کرار خط	رخسار دي لاندي کړ واره په وار خط
دېنمن هسي چاري په دېنمن نه که	لکه چي وکړې ستا په رخسار خط
له گلو واخیست باد سبا حظ	یو وړ قمرۍ له سرو بالا حظ
پتن هم ځان کړ فدا پر شمع	مخمورو سترگو یو وړ له ما حظ
چي مي ولېده د مخ شعاع	را څخه ورک شو کلی صداع
کامیاب له سره په وصلت نه شوم	چي رقیبان شوه راته سباع
پر زړه مي کښېنېدو دلبر مغرور داغ	چي به به نه شي زما مهجور داغ
یار بې پروا شو فلک بې رحم	له دوا نا امید شي د ناسور داغ
نیمخوا به سترگي که د قتل لاف	ځني پر هېز کړه په زړه کي صاف
زخم یې کاري دئ تر حد د پاسه	تبغ چي تازه و خپژي له غلاف
خپل چي ورکېږي تل له نفاق	ځپله یو یوسي ټول له اطاق
په اتفاق کي عزت، حرمت وي	مچان غسل وکړه له اتفاق
هسي دي زه کړم فراق پایمال	چي خبر نه یم د ځان له حال
مېږي مي بس دي چي قبر مي کيني	تر موی باریک شوم ^(۲) د ملا له خیال
پزه د یار پر مخ ده سپین ترسیم	همېشه باج وړي د زړو له اقلیم ^(۳)
نه نه غلط شوم معجزه طوره	د نبي گوتي میاشت کړه د وه نیم ^(۴)

(۱) د دې مخ له دوو وروستیو څلوريځو پرته، نوري په اصل کي نسته (۲) چاپي دېوان: باریک کړم. (۳) اصل: "باج وړي مدام د زړو له اقلیم". (۴) چاپي دېوان:-

گوتي د نبي کړ سپوږمۍ دو نیم

نه نه غلط شوم دا معجزه ده

د میرزا حنان بارکزي دېوان

يو آهودئ ⁽¹⁾ په میان کي د حرمين اطلس يې پروت دئ پر طرفين	خال د وروځو په میان د عينين او که دا نه دئ ⁽²⁾ حجر اسود دئ
چي د يار مخ ⁽³⁾ مي را خځه دور شو د مېلمه په راتله ⁽⁵⁾ د مفلس مخ سور شو	شور و ماشور د قيامت حضور شو ورشې و باغ ته ⁽⁴⁾ گلان سره و اوړي
شوخي سترگي دي تل غارت د دين که ⁽⁶⁾ پر خپل قدرت به څه ډېر آفرين که	زلفي دي طعن پر بست د چين که چي خداي په حشر گوري دا ستا و مخ ته
حرص يې ډېر جمع يې خاطر فهم کامل شي هم سبق بې ناغي لولي زر قابل شي	علم مومي چي يې شپږ چيزه حاصل شي شفقت دا ستا د لفظ تحقيق وايي
چي پر زړه يې نېستې د جفا تيروي چي غاړه مي بند ستا په ځنځيروي	تل به اخته د ځانو په ويروي په لېونتوب د عشق دي زه "حنان" خوښ يم
۴۱۷۲	۵۱۹
«تاريخ وفات قبله گاهي ام»	

زما پلار محمد حسن د دين پنجه
له هونبیاره مي د مرگ پوښتنه وکړه

خداي دي ورکړي په جنت کي سراچه
راتې⁽⁷⁾ و ويل تاريخ شو مرغ چه⁽⁸⁾

۴۱۷۸

۵۲۰

«در تاريخ وفات ميا جان محمد اخوند»⁽⁹⁾

چي ولي و د خپل وقت فاني فی الله
يو هونبیار يې په وفات کښي دغه و وې

نا اميده يې څوک نه تله له درگاه
دا تاريخ ميا جان محمد رضي الله⁽¹⁰⁾

1273

۴۱۸۰

۵۲۱

«تاريخ وفات اخوی ام برهان»⁽¹¹⁾

د برهان مرگ مي پر زړه اور بلاوه
د وفات تاريخ يې دا هاتفي و وې

په پوښتنه مي همه ځای لټاوه
له دا نيم برهانه مخ و گرز او ه⁽¹²⁾

۴۱۸۲

۵۲۲

(۱) چاپي دېوان: آهودئ (۲) چاپي دېوان: نه غلط وایم (۳) چاپي دېوان: چي دا شنای مخ (۴) چاپي دېوان: و باغ ته ورشي (۵) چاپي دېوان: په راتله د مېلمه (۶) د دې مخ له دوو لومړيو څلوريځو پرته نوري ټولي څلوريځي په چاپي دېوان کي نسته (۷) راتې = راته يې (۸) د "مرغ چه" ابجدي ارزښت (۱۲۴۸ اق) کېږي (۹) ب د تاريخ وفات ملا جان محمد اخوند (۱۰) ب د په عدد (۱۲۷۲) ورته کښلي دي چي يو کال تېر و تنه پکښي سته (۱۱) په بله نسخه کي "اخوی ام" نسته (۱۲) د دې نيم بيتي ابجدي ارزښت (۱۲۸۷ اق) دئ حل يې د سرېزي په (۲۲) مخ کي وگورئ

د میرزا حنان بارکزي دېوان

(1) «تاریخ وفات دوران»

د دوران د مرگ خبرمات کړم پر ملا
له هونبیاره مې د مرگ پوښتنه وکړه
چي مشفق او مهربان و پر هر چا
وې ویل تاریخ زردوه سوه او یا

1270

۴۱۸۴

(2) «تاریخ وفات قبله گاهی ام»

۵۲۳

قبله گاه مې و جوار ته د کریم
له هونبیاره مې د مرگ پوښتنه وکړه
شوروان الحکم الله الحکیم
ویل تاریخ دی له اجر عظیم

1259 ۴۱۸۲

«معما»

۵۲۴

یو ایلچي راغی له هنده دلاوره
دا حیوان قادر جوړ کړی په قدرت و
ور سره عجب حیوان و برادره
لس یې خولې او دېرش یې پښې اتیا یې سره (3)

۴۱۸۸

۱

۱

۱

۵۲۵

افلاکونه یې په نورد جبین و نیو
پر نامه د مدینې معجزه گوره
درست جهان یې نبوت په نگین و نیو
چي مه څیري سوه په میان کي یې دین و نیو (4)

۴۱۹۰

(5) «ابیات مثنوي در ختم کتاب»

۵۲۶

یو څو بیت ته در ته وایم معنوي
په پښتو ژبه مې و وایه کتاب
دا په دا چي مولانا مولوي جام
چي الحمد د قرآن اووه آیت ته
ده نور خپل دېوان پر دا بحر تیار کړ
که خطا پکښې واقع لږ وي یا ډېره
ته پر وڅکوه قلم د عفوي یاره
په طعنه زه د جاهل نه ملا لېږم
نه پوهېږي جاهلان په دړسفتن
څه پوهېږي جاهلان په دا خبري
نه قطع ده نه غزل دئ مثنوي
هر غزل یې اووه بیت ته په حساب
د دېوان غزل اووه بیت ته تمام
زیات ته نه ده ابتداء تر نهایت ته
ما هم خوښ په ډېر رغبت د ده رفتار کړ
یا یې وزن یا کم حرف قافیه هېره
دا خبره پر ځان مه نیسه دشواره
و جواب ته د دانا سوځم و یلېږم
ور ته یو دي خرمهره دُرد عدن
وړانده ته وي یو رنګ لوړي ژوري

(۱) دغه قطعه په "ب" او چاپي دېوانو کي نسته (2) به دا رباعي په "ب" کي داسي ده.

د ریا غشی ئې خلاصه فضا

چي تاریخ ئې دا مقام سوروضه

قبله گاه مې په عمل لکه بېضه

هاتفي ئې په وفات کښي دغه ووي

(۱۲۵۸)

(3) دا معما د "فیل" په نامه ده. (4) دا معما د "مدینه" په نامه ده. (5) دا مثنوي په چاپي دېوان کي نسته.

د میرزا حنان بارکزي دېوان

سځندان چي وي په دا ويل پوهېږي د سفله خيال و دا حال ته نه رسېږي
و صراف ته معلومېږي چا ندي زر جواهر جوهرې وړي سفله خزر
په اتمام کي چي مي وکړ استفسار عقل و ويل تاريخ اختصار^(۱)

سځندانو و ته عذرد "حنان" دئ ۵۲۲
چي انسان سره له سهوي له نسيان دئ ۴۲۰۴

۱ ۱ ۱

(۱) دا بيت له بلي نسخې را نقل سو. د "اختصار" ابجدې ارزښت ۱۲۹۲ کېږي. علامه رشاد چي د حنان ژوند تر ۱۲۹۲ هـ ق پوري يقيني بللی و، استناد به يې ښايي په همدې بيت و.

د میرزا حنان بارکزي دېوان

لغتنامه

﴿الف﴾

آشيانہ: ځالہ- ځالکی.
آمنا و صدقنا: د تائيد او تصديق په معنا.
آواره: سرگردان- جدا- بېل (غياث).
آحاب: دوستان.
آحول: چپک- هغه څوک چې سترگي يې کړې وي، يوشې دوه ويښي.
آرم: د شداد جنت "غياث"- مجازاً د ښکلي ياغ- جنت په معنا.
آروپ: حسد- کينه.
آرهټ: لوی کوهی چې په غويو او به ځني را باسي- باورې- ارهډ.
آپي: احتياج.
اسفل السالفين: د کنایې په ډول د اووم دوزخ په معنا "غياث".
اصحاب فيل: هغو کسانو ته اشاره چې د قرآن مجيد د فيل په سوره کي يې بيان راغلئ دي.
أضحیه: قرباني- د قرباني- پسه- غويي- اوښ....
افسون: جادو- کوډي.
اکسير: کېميا "غياث".
املوک: يو ډول مېوه ده.
أثنی: ښځه- ماده "د نر ضد".
آورد: د "ورد" جمع- هغه دوعا چې پر يوه ټاکلي وخت ويل کېږي.
أهمان: ځنډ کول- د امهال سر چپه "اپوته" شکل- امهال مهلت ورکولو ته وايي "غياث".
أبل: تابع- رام.

﴿ب﴾

بانته: هغه کانی چې چاره پر تېره کېږي- صیقل کول "لس زره لغتونه".
باج: هغه پیسې چې غالب پاچا يې له مغلوب څخه اخلي- جزیه- ججه.
بانگ د صریر: د لیکنې په وخت کي د قلم آواز.
بدر منیر: روښانه سپوږمۍ.
برات: سَنَد- هغه کاغذ چې د هغه له مخي له خزاني څخه زریا پیسې اخیستل کېږي.
بروځه: اشنان "فارسي"- يو ډول نبات چې کالي یا مړي په پرېولي.
بړوس: عبوس- ترشرو "فارسي"- ترینګلي.

د ميرزا حنان بارکزي دېوان

بناگوش: د غوږ نرۍ.

بوړي بوړي: له سترپا څخه اوږد اوږد غزېدلۍ - لاش لاش.

بوژه: د "روژياتي" ضد - هغه څوک چې روژه يې نه وي.

بوس: پروړ - کاه - منځ خالي.

بونست: په خټو کې ننوتلۍ.

بول: قول - عهد - پيمان.

بېزۍ: پټمړده "لس زړه لغتونه".

﴿پ﴾

پاروگر: جادوگر - افسونگر.

پرتو: روښنايي.

پرتۍ: هزيان - د تبي په ناروغي کې د ناروغ بې ارتباطه خبرې کول.

پروي: پاشي - دوړوي؟

پړۍ: عضله - د بدن غړۍ.

پوري ووري: غشي يا سيخ چې په يوځای له يوې خوا ننوزي او تر بلې خوا ووزي.

پون: پم - ورگ - د حيوان د بدن ورېښتان.

پېروني: هغه ستوري چې "پروين" يې بولي.

پېزۍ: وگورۍ بېزۍ.

پېزۍ: // // // //

پيکان: توبرۍ - غشي.

پېلوځۍ: درگران "فارسي" هغه وچ بوټي چې د اور بلولو لپاره کارځني اخلي.

﴿ت﴾

تاتار: په ترکستان کې د يونبار نوم دی.

تاراج: لوټول - غارت.

تازيانۍ: شلاخه - قمچين.

تت، تتی: پيکه - تاريخ.

تخلف: له وعدې اوښتل.

تُرَاب: خاوري.

تُرْبَت: قبر.

ترشېح: اوبه ورکول "غياث" د يوه ادبي صنعت نوم هم دی.

د میرزا حنان بارکزي دېوان

تُرک: مجازاً د معشوق په معنا.
ترنج: يو ډول مېوې ده چې خوند يې تريو "ترش" دئ
ترهېدلئ: تورېدلئ - رمېدلئ
ثرياق: يوه ترکيبي دوا ده چې د زهر و دفع کوي.
تغافل: غفلت کول - سترگي پټول.
تغمه: پر بدن باندې د لښتني يا لرگي د گزار له امله سره يا شنه نښه "داغ".
تلطف: مهرباني.
تمکين: اعتبار - عزت.
توبری: غشی - پيکان.
توتيا: رانجه.
توسن: کورنگ - د آس بچی.
توکړې: ټوټې - د مات سوي چيني لوبښي ټوټې.
تېزه: د خغلولو په معنا.

(ث)

ثقلت: دروندوالی.

(ج)

جريح: زخمي.
جزء لايتجزأ: نه بېلېدونکې برخه.
جَلک: خرخی.
جهود: يهود.
جيفه: مردار سوئ، بويښاک حيوان.

(چ)

چاندي: سوچه - پاک.
چمبر: حلقه - کړۍ.
چندن: صندل.

د میرزا حنان بارکزي دېوان

حادث: پيدا سوئ.
حامد: ستا يونکئ.
حُباب: د اوبو پر سر کوبئ.
حَسَب: شرف-لويي-د يوه شي اندازه.
حُفّه: د جواهرو د بلي "قوطئ".
حَلّاج: نداف.
حل المشكلات: د مشکلاتو "ستونزو" حلونکئ.
حور: ښکلي معشوقې چې په جنت کې به د مؤمنانو په نصيب وي.

خَت-ختي: کميس.
خَدنگه: غشئ.
خَزَر: ميده گي-پالتو "فالتو" مواد.
خِراج: د مخکي محصول.
خرخوړئ: ښکاره زړه جامه-زړه ټوټه ټوکر.
خرئ: پروړ-خس.
خُف: د غبار په معنا-خوپ.
خفاش: شوپرک-کڅلکئ.
خلدبرين: جنت.
خَلئ: خس-خاشه.
خميازه: د ستړيا په وخت کې د لاسو غزول.
خِناق: د ستوني يو ډول ناروغي ده.
خَشئ: نرښئئ.
خوئ: منگولي-له لوړ ځای څخه د لوېدو په صورت کې هر څه ته لاس اچول. د "تلانښ" په معنا هم راتلای سي، خوئ لگول.

دَرسته: وسله-د جگړې وسله.

د میرزا حنان بارکزي دېوان

دروه: فرېب-خډعه-حيله-غولول.
دُریتیم: غټه مرغله يا مرواريد.
دَف: ساز "غياث"-داريه-دریه.
دُلْدُل: سپينه غاټه "کچره" وه چي د اسکندر يې حاکم حضرت محمد ■ ته استولې او آنحضرت ■ و حضرت علي
ـــ ته د سپرلو لپاره بڅښلې وه، مجازاً د ښه آس په معنا.
دَم: دوعا لوستل.
دَنَدَه: (فشار پر دوه هه هجا دئ) کار و کسب-وظيفه.
دَوَاب: د سپرلو يا بارو وړلو څاروي.
دوړه: ټوکه-ملنډه.
دوهه: د دځانياتو د څکولو ځای.
دوهی: دوهه.
ديرونه: (فشار پر وروستی هجا دئ) -د باطن په معنا- لږمون.

﴿ډ﴾

ډمامه: نغاره.

﴿ذ﴾

ذبيح: حلال کړه سوئ-بسمل.

﴿ږ﴾

ږاژل: مجازاً د تخليق په معنا.
ږاس: سر.
ږاغ: د غره لمن-راغه.
ږحيق: خالص شراب.
ږځه: حسد.
ږستا خېز: قيامت.
ږسن: رسی-تناو.
ږعشه: د انسان د لاس يا بل اندام يې ارادې رېږدېدل "غياث".
ږقرف: د اسرافيل مقام "غياث".
ږفيع الدرجات: د درجو او مرتبو لوړوونکئ.

د میرزا حنان بارکزي دېوان

رقيق: نړۍ-د غليظ "گاته" ضد.

رَم: تېنېدل:

رَمَق: وروستی. ساه.

روح الامين: جبرئيل-روح د جبرئيل نوم او امين يې صفت دئ.

رهن: گروکول-گرو ورکول:

(ز)

زاد و راحله: زاد د سفر تونې او راحله بارو پونکي آس "يابو" ته وایي زاد و راحله د سفر سامان-خوری.

زبيب: وڅکي کشمش زړخوږی: وږی-هغه څوک چې د زړه رنځ په پوري وي.

زغن: کارگه.

زوي: زهوب-زوه.

زهگیر: د گوتۍ په شان يوه کړۍ چې له هډوکي څخه جوړېږي او د غشي ویشتلو په وخت کې په گوته کېږي.

(س)

ساعِد: د اورغوي او څنگل ترمنځ برخه-بازو.

سامع المناجات: د مناجات اورېدونکی.

سباع: څیړونکي حیوانات-درندگان.

سپړي: سپړل يا سپنل په دقيق ډول بېلولو ته وايي-سپړئ مجازاً د واضح په معنا.

سجن: زندان.

سحاب: اوريځ.

سلسبيل: په جنت کې د يوې چينې نوم دئ.

سوبه: فتح-ظفر-کاميابي.

سوده: د زړه آرامي.

سورسات: د حکومت له خوا پر خلکو باندې جبري حواله-د پيسو غوښتنه.

سوفار: يو ډول بوټی دئ. سوررنگ لري او په پان کې استعمالېږي.

سوئ: سوزش.

سياوش: د کيکاووس د زوی نوم دئ-له دې لفظ څخه مجازاً خوښي مراد ده.

سېراب: اوبه سوئ-د تېري ضد.

(ش)

شاب: ځوان.

د میرزا حنان بارکزي د ټولن

شار: يو ډول بوتی دی، ژړي اوږدې خاشې لري، په کندهار کې جaro وړخه جوړوي.
شانه بین: د فال کتونکي لپاره د کنايي په ډول راځي.
شېدېز: د خسرو پروېز د آس نوم و-رنگ يې تور، او ويل کېده چې تر معمولي آس څلور لوېشتي جگ و.
شراړه: بهري.
شست: هغه گوتی چې غشی ویشتونکی يې په گوته کوي.
شمشاد: د سپېدار درخته (ونه).
شېرازه: خنډه.

﴿ص﴾

صداغ: د سردرد.
صفوت: غوره توب-صافوالی.
صومعه: د نصاراوو عبادت ځای.
صومه: روژه.
صها: شراب.

﴿ض﴾

ضابطه: قاعده-دستور.

﴿ط﴾

طاس: کتوري-د اوبو لوبی.
طلبه: د طالب جمع-طالبان-د لومړي په فتحه "زور" او د دوهم په سکون، هغه غوښه ده چې باز په آموخته کوي د
د ټولن په (۱۰۰) مخ (د پای لخوا درېم بیت) کې په همدې معنا راغلی دی.
طیران: الوتل.

﴿ع﴾

عذار: بارېخو-رخسار.
عراقي: مجازاً د آس په معنا.
عرصات: قیامت.
عرعر: د غره سره.

د میرزا حنان بارکزي دېوان

عُرَياني: برېښه توب-لوڅوالی.

عَسَس: د عاس جمع-عاس گزمې ته وايي.

عَظَم رَمیم: زاړه هډوکي.

عمامه: بگړی.

عُتاب: انځور؟

عنتره: د خره مچ "خرمگس" - "افغان قاموس".

عُود: یو ډول لرگی دئ چې وسوځول سي ښه بوی ترې ولاړېږي.

عینین: دوې سترگي.

غ

غابوړي: یو ډول تريخ بوتی دئ.

غَبغَب: تر زني لاندې غوښه-جج.

غُربال: غلبېل.

غرند: مراوی-پژمرده.

غزال: کبلی - د هوسۍ بچی.

غلماڼ: لغړني مخلوقات چې د جنتیانو په خدمت کي به وي "غیاث".

غواص: لامبوزن.

غُوره: قهر-بد ویل.

غوړېشه: غوړاښه-د غوټي "تکمې" کاج.

غیتان: پنځه تاریزه اوډل سوي پټه چې د ښځو پر خولۍ د زینت له پاره گنډل کېږي.

ف

فامفالي: د موسیقي یو مقام دئ.

فُتراک: مجازاً د زین په معنا.

فُتور: خرابي-وراني.

فندق: یو ډول مېوه ده.

ق

قاضی الحاجات: د حاجاتو پوره کوونکئ.

قُبَا: چوڅه - چینه.

قُبّه: گومبته.

قُبُح: بد رنگه-د ښکلي ضد.

قصور: د قصر جمع-ماني.

قفنس: یو مرغه دئ چې ویل کېږي موسیقي د هغه له آواز ه استخراج سوي ده.

د میرزا حنان بارکزي د پوان

﴿ک﴾

کاشف المشکلات: دستونزو حلونکې.
کافی المهمات: د سترو او سختو کارو ضامن.
کاووس: ستر پاچا و چې رستم يې نوکري کوله.
کانه: چل - چاره.
کچول: کلوچ، کړوپ.
کحل البصر: د سترگو رانجه.
کذاب: درواغجن.
کرام الکاتبين: هغه ملايکي چې د انسان ورځني اعمال کاږي.
کرکنډه: غټه ډبره - خرسنگ.
کروړه: "فشار پر وروستی - خپه دئ" قمچين - شلاخه "لس زړه لغتونه".
کورډه: کوټه - انبار - توده.
کسري: دنوشېروان لقب و - د خسرو معرب شکل.
کسل: کتل.
کف: "د کاف په زور" اورغوی - "د کاف په پېښ" سيال.
کک: ذره.
ککوی: يو ډول مرغه دئ چې د کابل خلک يې باران طلبک بولي.
کلپ: ناچله - قلب.
کنډه: "د کاف په زور" ترازو - تله.
کوب: د اوښ بوک - کوهان.
کی: د شهنشاه په معنا.
کېش: مذهب - دين.

﴿گ﴾

گانگوره: لکنت - د ژبي بند بدل.
گبر: آتش پرست.
گرگ: "د لومړي په زور" د اينې "جگر" يو ډول ناروغي ده.
گلخن: د اورد بليدو ځای.
گوی: گیند - پنډو سکی.
گېسو: زلفي کوڅی - اوږده وربښتان.

﴿ل﴾

لاتقل: څه مه وایه.

د میرزا حنان بارکزي دېوان

لچن: لچ د سترگو يا گوتو يو راز درد دئ- لچن په همدې درد اخته
لشه: د مار، لږم نېښ.
لوب: چال- هنر.
لوړه: "فشار پر وروستۍ هجا دئ" هغي ويا لې ته وايي چي د رود "سيند" د پاسه له يوې غاړې څخه بلې څنډې ته په
يو مخصوص ساختمان تېرېږي.
لوک: اوښ.
لولاک: دغه حديث قدسي ته اشاره ده (لولاک لما خلقت الافلاك). يعنې که ته "محمد ﷺ" نه وای افلاک به نه وای.

(م)

ماءوا: کور- خپله مېنه.
ماسوا: بې د خدای له ذاته نور ټولو موجوداتو ته ماسوا وايي.
ماشوره: د تار کلاوه.
ماڼه: خپګان.
مايه: غوا "غياث".
مُبرا: خلاص- پاک سوئ.
مَجْمَر: هغه لوبنۍ چي عود "خوشبويه لرګۍ پکښي" سوځي.
مَجِيب الدعوات: د دوعاوو قبولونکئ.
مچلو غه: مچلو غزه- فلاخن- د ډېرې غورځولو وسيله.
محک: توره ډبره ده چي سره زړه په معلومېږي.
مخمور: نشه- مست.
مَرات: هنداره.
مَړغول: پېچلي ورېښتان.
مزاج: خوش طبعي کول.
مُستغرق: ډوب سوئ.
مُسَخَر: رام سوئ- فرمان وړونکئ.
مَسْطَر: هغه و سيله چي خطاطان د کرښو "ليکو" د سيده کېدو لپاره کار ځني اخلي.
مَشَاطه: ډمه- آرايشگره- سينگار کوونکې.
مُشَبَّك: سوري سوري.
مَضْطَرَب: پرېشانه- پلټنده.
مُضْمَل: له منځه تلونکئ- محوه کېدونکئ.
مَطْلَع القَجر: د سپېدود راختو "چاودلو" ځای.
مُل: شراب.
ملهار: د موسيقي يوراک دئ.
مَلِيح: نمکين.

د ميرزا حنان بارکزي د ټولن

مَنډ: پل - قدم - سراج.
مُنږه: پاک.
مُنقَعَل: شرمند.
منقار: مشکوکه.
مُنکر نکیر: هغه ملايکي چې په قبر کې له مري څخه پوښتني کوي.
موږه: د مځکي برآمدگي "لس زړه لغتونه".
موذن: اذان کوونکی.
موقوف: درول سوئ.
موميائي: هغه ماده ده چې که مړی په ووهي، نه خرابېږي او سلامت پاتېږي.
مهجور: بېل سوئ - پرد پس.
مهيڼه: تنخواه - معاش.

ن

ناخدا: کښتۍ وان.
ناسور: هغه ټپ چې پر بدو واوړي.
ناوک: غشي.
نbat: يو ډول ښوی قند "مصري".
نتلي: خواروزار: زبون.
نجتي: نصب سوئ - ښخ سوئ - ننوتی.
نخاس: د پسو، غويو، اسانو او اوبانو د خرڅلاو بازار، کندهاريان يې "کنج" بولي.
نخجیر: د هوسۍ په شان يو دښتې حيوان دی - عموماً د هوسۍ په معنا.
نخل: د خرما ونه.
نراد: د شطرنج په شان يوه لوبه ده.
نسيان: هېره - فراموشي.
نسيه: پور - د "نقد" ضد.
نصاب: هغه اندازه مال چې زگوه پر فرض کېږي - د مال او پانگي په معنا هم راځي.
نعيم: جنت.
نفس اماره: سرکښه نفس.
نکته: ښه بوی - د خولې بوی "غياث".
نمايي: ښکاره کېږي.
نوحه گر: هغه څوک چې ساندي وايي.
نيرېز: د موسيقي يو مقام دی.
نيزه وړي: سيلاب وړي - سيلاب راوړي خس.

د میرزا حنان بارکزي دېوان

﴿و﴾

والی: غوږ والی - گوسواره.
واهب العطايات: بخشش "انعام" ورکونکئ.
وَتَدُو تَلُو خای - درز - تنگه دره.
وَرَت وَرَت: ډېره ژړا - رینگېد.
ورېشه: وراشه - خبري - گفتگو.

﴿ي﴾

یاوه: بې ځایه او بې مورد خبري.
یېلی: لوڅي - برېښي.

Get more e-books from www.ketabton.com
Ketabton.com: The Digital Library